

Předkládaný rukopis, resp. komentovaná edice dokumentů, je věnován vykonstruovaným soudním procesům, v nichž byly v průběhu roku 1953 odsouzeny více než čtyři desítky řeckých uprchlíků (dobově označovaných jako „monarchofašisté“) k, v některých případech, poměrně vysokým trestům. Pozornost je věnována také dosud ne zcela známé okolnosti, že mezi odsouzenými byl větší počet zajatců z řecké královské armády, kteří se v Československu ocitli ne zcela dobrovolně a jejichž existenci komunistický režim dlouhá léta zapíral.

PhDr. Bc. Jiří Plachý, Ph.D.

Oceňuji metodologickou reflexi autorů a jejich důslednou kritickou práci s prameny – zejména těmi z provenience StB, ale také z fondů Archivu bezpečnostních složek (ABS), Národního archivu, Archivu Ministerstva zahraničních věcí. Práce se zakládá na rozsáhlé pramenné základně, která je interpretována s důrazem na kontextualizaci a věcnou opatrnost. Kromě archivních dokumentů využívají autoři i kvalitativní výpovědi respondentů, přičemž metodologický postup (sněhová koule, semistrukturovaný rozhovor) je vhodně zvolen.

doc. PhDr. Konstantinos Tsivos, Ph.D.

Já se chci vrátit domů...

Soudní procesy s tzv. řeckými monarchofašisty v Československu v 50. letech 20. století

Já se chci vrátit domů...

Soudní procesy
s tzv. řeckými monarchofašisty
v Československu
v 50. letech 20. století

Milan Bárta

Tatiana Peťková

Jana Poláková (ed.)

Přísně tajné

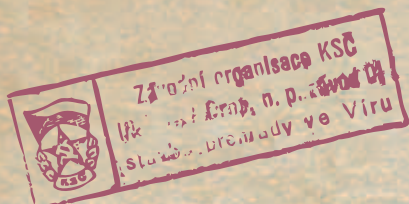
politická příslušnost Monarcho-fašista.

rozsudek nabyl právní moci

Joe 18. Jan 1953.

Ústav pro studium
totalitních režimů

Okresní národní výbor v Kyjově
Nemocniční středisko Svatobor, ce.

Milan Bárta Tatiana Peťková Jana Poláková (ed.)

PhDr. Milan Bárta, Ph.D. (nar. 1976)

vystudoval český jazyk a historii na Pedagogické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Poté pracoval v Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Policie ČR. V současné době je vedoucím oddělení výzkumu represe 1968–1989 v Ústavu pro studium totalitních režimů. Zabývá se dějinami státobezpečnostních složek, událostmi let 1968–1969 v Československu a národnostními menšinami po roce 1945. Je autorem či spoluautorem řady studií a knih o československých dějinách druhé poloviny 20. století, např. Oběti okupace. Československo 21. 8. – 31. 12. 1968 (ÚSTR, Praha 2008, člen autorského kolektivu), Inspekce ministra vnitra v letech 1953–1989. Výběr dokumentů (ÚSTR, Praha 2009), Demonstrace v Československu v srpnu 1969 a jejich potlačení (ÚSTR, Praha 2012, spolu s Janem Břečkou a Janem Kalousem), Biografický slovník náčelníků operativních správ Státní bezpečnosti v letech 1953–1989 (ÚSTR – Academia, Praha 2017, člen autorského kolektivu), Člověk v soukolí StB (ÚSTR, Praha 2020, editor) či Josef Pavel. Život a doba (ÚSTR – UJEP, Praha 2021).

Mgr. Tatiana Peřková (nar. 1998)

vystudovala historii se zameřením na moderní dějiny na Historickém ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Magisterské studium ukončila v roce 2022 a v současnosti pokračuje v doktorském studiu na stejném pracovišti. Svoji magisterskou práci věnovala právě tzv. řeckým monarchofašistům a procesům s nimi a v tomto výzkumu pokračuje i v dizertační práci. Kromě československých dějin po roce 1948 se zabývá také migrací v tomto období, dějinami žen a ženského zdraví a obdobím první československé republiky. Ve volném čase se angažuje v historickém doktorandském spolku Historia Europeana, který každoročně organizuje konferenci Promýšlet Evropu 20. století.

PhDr. Jana Poláková, Ph.D. (nar. 1973)

absolvovala obory etnologie na Ústavu evropské etnologie a historie na Historickém ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. V letech 1997–2014 pracovala na odborných i manažerských pozicích v Muzeu romské kultury v Brně. V současnosti je kurátorka Etnografického ústavu Historického muzea Moravského zemského muzea v Brně. Vedle správy a odborného zpracování sbírkových fondů (zvykosloví, staré tisky, kraslice, lidový nábytek a hudební nástroje) se dlouhodobě věnuje tématu národnostních, etnických a náboženských menšin v ČR. Na toto téma vydala publikace (Čtrnáct barev Vánoc. Jiný obraz svátků očima etnologa, MZM, Brno 2018; Dva životy, dvě kultury, dvě země. Řekové na našem území od druhé poloviny 20. století do současnosti, Hellenika, Brno 2020), odborné studie, je autorkou scénářů několika výstav a problematiku zpřístupňuje veřejnosti formou veřejných i vysokoškolských přednášek.

Já se chci vrátit domů...

Soudní procesy
s tzv. řeckými monarchofašisty
v Československu
v 50. letech 20. století

MILAN BÁRTA

TATIANA PEŘKOVÁ

JANA POLÁKOVÁ (ed.)

Moravské zemské muzeum, Brno 2025

nadační fond Hellenika, Brno 2025

Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2025

Knihu recenzovali:

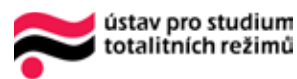
PhDr. Jaroslav Otčenášek, Ph.D. (etnologické části)
Doc. PhDr. Konstantinos Tsivos, Ph.D.
PhDr. Bc. Jiří Plachý, Ph.D.

Kniha vychází s finanční podporou
statutárního města Brna a Jihomoravského kraje.

B | R | N | O | **jihomoravský kraj**

Odborná kniha vznikla na základě institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace poskytované Ministerstvem kultury (DKRVO, MK000094862).

© Moravské zemské muzeum, Brno
© nadační fond Hellenika, Brno
© Ústav pro studium totalitních režimů, Praha
© Layout Pavel Brabec

ISBN 978-80-7028-630-2 (print)
ISBN 978-80-7028-634-0 (online)
ISBN 978-80-7516-072-0

Poděkování:

Autoři a vydavatelé děkují všem jednotlivcům i institucím, kteří přispěli k vydání knihy poskytnutím fotografií, archivních zdrojů, tiskových dokumentů ad.:

Archiv bezpečnostních složek, Praha
Archiv Etnologického ústavu Akademie věd České republiky, Praha
Archiv města Brna
Archiv Ministerstva zahraničních věcí, Praha
Archiv Univerzity Karlovy
Česká tisková kancelář
Dětský domov Jemnice, odloučené pracoviště Budkov
Městské muzeum Bystřice nad Pernštejnem
Moravská zemská knihovna v Brně
Moravské zemské muzeum, Brno
Moravský zemský archiv v Brně
Moravský zemský archiv v Brně – Státní okresní archiv Hodonín
Národní archiv, Praha
Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov
Státní oblastní archiv v Praze
Vězeňská služba České republiky
Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava

Sotiris Joanidis †
Evangelos Liolios
Vasil L.
Vasiliki Niku
Míluše R.

Obsah

Úvod	9
Problém tzv. řeckých monarchofašistů	10
Metodologie, použité prameny a problematika výzkumu řecké poválečné emigrace	15
Příchod válečných uprchlíků z Řecka do Československa	28
Integrace do české společnosti	46
Snahy o návrat	60
Zatýkání a vyšetřování	73
Soudní procesy s tzv. monarchofašisty	88
Doba po soudních procesech – represe, rezignace, repatriace, revize, rehabilitace	102
Závěr	120
Dokumenty	125
Přílohy	215
Literatura	226
Internetové zdroje	232
Prameny	233
Seznam respondentů	234
Seznam zkratk	235
Resumé	238
Summary	244
Περίληψη	250
Jmenný rejstřík	257

*Věnováno všem, kteří nemohli ovlivnit osud svůj ani vlastní rodiny a nejbližších,
protože se ocitli v nesprávnou dobu na nesprávném místě.*

Já se chci
vrátit
domů...

Úvod

Kritická edice doprovázená odborným textem, která se vám nyní dostala do rukou, představuje výsledek několikaleté výzkumné činnosti autorské trojice – historika Milana Bárty (Ústav pro studium totalitních režimů, Praha), historičky Tatiiany Peťkové (Historický ústav Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno) a etnoložky Jany Polákové (Etnografický ústav Moravského zemského muzea, Brno).

Odborná část knihy se zaměřuje na události 50. let 20. století.¹ Rok 1953 bývá považován za jeden ze zlomových v (nejen) naší novodobé historii. V březnu zemřel sovětský vůdce Josif Vissarionovič Stalin.² V rámci východního bloku záhy proběhly první změny naznačující počátek destalinizace. V dubnu došlo k rehabilitaci moskevských lékařů obviněných z toho, že usilovali o život nejvyšších stranických a státních činitelů. Vzápětí přišly moskevské stranické noviny *Pravda* se závažným obviněním, že se někteří pracovníci sovětské Státní bezpečnosti „odtrhli od lidu“. Později došlo v rámci vnitrostranických bojů o získání moci v SSSR³ k zatčení všemocného šéfa tajné policie Lavrentije Pavloviče Beriji (*1899), který byl v prosinci popraven. Tento vývoj byl spojen s uvolňováním mezinárodního napětí, nejvýraznějším projevem bylo uzavření příměří v rámci korejské války v červenci 1953.

Také v Československu je rok 1953 označován za konec zakladatelského období komunistického režimu, spojeného s největším terorem a nezákonnostmi.⁴ Krátce po J. V. Stalinovi zemřel první dělnický prezident Klement Gottwald (*1896). Nové stranické vedení v čele s Antonínem Zápotockým (1884–1957) si uvědomovalo nutnost změn v nastoupeném politickém kurzu a vyhlásilo tzv. nový kurs státní politiky, spojený s dílčím uvolněním poměrů, což měla dokumentovat i transformace MNB do MV.⁵ Přestože proces s tzv. vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským (1901–1952), k němuž došlo na konci roku 1952,⁶ bývá označováno za vyvrcholení a v podstatě

1 V následujícím textu nezahrnujeme v případě 20. století do časového určení i specifikaci století, uvádíme tedy pouze dekádu, které se daná informace týká, např. 60. léta. V případě, že se jedná o časový údaj z jiného století, dodržujeme celou specifikaci.

2 Josif Vissarionovič Stalin (1878–1953), v l. 1922–1952 generální tajemník Komunistické strany Sovětského svazu.

3 Všechny zkratky, které nejsou v rámci následujícího textu přímo vysvětleny, viz kapitola Seznam zkratek.

4 Viz Kaplan, Karel: *Československo v letech 1948–1953, 2. část. Zakladatelské období komunistického režimu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991.

5 Viz např. Dvořáková, Jiřina: *Státní bezpečnost v letech 1945–1953. Organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2007.

6 Rudolf Slánský (1901–1952), bývalý generální tajemník ÚV KSČ, byl zatčen v listopadu 1951, o rok později stanul spolu s dalšími třinácti obžalovanými před soudem. 3. 12. 1952 bylo jedenáct z nich popraveno.

i konec velkých politických procesů, zůstávala po jeho skončení ve vězení celá řada osob. I nadále tak docházelo k vykonstruovaným politickým procesům, byť na rozdíl od předchozí doby neveřejným a v podstatě utajovaným. V prosinci 1953 proběhl soud s vysokými funkcionáři bezpečnosti, přičemž bývalý velitel StB Osvald Závodský (1910–1954) byl odsouzen k trestu smrti. V dubnu 1954 došlo k procesu s tzv. slovenskými buržoazními nacionalisty, v němž byl k doživotnímu trestu odsouzen i budoucí normalizační prezident Gustáv Husák (1913–1991) atd.⁷

Vedle nich se konala i řada dalších procesů, které se do povědomí veřejnosti dosud nedostaly. Od září do prosince 1953 proběhla série vykonstruovaných politických procesů s řeckými emigranty, které se staly tématem této knihy. Literatura týkající se příchodu Řeků do Československa je dnes již značně bohatá. Díky tomu, že jejich potomci existují dodnes jako výrazná menšina, věnují jim pozornost i média. Některé aspekty spojené s příchodem a s okolnostmi asimilace však příliš připomínané nejsou, a to ani v rámci řecké obce. Patří mezi ně např. výcvik řeckých záškodníků v Československu, otázka zajatců z řad královské armády nebo politické procesy s emigranty. Jako první se otázce procesů s emigranty věnoval význačný balkanista Pavel Hradečný (1938–2006). Problematiku stručně zmínil ve své knize věnované vzniku řecké komunity,⁸ aby ji později rozvinul v samostatné studii.⁹ Následně byla uváděna ve většině prací zabývajících se řeckou menšinou v Československu.¹⁰ Nejnověji se tématem zabírala Tatiana Peťková ve své magisterské diplomové práci.¹¹ Právě případ Jemenidzis a spol., o kterém ve své práci pojednává, byl dosud nejvíce – a také v podstatě jediným – zmiňovaným procesem, zejména díky dostupnosti archivního materiálu, ale i proto, že zde padly nejvyšší tresty.

Problém tzv. řeckých monarchofašistů

V roce 1949 skončila řecká občanská válka, která ukončila snahu KSŘ o převzetí moci v tomto balkánském státu. Důsledkem porážky komunistické armá-

7 Více viz Pernes, Jiří: *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009.

8 Hradečný, Pavel: *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948–1954)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2000, s. 64–66. Kniha obsahuje i přepis vybraných dokumentů vážících se k řecké emigraci.

9 Hradečný, Pavel: „Neexistující“ exulanti: zajatí řečtí vojáci v Československu (od roku 1949 do poloviny padesátých let). In: Dvořák, T. – Vlček, R. – Vykoupil, L. (eds.): *Milý Bore... : Profesoru Ctiboru Nečasovi k jeho sedmdesátým narozeninám věnují přátelé, kolegové a žáci*. Brno: Historický ústav AV ČR, Historický ústav FF MU, Matice moravská, 2003, s. 201–212.

10 Botu, Antula – Konečný, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha: Řecká obec Praha, 2005, s. 395–399; Tsivos, Konstantin: *Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – od jednoho rozštěpení k druhému*. Praha: Dokořán, 2012, s. 84–87.

11 Peťková, Tatiana: *Súdny proces s gréckou „monarchofašistickou“ skupinou Jemenidzis a spol.* Magisterská diplomová práce. Brno: Historický ústav, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2022.

dy byla i statisícová emigrační vlna, která směřovala do politicky spřízněných zemí východního bloku. Největší část uprchlíků našla útočiště v SSSR, druhá nejpočetnější skupina, více než dvanáct tisíc osob, dorazila do Československa. Národnostní a sociální složení této relativně nevelké skupiny bylo pestré. Kromě početné skupiny dětí, rozmístěné do speciálních dětských domovů, se jednalo o vojáky komunistické ŘDA,¹² jejich rodinné příslušníky, sympatizanty a civilisty pocházející z území, kde probíhaly boje, především z horského pohraničí severního Řecka.

Na základě dohody mezi vedením KSŘ a KSČ měli být umístěni v izolovaných horských oblastech severního příhraničí Čech a Moravy. KSŘ totiž předpokládala brzké vypuknutí válečného konfliktu mezi mocenskými bloky, a s tím spojený vítězný návrat komunistických vojáků do Řecka. Tomuto cíli byly podřízené veškeré podnikané aktivity. Emigranti žili v uzavřené komunitě, v níž panoval v podstatě vojenský autoritářský režim, který byl v prvních letech jen v minimální míře kontrolován ze strany čs. orgánů a institucí. Do značné míry se tu stíral rozdíl mezi soukromým a kolektivním životem, svobodná volba jednotlivce (např. možnost volby místa pobytu, pracovního zařazení či vzdělání) byla citelně omezena.

Zdaleka ne všichni uprchlíci ovšem přišli do Československa dobrovolně. Mezi vojáky ŘDA bychom našli řadu násilně odvedených osob. Civilisté byli často nuceni odejít s ustupujícími jednotkami přes osobní nesouhlas či jako rukojmí. Především se ale jednalo o desítky až nižší stovky válečných zajatců z řad královské armády, kteří se pohybovali volně a měli navenek stejné postavení jako ostatní uprchlíci. Z dostupných pramenů je ovšem jasně patrné, že jejich pozice se v reálu významně odlišovala. Zatímco někteří bojovali v řadách ŘDA a byli přijati do KSŘ, další se odmítali podílet na jakýchkoliv aktivitách řízených komunisty a sdružovali se jen mezi sebou. Všichni však zůstávali pod bedlivou kontrolou řeckých komunistů.

Právě zajatci se stali prvními, kdo se pokusil o návrat do vlasti, prakticky již v době pobytu v karanténních táborech. S postupem času se ukazovalo, že se návrat do Řecka přinejmenším na nějakou dobu odkládá. Zájem o návrat ale začali projevovat i další. Rozhodujícím motivem pro ně bylo zpravidla dlouhodobé odloučení od rodin, ať již od rodičů, kterým chtěli pomoci ve stáří, nebo od manželek a dětí. Pocit odloučení často zesilovala vzájemná, i když omezená korespondence, která připomínala aktuální problémy doma a prohlubovala citovou deprivaci uprchlíků. Ukázalo se, že pro řadu z nich byly rodinné vazby důležitější než ideologie a politická školení.

12 Řecká demokratická armáda (zkratka z řečtiny DSE) vznikla v r. 1946, velitelem se stal bývalý velitel partyzánských jednotek generál Markos Vafiadis (1906–1992).

Tyto snahy, zpočátku omezené na individuální pokusy, nabyly na rozsahu po napojení některých emigrantů na řecké vyslanectví, které nabízelo pomoc s obstaráním dokladů, financí i zajištěním návratu. Objevily se celé skupiny osob, které prostřednictvím vybraných jedinců udržovaly kontakty s vyslanectvím. Vystavení pasu trvalo zpravidla několik týdnů až měsíců. Existují také doklady, že ti, kterým se návrat do vlasti podařil, udržovali písemné spojení s dalšími, kteří zůstali v emigraci. Podobné tendence nelibě sledovalo vedení řecké samosprávy i KSŘ, která se snažila zamezit nejen návratu uprchlíků do Řecka, ale i jakýmkoliv kontaktům s řeckým vyslanectvím. Pojem „monarchofašisté“ vyhrazený do té doby pro stoupence královského režimu začal být užíván pro část zajatců, kteří se snažili o návrat do vlasti, ale i pro ty, kdo se vymezili proti stranické politice, docházeli na vyslanectví, nebo pouze projevíli snahu o návrat. Předmětem této monografie bude tato skupina emigrantů, respektive její část, která kvůli svým snahám o návrat do vlasti skončila v čs. vězení, případně před soudem.

Označení monarchofašistický režim bývá levicovými historiky užíváno již pro období předválečné Metaxasovy diktatury. Během svého předsednictví v řecké vládě získal mimořádné pravomoci, potlačoval opozici, komunistickou stranu postavil mimo zákon, tvrdě vystupoval proti národnostním menšinám. Jeho režim byl sice ovlivněn fašismem, ve válce se ale snažil zůstat neutrální a rozhodně se postavil proti ultimátu Benita Mussoliniho,¹³ požadujícímu přítomnost italských vojsk na území Řecka. Po válce se termín monarchofašisté začal komunisty používat všeobecně pro přívržence královského režimu, čímž se mělo zdůraznit, že se jedná o pokračování předválečného systému, i to, že se na jejich straně do bojů během občanské války zapojili i bývalí kolaboranti včetně příslušníků někdejších fašistických bezpečnostních sborů.¹⁴ Měl tak dokládat propojení řecké monarchie s fašismem, což bylo vzhledem k urputnému celoreckému boji proti italským fašistům i německým nacistům velmi dehonestující. Odpor proti okupantům však byl v komunistické rétorice vyhrazen pouze jejich vlastním silám, jejich oponenti byli naopak obviňováni z kolaborace. Nešlo přitom o termín používaný výhradně – byť převážně – v této souvislosti, za monarchofašisty byli označováni i stoupenci bulharské carské vlády za druhé světové války¹⁵ nebo přívrženci svržené albánské monarchie, kteří našli útočiště v sousedním Řecku.¹⁶ V rámci dobového komunistického propagandistického úzu proto akceptujeme pojem monarchofašisté, užíváme ho ovšem s apostrofem takzvaní (tzv.), případně jej uvádíme v uvozovkách.

13 Benito Mussolini (1883–1945), v l. 1922–1943 premiér italské vlády, vůdce italských fašistů.

14 Rudé právo jako oficiální list KSČ pro řecké vládní orgány a instituce, zejména bezpečnostní složky a armádu, používalo termín „fašistický“ nebo „monarchofašistický“ již před únorem 1948.

15 Černý, Marcel: Význam Slovanského přehledu pro českou (zejména literárněvědnou) bulharistiku, *Slovanský přehled* 101, 2015, č. 3, s. 667.

16 Viz Řečtí monarchofašisté chystají přepadení Albánie. *Rudé právo*, 21. 4. 1951, s. 2.

Monarchofašisté vyvolají z pomoci řeckým dětem

mezinárodní skandál?

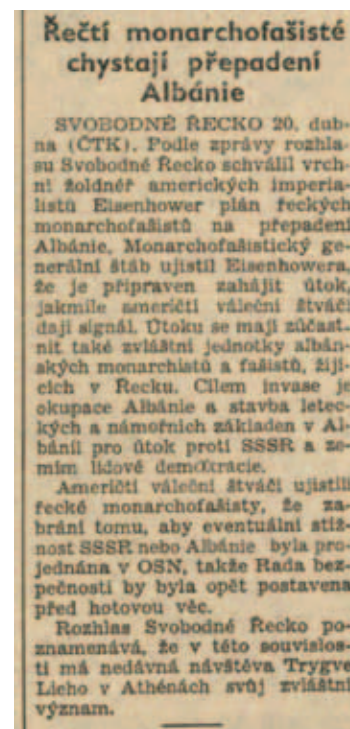
Pomoc řeckým dětem únosem?

Praha (zn). Zahraniční ministr athénské vlády Tsaldaris zaslal vládě ČSR, jakož i vládám ostatních lidových demokracií, protestní telegram. V telegramu naší vládě nazývá pomoc, kterou Čs.-řecká společnost poskytuje 2515 řeckým dětem, únosem a porušením mezinárodního práva a žádá vrácení těchto dětí do Řecka.

Tsaldaris učinil tento krok na doporučení balkánské komise OSN, která patrně přednese tuto otázku na příštím zasedání OSN. Zástupci demokratického Řecka v Praze zaslali athénské vládě notu, v níž konstatují, že k odvezení řeckých dětí dala rozkaz Markosova vláda v dů-

sledku strašných podmínek, které v Řecku způsobila občanská válka, vyvolaná a podněcovaná americkými imperialisty. V notě se dále praví, že k vyvezení dětí do spřátelených států došlo za souhlasu jejich rodičů.

S žádostmi o pomoc, provázenými seznamy „podezřelých monarchofašistů“, se komunističtí předáci obraceli na vedení KSČ i na čs. bezpečnostní složky. Otázkou zůstává, jaký postoj by čs. strana zaujala, pokud by situaci nekomplikoval vývoj na mezinárodní scéně. Řecko, nepochybně i v obavě z možného návratu ozbrojených komunistických oddílů na své území, opakovaně předkládalo tzv. řeckou otázku na pořad jednání Valného shromáždění OSN. Důležitou součástí těchto jednání se stal požadavek na umožnění návratu zajatých vojáků královské armády zpět do vlasti, který podpořila i rezoluce Valného shromáždění OSN. Státy sovětského bloku včetně Československa požadavek opakovaně odmítly jako provokaci s tím, že na jejich území se žádné podobné osoby nenachází. Žádosti řecké strany přitom obsahovaly i jmenné seznamy zajatců, kteří se měli v jednotlivých zemích střední a východní Evropy nacházet. Seznamy nepochybně vycházely z informací řeckých zastupitelských

Mladá fronta 4, 11. 6. 1948, s. 2. Moravská zemská knihovna v Brně.

Rudé právo 31. 21. 4. 1951, s. 2. Moravská zemská knihovna v Brně.

úřadů. Máme k dispozici informace svědčící o skutečnosti, že řecké vyslanectví v Praze mělo o situaci emigrace poměrně dobré informace. Jedinou cestu, jak je v té době přitom mohlo získat, představovali návštěvníci z řad nespokojených uprchlíků toužící po návratu. Čs. stranické vedení, které bylo o situaci informováno, požadovalo po MNB soustředění a izolaci nespolehlivých Řeků. Vzhledem k obtížnosti hledání vhodné lokality se realizace požadavku opožďovala. Vše akcelerovala zpráva o plánovaném protestu tzv. monarchofašistů před řeckým vyslanectvím, kterou obdrželo vedení KSČ. V srpnu 1952 tak došlo k utajované izolaci 83 osob, k nimž později přibyl ještě jeden muž. MNB ale upozorňovalo, že izolace odporuje čs. zákonům. Vzápětí přišel politický pokyn zahájit vyšetřování a odsoudit je za protistátní činnost, což bylo obratem provedeno. O zmizení desítek Řeků se dozvědělo řecké vyslanectví, které se dotazovalo čs. strany na jejich osudy. Čs. MZV odpovědělo, že nemá informace, kde se se uvedené osoby nalézají, protože mezi emigranty panuje značná fluktuace. Nepřímo tak ovšem přiznalo, že se zajatci na území ČSR dostali. Ocitlo se tak v obtížné situaci – řecké vyslanectví předkládalo jasné důkazy o přítomnosti zajatců v Československu, zatímco bezpečnostní a politické zájmy tlumočené MNB nutily k popírání této skutečnosti. Balkanista P. Hradečný proto tuto skupinu pojmenoval jako neexistující exulanti.¹⁷ Přesnější označení by mohlo znít nepohodlní exulanti. Nepohodlní byli pro politické vedení řecké emigrace i československých komunistů.

Nešlo navíc zdaleka pouze o zajatce. Termín „monarchofašisté“ bývá někdy nepřesně zužován pouze na zajatce z řad královské armády. Ve skutečnosti tak byli označováni přívrženci královského režimu, mezi emigranty tedy ti, kdo se snažili o návrat do vlasti především prostřednictvím řecké ambasády. Ne všichni zajatci se chtěli vrátit, velká část prakticky splynula s ostatními emigranty, a naopak po návratu toužili i členové KSŘ. Zatčení pocházeli prakticky ze všech oblastí, kde našli Řekové útočiště, nejpočetnější skupina 34 mužů byla zatčena na stavbě přehrady ve Víru (okr. Žďár nad Sázavou). Mezi 84 vyšetřovanými bychom našli 66 bývalých vojáků královské armády, někteří ovšem nebyli zajatci, ale zběhové, další později vstoupili do ŘDA a bojovali proti svým bývalým spolubojovníkům. Celkem šest bylo členy KSŘ, mezi nimi i někteří zajatci. Všichni byli ze strany vyloučeni poté, co se ukázalo, že dochází na řecké vyslanectví. Právě návštěvy řecké ambasády je měly spojovat. Během výslechů se ukázalo, že někteří neměli v úmyslu ČSR opustit a ambasádu nikdy nenavštívili. Ti byli nakonec propuštěni bez soudu přímo z vazby. Zbýlých sedmdesát bylo souzeno v celkem dvanácti procesech k odnětí svobody ve výši několik měsíců až patnácti let.

¹⁷ Viz Hradečný, Pavel: „Neexistující“ exulanti: zajatí řečtí vojáci v Československu, c. d.

Krátce poté, co skončily procesy s tzv. monarchofašisty, se začala měnit mezinárodní politická situace a začalo sblížování zemí sovětské sféry s Řeckem. Československo v této záležitosti postupovalo rezervovaně, vztahy mj. komplikovala právě otázka odsouzených řeckých občanů, jejichž přítomnost v republice dokonce i nyní čs. úřady popíraly. Vzhledem k tomu, že se jednalo o politickou kauzu s mezinárodním přesahem, komplikovala se i možnost přešetření případu či rehabilitace odsouzených. Pokus vyřešit záležitost uvězněných Řeků repatriací do Řecka zase v polovině 50. let zmařila řecká strana, která odmítla část z nich přijmout. Znovu se tak nad nimi vznášela aura nepohodlných exulantů. Nakonec byli z nápravných zařízení v tichosti propuštěni, poslední po téměř osmi letech strávených v čs. věznicích. Poté se již jejich další osudy nepodařilo dohledat, což snad znamená, že zbytek svých životů strávili v klidu.

Metodologie, použité prameny a problematika výzkumu řecké poválečné emigrace

Knihou představuje některé zapomenuté a teprve nedávno objevené archivní materiály. Proto se jedná především o prvotní materiálovou studii, což se odrazilo také v použitých metodách. Bylo nutné propojit několik historických metod. Vzhledem k tomu, že se práce zaměřuje na vybranou malou část řecké politické emigrace, tzv. monarchofašisty, byla použita mikrohistorická analýza opomíjených osob. Množství nalezených informací a pramenů a pouze omezený prostor v edici si vynutily použití metody sondy, známé také jako metoda reprezentativního výběru. V tomto případě jsme se rozhodli pro výběr pramenů, který byl založen na erudovaném zvážení známých historických jevů a souvislostí. Při výběru byl uplatněn princip případového výběru metodou případové studie – byly vybrány prameny s velkou vypovídací hodnotou, které umožnily hloubkové zkoumání daného jevu. Práce využívá chronologickou formu výkladu.

Publikace přináší výsledky základního výzkumu založeného na využití několika různých typů pramenů. Badatelská práce byla postavena především na materiálu z ABS v Praze a dalších archiválií (např. NA v Praze, MZA v Brně). Otázka důvěryhodnosti a pravdivosti pramenů z proveniencí StB vyvolávala diskuzi od doby, kdy došlo k jejich zveřejnění.¹⁸ Tyto materiály je vždy třeba interpretovat, zařadit do souvislostí a pokud možno kombinovat s dalšími zdroji. Zvláště u vyšetřovacích spisů z 50. let stojíme před otázkou, co bylo skutečně zjištěno a co chtěli vyšetřovatelé slyšet, resp. zjistit. Při popisu politických procesů s řeckými emigranty přitom jde o jeden z nejdůležitějších materiálů. Fakta byla účelově vybírána a podávána. Vyšetřovatelé totiž nehledali skutkovou podstatu trestné

¹⁸ Viz např. Křen, Jan: Dokumenty StB jako pramen poznání minulosti. *Soudobé dějiny* 12, 2005, č. 3–4, s. 708–733; Tomek, Prokop: Svazek StB jako historický pramen. *Soudobé dějiny* 12, 2005, č. 1, s. 208–214.

činnosti, vina byla předem dána. Přicházeli s jasnými úkoly danými politickým vedením. Tehdy platilo, že kdo byl zatčen, musí být i vinen, a je pouze nutné získat z něj všemi prostředky přiznání a jména spoluviníků.

Vyšetřovací protokoly v případech Řeků dnes již bohužel není možné srovnat s jejich vyjádřením učiněným na svobodě. Částečně nám mohou pomoci výslechy svědků, mezi kterými se nachází i spolupracovníci, přátelé a někdy i rodinní příslušníci vyšetřovaných. Na počátku vyšetřování neexistoval v podstatě žádný důkazní materiál o trestné činnosti, kromě zpráv předaných čs. straně politickým vedením řecké emigrace, případně prostřednictvím agentury StB. I tyto informace byly účelové, určené pro čs. orgány, které měly přesvědčit o nebezpečnosti vybraných jedinců. Lze sledovat, jak se vyšetřovatelé Řeky snažili manipulovat, tlačili na ně a pokoušeli se je přimět, aby vypovídali, resp. potvrzovali to, co se od nich požadovalo. Výpovědi jsou všeobecné, nekonkrétní, obsahují řadu dobových frází.¹⁹ Někteří vyšetřovanci tvrdili, že výpovědi podepsali, protože se báli, případně naznačovali, že bylo nesprávně tlumočeno.²⁰ Navíc ne všechny nepřesné či nepravdivé údaje musí být záměrně zfalšované. Někdy může jít o omyl, případně nepochopení překladu, stranou nelze nechat ani společenské či intelektuální omezení, a to jak na straně vyšetřovatelů, tak zejména vyšetřovaných.

Na druhou stranu vyšetřovací protokoly a výslechy svědků nepodávají informace pouze o bezprostředním vyšetřování. Jsou v nich obsaženy i životopisy, popisující nejen obecné curriculum vitae emigrantů, zaměřují se na jejich aktivity v královských silách či v řadách ŘDA, ústup z Řecka a následnou anabázi do Československa, počátky pobytu zde a do jisté míry i fungování řecké ambasády. Mohou se tak stát přínosným pramenem pro příchod a počáteční období řecké menšiny u nás, jedná se totiž na rozdíl od řady dalších dokumentů o přímá svědectví.

V ABS jsou uloženy i další prameny, které lze při zkoumání případu zatčených Řeků využít, jako fond A2 (Sekretariát ministra vnitra), který soustřeďuje korespondenci vedení MV i MNB, dále fond A8 (Inspekce ministra vnitra), kde najdeme prošetřování případu odsouzených Řeků ve druhé polovině 50. let, či fond 310 (Velitelství StB) obsahující materiály vzniklé činností centrální StB.

Důležité jsou také archiválie deponované v NA, zejména fond MO ÚV KSČ,

¹⁹ Fráze na přelomu 40. a 50. let tvořily do značné míry základ politické rétoriky, stačí prostudovat dobový tisk. Stranické organizace měly velmi silnou pozici i mezi řeckými bojovníky proti vládě, i emigranti museli tedy podobné vyjadřování slýchat. Na druhou stranu lze těžko očekávat, že by se formulace obsažené ve výslechových protokolech, které si jsou navíc mnohdy velmi podobné, zrodily v hlavách vyšetřovaných.

²⁰ ABS, sb. Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (dále V-MV), a. č. V-2701 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Panacisovi Kostasovi a spolčinníkům, Usnesení 1 Tr 107/68, 16. 5. 1973.

kde se nachází největší množství informací k příchodu řeckých emigrantů do Československa, včetně korespondence s dalšími orgány a institucemi, mj. i o pokusech Řeků o návrat do vlasti. Dále tu najdeme fondy vedoucích součástí aparátu ÚV KSČ, které fakticky řídily akce související s emigranty a reflektovaly i snahu o spojení s ambasádou, případně o odjezd z ČSR. Zde narážíme na torzovitost dochovaných materiálů, navíc se řada pokynů předávala jinou formou než v papírové podobě. Pro konkrétní osudy jednotlivých odsouzených jsou důležité i materiály prokuratury a osobní spisy vězňů, které často obsahují dokumenty jinde nedochované.

Vývoj mezinárodní politiky, který fakticky připravil podmínky pro politické procesy s řeckými emigranty, lze popsat na základě fondů AMZV dokumentujících i postoj řecké ambasády k otázce zatčených Řeků či situaci okolo repatriace Řeků v polovině 50. let, která umožnila části vězňů opustit nejen vězení, ale i Československo. Materiály regionálních archivů potom mohou pomoci při snaze o dohledávání konkrétních informací o jednotlivých osobách, jejich bydlištích a pracovištích.

V minimálním množství byl využit dobový tisk a podobný tištěný materiál, sbírky muzeí (fotografie, trojrozměrné předměty) či doklady osobního charakteru (fotografie, rodinné dokumenty).

Součástí výzkumu bylo také pořízení rozhovorů vztahujících se ke zpracovávanému tématu metodou oral history. V dnešní době představuje běžně užívanou kvalitativní metodu, jejímž cílem je získat informace o vybraném jevu od příslušníků tzv. bezdějinných vrstev. Předpokladem využití metody je subjektivní postoj dotazovaného a jeho individualita, která poskytuje badateli i následnému uživateli informací specifický a výjimečný pohled na určitý úsek života dotyčného, tvořící součást dějin, doplněný o individuální analýzu i interpretaci.²¹ Jedinečnost takto získaných dat spočívá nejen v neopakovatelném osudu a názoru dané osoby, ale také ve způsobu jejího vyjadřování.

Zástupci řecké komunity o přítomnosti zajatců královské armády obecně nevěděli. Stejně tak i povědomí o soudních procesech přímo souviselo se zainteresovaností jednotlivce. O jeho případné účasti věděl minimální počet lidí, obvykle rodina. Ani její členové však často neznali větší podrobnosti. Utrpěné trauma a následný uměle vypěstovaný strach (případně až paranoia) nedovolily přímým účastníkům ventilovat trpké zkušenosti a zážitky. Vrstevníci odsouzených z jejich nejbližšího okolí měli o akci slabé povědomí pohybující se spíše na úrovni dohadů a předpokladů, které nebylo v komunistickém režimu radno vyslovovat. Svědectví tak často zanikala s úmrtím jejich nositele, bez předání

²¹ Viz Portelli, Alessandro: *The Death of Luigi Trastulli and Other Stories: Form and Meaning in Oral History*. Albany, New York: State University of New York Press, 1991, s. 48–51.

další generaci, případně předané v zamlžené podobě připomínající legendu. Nejstarší pamětníci, kterým bylo v době procesů okolo dvaceti let, při rozhovorech poměrně rezolutně popírali, že by se něco podobného mohlo Řekům v Československu přihodit.

Skupinu respondentů²² tak charakterizuje především různorodost, která ovšem není zcela chaotická nebo bezdůvodná. Ještě před zahájením výzkumu bylo jasné, že nebude nalezen přímý účastník mapovaných soudních procesů. Příčinou byl nejen velký časový odstup, ale také předpoklad, že většina obžalovaných a odsouzených byla repatriována do Řecka. Vedle pátrání po potomcích přímých účastníků²³ se jevílo jako neúčelnější vyhledat pamětníky propojené s obcemi, kde byli tzv. monarchofašisté soustředěni. Vzápětí se ukázalo, že ani v tomto případě nepůjde o jednoduchý proces. V obci Vír již v době výzkumu dlouhou dobu nežila početná ani koncentrovaná řecká (případně makedonská) menšina. Pokusy získat informace u místních obyvatel či úřadů v podstatě selhaly a tak trvalo dva roky, než se podařilo získat první respondentku z řad potomků příchozích z Řecka narozenou a vyrůstající ve Víru. Kontakty následně získané spolehlivě fungující metodou sněhové koule vedly k zaznamenání devíti rozhovorů o průměrné délce 1,5 h s respondenty narozenými v 50. letech. V Trutnově, druhém „monarchofašistickém centru“, byla situace ještě složitější. Po několikaletém pátrání se podařilo v roce 2022 dohledat adresu syna jednoho z odsouzených, který však již v té době nežil. Jeho nejbližší rodinní příslušníci věděli o jeho biologickém otci pouze, že byl z blíže neurčeného důvodu vězněn, se synem se nestýkal a po odpykání trestu žil se svojí druhou rodinou ve Slezsku. Z původních příchozích z Řecka už jsme v Trutnově zastihli jediného žijícího pamětníka. Pokusy vypátrat podle velmi fragmentálních informací děti dalších odsouzených, které mohly na našem území setrvat, zůstaly bez výsledku.

Jako nejvhodnější forma rozhovoru byl zvolen tzv. semistrukturovaný rozhovor.²⁴ Hlavní postup vyprávění se držel chronologického principu s občasnými časovými přesuny v rámci návaznosti jednotlivých otázek a odpovědí. Body osnovy uskutečněných rozhovorů se opíraly o známá a v odborné i populárně-naučné literatuře běžně dostupná fakta. Jelikož respondenti patřili do skupiny druhé generace (tj. první zde narozené) řeckých uprchlíků, obsahovaly rozhovory zprostředkovaný popis příchodu jejich rodičů, tedy zástupců první gene-

22 Vzhledem ke způsobu, jakým byly vedeny rozhovory, užíváme termín respondent – tedy někdo odpovídající na dotazy, nikoliv narátor – tedy někdo souvisleji vyprávějící svůj životní příběh. Viz Zounek, Jiří – Polouček, Oto: *Doba, kdy bylo možné všechno: transformace základních škol po roce 1989 pohledem pamětníků*. Praha: Wolters Kluwer, 2025, s. 4.

23 V době, kdy už byla většina textu této publikace napsána, získala J. Poláková kontakt na syna jednoho z odsouzených, s nímž se však do doby předání knihy na zpracování nepodařilo pořídit rozhovor.

24 Viz Vaněk, Miroslav – Mücke, Pavel: *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze ve spolupráci s Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., 2011, s. 121–122.

race²⁵ Řeků do tehdejšího Československa. Do rozhovorů byla zařazena také část ověřující povědomí respondenta o existenci skupiny řeckých válečných zajatců na čs. území, případně o průběhu soudních procesů s nimi. Další tematické okruhy se týkaly aktuálních témat, jako je soužití s majoritní společností, integrace, případně asimilace, míra zachování původního etnického vědomí, rozvíjení a předávání kulturního povědomí potomkům, vztah mladé generace k etnicitě své i svých předků, k dřívější a současné vlasti apod. Respondenti představovali tři generace řecké menšiny – od jedenapůlté po třetí.

Běžný postup při analýze a interpretaci osobních vzpomínek zaznamenaných metodou oral history je jejich srovnání a následné ztotožnění nebo popření prostřednictvím dalších pramenů a podkladů.²⁶ Při našem výzkumu, kdy v řadách respondentů zcela chyběli přímí účastníci či jejich nejbližší příbuzní, fungují data získaná prostřednictvím rozhovorů jako doklad celkové atmosféry dané doby, přenosu a úpravy zpráv o událostech nebo důkaz nulového povědomí o jejich existenci.

Zpracování problematiky řecké emigrace ve 40. a 50. letech je spojeno s otázkou označení zájmové skupiny. Nejčastěji užívaný termín je bezesporu „Řekové v ČR“. Zahrnuje vedle osob disponujících faktickou aktuální úřední řeckou státní příslušností také občany ČR i jiných států, kteří považují Řecko za rodnou zemi svoji nebo svých předků bez ohledu na jejich státní příslušnost. Je to poměrně často používaný zastřešující výraz, který nijak neodráží subjektivní etnickou identitu daného člověka. Základním předpokladem je ochota jedince propojit svoji existenci s územím daného státu. Tento pojem však zahrnuje mnohem větší skupinu lidí, než na kterou se zaměřujeme. Ani označení „řecká národnostní menšina“ se nejeví ideální. Dle zákona o národnostních menšinách mohou být za jejich příslušníky považováni jen osoby s českým státním občanstvím.²⁷ Řekové však po celou dobu pobytu v komunistickém Československu přijímali jeho státní občanství váhavě, nepreferovali ani jeho udílení dětem již zde narozeným. Většina z nich musela celý život nebo jeho podstatnou část podstupovat pravidelné obnovování povolení k trvalému pobytu²⁸ či omezenou možnost při cestování do zahraničí, a to i v rámci tehdejšího komunistic-

25 Jedná se o generaci dětí narozených v Řecku, které v důsledku občanské války vyrůstaly a dosud žijí v Československu. J. Otčenášek používá ve své studii označení stará a střední generace, viz Otčenášek, Jaroslav: *Řecká národnostní menšina v České republice dnes*. *Český lid* 85, 1998, č. 2, s. 153–154.

26 Viz Portelli, Alessandro: *The Death of Luigi Trastulli and Other Stories*, c. d., s. 51–55.

27 V § 2 zákona 273/2001 je uvedeno, že příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti. Tímto zákonem byli Řekové oficiálně uznáni jako národnostní menšina; viz *Zákon č. 273/2001 Sb. Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů*. 2025. Dostupné z: < <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273?text=273%2F2001>>, cit. 9. 5. 2025.

28 „[...] *my jsme teda dlouho měli takový zelený povolení k pobytu pro cizince. Každý dva roky jsme museli chodit všichni na cizineckou policii a tam nám prodlužovali pobyt vždycky na další dva roky.*“ (Katina Lisá, *1953)

kého bloku (viz kapitola Snahy o návrat).²⁹ Ztráta možnosti užívat řeckou státní příslušnost pro ně byla nepřijatelná, protože představovala často jedinou naději na návrat do původní vlasti (viz kapitola Snahy o návrat). Jako jeden z použitelných termínů se tak jeví „řecká menšina v ČR“. Bohužel i v něm převažuje státní příslušnost jedince nad jeho etnickým sebeurčením. Při označování etnických heterogenních skupin, která se na území tehdejšího Československa dostala v souvislosti s občanskou válkou v Řecku, lze také poměrně efektně využít sousloví jako „uprchlíci/exulanti/příchozí/účastníci migrační vlny z Řecka“ apod., opět ovšem reflektující více státní a občanskou příslušnost než etnickou.

Za určující a sjednocující element vlastní zkoumané skupině lze označit fakt, že se jednalo o migraci nedobrovolnou.³⁰ Její závěrečnou fází představuje buď integrace či asimilace do majoritní společnosti, nebo hledání nových vazeb s rodinou zemí předků či reemigrace.³¹ Za integraci přitom považujeme proces včlenění menšiny do majoritního prostředí bez násilných jednostranných postupů.³² Asimilaci, tedy postupný zánik původních odlišných jevů a převzetí převažujících zvyklostí a způsobů, pak můžeme nejčastěji sledovat u rodin smíšených či bez intenzivního kontaktu s ostatními členy menšinové skupiny: „*Prostě – přišli jste z Řecka, tady se začleňte, ať co nejmíň vyčníváte, ať splynete s davem.*“³³

V případě menšin žijících na cizím území dochází velmi často k snížení důležitosti regionálních či národnostních rozdílů respektovaných a lehce rozpoznatelných v původní vlasti.³⁴ Na důležitosti nabývá pocit společné původní vlasti umocněný pobytem na území jiného národa. V terminologické rovině však není v případě uprchlíků z Řecka možné opomíjet národnostní diverzitu především v souvislosti s příchozími a první zde narozenou generací, kteří ji ještě vnímali velmi citelně a citlivě.³⁵ Uvědomění si a udržení specifčnosti subetnické skupiny záviselo na mnoha faktorech, projevujících se u každé skupiny jinak. Jako nejvýznamnější lze jmenovat počet příslušníků, míra odlišnosti nebo podobnosti s hostujícím národem, kontakt se zástupci stejné subetnické skupiny či ochota

29 „[...] *kamkoli jsme vyjeli do ciziny, ať to bylo Polsko, východní Německo, [...] Jugoslávie, tak jsme museli mít od každé země vízum. [...] A povolení vycestovat a vrátit se.*“ (Goče Arvanitopulos, *1952)

30 Viz Kreisslová, Sandra – Nosková, Jana – Pavlásek, Michal: „*Takové normální rodinné historky. Obrazy migrace a migrující obrazy v rodinné paměti.* Praha: Argo, 2019, s. 41–42.

31 Viz Brouček, Stanislav: *Migrace a česká etnologie.* Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2018, s. 4; Maroši, Filip: *Kde domov můj: obrazy „návratů“ potomků uprchlíků z Řecka.* Disertační práce. Brno: Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, 2024.

32 Viz Honusková, Věra: Pojem integrace azylantů. In: Uherek, Zdeněk a kol.: *Analýza státního integračního programu pro azylanty.* Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2012, s. 6–8.

33 Angelici Hrnčířová, *1956; viz Brouček, Stanislav – Cvekl, Jiří – Hubinger, Václav – Grulich, Tomáš – Kořalka, Jiří – Uherek, Zdeněk – Vasiljev, Ivo: Základní pojmy etnické teorie. *Český lid* 78, 1991, č. 4, s. 240.

34 „[...] *my jsme bydleli v tom takzvaném řeckém baráku. Tam byli Řekové, tam byli dokonce i Turci původem, rodiny takové tureckořecké, a makedonské, ale ty vztahy mezi sebou jsme měli normální, běžné.*“ (V. B., 1957–2025, žena)

35 Viz Otčenášek, Jaroslav: *Řecká národnostní menšina v České republice dnes, c. d., s. 148–150.*

a schopnost integrovat se do společnosti. Vedle převažujících etnických Řeků patřili mezi početně nejvýznamnější subetnickou skupinu Makedonci – slovan-sky mluvící obyvatelstvo severní části Řecka.³⁶ Uváděné počty příchozích této skupiny se různí, případně zanikají v celkových nebo kvantitativně neurčených údajích.³⁷ Nejčastěji se setkáme s názorem, že Makedonci tvořili zhruba třetinu příchozích. Jejich život na řeckém území je spojen s historickými determinanty,³⁸ které potom na československém území podmiňovaly relativně rozdílný vývoj koexistence s majoritou oproti řeckému elementu. Vědomí odlišnosti si dodnes Makedonci udržují v několika různých rovinách, které jsou nasměrované spíše vůči Řekům,³⁹ než majoritě. Povědomí bez nutnosti významného segregování se vyznačuje především sníženou potřebou přesně vymezené etnické hranice Řek – Makedonec.⁴⁰ Označení Řek používají v souvislosti se státní příslušností a v návaznosti na zjednodušení administrativy spojené se vstupem do původní vlasti.⁴¹ Makedonec je potom záležitost více niterní a interní – etnická a kulturní, potažmo jazyková. Druhá skupina deklaruje příslušnost k makedonské národnosti jako hlavní, případně jedinou, a to jak v historické, tak soudobé konotaci, někdy i bez většího důrazu na novodobé státní hranice, s různou mírou potřeby jasně se vymezit vůči Řekům.⁴² Dle výpovědí pamětníků však většina na přesném označení minimálně při kontaktu s Čechy nelpěla. Další zmiňovanou i zaznamenanou subetnickou skupinu představují Turkofoni, tedy Řekové na-

36 Viz Tsivos, Konstantinos: *Řecká emigrace v Československu (1948–1968), c. d., s. 167–191.*

37 Viz Sloboda, Marián: „Až bude v Řecku mír, vrátíme se domů“: O vzniku a vývoji řecké menšiny u nás – lingvistické i nelingvistické aspekty. *Češtinář* 11, 2001, č. 4, s. 116; Otčenášek, Jaroslav: *Řecká národnostní menšina v České republice dnes, c. d., s. 149.*

38 Viz Hradečný, Pavel – Dostálová, Růžena – Hrochová, Věra – Oliva, Pavel – Tsivos, Konstantinos – Vavřínek, Vladimír: *Dějiny Řecka.* Praha: Lidové noviny, 2015, s. 328–330, 335–336, 565–567; Otčenášek, Jaroslav: *Řecká a makedonská národnostní menšina u nás.* Diplomová práce. Praha: Filozofická fakulta Karlovy Univerzity, 1997, s. 41–45.

39 Kolísající možnost na etnickou sebeidentifikaci slovan-sky mluvícího obyvatelstva na území řeckého státu provázela jejich vzájemný vztah téměř celé 20. století až do současnosti. Jedná se z velké části také o politickou otázku. Komentovat její současný vývoj není předmětem této publikace. Viz také Procházka, Jan: Já vletěl do vagónu a křičel: „Lidičky, radujte se, tady mluví jako my!“ Makedonská složka řeckých uprchlíků v Československu. In: Králová, Kateřina – Tsivos, Konstantinos et al.: *Vyschly nám slzy... Řečtí uprchlíci v Československu.* Praha: Dokořán, 2012, s. 156–174.

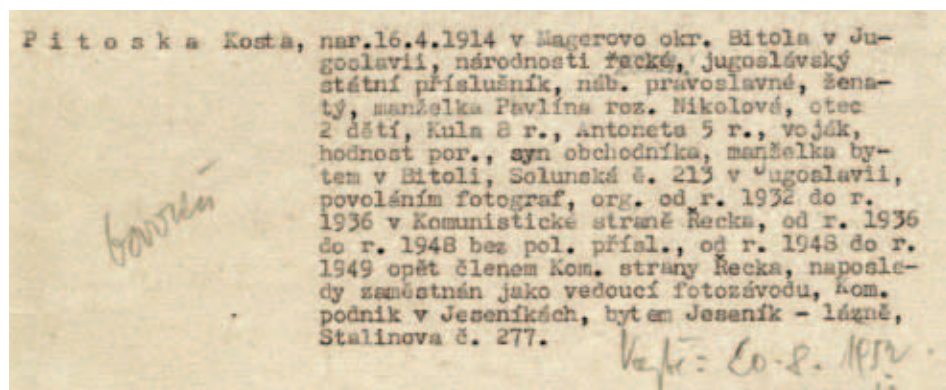
40 „*Já se po té krvi cítím jako Makedonka a Řekyně.*“ (O. V., *1959)

41 „[...] *původně jsme měli národnost: makedonská, příslušnost: Československá republika. Pak ale – když budeme chtít jet do Řecka, aby tam nebylo to slovo makedonský [...]. Tehdy se ještě hrálo na národnost, takže jsme si dali národnost: řecká a státní občanství: Československá republika.*“ (V. B., 1957–2025, žena)

42 „*Rozvracel kolektiv řeckých emigrantů tím, že šval macedonce proti řeckům o kterých prohlášoval, že budou[-]li macedonci žít společně s řeky dohromady v Řecku v jednom státě, že nikdy nenabudou rovnoprávnosti a pod.*“ ABS, sb. V-MV, a. č. V-2705 MV, Osobní spis státně bezpečnostního vyšetřování proti Pitoskas Kostasovi, výpověď svědka Christa Evangelova, 12. 1. 1953. Viz též Dorovský, Ivan: *Makedonci žijí mezi námi.* Brno: Masarykova univerzita ve spolupráci se Společností přátel jižních Slovanů v České republice, 1998; Cesta vítězství řeckého lidu. *Rudé právo* 29, 8. 2. 1949, s. 2; Atanasiadis, Dimitris: Vývoj makedonské národní menšiny v českých zemích od roku 1948 po současnost. *Časopis Slezského zemského muzea* 71, 2022, s. 139–157; Tsivos, Konstantinos: Makedonská otázka v souvislosti s řeckou občanskou válkou – Slavomakedonci jako součást řecké emigrace v Československu. *Slovanský přehled* 95, 2009, č. 3, s. 319–336.

rození v dnešním Turecku.⁴³ Na řecké území se dostali v souvislosti s vyhnáním početné řecké menšiny z Turecka na počátku 20. let.⁴⁴ Jejich snahy směřovaly po příchodu s největší pravděpodobností ke splnutí s místním řeckým obyvatelstvem, které je však záměrně přijímalo spíše opatrně či vyčleňovalo. Lze předpokládat, že také v Československu neuplatňovali potřebu segregace a ani majorita je neměla důvod ve skupině uprchlíků odlišovat. Samotní příchozí z Řecka však v prvních desetiletích měli o jejich přítomnosti jasné povědomí. Několik rodin, jejichž potomci dnes žijí na Královédvorsku, si dodnes udržuje povědomí příslušnosti ke skupině Vlachů (Vlachos), odlišujících se především jazykově.⁴⁵ Se specifickým postojem k etnicitě se lze setkat u dětí ze smíšených manželství. Jejich názor ovlivňuje intenzita kontaktu s kulturou obou rodičů i prostředí, v němž vyrůstaly a žijí v současnosti. „[...] *já to mám fakt půl na půl. Necejtím se víc Řekyně a necejtím se víc Češka.*“⁴⁶

Účastníci soudních procesů s tzv. monarchofašisty uváděli v dokumentech

Kostas Pitoskas
– v životních
datech uvedená
řecká národnost
přeškrtnuta
a opravena na
albánskou.
ABS, f. V-MV,
a. č. V-2705 MV,
Osobní spis
státněbezpeč-
nostního
vyšetřování
proti Pitoskas
Kostasovi,
Zápis
o výpovědi
13. 1. 1953.

nejčastěji řeckou národnost, „mezi řádky“ pak lze najít zmínky o příslušnosti k Makedoncům, Albáncům či Turkofonům, jejichž etnicitu odhadujeme pouze na základě místa narození. Pravdivost těchto údajů a procentuální zastoupení se určují poměrně komplikovaně, u některých osob jsou dokonce na různých místech uvedeny odlišné záznamy.

Z věkového hlediska lze rozdělit příchozí z Řecka do dvou základních skupin. Dospělí exulanti tvoří první generaci. Skupina dětí a dospívajících narozených na řeckém území se nazývá jedenapůltou generací. Druhá generace předsta-

43 „Narodil jsem se v Turecku ve vesnici Erbaa [...] Po zastřelení mého otce [Turky] jsem se přihlásil do amerického sirotčince v Turecku, abych mohl být repatriován do Řecka.“ ABS, sb. V-MV, a. č. V-2694 MV, Osobní spis Jemenidzis Trasilulos, Životopis, 14. 7. 1953.

44 Viz Hradečný, Pavel – Dostálová, Růžena – Hrochová, Věra – Oliva, Pavel – Tsivos, Konstantinos – Vavřínek, Vladimír: *Dějiny Řecka*, c. d., s. 394–396.

45 Viz Jiříčková, Alexandra: *Řekové mezi námi. 70 let řecké menšiny na Královédvorsku. Vlastivědné čtení o Královédvorsku*, 2019, č. 6 – prosinec, s. 41–43.

46 Nikoleta Spalaso, *1985; srovnej Poláková, Jana: *Čtrnáct barev Vánoc. Jiný obraz svátků očima etnologa*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2018, s. 21, pozn. 31.

vuje již na našem území narozené potomky první generace. Jako lehce problematické se může ukázat pojmenování dětí jedenapůlté generace. Jejich ročníky narození se nacházejí v poměrně velkém rozptylu na pomezí druhé a třetí generace. Jejich pozice v rámci integračního či asimilačního procesu má však blíže k druhé generaci, v této práci jsou proto zahrnováni právě do ní. U následujících generací pak je již zachováno jejich pořadí.⁴⁷

Jako důležité se jeví představit také další aspekty narušující obecné mínění o homogenitě příslušníků emigrační vlny z Řecka na přelomu 40. a 50. let. Mezi obecně uváděné skutečnosti patří zjednodušený názor o jejich levicovém politickém zaměření a s ním souvisejících sympatiích k partyzánskému hnutí a komunismu (viz kapitola Snahy o návrat), eventuálně aktivním členství v KSŘ. „[...] *můj děda Konstantinos velmi rád vyprávěl. Zapálený komunista – zapálené politické diskuze řeckých dědů v Horním Údolí si pamatuju [...] jako dítě.*“⁴⁸ Z výpovědi mnohých pamětníků je patrné, že představitelé první generace příchozích se často seznámili v průběhu bojů, kdy stáli na stejné straně války. „[...] *jestliže byl manžel, hlava rodiny, komunista, byla jeho žena také tak chápána.*“⁴⁹ Vedle případů deklarace stejné levicově politické orientace však nebylo neobvyklé, že projevy sympatií komunistickému politickému zřízení nijak výrazně ani jeden neprojevoval, případně je zastávali pouze muži. „[...] *a to právě maminka neustále vyčítala tatínkovi, že si svoji ideologii řešili přes nevinné lidi a že rodičům brali děti.*“⁵⁰ Někteří potomci partyzánů makedonského původu spatřují jako hlavní důvod účasti svých rodičů v občanské válce spíše národnostní až nacionalistickou než politickou motivaci. „*Aby se dali k těm komunistům, tak voni jim řekli, že ti Makedonci budou svobodní a politiku do toho vůbec neřekli. [...] Takže oni si mysleli, že tím, že bojujou tady na té straně, tak získají tu svobodu a tu makedonskou svébytnost.*“⁵¹ Výjimečně lze zaznamenat svazky bez ohledu, ke které straně se v občanské válce partneři přiklínili. „*Maminka patřila mezi partyzány. Tatínek mezi partyzány nepatřil. Aji doma byla nějaká fotka, kde taťka je ve vojenské uniformě a držel americkou vlajku. Tak taťka asi patřil mezi [královské – pozn. aut.] vojáky.*“⁵² Stejně případy jsou doku-

47 Viz Poláková, Jana: *Dva životy, dvě kultury, dvě země. Řekové na českém území od 2. poloviny 20. století do současnosti*. Brno: nadační fond Hellenika ve spolupráci s Moravským zemským muzeem a Masarykovou univerzitou, 2020, s. 9; srovnej pořadí generací, kdy je za směřodátnou považovaná aktivní účast na migračním procesu, viz Otčenášek, Jaroslav: *Řecká národnostní menšina v České republice dnes*, c. d., s. 153–154.

48 Apostolos Joanidis, *1983.

49 Otčenášek, Jaroslav: *Řecká a makedonská národnostní menšina u nás*, c. d., s. 71. Podobně se politické názory mohly přenášet do další generace: „*Moji rodiče taky byli v komunistický straně, tak automaticky ty děti následovaly rodiče, že jo.*“ (Janis Pataridis, 1938–2021)

50 V. B., 1957–2025, žena.

51 O. V., *1959; Viz Michailidis, Iakovos D.: „Monarchofasistes“ kai slavomakedones agonistes: ideologikes kai alles ventetes sti Makedonia tou emfuliou polemou. In: Nikolakopoulos, Hlias – Rigos, Alkis – Psallidas, Grigoris (eds.): *O emfulios polemos. Apo ti Varkiza sto Grammo (Fevrouarios 1945–Augoustos 1949)*. Athina: Themelio, 2002, s. 222–232.

52 Nina Turanská (*1957).

mentovány také u účastníků soudních procesů v 50. letech, kde se u podobných dvojic setkáváme i s politicky motivovaným udáváním či svědectvím.⁵³

Skupina zajatců z řad řecké královské armády se do Československa dostala stejným způsobem jako ostatní uprchlíci z Řecka (viz kapitola Snahy o návrat). V dobových pramenech jsou označováni termínem „monarchofašisté“.⁵⁴ Spíše než všeobecná informovanost o jejich existenci a minulosti je pravděpodobnější individuální povědomí nízkého počtu osob z jejich nejbližšího okolí, do nichž patřily také partnerky zajatců. Mnozí ze zajatých vojáků se oženili po cestě z Řecka, případně až u nás, a zakládali zde rodiny.⁵⁵ Často se jednalo o „politicky nerovnoměrné“ svazky nebo národnostně smíšená partnerství.⁵⁶ O nejednotných politických postojích uvnitř řecké emigrace panovala představa – více méně ve spojitosti s angažovaností v pracovním procesu – také u českých za-

městnavatelů či na nejvyšších stranických pozicích.⁵⁷ Rozdělování příchozích emigrantů na skupiny podle politického uvědomění bylo na různé úrovni rozdílné, v mnohých případech akceptující odlišné, možná i náhodné ukazatele.⁵⁸ Nejvyšší státní československé orgány sledovaly pečlivě také vývoj v samotné KSŘ a v případě náznaků existence názorových odnoží neváhaly navrhnout z dnešního pohledu až extrémní opatření.⁵⁹

Mezi běžně vžitě patří mínění, že Řekové přicházející do Československa nevyznávali vzhledem ke své politické orientaci žádnou víru. Jejich značná část však vyznávala řecké ortodoxní křesťanství – zmínku o něm nacházíme i v záznamech z výpovědí obviněných v rámci zkoumaných soudních procesů. Představitelé jedenapůlté generace většinou potvrdili aktivní účast svých rodičů a prarodičů na náboženském životě, která však v průběhu druhé světové a občanské války rapidně poklesla.⁶⁰ Na naše území přišli se zažitými základní-

Protokol
o výpovědi
Trasivulose
Jemenidzise –
uvedená
politická
příslušnost
monarcho-fašista.
14. 2. 1953.
ABS, f. V-MV,
a. č. V-2694 MV,
Osobní spis
státněbezpečnost-
ního vyšetřování
proti
Jemenidzisevi
Trasivulosevi.

Protokol o výpovědi
s předvedeným

JEMENIDZIS Trasivulos	Narozený 2. 5. 1908 v Erbee, okr. Sevastia.
Jméno a příjmení	povoláním dělník kde Arander n.p.
Za svobodna - přezdívka	bytem Zlaté Hory, okr. Jeseník čp. 416.
	stav ženatý jméno manž. Melpomeni
	rozená CHADZIOANNIDU počet dětí 5
	národnost řecká stát. přísl. řecké
	školní vzdělání 4. tř. gymnasia
	voj. poměr svobodník v zárodku Georgios
	Varvara rozená PAPANIKOLAU
	majtkové poměry nemesjetný
	dřívější tresty údajně netrestán
	totožnost zjištěna proz. potvr. totožnosti
	čj.: 821-1-3.
	politická příslušnost monarcho-fašista.

Předvedený JEMENIDZIS Trasivulos byl poučen ve smyslu § 112 trestního řádu čís. 87/50 Sb. zák. ČSR a vyzván k udání pravdy. Na uvedené otázky vypovídá.

Valavanis Christos, nar. 12. 4. 1922 v Paleopirgos v Řecku, národnosti řecké, řecký státní příslušník, náboženství ortodoxní, povoláním mechanik, vychodil 6 tř. národní školy, ženatý, bezdětný, manželku má v Řecku v Tesolaničkách Frankan 13. zaměstnán v textilní továrně v Horním Starém Městě okr. Trutnov, bytem Kalná Voča 107.

Jmenovaný po obeznámení se s předmětem výsledku a po napomenutí k uvedení pravdy vyprávěl:

Výpověď
Christose
Valavanise
– uvedené
náboženství
ortodoxní.
ABS, f. V-MV,
a. č. V-2694 MV,
Osobní spis
státněbezpečnost-
ního vyšetřování
proti
Valavanisovi
Christosovi,
Protokol
o výpovědi
19. 1. 1953.

mi liturgickými praktikami, ateistický výchovný a vzdělávací systém stejně jako obecný postoj okolní společnosti je však brzy účinně zformoval způsobem od-

53 „Pegnidis věděl, že jsem členka strany, a proto si vždy našel nějakou příčinu k tomu, aby mohli pomlouvat Československé zřízení. [...] Komnos se vyjadřoval o ČSR asi tak, že nejdříve zde seberou děti, potom, co v bytě máš a všechno znárodní.“ ABS, sb. V-MV, a. č. V-2699 MV, Operativní podsvazek, Protokol o výpovědi se svědkem Morfo Caflati, 14. 7. 1953.

54 Viz Otčenášek, Jaroslav: *Řecká a makedonská národnostní menšina u nás*, c. d., s. 51–52.

55 Např. manželka Georgiose Papanikase a jejich dvě děti, které byly v den zatčení otce 20. 8. 1952 umístěny do dětského domova Branky, byly 1. 12. 1954 repatriovány do Řecka; viz SOKAT, f. Texlen n. p. Trutnov – Horní Staré Město (dále Texlen), kr. 16.

56 „K tomuto ho pravděpodobně vedla žena německé národnosti, kterou neznám jménem a se kterou Vulgaris žil ve společné domácnosti.“ ABS, sb. V-MV, a. č. V-2699 MV, Operativní podsvazek, Protokol o výpovědi se svědkem Karlem Hendrychem, 15. 7. 1953.

57 „Projevil špatný poměr k práci, nízkou pracovní morálku a stálý sklon k fluktuaci. [...] Při přímtnutí činí celé jeho chování po dobu zaměstnání u nás dojem záměrné podvrtné činnosti, směřující k poškození republiky a lid. dem. řádu.“ ABS, sb. V-MV, a. č. V-2708 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Burinarisovi Paskarisovi, Posudek zaměstnavatele Jutana n. p. na Paschalise Burinarise, 8. 1. 1953. „Jedna část skládající se vesměs z řeckých partyzánů projevovala kladný postoj k dnešnímu lidově demokratickému zřízení, jejich pracovní morálka byla a je dosud dobrá. Druhá část řeckých státních příslušníků-zajatců se projevovala jako nepřítel dnešního lidově demokratického zřízení, jejich pracovní morálka byla špatná, svěřenou jim práci prováděli nesvědomitě a v určitých případech se tojevilo jako sabotáž.“ ABS, sb. V-MV, a. č. V-2701 MV, Operativní podsvazek, Hodnocení zaměstnanců řecké národnosti na stavbě přehrady ve Víru, 15. 1. 1953.

58 V zápisu z porady pracovníků několika ministerstev a státních úřadů jsou uváděny „tři typy lidí: a/ politicky negramotní, b/ Makedonci – dobří a pracovití, c/ uvědomělí“. NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Zápis z porady konané dne 29. srpna 1949. Akce – Řecko.

59 Viz Tsivos, Konstantinos: *Řecká emigrace v Československu (1948–1968)*, c. d., s. 193–249; viz NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Praha – předsednictvo 1962–1966 (dále KSČ-P), sv. 29, a. j. 31/10, Informace o činnosti protistranických skupin řeckých emigrantů na území ČSSR.

60 Posun k ateismu velmi často nastal v souvislosti s traumatickými prožitky z druhé světové a následující občanské války: „Maminka [...] opustila tu víru právě proto, co se jim stalo. Protože si myslela, že by to Pánbůh nemohl dopustit.“ (V. B., 1957–2025, žena).

povídajícím společenským požadavkům.⁶¹ V 50. letech vykonávali bez schválení československými úřady v řeckých komunitách kněží řecké ortodoxní církve⁶² církevní svatby, křty i pohřby, jejichž četnost se postupně snižovala. Jejich nutnost přímo souvisela s administrativním provedením návratu do Řecka, postupem času se tak jejich četnost a účelnost proměňovala.⁶³

Pro mnohé členy menšiny je složité slovně určit důvody vlastní etnické identifikace. Jako nejvýraznější a nejtrvalejší národní kulturní hodnoty jsou uváděny taneční a hudební projevy, jazyk, gastronomie, vnitřní struktura rodiny či určité charakterové vlastnosti. Mezi ukazatele, které ovlivňují intenzitu a trvání různých podob etnického sebeuvědomění, patří historická provázanost menšiny s územím i dějinami majoritního národa. Předkládaná publikace

Z církevního pohřbu.
Vír (okr.
Žďár nad
Sázavou),
50. léta.
Z rodinného
archivu
M. R.

si klade za cíl představit odborné i široké veřejnosti, české většinové společnosti i příslušníkům řecké menšiny u nás jednu z historických událostí, o jejíž existenci do nedávné doby neměl téměř nikdo nejmenší povědomí – soudní procesy z 50. let s tzv. řeckými monarchofašisty.⁶⁴ Vedle základního představení se ná-

61 Ve školském a kulturním hlášení z Dětského domova v Dymokurech ze dne 3. 2. 1950 se ředitelka domova např. zmiňuje, že jí bylo doporučeno, aby se upustilo od večerního modlení. Viz SOAP, f. Středočeský krajský národní výbor Praha, referát práce a sociálních věcí 1949–1950, kr. 72, fol. 15.

62 Viz Hlavatý, Ivan: Ortodoxní kněží v řecké emigraci na severní Moravě. *Národopisná revue* 19, 2009, č. 1, s. 23–31.

63 Viz Otčenášek, Jaroslav: *Řecká a makedonská národnostní menšina u nás*, c. d., s. 72.

64 V následujícím textu budeme tento termín používat podle dobového úzu nejen pro označení zajatců z řad královské řecké armády, ale také pro účastníky soudních procesů, které jsou předmětem této publikace.

sledující řádky zaměřují také na dobové integrační iniciativy vycházející z obou zúčastněných stran a využívající poznatky z menších izolovaných komunit.

Edice je určena čtenářům jak z prostředí vědecké obce, tak z řad široké veřejnosti. Do publikace bylo vybráno celkem padesát dokumentů, které mají postihnout okolnosti, průběh a dozvuky spojené s politickými procesy s řeckými emigranty v Československu na počátku 50. let. Editované materiály jsou v této podobě většinou uveřejňovány poprvé (dokumenty č. 10 a 12 se objevily v knize P. Hradečného).⁶⁵ Vybrané dokumenty by měly popsat celou širší problematiku, pocházejí proto z různých archivů. Nejvíce, celkem 31, je uloženo v ABS, přičemž vznikly zpravidla činností StB, případně dalších útvarů MNB, postihují tak především vyšetřování a průběh soudních procesů. Další deset dokumentů se nachází v NA. Ty se vztahují zejména k rozhodování nejvyšších orgánů KSČ, které v té době byly faktickým nositelem rozhodovací moci a které se otázkami řecké emigrace pravidelně zabývaly. Dále se se jedná o materiály z fondů Generální prokuratury či Správy Sboru nápravné výchovy, které souvisí s odsouzením a výkonem trestu. Celkem devět dokumentů bylo vybráno z fondů AMZV, týkají se nejen zahraničních vztahů, ale i vnitropolitických rozhodovacích procesů, které je ovlivňovaly a v nichž opět hrála vůdčí roli komunistická strana a její představitelé.

Edice byla připravena v souladu se zásadami pro vydávání novověkých historických pramenů.⁶⁶ Jednotlivé dokumenty jsou opatřeny pořadovými čísly, na která se odkazuje i v poznámkovém aparátu. Každý dokument je pro snazší orientaci opatřen záhlavím, obsahujícím datum a místo vzniku, původce, adresáta a stručnou charakteristiku obsahu.

Publikované dokumenty jsou vybaveny archeografickým a věcným aparátem. V zásadě se držíme chronologického postupu, kdy jsou dokumenty řazeny podle data vzniku popř. převzetí adresátem. Pod textem dokumentů je uveden údaj o místě uložení, formě dochování, způsobu vyhotovení a rozsahu. Pod těmito údaji se nachází textové a editační poznámky. Pokud se podařilo k osobám v dokumentech zmíněných dohledat bližší informace, jsou uvedené v poznámce pod čarou.

Do textů bylo zasahováno jen minimálně. Původně byly většinou psány na stroji, a proto byly provedené dílčí úpravy vzhledem k prepisu na počítači; grafická podoba strojopisného záznamu, popř. tisku tedy nebyla vždy detailně dodržena. Prepis dokumentů byl proveden podle současných pravopisných pra-

65 Viz Hradečný, Pavel: *Řecká komunita v Československu*, c. d., s. 141, 146–147.

66 Viz Štoviček, Ivan a kol.: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002.

videl a zároveň tak, aby se v něm zachovaly charakteristické vyjadřovací prvky původců. Z tohoto důvodu byla v textech ponechána slova psaná verzálkami a proloženým písmem. Někde byly na druhou stranu doplněné mezery, které v původních textech částečně chyběly, např. v datech či za interpunkčními znaménky. Většina běžných písařských chyb byla opravena bez upozornění, stejně jako gramatické chyby. Psaní některých výrazů bylo ponecháno v původní formě, může se proto lišit (STB, StB, Stb). Problematickým se ukázal přepis řeckých jmen, v dobových materiálech se téměř výhradně jejich podoba přizpůsobuje českému pravopisu a výslovnosti (např. Joanidis v transliteraci Ioannidis). Některá jména se navíc objevují v různých podobách, někdy i poměrně výrazně obměněná (Trikalinos – Trikarinos, Siskos – Šiskos, Matsikas – Macikas – Matskas apod.). Ponechali jsme podobu, která se vyskytuje ve vyšetřovacích materiálech. Podobné je to s názvy měst a obcí, jejichž jména byla někdy při výsleších zkomolena natolik, že je dnes již nejde spolehlivě identifikovat. Méně podstatné pasáže a části dokumentů, které se nevztahují k tématu, byly vypuštěny a nahrazeny třemi tečkami v hranatých závorkách. Obsah vypuštěné části je pak stručně charakterizován v textové poznámce. Stejně závorky jsou též použity pro vyznačení všech edičních vsuvek do původního textu.

Příchod válečných uprchlíků z Řecka do Československa

Příchod početné skupiny řeckých emigrantů do Československa byl podmíněn mezinárodním vývojem po skončení druhé světové války, především začínajícím soupeřením mezi Sovětským svazem, který se snažil využít příznivé situace a rozšířit sféry mocenského vlivu, a západními demokratiemi, rozhodnutými nepřipustit další expanzi hroznivé východní velmoci. V důsledku vzrůstajícího napětí vznikla tzv. železná opona oddělující dva velmocenské bloky, jejichž vzájemné vztahy označujeme za studenou válku.⁶⁷ Toto střetávání se v některých případech proměnilo v ostré konflikty v podobě tzv. zástupných bojů, z nichž nejznámějším se stala korejská válka. Dalším z podobných konfliktů byla občanská válka v Řecku, která je poznamenala na řadu desetiletí.⁶⁸

Řecko procházelo ve své moderní historii turbulentním vývojem. Na počátku jeho novodobé historie stál nejen boj proti osmanské říši, ale i občanské střety mezi povstalci, které hrozily zadusit národně osvobozené snahy v zárodku. Pouze zákrok velmocí zabránil porážce revolučních sil a umožnil vznik

67 Více viz např. Gaddis, John Lewis: *Studená válka*. Praha: Slovart 2006; Nálevka, Vladimír: *Studená válka*. Praha: Triton, 2003.

68 K tomu více viz Koura, Jan: První konflikt studené války? Spojené státy americké a řecká občanská válka v letech 1946–1949. In: Škerlová, Jana – Pokorná Korytarová, Lenka – Haváč, Ondřej – Vitko, Martin (eds.): *Promýšlet Evropu dvacátého století. Konflikty beze zbraní*. Brno: Matice moravská, 2015, s. 97–112.

řecké monarchie v čele s bavorským princem Otou z dynastie Wittelsbachů.⁶⁹ Tento stát však zdaleka nedosahoval rozlohy dnešního Řecka a zahrnoval pouze menší část oblastí obývaných Řeky, řeckou politickou scénu tak ovládla tzv. Velká myšlenka (Megali Idea) požadující sjednocení všech Řeků v jednom státu. Postupně se řeckému království dařilo rozšiřovat hranice, zejména po balkánských válkách v letech 1912 a 1913 došlo ke zdvojnásobení územní rozlohy o egejskou Makedonii, Epirus a Egejské ostrovy včetně Kréty. Řecko v té době politicky do značné míry lavírovalo mezi velmocemi, což se projevilo zejména v první světové válce, kdy se nakonec postavilo po bok dohodových mocností. Konec války se řecká vláda rozhodla využít k zisku dalších území na úkor poraženého Turecka, boje ovšem vedly k vojenské katastrofě, po níž byl téměř milion a půl Řeků nucen opustit turecké oblasti, které obývali po staletí.⁷⁰ Velká část uprchlíků našla útočiště v Makedonii, kde vystřídala muslimské Turky, a stala se tak na úkor slovanského obyvatelstva zvaného Slavomakedonci (viz kapitola Snahy o návrat) etnicky homogenní oblastí. Dalším důsledkem porážky byl i pád královského režimu. Sociální napětí a vnitřní spory vedly ovšem po jedenácti letech k návratu krále Jiřího II.⁷¹ a vyhlášení diktatury generála Ioannise Metaxase.⁷² Přestože jeho autoritativní režim byl ovlivněn fašistickými prvky, postavil se na odpor italské invazi. Díky pomoci německých vojsk Itálii bylo Řecko poraženo, v zemi ovšem vzniklo silné hnutí odporu. Odboj byl ale rozdělen mezi dvě navzájem soupeřící skupiny – vedle republikánského a monarchistického křídla doznal značného rozmachu levicový odboj vedený KSŘ. Komunistické straně, před válkou pronásledované a bez většího významu, se podařilo vybudovat silné pozice zejména v horských oblastech.⁷³

Střety o poválečné uspořádání a směřování země vedly až k ozbrojenému konfliktu, který probíhal v několika fázích. První kolo proběhlo na přelomu let 1943–1944 ještě před definitivním stažením německých vojsk. Druhé, relativně krátké kolo, známé také jako bitva o Athény, skončilo i díky zapojení britských sil vítězstvím monarchistů. Třetí, poslední – a také nejkrvavější – kolo, ve kterém se komunistické „rudé násilí“ střetlo s „bílým terorem“ pravicových extremistických sil a konzervativních monarchistů, začalo na jaře 1946 a skončilo na podzim 1949 definitivní porážkou komunistických sil.⁷⁴

69 Otto Friedrich Ludwig von Wittelsbach, tj. Ota I. Řecký (1815–1867), v l. 1832–1862 řecký král.

70 Na základě Lausannské mírové smlouvy z roku 1923 došlo k výměně obyvatel mezi Řeckem a Tureckem. Klíč pro zmíněnou výměnu nebyl založen na mateřském jazyku či národnosti obyvatelstva, ale na náboženství. Tato výměna se týkala zhruba 1,5 miliónu Řeků a půl miliónu Turků.

71 Jiří II. Řecký (1890–1947), v l. 1922–1924 a 1935–1947 řecký král.

72 Ioannis Metaxas (1871–1941), předseda řecké vlády v l. 1936–1941, rozpustil parlament, uplatňoval tvrdou cenzuru, pronásledoval opozici, zejména komunisty, tvrdě potlačoval etnoemancipační snahy národnostních menšin; viz též kapitola Snahy o návrat.

73 Více viz např. Hradečný, Pavel – Dostálová, Růžena – Hrochová, Věra – Oliva, Pavel – Tsivos, Konstantinos – Vavřínek, Vladimír: *Dějiny Řecka*, c. d., s. 315–448; Tejchman, Miroslav: *Balkán ve 20. století*. Praha: Karolinum, 2017.

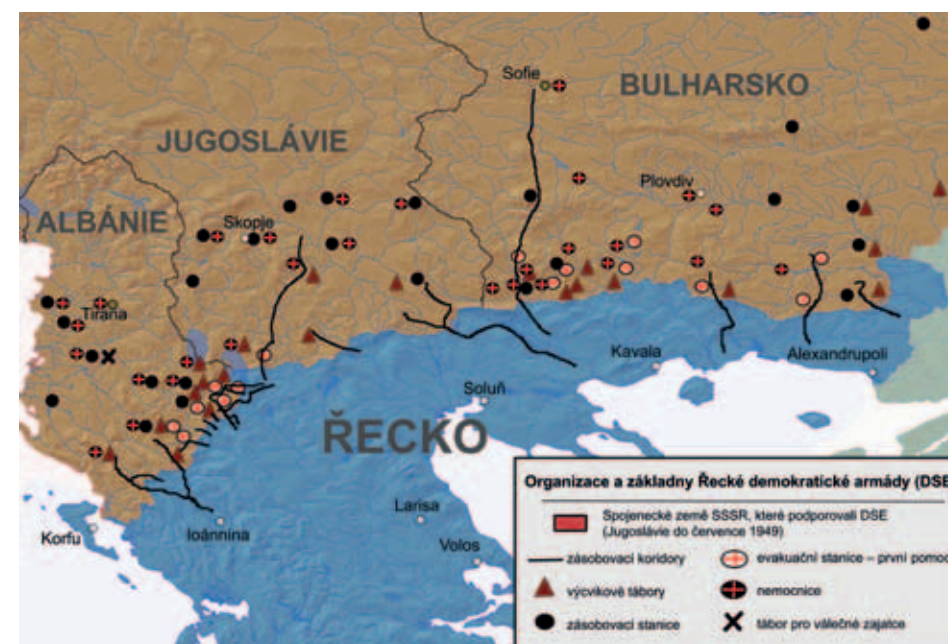
74 Viz Hradečný, Pavel – Dostálová, Růžena – Hrochová, Věra – Oliva, Pavel – Tsivos, Konstantinos – Vavřínek, Vladimír: *Dějiny Řecka*, c. d., s. 451–477; Tsivos, Konstantinos: *Řecká emigrace v Československu (1948–1968)*, c. d., s. 29–43.

Jako rozhodující pro vývoj konfliktu se ukázal postoj mocností.⁷⁵ J. V. Stalin se držel „procentové dohody“ o Balkáně, kterou uzavřel v říjnu 1944 s Winstonem Churchillem⁷⁶ a která předpokládala rozdělení sféry vlivu v Řecku v poměru 90:10 ve prospěch Velké Británie s tím, že Sovětský svaz získá odpovídající odškodnění v Rumunsku a Bulharsku. Posléze se sice odhodlal poskytnout řeckým komunistům omezenou pomoc, ne však přímo, stalo se tak prostřednictvím Albánie, Bulharska a především Jugoslávie,⁷⁷ kde vznikla samostatná řecká komuna v Buljkesu.⁷⁸ Královský režim se zpočátku opíral o Velkou Británii, která měla zájem na udržení tradiční sféry zájmu ve východním Středomoří. V důsledku poválečného oslabení však byla nucena nákladnou podporu ukončit a přenechat rozhodující pozice USA, jejichž prezident Harry S. Truman⁷⁹ v rámci politiky zdržování komunismu rozhodl o zesílené finanční, materiální i vojenské podpoře režimu řeckého krále Jiřího II.

Komunistická ŘDA dosáhla zpočátku značných úspěchů a v prosinci 1947 byla ustavena Prozatímní demokratická vláda.⁸⁰ Neschopnost ovládnout velká města a lidská i materiální převaha královského režimu, spolu s omezením pomoci po roztržce mezi Josipem Brozem Titem⁸¹ a J. V. Stalinem, v níž se KSŘ vedená Nikosem Zachariadisem⁸² jednoznačně přiklonila na stranu Moskvy, vedly k ústupu povstalců do horských oblastí Grammos a Vitsi. ŘDA ztratila možnost doplňovat zdroje i síly, stále více se uchýlovala k násilným rekvizicím a odvodům a do bojových akcí nasazovala i ženy a nezletilou mládež.

O násilném verbování máme k dispozici celou řadu dokladů: „*Na hospodářství jsem ještě pracoval se svým bratrem nepřetržitě až do roku 1949, kdy při jedné práci na poli jsem byl odveden řeckými partyzány do hory Olymp. [...] Byl jsem*

odveden proto, že jsem byl stranou na poli a partyzáni v té době potřebovali každého člověka, který by bojoval proti fašistické řecké armádě. Nebyl jsem však odveden jen já, ale byli odvedeni všichni lidi, kteří pracovali stranou vesnice nebo města na poli a v lese [...].“⁸³ Fani Mateu prohlásila: „[...] ne, nepřipojila jsem se dobrovolně. Při odchodu vojsk osvobozené armády z Nausa jsem byla vyzvána tak jako mnoho mužů a žen k odchodu s vojsky osvobozené armády do hor. Nechtěla jsem odejít, neb jsem se měla v krátké době vdávat a chtěla jsem zůstat u matky. Musela jsem však s ostatními odejít, jelikož monarcho-fašisté začali bombardovat Nausa a byla jsem vyzvána, abych s nimi odešla. V domnění, že se budu moci brzy vrátit, jsem poslechla a s nimi odešla.“⁸⁴

Organizace a vojenské základny DSE a vstupní cesty do Řecka. Zdroj: Greek Civil War. Wikipedia, 2025. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Greek_Civil_War#/media/File:Gde.svg>, cit. 12. 5. 2025.

Situace povstaleckých jednotek se neustále zhoršovala, chyběli lidé, zbraně i základní materiál. V létě roku 1949 byla zahájena mohutná závěrečná ofenzíva královské armády, koncem srpna téhož roku odešly poslední komunistické jednotky do Albánie. Řecko po skončení občanské války opustilo na sto tisíc lidí, z toho byla asi třetina dětí. Nejednalo se pouze o bojovníky ŘDA, spolu s nimi odešli i jejich rodinní příslušníci, sympatizanti, lidé obávající se příchodu královské armády, ale i rukojmí a váleční zajatci.⁸⁵

Většina z těchto utečenců našla útočiště v Albánii, část v Titově Jugoslávii

75 Viz např. Hradečný, Pavel: Řecká otázka v mezinárodní politice v roce 1944 a na počátku roku 1945. *Slovanský přehled* 80, 1994, č. 4, s. 355–365.

76 Winston Churchill (1874–1965), britský premiér v l. 1940–1945.

77 K pomoci, kterou komunistickým silám v průběhu řecké občanské války poskytla ČSR, viz Hradečný, Pavel: Zdrženlivý internacionalismus. Občanská válka v Řecku a československá materiální pomoc Demokratické armádě Řecka. *Soudobé dějiny* 10, 2003, č. 1–2, s. 58–92. Dostupné z: <<http://www.digitalniknihovna.cz/knav/uuid/uuid:a83c83ef-0bd3-11e3-1431-001143e3f55c>>, cit. 3. 2. 2025; Tsivos, Konstantinos: Československá angažovanost v řecké občanské válce a ve speciálních misích KS Řecka. *Slovanský přehled* 96, 2010, č. 3–4, s. 283–297.

78 Bulkes (Buljkes), od r. 1950 Maglič, město se zhruba 3.000 obyvatel v srbské Vojvodině. Od května 1945 zde bylo centrum komunistické řecké emigrace, která užívala značné autonomie. Před rozpuštěním komunity v r. 1949 tu žilo asi 4.500 lidí. K řecké emigraci v Buljkesu viz Tsivos, Konstantinos: *Hybridní „lidově demokratické Řecko“*. *Dějiny Komunistické strany Řecka v období 1945–1956*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2023, s. 71–76; Ristovic, Milan: The Bulkes Experiment: A “Greek Republic” in Yugoslavia 1945–1949. *Balkan Studies* 46, 2012, s. 125–143. Dostupné z: <<https://www.scribd.com/document/371744409/BalkanStudies-7-Ristovic-the-Bulkes-experiment-A-Greek-republic-in-Yugoslavia-pdf>>, cit. 7. 5. 2025.

79 Harry S. Truman (1884–1972), v l. 1945–1953 prezident USA.

80 Prozatímní demokratická vláda vznikla na podzim 1947, premiérem byl jmenován M. Vafiadis.

81 Josip Broz Tito (1892–1980), v l. 1945–1953 předseda vlády a v l. 1953–1963 prezident Socialistické federativní republiky Jugoslávie.

82 Nikos Zachariadis (1903–1973), v l. 1931–1956 generální tajemník KSŘ. Tvrdý stalinista, po odchodu z Řecka žil v emigraci v SSSR, v r. 1956 vyloučen z KSŘ.

83 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2711 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kánosovi Georgiosovi, Protokol o výpovědi s Kánosem Georgiose, 25. 5. 1953.

84 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2707 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Mateu Fani, Protokol o výpovědi obviněné Mateu Fani, 30. 1. 1953.

85 Kromě uprchlíků si občanská válka vyžádala na 150.000 mrtvých, několik tisíc popravených komunistů, tisíce dalších se ocitly ve vězení nebo v internaci na pustých ostrovech, zničeny byly stovky vesnic, milión lidí byl přesídlen, aby byli lépe kontrolovatelní.

nebo Bulharsku. Některé příběhy zněly až neuvěřitelně, jako ten Theodora Bakalopolose: „Z Řecka jsem uprchl proto, že v osvobozovacích bojích se vrátil do blízkosti mého bydliště jeden partyzán, kterého jsem jen několik týdnů před tím nechal zavřít a který byl ostatními partyzány osvobozen při dobytí města, kde byl vězněn. Ze strachu před tím, že nechá zavřít on mne, nebo že mne zastřelí, jsem opustil rodinu a uprchl do Bulharska.“⁸⁶ Byli soustředěni v uprchlických táborech, bydleli v dřevěných barácích nebo ve vojenských stanech. Situace nebyla jednoduchá, řada emigrantů trpěla zdravotními problémy, které souvisely s předchozí těžkou situací v řeckých horách i pobytem v provizorním ubytování. Přesto pobyt v táborech musel alespoň části z nich po neustálém vypětí uplynulých měsíců připadat jako odpočinek. „Po příchodu do Albánie jsme byli všichni soustředěni v táboře Elbasan, kde jsme celou dobu našeho pobytu nic nedělali. Bydleli jsme pod vojenskými stany po celé tři měsíce.“⁸⁷ „V Albánii v roce 1949 jsme všichni zajatci a partyzáni byli pohromadě, nepracovali jsme, jen pouze jsme se rekreatovali.“⁸⁸ Tito řadoví uprchlíci netušili, že vedoucí emigrace v té době intenzivně jednali o jejich dalším osudu. Z ekonomických, ale i politických a bezpečnostních hledisek nebylo možné, aby v těchto zemích (v Bulharsku a především v Albánii) zůstali.

Už v průběhu závěrečných bojů probíhala jednání se zeměmi tzv. lidové demokracie, jak se samy označovaly státy sovětského bloku, o možnosti poskytnutí azylu skupinám uprchlíků z Řecka. Ty v té době již hostily několikatisícovou skupinu řeckých dětí. Od počátku roku 1948 byly totiž z oblastí obsazených komunistickými silami odsunovány děti ve věku od tří do čtrnácti let, celkem jich takto odešlo na 25.000. Československo, které již krátce po válce projevovalo levicovým silám v Řecku značné sympatie, zatímco k oficiální vládě se stavělo zdrženlivě,⁸⁹ po komunistickém převratu v únoru 1948 plně podpořilo komunistické síly a přijalo 3.900 řeckých dětí, které přijížděly ve špatném fyzickém stavu: „Situace byla zlá: s dětmi nepřijel žádný dospělý člověk. Děti byly otrhané, vyhladovělé, zavšivené, k pláči.“⁹⁰ Vedle neléčených nemocí a zranění se děti musely také vyrovnávat s psychickou zátěží posttraumatického stresu způsobeného zážitky z válečného konfliktu i odloučením od rodiny. Děti byly

86 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2694 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Bakalopolosovi Theodoru, Protokol o minulosti, 30. 1. 1953. Bakalopolos se do Řecka vrátil až v roce 1960, po osmi letech, které strávil v čs. vězení.

87 ABS, sb. V-MV, a. č. V-279 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Manguras Stilianos, Protokol o výpovědi sepsaný dnešního dne s obviněným Mangurase Stilianosem, 3. 4. 1953.

88 ABS, sb. V-MV, a. č. V-329 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Sultatosu Levterisovi, Protokol o výpovědi s obviněným Krikelisem Dimitriosem, 27. 4. 1953.

89 Viz Botu, Antula – Konečný, Milan: *Řečtí uprchlíci*, c. d., s. 7–9; Hradečný, Pavel: *Řecká komunita v Československu*, c. d., s. 24.

90 Dopis Vladimíra Víta (1921–1999); v r. 1948 pověřený vedením akce „Řecké děti“ v Mikulově, (okr. Břeclav) Vangelisovi Lioliosovi ze dne 17. 10. 1998. Soukromý archiv Evangelose Lioliose.

Děti řeckých komunistů. Mikulov (okr. Znojmo), duben 1948. Foto: Karel Otto Hrubý. Sběrka historického odd. Moravského zemského muzea, fond K (K. O. Hrubý), inv. č. K 151/5.

po přechodném pobytu v záchytných stanicích umísťovány ve zvláštních dětských a mládežnických domovech.⁹¹

Již v červenci 1949 se Československo na mezinárodních jednáních v rámci zemí sovětského bloku zavázalo, že přijme i dospělé uprchlíky. Na konci srpna téhož roku vedení KSČ rozhodlo, že starost o všechny řecké emigranty včetně dětí převezme MSP. Československo mělo v první řadě převzít uprchlíky z Jugoslávie, kteří se po roztržce mezi J. B. Titem a J. V. Stalinem jednoznačně postavili na stranu Moskvy. Většina z nich pocházela z řecké komunity v Buljkesu, kterou jugoslávské úřady rozpustily.⁹² Na přelomu srpna a září 1949 tak vlaky přes Maďarsko dorazily tři transporty z Jugoslávie s více než 4.000 lidí. Ti byli po pří-

91 K problematice řeckých dětí viz Botu, Antula – Konečný, Milan: *Děti občanské války. Studie z dějin řeckých dětí v Československu 1948–1989*. [Praha]: Klub přátel Řecka, z.s., [2023]; Cironis, Petros: *Akce „Řecké děti 1948“*. Dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci helénských dětí v roce 1948 do Československa. Rokycany: Státní okresní archiv Rokycany, 2001; Hradečný, Pavel: *Řecká komunita v Československu*, c. d., s. 24–37; Hradečný, Pavel: Problém repatriace dětských utečenců z Řecka v politice československého komunistického režimu let 1948–1954. *Slovanský přehled* 90, 2004, č. 2, s. 275–294; Poláková, Jana: *Dva životy, dvě kultury, dvě země*, c. d., s. 22–30.

92 Blíže viz Botu, Antula – Konečný, Milan: *Řečtí uprchlíci*, c. d., s. 30–31.

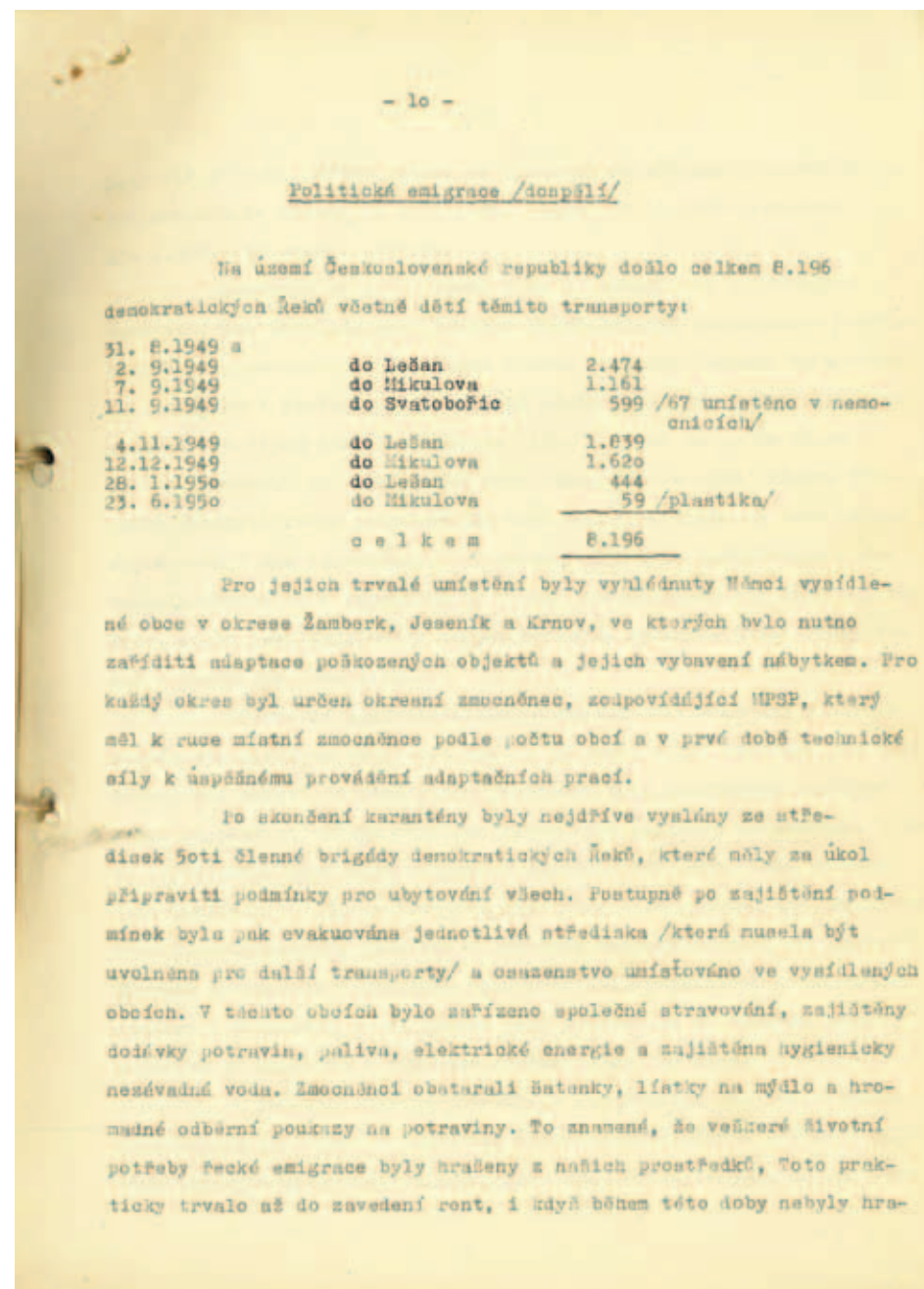

jezdu umisťování do karanténních táborů v Mikulově (okr. Břeclav), Lešanech (okr. Benešov) a Svatobořicích (dnes Svatobořice-Mistřín, okr. Hodonín).

V říjnu začali emigranti odjíždět také z Bulharska a Albánie. Demobilizační vojáci ŘDA byli po moři dopraveni do SSSR a soustředěni ve středoasijské Uzbeké SSR, zejména v okolí hlavního města Taškentu. Zbylí uprchlíci zamířili do států sovětských satelitů. Zkušenosti s možností výběru zemí azylu byly různé. Někteří prohlašovali, že jim bylo dáno na výběr, do jaké země by chtěli odjet: „[...] k odjezdu do Československa jsme nebyli nuceni násilím, ale volně jsme se rozhodovali. Já sám jsem jel rád, protože jsem se nechtěl vrátit do Řecka.“⁹³ Podobné byly zkušenosti Řeků, kteří přišli z Jugoslávie: „V Bulkesu, kde jsem pracoval od května 1949 do září 1949 jako cukrář, jsme byli vyzváni řeckou samosprávou, aby jsme se hlásili, kdo chce odjet do Československa. Já jsem se hlásil k odjezdu do Československa a v září 1949 jsem také odejel z Jugoslávie.“⁹⁴ Podle dalších vzpomínek „dne 29. 11. 1949 řekl velitel tábora [...] že půjdeme

93 ABS, sb. V-MV, a. č. V-279 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Manguras Stilianos, Protokol o výpovědi sepsaný dnešního dne s obviněným Mangurasem Stilianosem, 3. 4. 1953.

94 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2693 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Panacioví Kostasovi a společníkům, Protokol o výpovědi sepsaný s obviněným Panacisem Kostasem, 18. 5. 1953.

do Československa pomáhat budovat Československý stát. Do Řecka že se vrátíme, až tam nebude u moci vláda monarchofašistů. S tímto jeho sdělením jsme všichni souhlasili a do Československa jeli dobrovolně.“⁹⁵ Obava z návratu do vlasti je většinou zmiňována jako hlavní důvod emigrace. Další věděli pouze, že pojedou do zemí lidové demokracie, které jim poskytnou nové útočiště, při-

95 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2699 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Papapanajotou Achileasu, Protokol o výpovědi sepsaný s obviněným Papapanajotou Achileasem, 10. 4. 1953.

čemž konkrétní stát si vybrat nemohli: „[...] o mé cestě do Československa jsem nevěděl, neb nám bylo řečeno, že odejedeme do lidově demokratických zemí, kde budem spokojeně pracovat a bude o nás všestranně postaráno. Přitom nám bylo řečeno, že se vrátíme do Řecka až tenkrát, až bude vytvořen lidově demokratický stát v Řecku. Když jsem takové pokyny uslyšel ze stran velitelství lidové armády, rozhodl jsem se, že do ČSR odjedu bez jakéhokoli nátlaku...“⁹⁶ Jiní dokonce ani při odjezdu netušili, kde jejich cesta skončí: „Před odjezdem z Albánie se nás nikdo neptal, zda chceme odejet, nebo se vrátit do Řecka. Nevěděl jsem tehdy, ani kam jedeme. Když jsem viděl, že jedou všichni ostatní, s nimiž jsem byl v Albánii, [...] jel jsem také. K odjezdu z Albánie jsem nebyl nucen, bylo mi jedno, kam pojedu.“⁹⁷ Podobnou zkušenost měli i další: „V Albánii jsem s nimi byl dva měsíce, a potom jsem využil příležitosti, kdy všichni partyzáni odjížděli, a odjel jsem s nimi, aniž bych věděl kam, jen proto, že jsem se nechtěl vrátit do Řecka, ani jsem v Albánii nechtěl zůstat sám. Tak jsem se dostal spolu s partyzány dobrovolně do Československa.“⁹⁸ „Asi v únoru 1949 nám bylo oznámeno, že musíme jet do zemí lidových demokracií, a já jsem byl poslán do ČSR. Mě osobně se nikdo neptal, zda s tím souhlasím, takže jsem jel do ČSR z rozkazu partyzánského vedení.“⁹⁹ Našli se i jedinci, kteří odjet nechtěli, ale neměli na vybranou. „Asi v prosinci 1949 nám řekli vedoucí tábora, abychom se připravovali na cestu, že pojedeme do zemí lidových demokracií. V krátkosti času nás odvezli nákladními auty do Bureli, odtud do přístavu, kde jsme nasedli na loď. Ohledně nástupu na loď se nás nikdo neptal, jestli chceme jeti či ne. Já jsem však se chtěl vrátit do Řecka ke své rodině a hlavně k dětem, ale možnost mi nebyla poskytnuta žádná. Proto jsem nastoupil spolu s ostatními, a tak jsem se dostal do Československa.“¹⁰⁰

Z albánského přístavu Durrës (Drač) byli uprchlíci konspirativně převezeni polskými loděmi¹⁰¹ do Gdyně a odtud přepraveni čs. vlakovými soupravami po železnici do Československa,¹⁰² z nádraží je potom autobusy převážely do výše uvedených karanténních táborů. V prosinci 1949 dorazily dva transporty, které

96 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2711 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kutisovi Janisovi, Protokol o výpovědi sepsaný s obviněným Kutisem Janisem, 29. 5. 1953.

97 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2711 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Charanasu Dimitriosovi, Protokol o výpovědi sepsaný s obviněným Charanasem Dimitriosem, 14. 5. 1953.

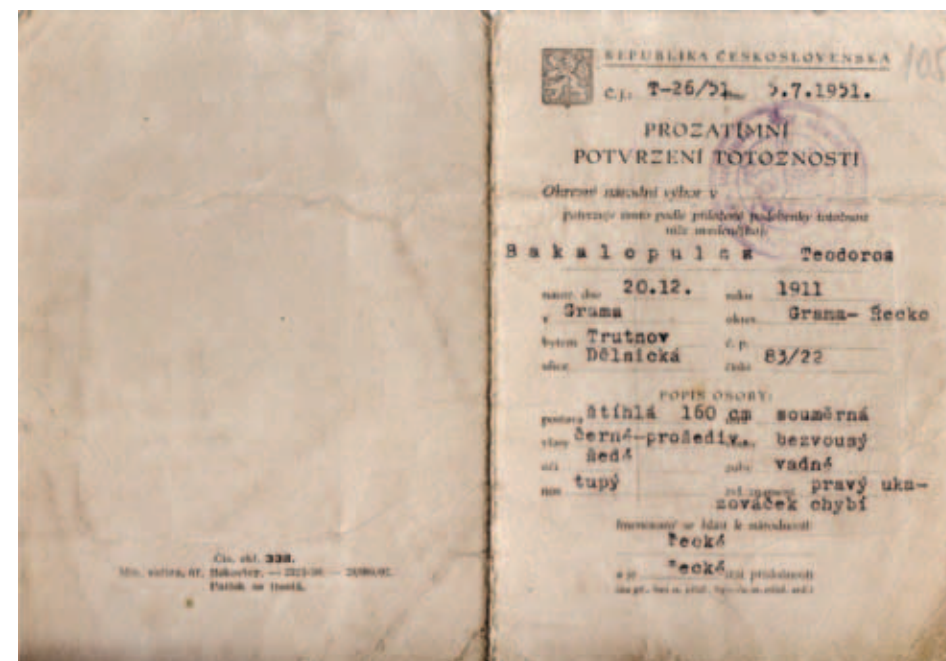
98 ABS, sb. V-MV, a. č. V-284 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Sultatos Lefteris, Protokol o výpovědi sepsaný dnešního dne s obviněným Sultatos Lefterisem, 3. 4. 1953.

99 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2708 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Burinarisovi a společníkům, Protokol o výpovědi sepsaný s obviněným Mavroluposem Kostasem, 4. 4. 1953.

100 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2711 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kánosovi Georgiosovi, Protokol o výpovědi s Kanosem Georgiose, 25. 5. 1953.

101 „Já vím od maminky, že se cestovalo někde po moři, [...] ale jak je potom dotáhli přes vnitrozemí, přes Polsko, jestli vlakama – já tady ty podrobnosti úplně nevím.“ (Nina Turanská, *1957); viz též Papadopoulos, Lysimachos Chr.: *Den návratů*. Praha: Nemesis, 1999, s. 172–173.

102 „Po zkušenostech z minulého transportu jsme doporučili, aby naše soupravy převzaly demokratické Řeky již v Polsku přímo z lodí. Toto bylo přijato a posíláme proto příští týden do Polska dvě naše soupravy [...]. Domníváme se, že tímto opatřením zajistíme [...] rychlejší provoz z hranic do Mikulova.“ NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Záznam pro s. dr. Popela, 24. 11. 1949.

Prozatímní potvrzení totožnosti. Trutnov, 1951–1952. NA, f. SSNV, nezpracováno, Theodor Bakalopoulos – osobní spis.

přivezly téměř 3.500 emigrantů. Přijížděli většinou ve vojenských uniformách, „aby byl vojenský ráz transportu setřen, oblékli jsme je již ve Gdyni do pracovních oděvů, které jsme za tím účelem dovezli“.¹⁰³ Jediný transport 444 osob dorazil z Bulharska na jaře 1950.

103 NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 140, a. j. 547, Zpráva o transportu řeckých uprchlíků, který přijel do Československa 12. prosince 1949.

Nakonec do Československa přijeli uprchlíci z Albánie, Jugoslávie, Bulharska a individuálně i z jiných zemí.¹⁰⁴ V prosinci 1950 tak bylo oficiálně uváděno 12.193 utečenců z Řecka, z toho 6.900 dospělých (přes 3.900 mužů a přes 3.000 žen) a téměř 5.200 dětí.¹⁰⁵ Z etnického hlediska se jednalo o velmi různorodou skupinu (viz kapitola Metodologie, použité prameny a problematika výzkumu řecké poválečné emigrace).

Uprchlíci strávili první týdny v karanténních táborech, kde na ně čekali lékaři a zdravotníci poskytující dezinfekci, lékařské prohlídky a ošetření. Také dospělí, z nichž řada měla za sebou dlouholeté vojenské nasazení, přicházeli mnohdy s podlomeným zdravím, potýkali se s trvalými následky válečných zranění¹⁰⁶ a omrzlin či nemocemi, např. tuberkulózou: „*Táta byl těžce nemocen. Vyprávěl, že v horách spal v dešti, v zimě jen na větvích přikrytý dekou. Tajil, že vyplivuje krev. Před každým odjezdem do nemocnice se s maminkou loučil a ona přede mnou a sestrou skrývala slzy. Lékaři ze Žamberka, Ústí nad Orlicí, Prahy a Hradce Králové si zasluhují obrovské díky za to, jak se o tátu starali.*“¹⁰⁷

Zaměstnanci MSP poskytovali obuv, ošacení a další materiál, nechyběli ani příslušníci bezpečnosti, kteří nově příchozí zaevidovali a společně s řeckým vedením vytypovali podezřelé, kteří měli být pod kontrolou. Již v táborech byly z řad funkcionářů KSŘ ustavovány řecké samosprávy. Jejich úkolem bylo koordinovat spolupráci s čs. orgány a řídit emigraci, pořádaly se kurzy češtiny a ruštiny, vydávaly se tiskoviny, např. táborový časopis s názvem *Enotis* (Jednota) apod. Opouštět střediska a tábory bylo možné jen na zvláštní povolení z důvodu návštěvy rodiny, lékařského zařízení nebo politických aktivit. Část praceschopných mužů byla vysílána na brigády do zemědělství.

V táborech také probíhalo rozřídění emigrantů podle věku, zdravotního stavu, pracovní způsobilosti a politické spolehlivosti. Podle těchto kritérií byli následně rozmisťováni dále. Většina dětí, zpravidla bez matek, odcházela za svými vrstevníky z předchozí vlny pomoci do některého z dětských či mládežnických domovů. Přestárlí lidé a váleční invalidé byli soustředěni do střediska ve Svatobořicích. V něm našlo přechodně i na delší dobu útočiště okolo 700 osob. Místní kronikář zaznamenal, že někteří z nich chodili „*taky na práci k rolníkům, na silnici, která se asfaltuje, a později nakládali též řepu na vagony [...] Pracují na stavbě nového rybníka na lůkách pod barákama* [...]“¹⁰⁸ V roce 1950 se toto středisko přesu-

nulo do Mikulova a na počátku roku 1951 do Těchonína (okr. Ústí nad Orlicí) v severovýchodních Čechách. Invalidé, jejichž postižení vyžadovalo rehabilitaci, byli odesláni do slovenských Piešťan. Vážně nemocní byli podle potřeby rozmisťováni do nemocnic a sanatorií po celé republice.

Zdraví a praceschopní byli připravováni pro přesun do vybraných lokalit. Vedení KSŘ požadovalo, aby uprchlíci byli umístěni za maximálního utajení pohromadě do horských zemědělsko-pastvinářských oblastí, které by se podobaly jich domovině v severním Řecku, a kde by navíc byli pod kontrolou. V té době totiž vedoucí funkcionáři KSŘ očekávali střet mezi politickými bloky, který přeroste v komunistickou revoluci v Řecku, kam se emigranti slavně navrátí. Umístění měli být v tzv. oblastech vesnic (skupinách obcí) odlehlých příhraničních okresů Jeseň a Krnov na severní Moravě a Žamberk v severovýchodních Čechách. Okresy byly izolované od měst a okolí, v bezpečí u hranic spřáteleného Polska, byla zde řada zcela či částečně opuštěných obcí (viz kapitola Integrace do české společnosti). Jednalo se o území, odkud bylo vysídleno dřívější německé obyvatelstvo, nyní měli odejít i zbylí Němci, čeští reemigranti a zahraniční zemědělství dělníci z Bulharska a Rumunska, čs. strana neměla tyto oblasti nadále využívat ani pro rekreační účely.

V polovině října 1949 začalo obsazování vybraných obcí, které komplikovalo uplatňování dvou odlišných principů. Na jedné straně se dbalo na to, aby příbuzní a lidé pocházející ze stejných míst a okresů Řecka byli umisťováni do stejných či nepřilíh vzdálených oblastí, na druhé straně neměli být příchozí ze žádného transportu umisťováni společně, ale rovnoměrně rozmístěni do všech okresů (viz kapitola Integrace do české společnosti). Důvodem byla snaha vyhnout se koncentraci politicky „nespolehlivých živlů“, které se podle představ komunistických funkcionářů vyskytovaly především mezi příchozími z Buljkesu,

Výkaz odeslaných
práci Řecké samosprávy:

číslo	na práci	číslo	práci
4/10	záložna na provedení práce na stavbě vybraných	12.193	práci
4/10	záložna na provedení práce na stavbě vybraných	30.000	práci
4/10	záložna na provedení práce na stavbě vybraných	8.000	práci
4/10	na práci na obecní cestě v táborech	2.021	práci

číslo	na práci	číslo	práci
4/10	na práci na stavbě vybraných	20.000	práci
4/10	na práci na stavbě vybraných	20.400	práci
4/10	na práci na stavbě vybraných	5.940	práci
4/10	na práci na stavbě vybraných	23.371	práci
4/10	na práci na obecní cestě	1.782	práci
4/10	na práci na stavbě vybraných	4.150	práci
4/10	na práci na stavbě vybraných	20.019	práci

Výkaz za práci vykonanou Řeky. Říjen 1949. MZA, f. Nemocniční středisko Svatobořice, inv. č. 73, kr. 13.

104 K jednotlivým transportům blíže viz Botu, Antula – Konečný, Milan: *Řečtí uprchlíci*, c. d., s. 286–295. Tsivos, Konstantinos: *Řecká emigrace v Československu (1948–1968)*, c. d., s. 52–56.

105 Po SSSR šlo o druhou nejpočetnější skupinu emigrantů.

106 Např. v prvním transportu z Buljkesu dorazilo 340 mužů, z nichž 140 bylo těžce zraněných, bez některé končetiny, viz Botu, Antula – Konečný, Milan: *Řečtí uprchlíci*, c. d., s. 286.

107 Konstantín Papasavoglu (*1952), viz Wilková, Scarlett: *Těchonín. Řečtí uprchlíci zde umírali i začínali nové životy*. 2021. Dostupné z: <<https://magazin.pametnaroda.cz/pribehy/techonin-recti-uprchlici-zde-umirali-izacinali-nove-zivoty>>, cit. 7. 5. 2025.

108 Za práci na obecním dostávali také finanční odměnu, viz MZA, f. B 293 Nemocniční středisko Svatobořice, inv. č. 73, karta 13, Výkaz za práci vykonanou Řeky, říjen – listopad 1949.

a současně „politicky vyspělé kádry“ rozmístit tak, aby dostaly emigraci pod kontrolu.¹⁰⁹

Při stěhování, ubytování a aklimatizaci pomáhali zvláštní zmocněnci z řad Čechů, jmenovaní v každém z okresů okresním sekretariátem KSČ, kteří měli pod sebou místní zmocněnce a v počátcích i technické síly.¹¹⁰ Pro urychlení příprav pro stěhování byla do přípravných prací zapojena po skončení karantény i část uprchlíků: „Do ČSR jsem přijel prvním transportem do Lešan, kde jsme byli několik dnů, a potom jsem byl zařazen do brigády do Černé Vody u Žamberka, kde jsme připravovali ubytování pro další řecké emigranty.“¹¹¹

Každý Řek při opuštění karanténního tábora dostal stravu na dva dny, prostěradla, tři kusy přikrývek a 1.500 Kčs na úhradu nejnnutnějších potřeb (tuto částku vyinkasovala řecká samospráva, část z ní rozdělila mezi uprchlíky a zbytek využívala pro kolektivní potřeby).¹¹²

Všechny fáze začleňování do československé společnosti dozorovala ČRS pod dozorem MSP, zpočátku za pomoci krajských center Zemské péče o mládež. Její činnost převzal v r. 1952 ČSČK,¹¹³ významnou úlohu při rozmisťování migrantů hrály jednotlivé krajské národní výbory, obecní úřady či podniky, v nichž byla přichozím přidělována pracovní místa. „Emigranti jsou většinou

109 Viz Hradečný, Pavel: *Řecká komunita v Československu*, c. d., s. 46.

110 Viz NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 140, a. j. 547, Zpráva pracovníka ministerstva práce a sociální péče Františka Fantla o plnění úkolů vyplývajících z porady o umístění řeckých emigrantů, 17. 9. 1949.

111 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2694 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jemenidzioví Trasivulosovi, Životopis, 14. 7. 1953.

112 Viz Hradečný, Pavel: *Řecká komunita v Československu*, c. d., s. 46–47.

113 Viz Botu, Antula – Konečný, Milan: *Řečtí uprchlíci*, c. d., s. 106.

zemědělci – lidé, kteří jsou zvyklí pracovat. Není možné je použít na lesní práce, která je pro ně nezvyklá a těžká. Nelze je použít ani v lomech.“¹¹⁴ Původní dobrý úmysl však vedl k nedostatku možností zaměstnání, který se stal v následujícím období největším a dlouhodobým problémem. Ukázalo se totiž, že zemědělství a pastevectví může uživit pouze menší část emigrantů, a to ještě jen sezónně.¹¹⁵ Také plány na vytvoření řeckých zemědělských družstev se poměrně záhy ukázaly jako ne zcela jednoduše proveditelné.¹¹⁶ Problém vedl až ke stagnaci osidlování vybraných oblastí.

Jako jediné možné řešení se ukázalo zařadit Řeky do stavebnictví a průmyslové výroby, kde začali první emigranti pracovat od konce roku 1949.¹¹⁷ Do průmyslu často odcházeli raději, byly zde vyšší výdělky, lepší ubytovací možnosti, pevná pracovní doba apod. Koncem března 1950 tak např. bylo asi 150 Řeků převedeno na stavbu ve Víru: „Zde jsem pracoval jako dělník. Všichni Řekové bydleli společně v barácích. Vydělával jsem si od 3000 do 6000 měsíčně. Peníze mně úplně stačily. Zúčastňoval jsem se společenských podniků ve Víru, občas jsem zajel do Brna a třikrát do Prahy...“¹¹⁸ Od počátku roku 1950 začali být dospělí uprchlíci z Řecka zařazováni ve větší míře do textilního průmyslu, zvláště do lnářství, v okresech Trutnov, Bruntál a Šumperk. U mládeže se dalo předpokládat umístění na pracovních místech v textilních podnicích, kovo a dřevoprůmyslu, kožedělném a gumárenském, chemickém či elektrárenském průmyslu nebo ve sklářství.¹¹⁹ Spolu s prácechopnými emigranty odcházeli mimo vyhrazené okresy i rodinní příslušníci.

Situaci komplikovaly striktní požadavky vedení KSŘ na izolaci emigrantů, jazykové problémy, jiné pracovní návyky, přechod na jiný styl práce apod. Jejich sociální situace se ovšem mnohdy výrazně nezlepšovala, neměli vlastní majetek, pracovali na místech nekvalifikovaných dělníků ve finančně nedostatečně ohodnocených odvětvích apod. Museli navíc odvádět 3–4 % platu na financování ústřední samosprávy, členové KSŘ přispívali členskými příspěvky na chod aparátu, k tomu přistupovaly různé „dobrovolné“ jednorázově politicky motivované platby a věcné dary na akce vyhlášené jak vedením emigrace, tak čs.

114 NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Zpráva z porady konané dne 29. srpna 1949. Akce – Řecko.

115 Viz NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 143, a. j. 559, Řecká emigrace. Záznam o poradě konané dne 1. 12. 1949 u s. Gemindera.

116 Viz Králová, Kateřina – Tsivos, Konstantinos: *Všichni do války! Vše pro vítězství!* Občanská válka a počátky řecké emigrace. In: Králová, Kateřina – Tsivos, Konstantinos et al.: *Vyschly nám slzy... Řečtí uprchlíci v Československu*. Dokořán: Praha, 2012, s. 42–45; NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Zpráva z porady konané dne 29. srpna 1949. Akce – Řecko, Zápis o pracovní poradě, 11. 11. 1950; NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Zpráva o řecké akci, 9. 12. 1950, Zpráva o Řecké akci za dobu od ledna do dubna 1951.

117 Viz NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Zpráva o činnosti úseku ŘA za měsíc listopad a prosinec 1949.

118 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2701 MV, Operativní podsvazek, Zápis o výpovědi Vasilise Zogase, 10. 7. 1951.

119 Viz NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Záznam pro soudruha ministra Erbanu – umístění řeckých dětí s ohledem na jejich budoucí povolání.

Dobová popiska fotografie: V brněnském kraji na řece Svatce vyrůstá mohutná 70tí m přehrada, jedna z velkých staveb socialismu naší první Gottwaldovy pětiletky. Na sn. na stavbě přehrady pracuje mnoho velmi dobrých pracovníků. Jedním z nich je i minér Georgiu Georg (vlevo), příslušník hrdinného řeckého lidu. Česká tisková kancelář, foto: Jan Tachezy.

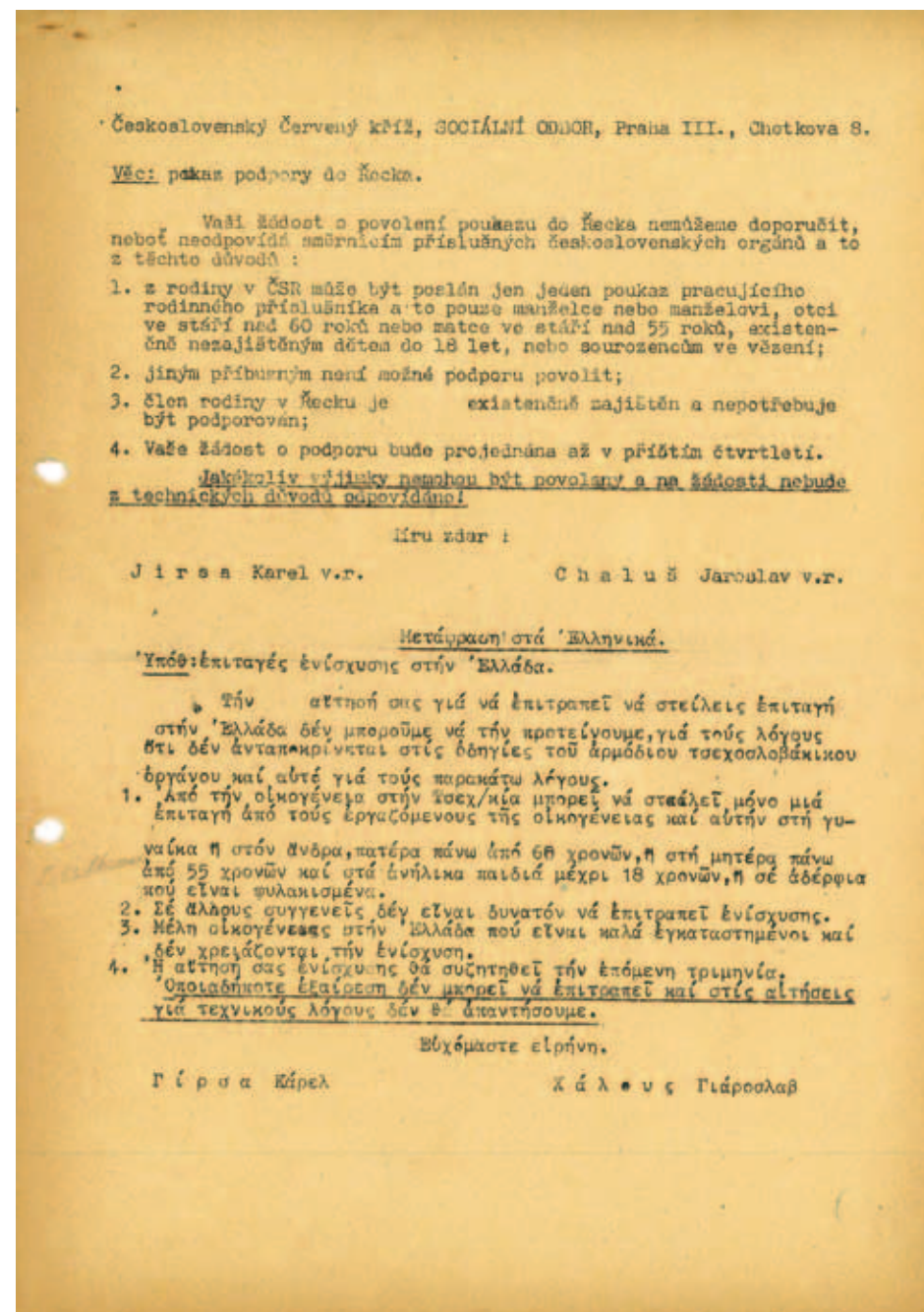
institucemi (na pomoc politickým vězňům v Řecku či ve prospěch bojujícího korejského lidu), někteří také posílali peníze rodinám do Řecka.

Podle přání KSŘ se měly styky emigrantů s čs. občany omezit pouze na pracovní záležitosti. Mezi Řeky a jejich čs. spolupracovníky panovala mnohdy alespoň zpočátku vzájemná nedůvěra. Část Řeků se zapojila do proklamovaného „budování socialismu“ v Československu, stali se z nich chválení pracovníci či úderníci, na další přicházely stížnosti kvůli vysoké fluktuaci, kdy často střídali zaměstnání, nerespektovali pracovní disciplínu, svévolně opouštěli pracoviště apod.¹²⁰ Vedoucí na stavbě přehrady ve Víru charakterizoval Řeky takto: „Po stránce všeobecné pracovní morálka řeckých emigrantů byla dobrá. Vyskytli se však jednotlivci, a to obzvlášť v době podzimu 1951, kteří neměli vůbec žádný zájem o práci. [...] prohlašovali, že by nejraději odešli zpět do Řecka. [...] když vydělali větší částku peněz, pozbyli zájem o práci a vymlouvali se na různé nemoci.“¹²¹

Vedení KSŘ se emigranty pokoušelo držet pohromadě i v zaměstnání. Nejprve se pokusilo dojednat jejich zařazení do průmyslu ve skupinách alespoň po dvou

¹²⁰ Viz NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Zpráva o řecké akci, 9. 12. 1950.

¹²¹ ABS, sb. V-MV, a. č. V-2701 MV, Zogas a spol., Protokol o výpovědi svědka Kadaňky Antonína, 15. 1. 1953.

stech lidech, ale pod tlakem reality, kdy nebylo možné zaměstnat tolik nekvalifikovaných sil najednou a navíc chybělo ubytování, byl požadovaný počet Řeků na jednom pracovišti snížen na padesát.¹²² Ke změně došlo v roce 1952, poté, co vedoucí funkcionáři pochopili nemožnost rychlého návratu do vlasti a zažádali sami o zařazování emigrantů do těžkého průmyslu, např. na Ostravsko.

¹²² Viz Tsivos, Konstantinos: *Řecká emigrace v Československu (1948–1968)*, c. d., s. 59.

Informace o pravidlech pro zaslání finanční podpory do Řecka – předtištěná zamítavá odpověď česky a řecky. Praha, 1961. NA, f. ČSČK, kr. 1, nezpracováno.

Na základě dohod byly zpočátku zásahy KSČ do řízení emigrace pouze minimální, týkaly se hospodářských a sociálních otázek, nikoliv politických záležitostí. Vedení KSŘ záhy obnovilo činnost masových organizací, mládežnické Jednotné všeřecké organizace mládeže (zkratka z řečtiny EPON), Všeřeckého demokratického svazu žen (zkratka z řečtiny PDEG) či slavomakedonské Národně osvobozené fronty (zkratka z makedonštiny NOF).¹²³

Po příjezdu prvních osídlenců se začaly ustavovat orgány řecké samosprávy nazvané Výbory emigrantů z Řecká (zkratka z řečtiny EPE), nad nimiž stály okresní výbory EPE a nejvyšší Ústřední řecká samospráva v Jeseníku, známá také jako řecký komitét.¹²⁴ Od roku 1950 vycházel řecký časopis *Agonistis* (Bojovník), týž rok zahájila vysílání i řecká sekce čs. rozhlasu. Veškeré tyto aktivity byly ovšem kontrolované KSŘ. Orgány samosprávy a komunistické strany se mnohdy personálně dublovaly, při každodenní činnosti využívaly stejný aparát, mnohdy je obtížné rozlišit, jaký orgán je v dokumentech zmiňován.

Vedení KSŘ v Československu se řídilo pokyny, které dostávalo od ústředí exilové KSŘ, které našlo útočiště v rumunské Bukurešti. Odtamtud zaznívala bojovná antiimperialistická rétorika spojená s přípravami na očekávaný konflikt mezi Západem a Východem¹²⁵ a s tím spojené očekávání zvratu v Řecku. I v této záležitosti se KSČ snažila vyjít partnerské straně vstříc, v Mikulovicích u Jeseníku byla otevřena škola pro výcvik agentů, kteří měli být nasazeni v Řecku, kde měli provádět sabotážní a zpravodajskou činnost.¹²⁶

Stranická organizace zajišťovala kontakty s KSČ, domlouvala vlastní přemístění uprchlíků, místa pobytu či jejich zaměstnání. Snažila se řídit veškerý život svých členů, které vysílala na místo působení podle vlastního uvážení: „Po svém příchodu do ČSR jsem byl do listopadu 1949 ubytován v Mikulově a odtud jsem byl přidělen do Černé Vody, kde jsem byl do 3. 3. 1950. Od té doby jsem pracoval jako dělník v trineckých železárnách až do 18. 3. 1952. Ihned na to jsem nastoupil práci na Vířské přehradě, kde jsem byl ubytován s řeckými emigranty, kteří již na Vířské přehradě pracovali. [...] Dne 17. března 1952 jsem obdržel od řecké samosprávy z Jeseníku dopis, kde jsem byl vyzván, abych ihned odejel na pracoviště Vířské přehrady. [...] byl jsem vybidnut, abych po svém příchodu na Vířské pracoviště se zapojil do tamní politické činnosti KSŘ.“¹²⁷ Ze zhruba 8.000 dospě-

123 Později přejmenována na Ilinden (na paměť ilindenského povstání z r. 1903, kdy se makedonští Slované neúspěšně vzbouřili proti Turkům), pod tímto jménem fungovala v l. 1952–1954.

124 K otázce řecké samosprávy a politického vedení emigrace viz Botu, Antula – Konečný, Milan: *Řečtí uprchlíci*, c. d., s. 345–350.

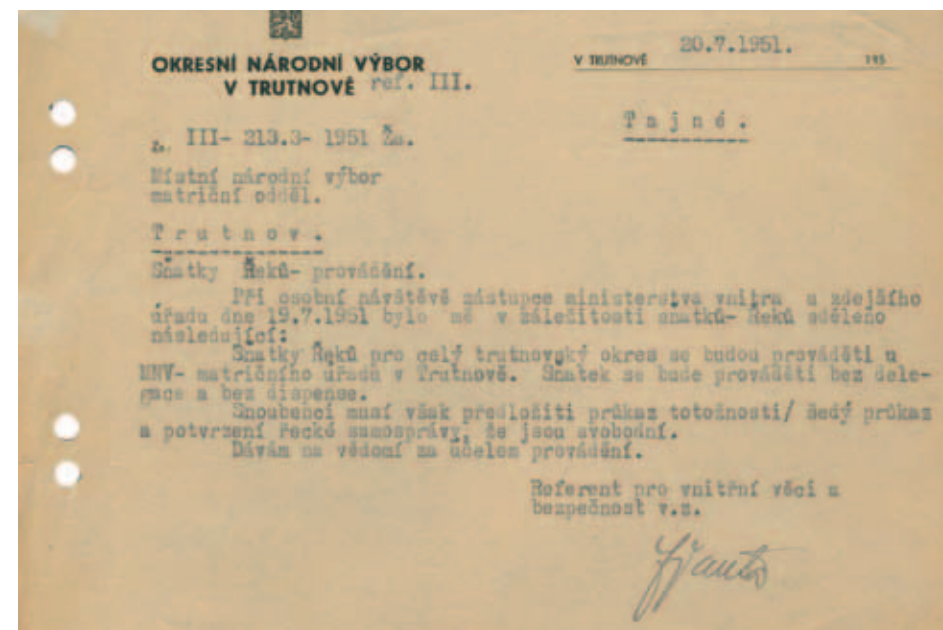
125 Západem se rozumí blok demokratických států v čele s USA, Východem potom satelitní země Sovětského svazu.

126 Více viz Tsivos, Konstantinos: *Řecká emigrace v Československu (1948–1968)*, c. d., s. 77–82.

127 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2701 MV, Zogas a spol., Podsvazek Protokol o výpovědi svědka Cincinase Nikolase, 16. 1. 1953.

lých příchozích bylo kolem 1.700 členů KSŘ. Za sebemenší prohřešky, především „politické zakolísání“ hrozily přísné tresty, jako přeřazení na horší práci nebo vyloučení z KSŘ, které s sebou neslo řadu nepříznivých průvodních jevů. Podobně se snažila KSŘ ve spojení s ústřední samosprávou řídit také nestraníky, které kádrovaly a neváhaly doslova udávat čs. orgánům. Zasahovaly i do osobního života emigrantů, když rozhodovaly např. o tom, zda dítě zůstane s rodiči nebo skončí v internátu, kam půjdou mladí lidé studovat, kontrolovala korespondenci s příbuznými v Řecku nebo kapitalistické cizině, uzavírání právoplatných manželství apod. Řada funkcionářů se přitom neřídila tím, co požadovali od ostatních, pobírali větší příděly, stali se z nich placení byrokraté, kteří měli „diktátorské způsoby“.¹²⁸ Jakákoliv kritika přitom byla tvrdě trestána.

Není proto divu, že část emigrantů, většinou ti, kdo v Řecku zanechali rodiny, s autoritářskou politikou vedení emigrace nesouhlasila, zvláště poté, co si uvědomila, že návrat do vlasti se oddaluje. „*Trikalinose znám jako člověka zaměřeného proti pokroku. Sám se několikrát vyjádřil, že kdyby věděl, jak to bude vypadat, tak že by nikdy nebojoval v řadách lidově-demokratické armády Řecká. Nejvíce byl zaměřen proti KSŘ. Vyjadřoval se o ní, že dělá špatnou politiku. Nebyl zvyklý se podřizovat nařízení strany. Jeho protistranické zaměření nejvíce charakterizuje to, že mně v roce 1952 asi v červnu ukradl hodnotné marxistické knihy, dále Život Jiřího Dimitrova a jiné, celkem asi 20-30 knih.*“¹²⁹ Antoniadis Antimos, který v Řecku zanechal manželku a pět dětí, „se vyjadřoval, že v ČSR je fašistický režim, že všichni

Pokyn k provádění sňatků Řeků. 1951. SOKAT; f. Okresní národní výbor Trutnov, inv. č. 4014, kr. 563.

128 Viz Tsivos, Konstantinos: *Řecká emigrace v Československu (1948–1968)*, c. d., s. 69.

129 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2694 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Trikalinosovi Vasilisovi, Protokol o výpovědi svědka Georgia Paliurase, 11. 7. 1953.

*emigranti jsou zde vězněni jako váleční zajatci. Dále pobuřoval proti tvoření JZD, a to tak, že nanášel, že kdyby se řeckým lidem braly násilím zemědělské usedlosti, jak se to dělá v ČSR, že by tito se vzbouřili a vykašlali se na takový fašistický režim a socialismus [...] hovořil, že jedině Hlas Ameriky hovoří lidem pravdu, kdežto československý a moskevský rozhlas státní lidové demokracie že lže.*¹³⁰

Na počátku 50. let bylo jasné, že pobyt uprchlíků v hostitelských zemích se potáhne. Záměrná izolace a jazyková bariéra se nakonec ukázaly jako velká překážka soužití s čs. společností. Hostitelská KSČ za změněných mezinárodních podmínek již nebyla ochotná tolerovat dlouhodobou existenci polosamostatné a izolované skupiny cizích státních příslušníků na území republiky. Pověření pracovníci také stále častěji kritizovali způsoby vedení emigrace ze strany KSŘ a požadovali větší zapojení čs. orgánů a institucí do rozhodovacích procesů. Také vedení KSČ se kriticky vyjadřovalo o vedení KSŘ, které mělo být nekoncepční s nedostatečnou kvalifikací, nespolupracovalo, v jeho rozhodování vlád chaos, nezvládalo kádrovou práci atd. I čs. strana přiznávala, že mezi emigranty existuje nespokojenost a nedůvěra k samosprávě.¹³¹ Došlo k rušení řeckých organizací a Řekové byli naopak vyzýváni, aby vstupovali do odpovídajících institucí v Československu. Čs. strana postupně začala přebírat nad emigrací kontrolu, v roce 1952 došlo ke zrušení ústřední řecké samosprávy, jejíž agendu převzal sociální odbor ČSČK. Současně s tím pokračoval přesun velkého počtu emigrantů z tří okresů za prací do velkých měst a průmyslových center. K podobným změnám docházelo ve všech zemích hosticích Řeky. O stabilizaci situace svědčila i snaha o slučování rodin spojená s výměnami emigrantů mezi jednotlivými zeměmi sovětského bloku i mimo něj,¹³² zvolna docházelo k normalizaci vztahů s Řeckem. Řecká komunita se postupně přizpůsobovala čs. poměrům.

Integrace do české společnosti

První roky pobytu řeckých uprchlíků v ČSR jsou na obou stranách spojené s představou krátkodobého provizoria. Politická reprezentace ČSR předpokládala, že vrátí „svobodnému Řecku po skončení války v těchto jejich příslušnicích svěřených naší péči uvědomělé lidově-demokratické občany připravené na plnění mírově-budovatelských úkolů v jejich osvobozené vlasti“.¹³³ Myšlenku brzkého návratu v sobě udržovali především dospělí příchozí, jejichž vazba na rodiště byla pochopitelně silnější, než u dětí. Ve většině případů se řadil návrat mezi

130 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2703 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Antimosovi Andoniadisovi, Protokol o výpovědi s předvolaným Atanasisem Kucalisem, 30. 1. 1953.

131 Viz Tsivos, Konstantinos: *Řecká emigrace v Československu (1948–1968)*, c. d., s. 62.

132 Viz Botu, Antula – Konečný, Milan: *Řečtí uprchlíci*, c. d., s. 372–387.

133 NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Referát o úkolech KNV v řecké akci, 26. 7. 1949.

nesplnitelné a nesplněné přání provázející migranty z Řecka prakticky hned při příjezdu na československé území a předávané dalším generacím. Není tedy s podivem, že již na počátku 50. let se někteří jedinci chopili sebemenšího náznaku možnosti odcestovat (více viz kapitola Snahy o návrat).¹³⁴ Za jeden z nejvýraznějších pokusů o vycestování ze socialistického Československa lze označit události spojené s odchodem skupiny z Víru, eskalující v soudních procesech se skupinou tzv. řeckých monarchofašistů (viz kapitola Snahy o návrat).¹³⁵ Ještě v 60. letech si návratových tendencí všímali na československé nejvyšší politické a státní úrovni: „*Příslušníci řecké emigrace, alespoň převážná část, počítá s návratem do vlasti. Svědčí o tom způsob života u nás, neboť se žení a vdávají pouze mezi sebou a jsou jen mizivé výjimky míšení s naším obyvatelstvem. Zařizují se tak a nakupují jen takové věci, které by si mohli odvézt s sebou do vlasti.*“¹³⁶

S ubývající nadějí na brzký návrat se řecká komunita stále intenzivněji stýkala s českým okolím, přizpůsobovala se mu a pozvolna podléhala procesu integrace či asimilace (viz kapitola Metodologie, použité prameny a problematika výzkumu řecké poválečné emigrace). Znemožněný kontakt s původní vlastí podpořil vytváření motivu Řecka coby „země zaslíbené“. Při mezigeneračním předávání se rozostřil a přecházel do platonického vztahu, jehož existence jsou si hlavně mladší plně vědomi: „*Všechno v Řecku je sladší, větší, krásnější. Kde jinde?*“¹³⁷ Vidina budoucího návratu přetrvávala mezi Řeky i v době, kdy mu politická situace nebyla vůbec nakloněna. „[...] *tehdy jim vzali řecké občanství a prostě do toho Řecka nemohli. Takže nostalgie. Každý Silvestr se připíjelo: příští rok v Řecku, a trvalo to [...] dvacet pět let nebo třicet, než se tam opravdu dostali.*“¹³⁸ Zájem o návrat do původní vlasti klesal u první a jedenapůlté generace s narůstajícím věkem a zvýšenou integrací jejich potomků do české společnosti.¹³⁹ Odlišně se vyvíjela situace u Makedonců (viz kapitola Metodologie, použité prameny a problematika výzkumu řecké poválečné emigrace). Jejich komplikovaný vztah k řeckému státu založený na vědomí etnické, jazykové i kulturní od-

134 Obecně se uvádí, že cesta do Řecka byla všem emigrantům znemožněna. Archivní prameny však druhotně dokládají nejen možnost legálního vycestování do Řecka, ale i návratu do Československa, viz ABS, f. Inspekce MV ČSSR I. díl, 1953–1972 (dále A 8/1), Protokol o výpovědi sepsaný dnešního dne se svědkem Pavlosem Georgiadisem, 29. 6. 1956. Mezi „obyčejnými“ emigranty z Řecka zjevně zvěsti o realizovaných návratech kolovaly: „*Ale mamka potom říkala [...] proč jsme se my zrovna stali obětí tady těch politických machinací a kdo za to všechno může, když komunisté se tam mohli po válce vrátit a mohli být ve vládě, a my, kteří jsme nic neudělali, tak jsme se tam nemohli dlouho, dlouho vrátit?*“ (V. B., 1957–2025, žena)

135 Viz Hradečný, Pavel: „*Neexistující*“ exulanti: zajatí řečtí vojáci v Československu, c. d., s. 207.

136 NA, f. KSČ-P, sv. 29, a. j. 31/10, Zpráva o řecké politické emigraci v ČSSR, 19. 3. 1963.

137 Sofia Charalambidu, *1982.

138 Androniki Podlahová, *1957.

139 „[...] *po nějakým čase jsem se oženil a rodiče měli tendence se vrátit zpátky, tak prostě byla to země, kterou jsem nechtěl nikdy opustit. Druhá země, jako Řecko, vždycky když jsem jel na dovolenou, tak se mi hrozně líbila, měl jsem tu zemi rád, ale to srdce prostě bylo tady.*“ (Charalambos Charalambidis, 1963–2021); „[...] *ano, já mám Řecko rád, ale moje vlast je tady v Česku.*“ (Jan Kramný, *1985)

lišnosti ve své původní domovině a naopak slovanské blízkosti s obyvatelstvem hostitelské země urychlil a usnadnil integrační proces.¹⁴⁰ Vedle sníženého pocitu náležitosti k cizímu elementu ve společnosti přispěl k rozhodnutí setrvat na našem území i fakt, že návrat na řeckou půdu by pro ně znamenalo přijetí řecké národnosti spojené např. s pořečtěním slovanské podoby příjmení.¹⁴¹ V případě vystěhování z Československa tak pro ně příznivější cíl představovala Jugoslávie.¹⁴² Pocit nutnosti endogamních manželských svazků proto u nich nebyl natolik zjevný jako u řeckých rodičů¹⁴³ a již zástupci druhé generace (tedy první narozené na našem území) vcelku běžně uzavírali sňatky s českými protějšky.

Integrační proces můžeme sledovat z hlediska zúčastněných stran (většiny a menšiny), přičemž jeho součástí jsou jak iniciativy směřující k začlenění, tak úsilí vynakládaná k zachování specifik menšiny, vycházející a podporované oběma stranami na různých úrovních od osobní po samosprávnou a státní.¹⁴⁴ Přestože se v mnohých dobových dokladech hovoří o příchozích z Řecka jako o hostech, směřovaly v duchu budování socialismu první snahy a postupy ze strany majoritní společnosti k jejich zapojení do pracovního procesu.

S postupným zařazováním do pracovního procesu (viz kapitola Příchod válečných uprchlíků z Řecka do Československa) souviselo zvládnutí základních komunikačních prostředků a upevnění stěžejních životních potřeb. Nízká vzdělanostní úroveň nasměrovala hlavně první generaci řecké emigrace k pomocným či nekvalifikovaným pracovním pozicím. Vedle těchto determinantů ovlivnilo zaměstnanost také tradiční pojetí řecké rodiny spočívající v roli muže coby hlavní výdělečně činné osoby a matky starající se o chod domácnosti a výchovu dětí.¹⁴⁵ Oba typy pozice v rodině a společnosti poskytovaly dle individuálních schopností a ochotě okolím možnost osvojit si základní slovní obraty související

140 Viz Procházka, Jan: Já vletěl do vagónu a křičel, c. d., s. 156–174; Otčenášek, Jaroslav: Řekové a řečtí etničtí Makedonci v České republice. In: *Integrace cizinců na území České republiky. Výzkumné zprávy a studie vytvořené na pracovištích Akademie věd České republiky na základě usnesení vlády České republiky č. 1266/2000 a 1260/2001*. Praha: Akademie věd České republiky, 2003, s. 276–277.

141 Viz Otčenášek, Jaroslav: Řecká a makedonská národnostní menšina u nás, c. d., s. 95.

142 Viz Papadopoulos, Lysimachos Chr.: *Den návratů*, c. d., s. 189–190.

143 Viz Danielidu, Sofia – Mañas, Jaroslav: Řecká rodina v českém prostředí. In: *Etnické procesy v novoosídleném pohraničí – dělnictvo v etnických procesech*. Chomutov 29.–30. listopadu 1983. Sborník referátů z vědecké konference pořádané ve spolupráci Okresního vlastivědného muzea v Chomutově, Ústředního muzeologického kabinetu Národního muzea v Praze a Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV v Praze. Zpravodaj koordinované sítě vědeckých informací pro etnografii a folkloristiku, č. 3, sv. 2. Praha: Oddělení etnických procesů, Oddělení etnografie dělnictva, 1986, s. 157.

144 Viz Honusková, Věra: Pojem integrace azyllantů, c. d., s. 6–8.

145 „Řecké a makedonské ženy jsou většinou velmi pracovité, tiché, skromné a nenáročné. A myslím, že také trpí v důsledku nesprávné výchovy komplexu méněcennosti [...]“ NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Návrh na reorganizaci Československo-řecké společnosti, 2. 11. 1949.

Řečtí lesní dělníci při odpočinku. Rejvíz (okr. Jeseník), 1952. Z rodinného archivu Sotirise Joanidise.

s nejfrekventovanějšími tématy.¹⁴⁶ ČSČK a zaměstnavatelé poskytovali jazykové kurzy, jejichž návštěvnost i úroveň byla velmi různorodá,¹⁴⁷ nicméně vedla k prvotnímu osvojení cizí řeči. Vyšších pracovních pozic dosáhli jedinci, kteří rychle a dostatečně zvládli český jazyk na úrovni zahrnující např. odborné výrazy,¹⁴⁸ což se ve významné míře týkalo jedenapůlté generace, která prošla českým vzdělávacím systémem.

Ubytování zajišťoval obvykle v návaznosti na místo výkonu práce zaměstnavatel nebo obec ve spolupráci s ČŘS a ČSČK, někdy za účasti KSŘ. V českém pohraničí¹⁴⁹ byly vytipovány jako vhodné obce po vysídlených Němcích,¹⁵⁰ které byly obsazovány celými rodinami při zachování co nejvyšší možné koncentra-

146 „Tak jsem šel na Pozemní stavby, roku padesát šest. A to jsem neuměl nic česky, co vykládali mezi sebou, tak to mi pomohli, abych se to [naučil] – cihla, malta, cement, jak se to [říká]. No a tam byl takový starší pán, Řek, které přijel dřív, tak trochu uměl česky, tak mně pomohl.“ (Pavlos Charalambidis, *1936).

147 „Ku příkladu v Texlenu bude kurs češtiny zrušen pro neúčast.“ NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Zpráva o Řecké akci za dobu od ledna do dubna 1951. „[...] šli na kurz češtiny, aby se tady nějakým způsobem etablovali, aby je mohli poslat do nějakého zaměstnání. A vtom kurzu se [máma] seznámila vlastně s tatínkem a tam jich bylo víc, co se takhle seznámili.“ (V. B., 1957–2025, žena)

148 „[...] on by totiž moh být předákem v těch šamotových dolech a jenom proto, že by česky neuměl vést nějaký písemnosti nebo záznamy, [...] tak to nemoh dělat.“ (Nina Turanská, *1957)

149 „Naším úkolem bude najít souvislé vesnice [...] k ubytování – vylučuje se z politických důvodů Slovensko.“ NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Zpráva z porady konané dne 29. srpna 1949, Akce – Řecko.

150 „Podotýkáme, že tam bydlící Němce je třeba přesídliti do jiných obcí, aby nebyli s řeckými hosty pohromadě.“ NA, f. ČSČK, kr. 3a, nezpracováno, Dopis Ministerstva sociální péče na Krajský národní výbor v Ostravě, referát práce a sociální péče ohledně zajištění ubytování pro řecké uprchlíky, 6. 9. 1949.

ce řeckých novoosídlenců. Řekové přicházeli do domů, které byly mnohdy ve špatném stavu, chyběl základní inventář, v řadě míst nebyl zaveden elektrický proud, nebyl dostatek zimního oblečení a obuvi, ani zásoby na zimu, vyskytovaly se problémy s dodávkami potravin apod.¹⁵¹ Zpráva z Krnova uváděla, že „[...] zde v nezdravých, tmavých místnostech v rozměru asi 3x2,5 m bydlí řecké rodiny s malými dětmi. Obdobná bytová tíseň je i v Jeseníku, Bruntále a v Žamberku. Nebyly řídké případy, že v takovýchto místnostech bydlely dvě a někdy i více rodin s malými dětmi.“¹⁵² Průmyslové provozy a podniky využívaly znárodněné budovy bez ohledu na jejich původní funkci. Příkladem může být rozsáhlý komplex textilních továren na Trutnovsku (Úpolen a Texlen), jejichž ubytovny se nacházely v okolí až do patnácti kilometrů v malých rodinných domcích v původní dělnické kolonii, vilách po odsunutém německém obyvatelstvu, bývalém sanatoriu i v tehdy běžné bytové zástavbě.¹⁵³ Maloměstské a venkovské prostředí umožňovalo delší dobu udržovat koexistenci v rámci komunity, na jakou byli příchozí zvyklí z původního domova.¹⁵⁴ V případě staveb odloučených od větších měst vznikaly záměrně vystavěné ubytovny, jako tomu bylo např. ve Víru. ČSČK dohlížel na vhodnost a vybavenost ubytování, jejichž úroveň však rozhodně nedosahovala dnešních standardů.¹⁵⁵ „Byly to místnosti čtyry krát čtyry a mezitím byla chodba a měli jsme vždycky naproti ještě jednu místnost, [...] byla tam společná umývárna, společné záchody. Bylo tam ústřední topení a rodiny se vždycky střídaly v topení.“¹⁵⁶ Pamětníci vyrůstající v těchto podmínkách je však nepovažovali za významně omezující. Oficiální zprávy popisují ubytovny ve Víru, jako „[...] v porovnání s ostatními stavbami přehrad velmi dobré. Pracující jsou ubytováni v devíti pavilonech, z toho 7 zděných a 2 dřevěných. Všechny ubikace jsou až na dřevěné pavilony vybaveny ústř. topením, el. světlem, tekoucí

151 „Když poprvé přišel táta na Rejvíz, tak prakticky přišel jenom v tom, co měl na sobě. [...] Fakt je, že na těch domcích moc toho nebylo, ale už byly připraveny pro ubytování Řeků. Byly tam postele, bylo tam připravený dokonce i dříví.“ Sotiris Joanidis (1939–2021). Viz též Archiv Univerzity Karlovy, f. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, diplomová práce, Antula Botu, Etnografické studium Řeků v ČSSR, [1978], s. 51.

152 NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 140, a. j. 547, Zpráva pracovníka ÚV KSČ Václava Moravce o problémech řecké emigrace v Československu, 21. 12. 1951. Celý dokument viz Hradečný, Pavel: *Řecká komunita v Československu*, c. d., s. 134–140.

153 Viz Wolf, Vladimír – Kmoníček, Josef: Řečtí emigranti ve Lnářských závodech Trutnovska v letech první pětiletky. In: Wolf, Vladimír (red.): *K novým a nejnovějším dějinám n. p. Texlen Trutnov. Lnářský průmysl – Příspěvky k dějinám*. Supplementum 5. Trutnov: Generální ředitelství VJH Lnářský průmysl v Trutnově a n. p. Texlen Trutnov, 1985, s. 217–223.

154 „Děda [...] přesně dodržoval styl toho starýho Řeka, takovýho Zorbáse. [...] dopoledne si leh na zahrádce na lavičce, odpočal, a pak pracoval dál.“ (Vasilis Teodoridis, *1953); „Ženský z baráku [...] byly velice zdatné na ty ruční práce a povídaly si a žily takovým komunitním způsobem života.“ (V. B., 1957–2025, žena)

155 V budově bývalého hostince na Metodějově ulici 1 v Brně sloužily v roce 1951 jako ubikace pro řecké dělníky Královopolské strojírny dvě místnosti o celkové ploše 40 m², v nichž bylo 98 palubních lůžek. Viz AMB, f. Národní výbor města Brna – Referát sociální péče, inv. č. 123, kr. 51, Zprávy o prověrkách internátů.

156 Antonakis Georgiu, *1952.

Stavba ubytoven pro dělníky. Vír (okr. Žďár nad Sázavou), 1948. MZA, f. 483 Povodí Moravy.

vodou, splachovacími klosety, sprchami a umývárnami s teplou a studenou vodou.“¹⁵⁷ Původně nové stavby a jejich vybavení pravděpodobně nebyly v následujícím desetiletí výrazně udržované a obnovované, proto se ze strany jejich obyvatel vyskytly oficiální stížnosti a žádosti o vylepšení či nápravy.¹⁵⁸

Nevhodné životní podmínky vedly ještě na přelomu 50. a 60. let některé řecké rodiče k umístování dětí do dětských domovů.¹⁵⁹ Obvykle se jednalo o domovy pro řecké děti, mohlo ale jít i o všeobecně zaměřené dětské domovy. Podobným případem byl dětský domov v Budkově (okr. Třebíč), kde byly podle záznamů ubytovány děti nejen na dočasnou dobu v případě nepříznivé rodinné situace, bez ohledu na jejich národnost či státní příslušnost. Ve výjimečném případě vedla rodiče komplikovaná rodinná situace provázená materiální a finanční tísní či zdravotními problémy k iniciování osvojení jejich dětí českými rodinami.¹⁶⁰

Po dosažení určité stabilizace se proces začlenění do nové společnosti rozšířil o detailnější seznamování s kulturou a normami chování majority. První ge-

157 MZA, f. B 124 Krajský národní výbor Brno, kr. 1165, sign. 21. schůze. Předloha pro jednání rady KNV dne 5. května 1952, s. 4.

158 „[...] tatínek [...] dokázal vystupovat za Řeky, kteří se vzbouřili proti sociálním podmínkám v tom baráku. A napsali na ministerstvo, že nejsou spokojeni s tím, že tam neteče teplá voda, že je tam zima a tak dále.“ (V. B., 1957–2025, žena); dle osobních dokumentů respondentky se její otec v roce 1961 obrátil na Kancelář prezidenta republiky Antonína Zápotockého, která slíbila stížnost přešetřit.

159 „Já jsem chtěla své dítě si vzít domů, ale kvůli bytu jsem ho nechala pod Vaším dozorem v dětském domově. Protože v jedné ložnici a jedné kuchyni žije nás 7 osob či-li 2 rodiny i s malým dítětem,“ odůvodňuje řecká matka ve svém česky psaném dopise z 27. 7. 1959 umístění svého pětiletého syna. Viz Pisemnosti DDB.

160 „[...] děcko si nemohu vzít a proto Vás prosím, abyste dali děcko soudně někomu, kdo je bude chtít [...] – rodiče, které nemají děti, aby si je vzali.“ Pisemnosti DDB.

nerace příchozích musela spoléhat na informace získané více méně vlastním přičiněním. Jejich kvalita i kvantita závisely na zdrojích a ochotě i schopnosti obou stran dorozumět se a rozumět si. Komunitní styl života postavený spíše na segregaci a s ní spojeném lpění na tradičních kulturně sociálních projevech spojených s původní domovinou¹⁶¹ měl za následek, že mnohé součásti českého života a kultury jí zůstaly neodhaleny. Následující generace již absolvovaly od dětství místní výchovný a vzdělávací systém. České realie, s nimiž přišly často do velmi in-

tenzivního kontaktu, jim v místech s nízkou koncentrací řeckého osídlení téměř úplně zlikvidovaly nebo nahradily původní kulturně sociální vzorce,¹⁶² nebo vytvořily novou vrstvu.¹⁶³ Především prvky každodenního života mohly v myšlení a mluvě zaujmout natolik samozřejmé místo, že si jejich nositelé výsostní propojení s českým živlem neuvědomují.¹⁶⁴

Nezbytnou součástí pozitivního průběhu integračního procesu je možnost a ochota k poznání menšiny ze strany většinového obyvatelstva. Děti i dospělí přicházeli z Řecka na československé území často doslova pouze s tím, co měli oblečené na sobě. „Měli každý jen uniformu na sobě a v kapse skládací lžiči. Nic

161 „Chlapi vždycky někam zajeli pro kůzlata a tam se rožnily kůzlata, protože holt v Řecku na Velikonoce muselo být kůzle.“ (V. B., 1957–2025, žena)

162 Tento proces se týká především vrstvy tradičních rodinných, kalendářních a hospodářských zvyků propojených také s náboženskými projevy, např. Velikonoce, Vánoce apod. „No, u nás doma řecké svátky neslavíme. Máme to úplně po česku, všechno. Akorát mamka vždycky na Nový rok upeče vasilopitu.“ (Konstantinos Joanidis, *1980)

163 „Hráli jsme jednou řeckým dětem, které neuměly ani slova česky, hru o vodnících. Před představením jsme zjistili, že v řečtině není pojem, který by vystihoval postavu vodníka.“ NA, f. ČSČK, kr. 1, nezpracováno, Zpravodaj Československo-řecké společnosti č. 2, březen(?) 1953; „Tak např. se ve škole učí o Janošikovi.“ NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Zpráva o řeckých dětských domovech od 1. 12. 1950 do 15. 5. 1951.

164 „Vánoce, v mých představách, to je sníh, krásný les, který je zasypaný sněhem. Vždycky mně vystane obrázek Lady.“ (Evangelos Liolios, *1950)

Řecká rodina před ubytovnou, nejstarší žena vpravo v typickém černém oděvu. Vír (okr. Žďár nad Sázavou), 50. léta. Z rodinného archivu Vasilu L.

víc. Materiální pomoc státu či obce žádná.“¹⁶⁵ Pro Čechy představoval vojenský oděv základní rozeznávací znak v případě mužů, územní příslušnost žen spojovali s typickým černým ošacením a příkrývkou hlavy.¹⁶⁶ Již v počátcích života na československém území toto oblečení především pro odlišnost vzhledu i materiálu jeho nositelé z řad první generace příchozích postupně odkládali. Tradiční řecký lidový oděv si na československé území přinesli patrně jen jednotlivci. Během následujících let se mohl stát výrazem státní příslušnosti, vlasteneckého nebo nacionálního cítění, které dával majitel najevo ve výjimečných situacích. Následující generace mají užívání tradičního oděvu spojené výhradně s jeho druhotným životem v rámci folklorních a národnostních aktivit. Jeho zachování a udržování z výše jmenovaných důvodů byly předmětem československé pomoci již v prvních letech pobytu Řeků u nás,¹⁶⁷ nejednalo se však patrně o aktivitu plošnou.¹⁶⁸

165 Angelici Hrnčířová, *1956.

166 „Je to jejich tradice, myslím, že původu náboženského. Nehledě na to, že je to nehygienické, [...] je v tom zároveň kus politické a kulturní zaostalosti ženy-otrokyně.“ NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Návrh na reorganizaci Československo-řecké společnosti, 2. 11. 1949.

167 „Současně byl vypracován [...] návrh řeckých a makedonských krojů, aby taneční a pěvecké skupiny měly kroje, které odpovídají krojům řeckým.“ NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Zpráva o Řecké akci za dobu od ledna do dubna 1951.

168 „[...] ty kroje a všechno, co potřebujou, už jsou schopni si z toho Řecka přivízt. Kdežto za nás to ještě nebylo. [...] My jsme vystupovali – bílou košili, sukni, modrou, jak jsme byli zvyklí.“ Olga Pataridisová, *1949)

Ručně vyráběné oděvní součástky poválečných emigrantů z Řecka. Vír (okr. Žďár nad Sázavou), 40.–50. léta. Sbírnka Městského muzea Bystřice nad Pernštejnem, inv. č. 42, 46 a 59.

Taneční soubor z Krnova při vystoupení. Osoblaha (okr. Bruntál), 1959. Z rodinného archivu Vasiliki Niku.

Řecký emigrant makedonské národnosti v podomácku vyrobeném lidovém oděvu. Vír (okr. Žďár nad Sázavou), 50. léta. Z rodinného archivu M. R.

Vystoupení řeckého tanečního souboru na řeckém festivalu. Ostrava, 2008. Z rodinného archivu Joanidise.

O etnické diverzitě příchozích z Řecka (viz kapitola Metodologie, použité prameny a problematika výzkumu řecké poválečné emigrace) panovalo mezi československým obyvatelstvem jen velmi nízké povědomí, které souviselo s intenzitou kontaktu s danou subetnickou skupinou.¹⁶⁹ Termín Řekové se v československé a následně české společnosti přirozeně rozšířilo na všechny váleč-

¹⁶⁹ „Jednou jsme se vrhli k oknu a pozorovali nezvyklý průvod černě oděných žen v šátcích uvázaných hluboko do čela, mužů v kloboucích a dětí držících se jich za ruce. Byli to řečtí (makedonští) emigranti [...]“, in: Ondráčková, Milada – Stalmach, Ladislav (eds.): *Vír v údolí Svratky*. Vír: Obec Vír, 2008, s. 120.

né uprchlíky z Řecka a jejich potomky. Při jednání na vyšší politické úrovni bylo ještě v 60. letech akceptováno rozdělení migrace z Řecka na dvě nejpočetnější – řeckou a makedonskou a dále tureckou a arménskou národnost.¹⁷⁰

Exulanti z Řecka přicházeli do Československa z velmi odlišného kulturního i sociálního prostředí. Přijetí ze strany domácího obyvatelstva bylo neutrální až kladné, k neshodám a nedorozuměním docházelo spíše na lokální nebo osobní úrovni.¹⁷¹ Nejčastěji zmiňovaný postoj Čechů vůči Řekům je počáteční nedůvěra spojená s jejich antropologickou podobností s etnickými skupinami, s nimiž měli Češi negativní zkušenosti, případně na nich uplatňovali přenos stereotypního pohledu.¹⁷² „Češi ze začátku se báli, že tam přijeli nějakí cikáni, špinavý Řeci, no to bude hrozný, takže ze začátku měli Vířáci [obyvatelé obce Víř – pozn. aut.] takový nějaký odstup.“¹⁷³ Snaha o koexistenci s většinou, často zmiňované projevy vděku za umožnění života mimo válečný konflikt nebo určitá životní

Řekové učí jíst
Čechy skopové
na rožni.
Rejvíz (okr.
Jeseník), 1992.
Z rodinného
archivu Sotirise
Joanidise.

skromnost a pokora řeckých uprchlíků přispívala k postupnému vzájemnému poznávání, tolerování a aktivnímu soužití.¹⁷⁴

Některé nejčastěji zmiňované třecí plochy představují zároveň nejmarkantnější rozdíly mezi oběma národy a menšinou a nejdéle udržovaná specifika,

170 NA, f. KSC-P, sv. 29, a. j. 31/10, Zpráva o řecké politické emigraci v ČSSR, 19. 3. 1963.

171 „Tak von řval: Táhněte, vodkud jste přišli, a vemte i ty vaše parchanty.“ (Zmaro Charalambidu, *1938); „[...] říkal: jdi si do Řecka [...], já jsem platil za tebe pět korun tehdy na řecký děti.“ (Sotiris Joanidis, 1939–2021).

172 Viz Tsivos, Konstantinos: *Řecká emigrace v Československu (1948–1968)*, c. d., s. 58–59.

173 V. B. (1957–2025, žena); viz Otčenášek, Jaroslav: *Řecká a makedonská národnostní menšina u nás*, c. d., s. 83.

174 „Jsou veselý a zpěvný národ a zdá se, že se jim u nás líbí.“ SOKAH, f. 234 Archiv obce Svatobořice, inv. č. 89. Kronika obce 1920–1964.

kteřá lze do dnešní doby označit za základní etnické identifikátory řecké národnostní menšiny u nás. Pro mnohé členy menšiny představují tak samozřejmou součást života, že si je nemusí ani uvědomovat. K výrazným ukazatelům etnické identity patří bezesporu jazyk.¹⁷⁵ Udržení jazykové kontinuity u dospělých příchozích a dětí, které s nimi vyrůstaly, nevyžadovalo v podstatě žádnou podporu zvenčí. Nebylo ovšem výjimkou, že jejich znalost byla omezena pouze na mluvenou podobu – mnozí přicházeli jako negramotní nebo pologramotní, bez možnosti svoje jazykové schopnosti rozvinout. Odlišnou situaci můžeme opět sledovat u Makedonců. „[...] naši nemluví doma česky, mluvilo se makedonsky. Když nechtěli rodiče, abysme rozuměli, tak přešli do řečtiny, protože oba dva měli řecké školy.“¹⁷⁶ První generace příchozích Makedonců uměla díky vzdělání v řečtině psát řecky, makedonštinu však ovládala pouze pasivně. Významná část jedenapůlté generace příchozích rozvíjela svůj mateřský jazyk prostřednictvím cíleného vzdělávání v dětských domovech.¹⁷⁷ Vyučování v nich bylo vedeno v řečtině (v prvních letech také makedonštině), ale počítalo také s nutností ovládat češtinu. Od roku 1951 absolvovaly řecké děti základní a střední vzdělávání v českých školách.¹⁷⁸ Řečtina přešla z vyučovacího jazyka do pozice dobrovolného předmětu, výuka makedonštiny během krátké doby zanikla.¹⁷⁹ Zástupci jedenapůlté a druhé generace chápali znalost řeckého jazyka jako nedílnou součást svého života. „[...] moji rodičové se mnou komunikovali v řečtině, to znamená, já jsem přišel do školky a já jsem neuměl ani jedno slovo česky.“¹⁸⁰ Okolní prostředí je však obvykle donutilo k přechodu na dorozumívání v češtině. V místech s vyšší koncentrací řeckého obyvatelstva, kde se užívání řečtiny jako hlavního komunikačního prostředku komunity udrželo déle, vznikaly tzv. řecké školy.¹⁸¹ V místech s nízkým počtem osídlenců z Řecka nebyly podobné kurzy organizovány a záleželo čistě na zájmu a možnostech jedince.¹⁸² Mladší generace označuje již za svůj mateřský jazyk češtinu, mnozí ale stále jeví zájem předávat alespoň triviální znalost dalším generacím.¹⁸³ Pro

175 Viz Botu, Antula – Konečný, Milan: *Řečtí uprchlíci*, c. d., s. 94.

176 V. B., 1957–2025, žena.

177 Viz Tsivos, Konstantinos: *Řecká emigrace v Československu (1948–1968)*, c. d., s. 128; Botu, Antula – Konečný, Milan: *Děti občanské války*, c. d., s. 103–107; Sloboda, Marián: „Až bude v Řecku mír, vrátíme se domů“, c. d., s. 150–152; Dorovský, Ivan: Ještě to není minulost. Čtyřicet let od evakuace dětí z Řecka. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. C, Řada historická 35, 1988, s. 26, 28; Jakovenko, Eva (ed.): *Řecké děti*. Praha: Mír, 1949, s. 30.

178 Viz Botu, Antula – Konečný, Milan: *Řečtí uprchlíci*, c. d., s. 99–101.

179 Viz Sloboda, Marián: „Až bude v Řecku mír, vrátíme se domů“, c. d., s. 150–152; Dorovský, Ivan: *Makedonci žijí mezi námi*, c. d., s. 226–245

180 Charalambos Charalambidis, 1963–2021. Podobně své jazykové znalosti v raném dětství komentovali také Makedonci.

181 Viz Otčenášek, Jaroslav: *Řecká národnostní menšina v České republice dnes*, c. d., s. 151.

182 Docházka do řecké školy mohla být spojena např. se studiem mimo bydliště, řecky se mohli jednotlivci naučit až při intenzivních návštěvách Řecka.

183 „[...] já bych určitě chtěla, aby moje děti uměly řecky. Takže já se budu snažit už odmala na ně mluvit, aspoň já, řecky, protože podle mě by to byla hrozná škoda, kdyby to úplně umělo.“ (Nikoleta Spalasoová, *1985)

Makedonce představuje udržování původního jazyka komplikovanější proces, při němž se musí v podstatě spoléhat pouze na rodinné prostředí. Jeho praktičnost a pragmatičnost navíc občas sami rozporují.¹⁸⁴ Znalost makedonštiny na vyšší úrovni vykazují ti, jejichž příbuzní se v průběhu 60.–80. let přestěhovali do tehdejší Jugoslávie. Při významnějším kontaktu s Řeckem případně příbuznými v zahraničí považují za příznivější používat řečtinu.¹⁸⁵

Nedílnou a dlouhodobě udržovanou součást společenského i rodinného života příslušníků řecké národnostní menšiny představuje hudební a taneční projev. Již od prvních let pobytu řeckých uprchlíků u nás se těšil značné státní i politické podpoře ze strany ČSR. Zpočátku se jednalo o aktivity spojené s dětskými domovy.¹⁸⁶ Díky příznivé dobové atmosféře vznikaly v místech s vyšší koncentrací Řeků nejrůznější soubory a sbory interpretující české, řecké i makedonské tance a lidové, budovatelské, politické a partyzánské písně.¹⁸⁷ Podobné aktivity sice jistě přispěly k předávání kulturního dědictví, vedly však zároveň k vytvoření určité

184 „[...] když jsme s maminkou byli v tom Řecku a ona tam na ně mluvila makedonsky, tak oni se jí smáli a říkali: ty máš jazyk 19. století.“ (V. B., 1957–2025, žena)

185 „Já jí to píšu tím překladačem, čili ona ode mě dostane esemesku řecky napsanou, [...] ona mně odepisuje řecky, ale protože němčina nemá tu ababetu, tak ona mně napíše řecký slova ale českýma písmenama.“ (Nina Turanská, *1957)

186 Specifické místo mezi zařízeními pro řecké děti a mládež představoval Umělecký domov řeckých dětí Liběchov – Boží Voda, viz Botu, Antula – Konečný, Milan: *Děti občanské války*, c. d., s. 182–185.

187 Viz Macáková, Martina: Z dětského domova zůstali kamarádi na celý život. Dětské domovy řeckých dětí v Československu. In: Králová, Kateřina – Tsivos, Konstantinos et al.: *Vyschly nám slzy... Řečtí uprchlíci v Československu*. Praha: Dokořán, 2012, s. 121–122.

subkultury,¹⁸⁸ v níž regionální prvky ustupovaly sjednocujícím „národním“ snahám a navíc se mísily s českým vlivem, a která by v případě návratu v původním prostředí nebyla s to obhájit autenticitu. Z důvodu minimální možnosti sledovat kulturní vývoj v původní vlasti docházelo často k zakonzervování repertoáru,¹⁸⁹ které nabourala až změna politických poměrů v 80. a 90. letech, přinášející možnost většího kontaktu se současnými

řeckými kulturními projevy i jejich nositeli.¹⁹⁰ K udržování a předávání hudební a taneční tradice přispívaly také společné oslavy a zábavy. Jejich četnost záležela na koncentraci Řeků – v minulosti se konaly mnohem častěji a na více místech než v současnosti. V místech s menším počtem Řeků se podobné akce konaly pouze v režii místního obyvatelstva.¹⁹¹ Znalost písní, tanců či hry na hudební nástroje se proto více předávala mezigeneračně v rámci jednotlivých rodin.

V rodinném prostředí se do současnosti udržela jako jeden z významných ukazatelů etnické sebeidentifikace také gastronomická specifika.¹⁹² K nejčastěji zmiňovaným patřilo využívání zeleniny, v 50. letech výrazně převyšující české zvyklosti.¹⁹³ V bydlištích, kde byly jen trochu možné podmínky, se snažily řecké ženy nedostatek těchto surovin doplnit pěstováním na domácích zahrádkách.¹⁹⁴ Všechny generace byly konfrontovány s odlišnou českou stravou, jejíž

188 Viz Tsivos, Konstantinos: *Řecká emigrace v Československu (1948–1968)*, c. d., s. 128.

189 „Naši zpívali spolu, takže možná zpívali i ty partyzánské písničky.“ (V. B., 1957–2025, žena); viz Otčenášek, Jaroslav: *Řecká a makedonská národnostní menšina u nás*, c. d., s. 80.

190 Viz Poláková, Jana: *Dva životy, dvě kultury, dvě země*, c. d., s. 39–41.

191 „[...] ve škole začali chodit na různý ty jako zábavy nebo tak, a tam se vlastně potkal potom i s mojí maminkou [Českou – pozn. aut.], jo. Že se prostě potkali na nějaké té vesnické zábavě.“ (Alena Lídlová Georgiu, *1989).

192 Viz Hlavatý, Ivan: Kuchyně a strava řecké menšiny v České republice jako faktor etnické identity. *Národopisné aktuality* 19, 2009, č. 3, s. 168–176.

193 „Řekové, když přišli do obchodu se zeleninou, vykupili celou zeleninu a na normální lidi nezbylo. V řecké kuchyni je zelenina podstatou.“ (Sotiris Joanidis, 1939–2021)

194 „Nutno se dále zaměřiti na to, aby řecké obyvatelstvo bylo úplně nezávislé na veřejném zásobování zeleninou. Zahrádky u domů na vesnicích musí být osázeny zeleninou, která pak bude kryt celoroční spotřebu.“ NA, f. ČSČK, kr. 2, nezpracováno, Zápis o pracovní poradě, 11. 11. 1950.

Chvilke odpočinku s písní a hudebním nástrojem. Víř (okr. Žďár nad Sázavou), 50. léta. Z rodinného archivu M. R.

prvky řecké ženy postupně začleňovaly do svého povědomí při zachování, modifikování a předávání původních znalostí.¹⁹⁵

Zařazení minority do společenského, sociálního a ekonomického systému většiny ovlivňují vnější a vnitřní faktory závislé na obecné struktuře většinové společnosti a vztahy mezi společensko-kulturními atributy obou skupin.¹⁹⁶ Míra a intenzita soužití má vliv na udržování kulturní a etnické identity skupiny i jednotlivce.¹⁹⁷ Identita¹⁹⁸ člena národnostní skupiny či menšiny je založena na vědomí společného vztahu k rodné zemi své nebo svých předků, její historii, jazyku a duchovní i hmotné kultuře.¹⁹⁹ V závislosti na izolaci může být vědomí udržované pouze na pocitové úrovni bez nutnosti či schopnosti jasnější definice.²⁰⁰ Zásadní skutečností je, že se jedinec vymezuje vůči jiným,²⁰¹ přičemž pocit etnické sounáležitosti pro něj může představovat pevný bod v jinak nejistém světě.²⁰² Pociť odlišnosti vede na jednu stranu jedince ke snaze splynout s okolím a co nejméně se vymykat, na druhou stranu více inspiruje při sebepoznání a sebeurčení. V místech častějšího kontaktu zástupců řecké menšiny bylo vědomí etnické identity větší samozřejmostí. Řecké kulturní a etnické povědomí se v početné skupině propojené úzkým kontaktem udržovalo mnohem „jednodušeji“ než v místech, kde nebyl počet Řeků vysoký a možnost i požadavek endogamního manželství se vytrácel rychleji. Z hlediska přijetí do majoritní společnosti, můžeme konstatovat, že Řekové představují národnostní skupinu dosahující vysokou míru integrace.

Snahy o návrat

Otázka nedobrovolných exulantů z Řecka – nešlo přitom zdaleka pouze o zajatce z řad královské armády – tvořila na počátku 50. let součást politických soupeření Západu a Východu na diplomatické půdě. Od roku 1946 se záležitosti související s řeckou občanskou válkou opakovaně projednávaly na půdě OSN, ať již ve Valném shromáždění, Radě bezpečnosti či v politickém a bezpečnostním

výboru. OSN zřídila i zvláštní orgány, které se problematice věnovaly, v letech 1946–1947 pracovala Komise pro prošetření incidentů na řeckých hranicích, kterou v roce 1947 nahradil Zvláštní výbor OSN pro Balkán. Obě instituce měly být tvořeny členy zemí zastoupených v té době v Radě bezpečnosti.²⁰³

Na předním místě požadavků řecké vlády figurovala zpočátku snaha o návrat „unesených řeckých dětí“,²⁰⁴ k níž se postupně přidaly opakované žádosti na repatriaci zajatých vojáků královské armády. V roce 1949 se tato záležitost začala projednávat na půdě Zvláštního výboru OSN pro Balkán jako jeden z bodů tématu nazvaného „Ohrožení politické nezávislosti a územní celistvosti Řecka“. Následná rezoluce Valného shromáždění OSN č. 288/A/IV vyzývala státy, na jejichž území se uprchlíci z Řecka nacházeli, aby umožnili návrat těm, „kteří si přejí vrátit se a žít podle zákonů této země“ (viz dokument č. 1). Tato rezoluce ještě neuváděla zajatce z řad královské armády, psalo se v ní všeobecně o „řeckých partyzánech a jiných řeckých občanech, kteří byli zataženi do partyzánské války“.²⁰⁵

O zajatcích z řad vojenského personálu se poprvé zmiňovala zpráva Zvláštního výboru OSN pro Balkán z roku 1950. Podle ní byli odvedeni „do zemí severně od Řecka“, tj. do Albánie a Bulharska.²⁰⁶ Poukazovala také na to, že podle mezinárodního práva nemohou být tito lidé považováni za zajatce států, na jejichž území se nachází (neboť tyto státy nebyly s Řeckem ve válce), a mají proto nárok na propuštění a návrat domů. Tento požadavek potvrdilo VII. Valné shromáždění OSN dne 1. prosince 1950, když na návrh řeckého zástupce schválilo zvláštní rezoluci 382 A (V), v níž žádalo o navrácení příslušníků řeckých ozbrojených sil, „kteří projeví přání, aby byli repatriováni“.²⁰⁷ V rezoluci se konstatovalo, že jediným státem, který dosud Řeky, toužící po návratu do vlasti, uvolnil, byla Jugoslávie.²⁰⁸ Ostatní země (zde se již nepřímou zmiňují země Sovětského bloku) byly vyzvány, aby co nejrychleji učinily vše pro repatriaci těch, kdo o ni požádají. Generální tajemník OSN Trygve Lie byl pověřen, aby požádal Mezinárodní výbor ČK a Ligu společností ČK o zajištění této akce prostřednictvím národních organizací ČK.²⁰⁹

195 „Když jíme dlouho jenom řecká jídla, tak tu a tam musíme proložit to řecké jídlo, tu řeckou mäsaku, třeba svičkovou nebo rajskou.“ (Sofia Charalambidu, *1982)

196 Viz Baršová, Andrea – Barša, Pavel: Vnitřní a vnější podmínky inkluze: národní identity a přistěhovalecké politiky liberálně-demokratických států. In: Marada, Radim (ed.): *Etnická různost a občanská jednota*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2006, s. 278.

197 Viz Frolec, Václav: Národopisná utopie nebo kulturní perspektiva? (Lidová kultura jako faktor etnické identity). *Národopisné aktuality* 26, 1989, č. 3, s. 146.

198 Viz Brouček, Stanislav – Cvekl, Jiří – Hubinger, Václav – Grulich, Tomáš – Kořalka, Jiří – Uherek, Zdeněk – Vasiljev, Ivo: Základní pojmy etnické teorie, c. d., s. 241–242, 244.

199 Viz Brouček, Stanislav – Cvekl, Jiří – Hubinger, Václav – Grulich, Tomáš – Kořalka, Jiří – Uherek, Zdeněk – Vasiljev, Ivo: Základní pojmy etnické teorie, c. d., s. 251–252.

200 Srovnej Barker, Chris: *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál, 2006, s. 74–75.

201 Viz Sitek, Pavel: „(Národní) identita“ a „integrace“ přistěhovalců do společnosti ve Francii: úroveň diskursů a každodenní žitá realita. In: Bittnerová, Dana – Moravcová, Miriam (eds.): *Etnické komunity – integrace, identita*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Kalovy v Praze, 2011, s. 36.

202 Viz Eriksen, Thomas Hylland: *Etnicita a nacionalismus. Antropologické perspektivy*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2012, s. 119.

203 Mezinárodní souvislosti problematiky řeckých emigrantů toužících po návratu do vlasti popsal velmi dobře Hradečný, Pavel: „Neexistující“ exulanti: zajatí řečtí vojáci v Československu, c. d. Ve své studii se podrobně zabývá politickým a mezinárodním aspektem problému, značnou pozornost věnuje jednáním OSN.

204 K tomu více viz Hradečný, Pavel: Problém repatriace dětských utečenců z Řecka v politice československého komunistického režimu let 1948–1954, c. d., s. 275–294.

205 AMZV, f. Mezinárodní oddělení 1945–1955 (dále MO), kr. 100, Rezoluce IV. Valného shromáždění OSN č. 288/A/IV ze dne 18. 11. 1949.

206 Viz tamtéž, Rezoluce V. Valného shromáždění OSN č. 382/V ze dne 1. 12. 1950.

207 Tamtéž. Viz dokument č. 2.

208 Ta tak učinila v důsledku roztržky mezi J. V. Stalinem a J. B. Titem v rámci navazování kontaktů se Západem.

209 Mezinárodní výbor ČK vznikl v r. 1876, Liga společností ČK byla založena v r. 1919 s cílem rozšířit aktivity ČK i na situace, jež s válkou nesouvisí.

Sovětský svaz a státy východního bloku se stavěly proti přijetí těchto dokumentů, záležitost označily za pomlouvačnou a provokační a prohlašovaly, že na jejich území žádní zajatci nejsou. Polsko a SSSR jako členové Rady bezpečnosti navíc bojkotovaly činnost Zvláštního výboru OSN pro Balkán.²¹⁰ Československo ústy svého delegáta s nevolí nepříjemnou záležitost komentovalo výrokem, že otázka řeckých zajatců je v OSN předkládána „vždy, když v rámci americké taktiky má být odpoutána pozornost od projednání skutečně závažných a důležitých problémů“.²¹¹ Také národní organizace ČK komunistických států odmítly snahy svých mezinárodních organizací. ČSČK obdržel 7. srpna 1951 dopis Mezinárodního výboru ČK s žádostí o spolupráci při repatriaci, v příloze bylo uvedeno 21 jmen identifikovaných řeckých vojáků, kteří se měli nacházet na území ČSR. Na tuto žádost ČSČK neodpověděl, Mezinárodní výbor ČK proto na počátku července 1952 žádost urgoval.²¹²

Jména zajatců, kteří se měli nacházet na území ČSR, byla nepochybně získána řeckým vyslanectvím v Československu.²¹³ Na ambasádu zřejmě již od roku 1950 začali docházet první jedinci z řad emigrantů, kteří projevíli zájem o návrat do vlasti.²¹⁴ Jejich cílem bylo získat řecké pasy.²¹⁵ Čs. orgány, které neměly informace, že by mezi Řeky měli být i nechtění uprchlíci, tomu zpočátku nevěnovaly větší pozornost. Naopak komunistické vedení řecké samosprávy se snažilo zabránit jakýmkoliv stykům uprchlíků s oficiálními orgány královského Řecka, nepochybně podle teze, že boj proti královskému režimu ještě neskončil, a jedná se proto o nepřátelskou instituci. Bedlivě také podezřelé jedince střežilo. Zpočátku se funkcionáři KSŘ snažili vše řešit interně, ve své vlastní kompetenci.²¹⁶ „Hříšníci“ z řad komunistů byli podle dobového úzu nuceni podrobit se sebekritice před stranickým kolektivem, případně mohli být vyloučeni z KSŘ. Na nebezpečí plynoucí z možných styků s ambasádou byla zaměřena i silná politická agitace. Případné trestání nestraníků bylo obtížnější, chyběly možnosti k praktickým represivním opatřením.

210 Řecko se pokusilo prosadit tuto otázku na jednání Valného shromáždění ještě v r. 1952, tento návrh se ovšem nestal ani předmětem hlasování. Teprve 17. 3. 1953 byla přijata rezoluce 93 A (VII), která nabádala ke splnění rezoluce č. 382 A (V) z 1. prosince 1950. Pro přijetí rezoluce hlasovalo 54 zemí (proti byly SSSR, Ukrajinská a Běloruská SSR, Polsko a ČSR) a jedna delegace se zdržela hlasování.

211 AMZV, f. Teritoriální odbor 1946–1959, Řecko (dále TO), kr. 2, sl. Politické věci.

212 Viz AMZV, f. MO, kr. 100, Záznam. Dodatkový bod řecké vlády na VII. Valném shromáždění OSN, 21. 10. 1952.

213 Již před únorem 1948 zaujala pražská vláda k Řecku rezervovaný postoj. Po skončení druhé světové války si Československo pronajalo v Athénách jednu místnost, ve které působil pracovník bez diplomatického statutu. Jeho úkolem bylo zprostředkovávat styky s čs. velvyslanectvím v Káhiře. Tento úředník byl navíc v květnu 1949 odvolán. Řecká strana, mající zájem na prohloubení politických i hospodářských styků, naopak obnovila již v r. 1946 činnost vyslanectví v čele s chargé d'affaires.

214 Řecké vyslanectví sídlilo v ulici Španělská 14, Praha 12.

215 Uprchlíkům byly v ČSR přidělovány prozatímní průkazy totožnosti, současně jim ovšem byly odebrány cestovní pasy, pokud je vlastnili.

216 Stranická organizace KSŘ v ČSR vznikla v prosinci 1949.

Řecké vyslanectví sídlilo v 50. letech ve Španělské ulici. Praha, 2025.
Foto:
Milan Bárta

Vedoucí emigrace se také snažili získat přehled nejen o konkrétních osobách, které na zastupitelský úřad docházely, ale i o tom, jak návštěvy probíhaly a hlavně jaké informace se pracovníci vyslanectví pokoušeli od návštěvníků získat. K tomu účelu měli sloužit nastrčení spolupracovníci, nejvýznamnějším z nich byl Kostas Kaliondzis, dalším Trasivulos Jemenidzis.

K. Kaliondzis patřil ke skalním komunistům. Pracoval jako řidič u správy spojů v Jeseníku, bydlel ve společné domácnosti s otcem, předsedou místní organizace KSŘ v Adolfovicích u Jeseníku (dnes část města Bělá pod Pradědem, okr. Jeseník), který ho na popud řecké samosprávy poslal na řecké vyslanectví, kde měl zjišťovat jména návštěvníků a požadavky na ně. Zanedlouho se stal spolupracovníkem StB z Jeseníka (dostal krycí jméno KALON), pro kterou plnil stejné úkoly. Česky se domluvil, ale psát neuměl. Záznamy ze schůzek včetně informací předaných ústně proto zapisoval „řídící orgán“ (jak se nazývali příslušníci StB, kteří měli agenty na starosti) a K. Kaliondzis podepisoval. Bylo prý vidět, jak ho spolupráce těší.²¹⁷ Později ho řídila pražská centrála StB, která se ho snažila „podstavit“ ambasádě (tzn. dosáhnout toho, aby na vyslanectví získal prá-

217 Viz ABS, sb. Svazky tajných spolupracovníků – centrála (dále TS 36), a. č. TS-831036 MV, Vyhodnocení spolupracovníka KALONA za účelem uložení v archivu MV, 9. 11. 1956. Spolupráce s K. Kaliondzisem byla ukončena v roce 1956. Přestal docházet na domluvené schůzky, předvolali ho proto na služebnu, kde prozradil, že se měla spolupráce s bezpečností prozradit, jednou ho za to čeští kolegové ze zaměstnání dokonce zbili. Obával se opakování násilností, prohlásil proto, že ve spolupráci bude pokračovat, jen když mu přidělí pistoli na osobní ochranu. Když mu příslušníci StB vysvětlili, že to v Československu není možné, ukončil spolupráci s tím, že se bojí o vlastní bezpečnost.

Jméno: J e m e n i d z i s e T r a s i v u l o s e G e r o s	
Narodení	1908
Místo narození	25. 8. 1950 Zambek
Stát narození	
Základní škola	
Vzdělání	
Pracovní místo	27. 1. 1950 I. H. St. Město
Charakter:	

ci a sloužil zde jako tajný spolupracovník). Informace, které předával, měly značný vliv při vybírání Řeků určených k zatčení. Jeho primárním cílem se stal Vasil Trikalinos, se kterým se znal již z jugoslávského Buljkesu.

Na příkladu T. Jemenidzise lze naopak velmi dobře dokumentovat tragický osud, který emigranty z Řecka v některých případech potkal. Narodil se v řecké enklávě v Turecku, po skončení řecko-turecké války, během níž přišel o otce, patřil k těm, kdo byli v roce 1923 na základě lausannské mírové smlouvy přesídleni do Řecka.²¹⁸ Pracoval na malém hospodářství, od roku 1944 byl členem KSŘ, účastnil se bojů proti nacistům a později

královské armádě. V důsledku onemocnění byl přesunut do Albánie a potom do jugoslávského Buljkesu, odkud se v srpnu 1949 dostal prvním transportem do Československa. Nastoupil jako pomocný dělník v textilním závodu Texlen v Trutnově. V Řecku zanechal manželku a pět dětí. Z korespondence se dozvěděl, že manželka byla uvězněna.²¹⁹ V červenci 1950 proto navštívil ambasádu ve snaze zjistit, jak by se mohl vrátit domů k rodině.²²⁰ O jeho plánech se dozvědělo řecké vedení a na veřejné schůzi byl donucen provést sebekritiku, následně byl označen za zrádce a vyloučen z KSŘ.²²¹ T. Jemenidzis se poté obrátil na tajemníka KSŘ v Trutnově Pavlose Georgiadise s dotazem, jak by mohl své pochybení odčinit. Dostal za úkol docházet na vyslanectví a zjišťovat zájmy jeho zaměstnanců a jména dalších zájemců o návrat.²²² Na počátku roku 1953 byl zatčen, označen za vedoucího jedné ze skupin a odsouzen k dvanácti letům odnětí svobody.²²³

Řecké vyslanectví bylo v té době pod kontrolou StB. Na počátku roku 1951 zde pracovalo šest cizinců (vesměs nových zaměstnanců) a pět čs. občanů,²²⁴ lze

218 Na StB vypověděl, že otec a dva bratři byli zabiti během řecko-turecké války. On sám se přihlásil do amerického sirotčince, s kterým se dostal do Řecka. Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2694 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jemenidzisovi Trasivulosevi, 14. 7. 1953.

219 Emigranti měli jen minimální informace o situaci ve vlasti. Ideologicky podbarvené zprávy o obecné situaci se k nim dostávaly prostřednictvím řecké samosprávy, alespoň část z nich ovšem udržovala i soukromou korespondenci s příbuznými.

220 Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2694 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jemenidzisovi Trasivulosevi, výslechy.

221 Za jakoukoli neposlušnost vedení KSŘ své lidi tvrdě trestalo, např. ztrátou funkcí či pracovního místa.

222 Viz ABS, f. A 8/1, inv. j. 247, Protokol o výpovědi sepsaný dnešního dne se svědkem Pavlosem Georgiadisem, 29. 6. 1956.

223 P. Georgiadis byl v té době dlouhodobě mimo republiku a Jemenidzisovo odvolávání na něj považovali příslušníci StB za snahu o maření vyšetřování.

224 Viz ABS, f. Velitelství Státní bezpečnosti (dále 310), sign. 310-7-9, Hlášení za měsíc leden 1951, 12. 2. 1951.

předpokládat, že tento počet se nezměnil. V rámci 4. oddělení kontrarozvědného I. sektoru Velitelství StB (v červnu 1952 byl název Velitelství StB změněn na Hlavní správa StB a současně sektory přejmenovány na odbory) existoval referát Řecko, který centrálně řídil řeckou problematiku, soustředil se především na zastupitelský úřad a jeho zaměstnance. Ambasádě byly odposlouchávány telefony, zaměstnanci v čele s diplomatickými pracovníky byli sledováni, StB se snažila infiltrovat vyslanectví prostřednictvím tajných spolupracovníků, kteří by odtud podávali informace (viz např. případ K. Kaliondzise uvedený výše). To se v té době příliš nedařilo, měli být proto alespoň získáváni spolupracovníci mezi emigranty, kteří by na ambasádě zjišťovali, kdo konkrétně na úřad dochází a jaké informace se od návštěvníků jeho zaměstnanci snaží získat. Možnost proniknutí na ambasádu se řešila např. během jednání mezi příslušníky I. odboru a okresního oddělení StB Jeseník v červenci 1952.²²⁵ Právě na tomto setkání se pravděpodobně jednalo o možnosti pokusit se na ambasádu „nasadit“ K. Kaliondzise. Vyslanectví bylo také zařazené do akce Isolace, v jejímž rámci byly tzv. střeženy ambasády vybraných západních států, včetně Řecka. Ve skutečnosti se jednalo o dozor návštěvnosti, čs. občané byli kontrolováni, sledováni a vyslýcháni. Cílem bylo zabránit návštěvám čs. občanů a ambasádu co nejvíce izolovat.²²⁶

Vedení řecké emigrace si záhy uvědomilo, že situaci nebude moci zvládnout vlastními prostředky, respektive se snažilo využít čs. orgány k prosazení represivních opatření. Zaslalo proto na vedení MNB i na stranické vedení opakovaně seznamy podezřelých Řeků i konkrétní udání. Zpočátku těmto zprávám nebyla věnována větší pozornost. Za hlavní problém byla v té době označována nedostatečná evidence, a to jak skutečného počtu emigrantů, tak jejich pohybu po republice.

Čs. bezpečnostní složky měly přirozeně zájem mít tisíce emigrantů, které do republiky náhle dorazily, pod kontrolou. Podle dohody mezi vedením KSČ a KSŘ měli být ovšem Řekové od čs. společnosti fakticky izolováni a mít vlastní samosprávu. Výjimka se nevztahovala ani na jinak zdánlivě všemocnou StB. V praxi však nastaly problémy, a to zejména při vzájemných stycích mezi emigranty a čs. občany, např. v zaměstnání, nebo když se samotní řečtí funkcionáři obraceli na čs. orgány, např. v případě Řeků, kteří se snažili o návrat do vlasti.

Jedním z požadavků řeckých komunistů byly od počátku i bohužel blíže nespecifikované vnitřní bezpečnostní orgány, které měly udržovat v rámci

225 Viz ABS, f. 310, sign. 310-11-7, Hlášení o instrukcích na okresních odděleních StB za měsíc červenec 1952, 6. 8. 1952.

226 Viz Bárta, Milan: Akce „Isolace“. Snaha Státní bezpečnosti omezit návštěvnost zastupitelských úřadů kapitalistických států. *Paměť a dějiny* 2, 2008, č. 4, s. 41–50.

emigrace pořádek.²²⁷ Na počátku roku 1950 potom byli v okresech, ve kterých byly rozmístěné větší skupiny Řeků (Krnov, Žamberk a Mikulov), zajišťováním vnitřní bezpečnosti pověřeni vybraní komunističtí funkcionáři, jejichž pravomoci nejsou zcela jasné. Měli zřejmě do značné míry fungovat jako kontakty na čs. bezpečnostní složky.²²⁸

O tom, že ani čs. orgány si mnohdy s novou situací nevěděly rady, svědčila zpráva – bohužel nesignovaná – z května 1950.²²⁹ Podle ní se „v poslední době“ začaly množit přestupky řeckých emigrantů, na které se nevztahoval čs. právní řád. Do táborů nucené práce, kam mohli být lidé tzv. přikazováni bez soudního rozhodnutí (tj. nemuseli spáchat žádný trestný čin), cizince ani tzv. bezdomovce nebylo možné zařadit. Navrhovalo se proto, aby řecká samospráva pro drobnější případy zřídila jakýsi „čestný soud“ tvořený „nejuvědomilejšími“ členy emigrace (tzn. komunisty), který by zhodnotil příslušný poklesek a před plénem odkryl chyby. Pro závažnější přestupky se uvažovalo o zřízení „šatlavy“, kam by byli provinilci zavíráni přes noc.²³⁰ Nepodařilo se dohledat žádné informace o tom, že by k realizaci navrhovaných opatření došlo.

Jako nejnebezpečnější se zpočátku jeví příchod z jugoslávského Buljkesu, především tzv. Slavomakedonci, podezřelí z tzv. titoismu.²³¹ V roce 1948 došlo k roztržce mezi sovětským diktátorem J. V. Stalinem a jugoslávským vůdcem J. B. Titem, přičemž jakékoliv kontakty a vazby na Jugoslávii mohly být označené za nebezpečné. Stalinistické vedení KSŘ svalovalo vinu za porážku komunistických sil na J. B. Tita, ruku v ruce s tím šla snaha řeckého vedení omezit jakékoliv separatistické slavomakedonské snahy.²³²

Jak v lednu 1950 upozornil člen ÚV KSŘ Miltiades Porfyrogenis „[...] tato část emigrace je pro nás nejméně spolehlivá. Neboť vedení kolchozu [v Buljkesu – pozn. aut.], výbory organizací i do jisté míry členové byli ovlivněni titovštinou a mezi těmito Řeky a Makedonci mohou se ukrývat Titovi agenti. [...] Hlavním cílem jest odhalení titovské agentury mezi řeckými a makedonskými politickými emigranty.“²³³

227 Viz NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 143, a. j. 559, Záznam o poradě, konané dne 1. 12. 1949 u s. Gemnidera, 1. 12. 1949.

228 Viz NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 143, a. j. 559, Záznam z porady ze dne 8. března 1950.

229 Viz NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 145, a. j. 571, Návrh, 30. 5. 1950.

230 Viz tamtéž.

231 Jako Slavomakedonci bylo označováno slovanské obyvatelstvo severního Řecka, které bylo před válkou podrobeno tvrdým snahám o asimilaci a počtení. Ve snaze o získání autonomie či přímo možnosti odtržení od řeckého státu proto často podporovalo komunistickou stranu, která hlásala teze o rovnoprávném postavení národnostních menšin. Jednalo se zhruba o třetinu příchozích do Československa (viz kapitola Metodologie, použité prameny a problematika výzkumu řecké poválečné emigrace). Více viz Tsivos, Konstantinos: Makedonská otázka v souvislosti s řeckou občanskou válkou, c. d.

232 Čelní představitelé řeckých Slavomakedonců byli ještě v Albánii zatčeni a následně dopraveni na Sibiř, kde zůstali v exilu až do r. 1956.

233 NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 145, a. j. 571, Zpráva o poradě orgánů a referentů StB o řecké politické emigraci na území ČSR, konaná dne 6. ledna 1950 v Jeseníku, 15. 1. 1950.

Na počátku srpna 1950 vedoucí KSŘ v Československu Vasilis Kotsavras doporučoval, že „nespolehlivé elementy“ z řad emigrace budou soustředěny v jednom okrese nebo kraji, aby mohly být lépe pod kontrolou. S jejich soustředěním se mělo postupovat opatrně a pozvolna s přihlédnutím k pracovním možnostem.²³⁴ V listopadu téhož roku zaslal čs. bezpečnosti seznam třiceti „nebezpečných“ osob, většinou Slavomakedonců, podezřelých ze spolupráce s Jugoslávií („Titův agent“, „jeho syn je titovský agent“, „nebezpečný šovinista“) a znovu připomněl návrh na jejich izolaci, aby nemohly uniknout za pomoci jugoslávského či řeckého zastupitelského úřadu.²³⁵

Záhy se však daleko větším problémem, ani ne tak bezpečnostním jako politickým, stali tzv. monarchofašisté. Pod tlakem okolností se vedení emigrace svěřílo čs. partnerům s tím, že ne všichni uprchlíci přijeli do Československa dobrovolně. Bylo mezi nimi i zhruba 250 vojáků z řad královské armády, zajatých většinou v bojích v horském terénu severního Řecka.²³⁶ Někteří z nich později dokonce vstoupili do ŘDA a bojovali proti královským silám. Řada z nich další zapojení do operací odmítla, převážně z obav, co by se s nimi stalo, kdyby je pro změnu zajaly královské síly. Většina těchto zajatců do ČSR přijela s posledním transportem z Albánie, odkud byla loděmi dopravena do polských přístavů a poté železnicí v zimě roku 1949 na naše území.²³⁷ Nikdo je nestřežil, a to nejspíše ani před příjezdem do Československa, volně se pohybovali mezi ostatními emigranty, někteří se v době zajetí dokonce oženili a založili rodiny. Později mnohdy uváděli, že jim nebylo dáno na vybranou, zda chtějí odjet do zemí sovětského bloku, některým bylo v případě odmítnutí údajně přímo vyhrožováno smrtí. Řecká strana ovšem čs. orgány o příjezdu těchto zajatců neinformovala a snažila se zpočátku záležitost řešit v rámci své kompetence. Potenciálně nejnebezpečnější byli odesláni na Moravu na stavbu Vírské přehrady u Bystřice nad Pernštejnem (okr. Žďár nad Sázavou), kde ze 139 pracovníků řecké a makedonské národnosti bylo 58 zajatců.²³⁸ Dalšími nedobrovolnými uprchlíky byli civilisté z horských oblastí severního Řecka, často slavomakedonského původu, kteří byli také mnohdy donuceni odejít s ustupujícími komunistickými vojáků.²³⁹

Čs. strana nebyla oficiálně informována o přítomnosti zajatců, podezření, že by se mohli mezi emigranty nacházet, ale existovalo. Již v březnu 1950 náměstek

234 Viz NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 143, a. j. 559, Zpráva o některých důležitých bodech jednání se s. Kocavrasem, vedoucím řec. pol. emigrace v ČSR, 7. 8. 1950.

235 Více viz Tsivos, Konstantinos: *Řecká emigrace v Československu (1948–1968)*, c. d., s. 85.

236 Odhady se mohou lišit podle pramenů, kolísají od 130 do 300 mužů, jisté je, že přesná evidence těchto osob nebyla vedena.

237 Viz NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989 – politický sekretariát 1951–1954 (dále KSČ-PS), sv. 54, a. j. 142, bod 12), Zpráva o stavu řecké emigrace v ČSR, 25. 2. 1953.

238 Viz NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 145, a. j. 571, Informace ze sekretariátu ÚV KSČ pro Gemnidera, 16. 7. 1951.

239 Viz NA, f. KSČ-PS, sv. 43, a. j. 126, bod 9a), Zpráva o poměrech bývalých zajatců na území Československé republiky, 28. 10. 1952.

ministra národní bezpečnosti Karel Šváb varoval, že „není vyloučeno, že někteří z nich se dostali s řeckými emigranty do ČSR“.²⁴⁰

Někteří z nedobrovolných emigrantů se pokoušeli kontaktovat, případně přímo navštívit řecké vyslanectví v Praze. V prosinci uprchli ze sanatoria pro TBC v Babicích (okr. Brno-venkov) dva Řekové. Přestože se sami přihlásili v Brně na ČSČK, mělo jít o „[...] nespolehlivé živly [a] je podezření, že jeden z těchto utečenců měl úmysl hlásiti se na monarchofašistickém konsulátě [...] a že je třeba ostražitosti.“²⁴¹ I čs. úřady věděly, že se Řekové nemají s královským zastupitelským úřadem kontaktovat, neboť by tam mohli podat informace o emigraci.²⁴²

Vzhledem k tomu, že se podle vedení KSŘ emigranti nacházeli stále ve stavu válečného konfliktu (emigraci považovalo jen za vynucenou přestávku před návratem do Řecka, v němž povládne komunistická strana), bylo rozhodnuto postupovat v těchto případech nesmlouvavě a podle frontových zákonů. Již počátkem února 1950 údajně několik bývalých důstojníků athénské vlády začalo projevovat snahu po návratu do Řecka.²⁴³ Řecká samospráva je na mimořádné schůzi v rámci „partyzánského soudu“ odsoudila k smrti. Zachránil je až zákrok čs. orgánů. Řekové však trvali na tom, aby důstojníci byli vzati do vazby, jinak by prý mohli utéci nebo spáchat sebevraždu (obávali se zřejmě především jejich vlivu na ostatní emigranty, který byl prý značný, a chtěli z nich učinit exemplární příklad).²⁴⁴ Situace se prudce změnila na přelomu let 1950 a 1951, poté, co Valné shromáždění OSN přijalo rezoluci č. 382 A (V), která požadovala repatriaci řeckých válečných zajatců.

Vedení emigrace mělo jasné informace o tom, že Řekové navštěvují řecké vyslanectví, kde se snaží získat pasy za účelem návratu do Řecka.²⁴⁵ Každý měsíc došlo k odjezdu několika osob. V březnu 1951 to bylo pět Řeků z Trutnovska, v dubnu odjel z Jeseníka další, v květnu zase dva z Krnova.²⁴⁶ Tyto informace

240 Viz ABS, sb. Ministerstvo národní bezpečnosti, a. č. MNB-11, sv. 20, Dopis Karla Švába adresovaný ÚV KSČ, 13. 3. 1950. V příloze byl přiložen seznam podezřelých partyzánů a válečných zajatců, kteří se původně nacházeli v táborech v Albánii.

241 NA, f. ČSČK, kr. 4, nezpracováno, Záznam, 10. 12. 1949.

242 Viz tamtéž, Záznam, 24. 4. 1950.

243 První zajatci se měli pokusit o útěk již z internačního tábora v Mikulově; viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2701 MV, Operativní podsvazek, Zápis o výpovědi sepsaný dne 10. 7. 1951 s Vasiliosem Zogasem, 10. 7. 1951.

244 Viz NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 149, a. j. 588. Apostolos Dukas, druhý tajemník řecké samosprávy v Jeseníku, dal zase pokyn k odstranění Makedonce Vasila Korajcovského, který byl označován za jugoslávského agenta. I této vraždě se podařilo zabránit; viz ABS, f. Odbor pro mezinárodní styky, inv. j. 1324, Prověření osob v Ostravě pro SSSR, 14. 3. 1962. Není jasné, zda a nakolik spolu tyto případy souvisejí.

245 Někteří zvolili jinou cestu – v červenci 1950 odjeli z Víru na Moravě tři emigranti do Bulharska, když jim pasy zajistilo bulharské vyslanectví; viz NA, f. ČSČK, kr. 4, nezpracováno, Záznam, 21. 7. 1950.

246 Viz NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 145, a. j. 571, Připomínky ke spolupráci s MNB v otázce řecké politické emigrace, 6. 6. 1951.

byly předávány čs. orgánům, včetně bezpečnostních složek. Situaci komplikovaly i neujasněné kompetence na čs. straně. S Řeky jednaly vedoucí stranické orgány, především politický sekretariát a MO ÚV KSČ, dále ČSČK, regionální součásti státní správy, státně bezpečnostní složky atd.

Řecké vedení proto zasílalo na nejrůznější úřady a instituce seznamy nespolehlivých a podezřelých emigrantů. MO ÚV KSČ je obratem předávalo bezpečnostním složkám. Nakonec 18. května 1951 zaslalo řecké vedení zprávu rekapitulující dosavadní úsilí samotnému ministru národní bezpečnosti Ladislavu Kopřivovi. Upozorňovalo, že Československo opouští zajatci z královské armády, kteří mezi emigranty prováděli rozkladnou činnost a pravděpodobně i špionáž. Nejrozsáhlejší seznam obsahuje 28 jmen podezřelých Řeků a 110 jmen zajatců z řad královské armády. Tento seznam měl pravděpodobně velký význam při pozdějším zatýkání a vyšetřování. Objevilo se zde mnoho jmen osob později zatčených. Každý člověk zde měl uvedenou i stručnou charakteristiku, např. u V. Trikalinose bylo poznamenáno „zdá se, že hraje nejdůležitější roli mezi stěžujícími /nespokojenými/ zajatci a opatřil pro ně pasy pro Řecko. Je nebezpečný.“ T. Jemenidzis měl poznámku, že „připravoval seznamy zajatců pro cestu do Řecka“. U Fani Mateu bylo uvedeno „je dcerou průmyslníka [...] Měla styk s těmi, kteří utekli. Ona také chtěla utéct.“ Georgios Messinis byl charakterizován jako „velmi lstivý člověk. Je schopen organisovat útěk a přimět k útěku i jiné zajatce.“²⁴⁷

Řekové vycestovali legálně, na pasy – v nichž měli jako účel cesty uvedené vystěhování – řádně vystavené vyslanectvím, které jim zajistilo i průjezdní víza přes SRN a zakoupilo jízdenky až do Frankfurtu nad Mohanem (Frankfurt am Main, dnešní Německo). StB situaci monitorovala, o čemž svědčí i poznámka o tom, že řecký konzul „velmi ochotně vychází vstříc ve vydávání pasů mladým, práce schopným lidem, zatímco staré osoby velmi nešetrně odmítá“,²⁴⁸ zpočátku ovšem nevěnovala problému větší pozornost, přestože panovala obava, že „monarchofašističtí agenti před tím byli vyloženými agenty řecké zpravodajské služby a po nasbírání poznatků, které se jim podařilo získat, tak uniknou potrestání za protistátní činnost, kterou zde na území republiky za svého pobytu prováděli“.²⁴⁹ Podle StB se zdálo, že celou záležitost řecké vyslanectví „vyvolalo záměrně“, a plánovala ji vyřešit dohodou s řeckým zastupitelským úřadem o tom, že „pas vydaný řeckým konzulátem je platný k překročení státních hranic jen tehdy, má-li držitel v cestovním pasu výjezdní doložku z ČSR“, čímž se mělo

247 Vše NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 145, a. j. 571, Seznam podezřelých a seznam zajatců. Ani jeden z nich bohužel není datovaný.

248 ABS, f. 310, sign. 310-67-18, Zajatci řecké monarchofašistické armády v ČSR, pro ministra od velitele sektoru I., 16. 7. 1951.

249 ABS, f. 310, sign. 310-67-18, Z velitelství I. sektoru StB na sekretariát velitele StB, 30. 3. 1951.

zabránit tomu, aby nadále mohli Řekové vycestovávat bez vědomí čs. úřadů (toto opatření již bylo uplatněno na občany Jugoslávie).²⁵⁰ Odbor E MNB, mající na starosti vízovou a pasovou problematiku, to odmítl s tím, že se již jedná o vydávání všeobecných čs. výjezdních víz, která by podobné záležitosti řešila plošně pro všechny výjezdáře na Západ. Dodal ale, že informuje oddíly pasové kontroly na hranicích, aby osoby, které se budou vykazovat řeckými pasy, zadržely a informovaly StB. Zanedlouho se ukázalo, že toto opatření nefunguje.

Po únoru 1948 panovala snaha omezit co nejvíce výjezdy čs. občanů do ciziny, zvláště do západních států. Podobně tomu bylo u emigrantů, kteří v ČSR našli útočiště. Vzhledem k tomu, že řečtí zajatci se snažili opustit republiku legálně, nebyly jim na hranicích činěny problémy. Teprve poté, co případů přibylo a hrozilo, že se odjezd zajatců změní v mezinárodní problém, navrhovalo MNB využít stejné opatření jako u jugoslávských emigrantů, tj. potřebu výjezdní doložky. Po roztržce mezi J. V. Stalinem a J. B. Titem byli jugoslávští protititovští emigranti přes proklamovaný příklon k politice Moskvy považováni za možné přívržence titoismu a panovaly obavy, že byli do Československa vysláni se zpravodajskými úkoly. Aby byl jejich odjezd z republiky pod kontrolou (resp. v podstatě omezen), bylo s jugoslávským konzulátem dohodnuto, že pas jím vydaný bude možné užít k překročení hranic pouze tehdy, pokud bude obsahovat výjezdní doložku, kterou poskytne MZV (po dohodě s MNB). Jelikož se ovšem dokončoval nový zákon o cestovních pasech, který výjezdní doložky zaváděl plošně, bylo prozatím rozhodnuto, že oddíly pasové kontroly budou informovány, aby Řeky přes hranice nepouštěly. Záleželo tak na bdělosti a svědomitosti příslušníků hraničních kontrol.

Na počátku července 1951 hlásilo vedení stavby přehrady ve Víru,²⁵¹ že se od 9. července pohřešuje 26 řeckých emigrantů, kteří zde pracovali. Obrátilo se na MSP i na bezpečnostní orgány. Ministerstvo předalo informaci politickému sekretariátu ÚV KSČ, který informoval MO ÚV KSČ, a to znovu obratem informovalo vedení MNB.²⁵² Bezpečnost začala celou věc prošetřovat, šetření se protahovalo, MZV i politický sekretariát ÚV KSČ opakovaně urgovaly odpověď, která došla až 24. září. MNB hlásilo, že sedmnáct uprchlíků bylo zadrženo ve vlaku na hranicích kvůli problémům s doklady, zbylým devíti se ovšem podařilo překročit hranice do SRN. Jednalo se údajně o jasné pochybení orgánů pasové kontroly. Zatímco sedmnáctičlenná skupina v Chebu byla na základě pokynu odboru E MNB zadržena, devíti zbylým se podařilo projet, protože pro svou cestu zvolili přechod Horní Dvořiště, kde kontrola proběhla ledabyle.

250 ABS, f. 310, sign. 310-67-18, Řečtí političtí emigranti – odjezd do zahraničí, 30. 3. 1951.

251 Přehrada nad obcí Vír, tehdy uváděné jako Vír na Moravě, na řece Svatce se stavěla v letech 1947–1957. Hráz dosahuje výšky 71 metrů.

252 Viz NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 145, a. j. 571, Dopis adresovaný s. Geminderovi, 15. 7. 1951.

Zmíněných sedmnáct zadržovaných mužů bylo převezeno do Prahy a zde ve dnech 10.–14. července vyslechnuto. Ani jeden z nich neuměl česky, bylo proto nutné najít narychlo překladatele z řečtiny. Nejspíše jím byl Antonín Vojáček, který se narodil v roce 1926 v Istanbulu českému otci a řecké matce. Když mu bylo osm let, přestěhovala se rodina do Československa. Potřeba tlumočnicka z řeckého jazyka byla v té době tak vysoká, že ho příslušní funkcionáři navrhovali přijmout bez jinak nezbytného stranického doporučení, které mělo být doplněno dodatečně.²⁵³ Do služeb MNB nastoupil 2. února 1953.²⁵⁴

Antonín Vojáček, jediný překladatel z řečtiny, kterého StB měla. 1964. ABS, f. Personální spisy ministerstva vnitra, Osobní evidenční karta Antonín Vojáček (nar. 1926).

Vůdce skupiny Vasilis Zogas vypověděl, že důvodem k odjezdu u něj měla být šikana ze strany politického vedení emigrace: „Ze svého pracoviště ve Víru jsem odešel hlavně z rozhořčení proti vedení řecké samosprávy, kde na každém kroku nám bylo předhazováno, že jsme fašisti, na základě toho nám byla přikazována těžší práce, zatímco partyzáni byli všude protěžováni a této práci se vyhýbali. Při styku s českým obyvatelstvem jsme byli rovněž označováni jako fašisti a tím se stalo, že jsme byli obyvatelstvem nenáviděni, a proto většina z nás se rozhodla koncem května 1951, že se vrátí do Řecka.“²⁵⁵ Ostatní ale prohlašovali, že se ze strany vedení emigrace nebo čs. úřadů nesetkali s většími problémy: „Z ČSR jsem chtěl odjet z těch důvodů, že v Řecku mám staré rodiče. Měl jsem jednou nedorozumění s jedním řeckým partyzánem, a to když jsem oslovil jednu dívku a on mně řekl, že s ní nesmím mluvit, protože jsem monarchofašista. Tuto věc jsem sám oznámil řecké samosprávě a ta mě slíbila, že tuto věc vyřeší. Jinak se ke mně chovali partyzáni velmi dobře. Za svého pobytu ve Víru jsem přemýšlel na návrat domů ke svým rodičům, abych jim mohl pomáhat v práci.“²⁵⁶ Tvrdili,

253 Byl členem KSČ od r. 1945, jako jednatel stranické buňky ale ztratil kartotéku členstva. Proto ho příslušná organizace váhala prověřit, než se celý případ prošetří.

254 Jako překladatel byl označován za „nepostradatelného“. Pracoval pro kontrarozvědku, někdy si ho „vypůjčovaly“ i další součásti StB, jako vyšetřovací útvary či rozvědka, překládal i záznamy z odposlechů. Osobně řídil tajné spolupracovníky hovořící pouze řecky. Od roku 1969 působil oficiálně i jako soudní tlumočnick z řečtiny. Vzhledem k vytíženosti pracoval často také o volném čase, sobotách a nedělích, čemuž odpovídaly i odměny. Na počátku tzv. normalizace s ním bylo vedeno stranické šetření pro jeho postoje v době vstupu vojsk Varšavské smlouvy, i vzhledem k jeho specializaci ale vše dopadlo dobře a mohl pokračovat v práci na MV. Do důchodu odešel v hodnosti majora v květnu 1975. Více viz ABS, f. Personální spisy Ministerstva vnitra, personální spis a. č. 4718/26.

255 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2701 MV, Operativní podsvazek, Zápis o výpovědi sepsaný dne 10. 7. 1951 s Zogas Vasilis.

256 Tamtéž, Zápis o výpovědi sepsaný dne 13. 7. 1951 s Ksidis Evangelos.

že v Československu byli spokojeni, vydělali si peníze, chtěli se ovšem vrátit do Řecka za příbuznými, za manželkou a dětmi nebo za rodiči, jimž chtěli pomáhat ve stáří. Většina ze zadržených se prý teprve v červnu dozvěděla o možnosti vyjet, případně, že někteří již opustili ČSR. Někteří údajně do té doby neměli ponětí ani o tom, že v ČSR existuje řecká ambasáda.

Díky dochovaným výpovědím lze tento pokus o odjezd z ČSR poměrně dobře rekonstruovat. Známe dokonce i den, kdy ambasádu poprvé navštívili V. Zogas a Panajotis Papulijas, bylo to v pátek 25. května 1951. Adresu si prý našli v Brně v telefonním seznamu. Na místě se setkali s konzulem Jeanem Ioannidisem,²⁵⁷ který jim slíbil obstarat pasy a jízdenky. Ptal se jich přitom, kde pracují a zda byli vojáky královské armády.²⁵⁸ Brzy se omluvil, že má moc práce, a řekl, aby přijeli za měsíc. Celý rozhovor trval asi deset minut. S nikým o tom po návratu do Víru nemluvili. Při další návštěvě 22. června jim J. Ioannidis oznámil, že si mají přijet 8. července, kdy pro ně bude mít pasy i jízdenky. Současně mu sdělili, že s nimi chtějí odjet další tři. Tentokrát se vyptával podrobněji, a to na stavbu ve Víru a Řeky, kteří tam pracovali, i na službu v královské armádě. Zvláště ho zajímaly jednotky, u kterých sloužili, jména velitelů i okolnosti, za jakých se dostali do zajetí. Tentokrát se již s brzkým odjezdem moc netajili a přidalo se k nim ještě dvanáct dalších, kteří poslali do Prahy fotografie na pasy.

257 Jean Ioannidis (nar. 1894), od ledna 1951 legační tajemník řeckého vyslanectví.

258 Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2701 MV, Operativní podsvazek, Zápis o výpovědi sepsaný dne 10. 7. 1951 s Zogas Vasilis.

Prvních šest mělo odjet do Prahy 7. července, zbylých jedenáct o den později. Na vyslanectví šli jen vybraní dva jedinci, kteří vyzvedli doklady i pro ostatní. Ve Frankfurtu nad Mohanem se měli hlásit na řeckém konzulátu, který by zařídil další cestu. V případě jakýchkoli problémů ze strany čs. úřadů se měli spojit s vyslanectvím. V pasech nechalo vyslanectví přípis pro pohraniční kontrolu, aby nečinila držitelům problémy. Znamená to tedy, že pracovníci ambasády tušili, že by při přeshraniční kontrole mohly nastat komplikace.

Následoval převoz zadržených Řeků zpět na pracoviště do Víru, prozatím bez jakéhokoliv postihu.²⁵⁹ Otázkou je, kdy přesně se tak stalo. Vyslanectví, které kromě vystavení pasů platilo i veškeré náklady, se přirozeně zajímalo, proč do SRN nedojeli všichni a kam část z nich zmizela. 25. srpna 1951 proto zaslalo písemnou nótu, v níž žádalo MZV o zjištění informací, proč jim nebylo umožněno vycestovat. Přílohou byl jmenný seznam Řeků, kteří se ve zmíněném vlaku měli nacházet.²⁶⁰ Z čs. strany nepřišla žádná odpověď.

V té době se politické vedení emigrace obrátilo na MO ÚV KSČ, že „monarchofašisté“ připravují před řeckým vyslanectvím provokační akci, pokud nebude okamžitě vyhověno jejich žádosti o návrat. Podnět měl vyjít z Víru, po skupinkách měli utajeně dorazit do Prahy, zde se shromáždit na neznámém místě a poté vyrazit k ambasádě. Zpráva byla obratem předána MNB.²⁶¹

Krajské správy StB v oblastech, kde se zdržovaly početnější skupiny řeckých emigrantů (Brno, Olomouc, Ostrava, Hradec Králové), dostaly pokyn zesílit agenturní činnost a hlásit jakékoliv podezřelé skutečnosti. Nepodařilo se zachytit žádné náznaky, že by se podobná akce měla konat, ani před budovou ambasády k ničemu nedošlo, což bylo shrnuto do krátké věty: „[...] *nebyl zjištěn žádný pokus o demonstraci nebo o výpravu většího počtu osob do Prahy*“, přesto se však StB rozhodla zavést preventivní opatření.²⁶²

Zatýkání a vyšetřování

Problém se tedy přesunul z bezpečnostní do politické roviny,²⁶³ začaly se o něj zajímat stranické špičky, které byly rozhodnuté zabránit mezinárodním komplikacím za jakoukoliv cenu. V únoru 1952 tak politický sekretariát ÚV KSČ

259 Později však byla celá tato skupina souzena v procesu Zogas a spol.

260 Viz AMZV, f. MO, kr. 100, Verbální nota, č. 914 – AE, 25. 8. 1951.

261 Viz ABS, f. Sekretariát ministra vnitra I. díl (dále A 2/1), inv. j. 1392, Dopis Anny Baramové adresovaný Karlu Bacílkovi, 4. 7. 1952.

262 Tamtéž, Dopis náměstka Prchala pro osobního tajemníka ministra národní bezpečnosti Karla Komárka, 14. 7. 1952.

263 Na to, že situace přesahuje „rámec státobezpečnostní práce“, upozornilo i vedení I. sektoru Velitelství StB, které vyslyšelo sedmáct Řeků, zadržených ve vlaku v Chebu. ABS, f. 310, sign. 310-67-18, Zajatci řecké monarchofašistické armády v ČSR, pro ministra od velitele sektoru I., 16. 7. 1951.

rozhodl, že je třeba podniknout náležité kroky k řešení nastalé situace.²⁶⁴ Byl oprášen nápad na soustředění vytipovaných osob v uzavřeném internačním táboře. Komplikace se ale objevily i v delimitaci funkcí v rámci MNB. V červnu 1952 byl nalezením řešení pověřen vedením ministerstva náměstek Jindřich Kotal, zodpovědný za vězeňství (včetně těžby uranové rudy na Jáchymovsku). Náměstkem pro StB byl v té době Antonín Prchal. Poukazyval na to, že jeho podřízeným přísluší „pouze“ vytipovat vhodné osoby pro zařazení, zajistit spolehlivé Řeky jako tlumočníky, správce tábora a pro agenturní činnost mezi vězni. Krajské správy StB následně dostaly pokyn připravovat seznamy osob určených k internaci, předpokládalo se, že k zamezení „nepřátelské činnosti mezi řeckými příslušníky“ bude stačit „koncentrovat asi 100 osob“.²⁶⁵ Z toho jasně vyplývá, že celé zatýkání mělo být především jakýmsi varováním pro řecké občany žijící v Československu, zatímco obavy z rozkladu republiky hrály až druhotnou roli. Kotalovi podřízení však stále nedokázali najít vhodné místo „úplně izolované od veřejnosti“.²⁶⁶ Uvažovalo se o některém z pracovních táborů na Jáchymovsku, případně o kamenolomu Jakubčovice u Opavy.²⁶⁷

Řekové, kteří o jimi vyvolaných politických konotacích neměli nejmenší potuchy, zatím na vyslanectví docházeli dál. Poté, co bylo sedmáct Řeků po marném pokusu o vycestování vráceno do Víru, netajili se tím, že se budou i nadále snažit o návrat do vlasti. Našli se i další podobně smýšlející, kteří se ptali, jak se dostat domů, a začali také dojíždět na vyslanectví do Prahy. Naopak na stranických schůzích KSŘ se ve zvýšené míře jednalo o tom, jak jim v tom zabránit. Šířily se informace, že vracející se vojáci budou nuceně nasazeni do policejních jednotek, případně vysláni s řeckým kontingentem do Koreje.²⁶⁸

Do počátku července 1952 vystavila ambasáda více než sto pasů, pouze malé části z jejich držitelů se však podařilo odjet z ČSR.²⁶⁹ Nešlo přitom zdaleka jen o zajatce z Vírské přehrady, na ambasádu docházeli Řekové z různých koutů republiky. Pracovníci vyslanectví si uvědomovali, že možnost odjezdu z Československa se zkomplikovala, chargé d'affaires J. Leopoulos²⁷⁰ upozorňoval

264 Viz NA, f. KSČ-PS, sv. 43, a. j. 126, bod 9a) Zpráva o poměrech bývalých zajatců na území Československé republiky, 28. 10. 1952.

265 ABS, f. A 2/1, inv. j. 1392, Dopis náměstka Prchala pro osobního tajemníka ministra národní bezpečnosti Karla Komárka, 14. 7. 1952.

266 Tamtéž, Dopis náměstka Kotala pro osobního tajemníka ministra národní bezpečnosti Karla Komárka, 5. 9. 1952.

267 Lom u Jakubčovic nad Odrou (okr. Nový Jičín) vznikl již v r. 1876, těží se dodnes. Vězni ve zdejším NPT pracovali v l. 1948–1958.

268 Řecko vyslalo na korejský poloostrov posílený pěší prapor dobrovolníků nazvaný „Sparta“ a transportní letku, které se připojily k oddílům OSN. Dohromady se v Koreji v l. 1950–1955 vystřídalo přes 10.000 mužů, viz Greece. In: *United Nations Command*, b. d. Dostupné z: <https://www.unc.mil/Organization/Contributors/Greece/>, cit. 5. 5. 2025.

269 Viz AMZV, f. MO, kr. 100, Verbální nota, 29. 9. 1952.

270 Jean Leopoulos (nar. 1911), od srpna 1950 do srpna 1953 chargé d'affaires na řeckém vyslanectví. StB na něj vedla svazek, špionáž se mu nepodařilo prokázat; viz ABS, sb. Svazky kontrarozvědného rozpracování, a. č. KR-580571 MV.

Christose Valavanise, „že nyní musíme být ve všem velmi opatrní, neboť skupina řeckých monarcho-fašistů z Víru, která odcházela do Řecka již s vyhotovenými cestovními pasy, byla při přechodu zadržena a vrácena zpět na pracoviště a jenom devíti osobám se podařilo odejít. Právě z těchto důvodů že musíme nyní velmi opatrně postupovat a nařizoval mi, abych o svých návštěvách na vyslanectví s nikým nezasvěceným nemluvil a rovněž tak abych instruoval další členy naší skupiny.“²⁷¹

Pracovníci vyslanectví se chtěli vyhnout problémům, které postihly skupinu snažící se vycestovat přes Cheb, Dimitrios Vulgaris později vypověděl, že „úředník vyslanectví Mitsakopoulos, který byl našemu jednání s Leopoulosem přítomen, vypsál naším jménem žádosti o výjezdní visum z ČSR a dal nám instrukce, abychom s nimi šli na čsl. ministerstvo zahraničních věcí, kde jsme měli žádat o orazítkování žádostí, že jsme je podali, a o vydání výjezdního povolení. Mimo to jsme si měli nechat od úředníka ministerstva zahraničních věcí napsat, co všechno a na které úřady se máme obrátit, abychom dostali výjezdní povolení, a takto napsané oficiální pokyny ministerstva zahraničních věcí nám měl onen úředník potvrdit razítkem ministerstva zahraničních věcí.“²⁷² Podobně vypovídal i Papapanajotu: „Dále jsme obdrželi od Leopoulose cestovní pasy do Řecka a vypsané žádosti o vydání výjezdního povolení. Při tom nám řekl, abychom odevdali ihned žádost na ministerstvu zahraničních věcí a počkali, až nám bude cesta do Řecka povolena.“²⁷³

Je třeba si uvědomit, že přes veškeré konotace nestála otázka „monarchofašistů“ na čele zájmu ani stranických špiček, ani bezpečnostních složek. Po zatčení bývalého generálního tajemníka R. Slánského se pozornost stranického vedení i StB primárně zaměřila na případ „protistátního spikleneckého centra“ v čele s R. Slánským, a na ně navazující čistky a zatýkání dalších čelných komunistů včetně řady vedoucích funkcionářů MNB. Vnitrostranické rozpory v rámci KSČ se promítly i do řecké otázky, generální tajemník R. Slánský a vedoucí MO ÚV KSČ Bedřich Geminder byli obviněni z prodlužování problému. Přestože měli být o tzv. monarchofašistech informováni, nepodnikli proti nim žádná opatření.

Nakonec padlo rozhodnutí soustředit vytipované muže alespoň provizorně do věznice v Opavě. Z ní byli v té době odsunuti trestanci, neboť zde měl podle sovětského vzoru vzniknout Technický ústav vězňů.²⁷⁴ Ženy měly být umístěny

271 Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2701 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Vasilikisovi Velisariusu, Protokol o výpovědi s obviněným Vasilakis Velisarius, 23. 7. 1953.

272 Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2701 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Vulgarisovi Dimitriosu, Zápis o výpovědi s obviněným Vulgaris Dimitrios, 3. 3. 1953.

273 Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2701 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Papapanajotou Achileasu, Protokol o výpovědi obviněného Papapanajotou Achileas, 10. 4. 1953.

274 Výzkumný nebo také správně Technický ústav vězňů Opava, kam byli umísťováni vědečtí nebo techničtí pracovníci bez ohledu na trestnou činnost nebo délku trestu tak, aby mohli být maximálně využiti. Více viz Koukalová, Šárka: Otroci s inženýrským diplomem. Technické ústavy ministerstva vnitra a věznění odborníci v 50. a 60. letech. *Paměť a dějiny* 13, 2019, č. 4, s. 3–10.

do ženské věznice v Pardubicích. Celá akce byla provedena 20. srpna 1952. Přestože byla řízená z Prahy a probíhala na celém území ve stejný den a ve stejnou dobu, vlastní provedení měly na starosti jednotlivé krajské správy, na jejichž území Řeckové žili. Není ani jasné, podle jakého klíče byli nakonec tito lidé vybráni, ani proč jich byl zrovna takový počet (zdá se, že výsledné číslo bylo spí-

chodních Čechách v Úpici, ve Dvoře Králové či v Trutnově a okolí (Hradecký kraj), v těžkém průmyslu na Ostravsku (Ostravský kraj) či žili v řeckých obcích na severní Moravě v okresech Bruntál, Jeseník a Šumperk (Olomoucký kraj).

V podstatě jediné konkrétnější informace o zadržení pocházejí ze stavby Vířské přehrady. Na MZV se s nimi obrátil řecký chargé d'affaires, když urgoval informace o Řecích, kteří před tím docházeli na ambasádu s žádostmi o vystavení pasů a nečekaně zmizeli.²⁷⁵ Poměrně přesné informace svědčí o tom, že i po zatčení vytipovaných osob se našli někteří jedinci, kteří zastupitelský úřad navštěvovali i nadále.

Dne 20. srpna 1952 v době, kdy zaměstnanci ve Vířu docházeli do kantýny na oběd, byli vybraní řečtí pracovníci podle předem připravených seznamů předvoláváni do kanceláře českého předáka, který poskytoval příslušníkům StB pomoc při potvrzování totožnosti jednotlivých osob. Po soustředění byli zadrženi mezi jednou a druhou hodinou odvezeni, aniž by jim byla dána možnost alespoň se převléci z pracovního oblečení. Následující den byly jejich osobní věci úředně zapečetěny a zhruba po čtrnácti dnech odvezeny, s výjimkou věcí těch, kteří měli ve Vířu rodiny. Minimálně tři z těchto zadržených měli ve Vířu partnerky či malé děti, ale StB nepovažovala za nutné je o odvěčení rodinných příslušníků informovat. Celé zatýkání tak spíše připomínalo únos.

Zadržení několika desítek osob přirozeně vyvolalo vlnu dohadů jak mezi řeckými emigranty, tak v řadách jejich čs. spolupracovníků. Ani manželky zatčených však nebyly o přesných důvodech informovány. Nesmíme zapomínat, že velká většina emigrantů měla zkušenosti s tím, že bezpečnostní složky v Řecku nemilosrdně zatýkaly jejich známé či příbuzné, někteří zažili vězení na vlastní kůži. StB prostřednictvím agenta KOSTI (K. Kaliondzis) sledovala situaci mezi Řeky, zejména ve Vířu.²⁷⁶ Ukázalo se, že po zmizení řady z jejich spolupracovníků mezi nimi zavládly nejistota a strach. K. Kaliondzis byl dokonce varován, aby si dával pozor, protože o něm bylo známo, že se stýkal s Vasilem Trikalinosem, který byl mezi zadrženými.²⁷⁷ Na druhou stranu se potvrdilo, že někteří ani nyní nezanechali návštěv ambasády, kterou o všech událostech informovali.

Zadrženo bylo celkem 83 osob, osmdesát mužů a tři ženy.²⁷⁸ Zpočátku byli svezeni do jednotlivých věznic v regionech (Brno, Hradec Králové, Olomouc, Ostrava) a odtud zakrátko převáženi do Opavy. Podmínky zadržení se různily,

275 Viz AMZV, f. MO, kr. 100, Český překlad noty řeckého vyslanectví, 6. 11. 1952.

276 K. Kaliondzis podepsal slib spolupráce s okresním oddělením StB Jeseník 2. 11. 1952, při té příležitosti mu bylo přiděleno krycí jméno KALON. S StB ovšem spolupracoval již předtím a užíval krycí jméno KOSTA.

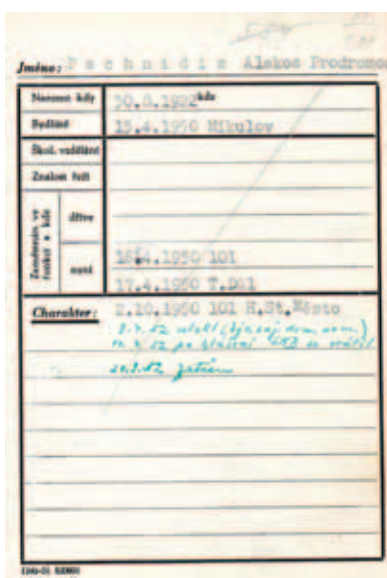
277 Viz ABS, f. A 8/1, inv. j. 247, Soustředění řeckých monarchofašistů – zpráva, 5. 12. 1952.

278 Na základě výpovědi V. Trikalinose byl ještě dodatečně 14. 2. 1953 zatčený T. Jemenidzis.

Administrativní budova věznice v Krnovské ulici. Opava, před rokem 1983. Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava.

Zaměstnanecká karta Alekose Pegnidise. Trutnov, 1950–1952. SOKAT, f. Texlen, n. p. Trutnov – Horní Staré Město, kr. 16.

še náhodným součtem zatčených). Zajatci z královské armády nakonec tvořili pouze část z nich, našli bychom mezi nimi i bývalé komunisty. Někteří podle všeho nedocházeli ani na řeckou ambasádu (ti byli později většinou propuštěni pro nedostatek důkazů). Je pravděpodobné, že velkou roli nakonec sehrály zmiňované seznamy vypracované vedením řecké emigrace a zprávy tajných spolupracovníků z řad emigrantů, především K. Kaliondzise.

V rámci zadržených osob můžeme rozoznat několik skupin. Nejpočetnější část z nich pracovala na stavbě přehrady ve Vířu

(tehdejší Brněnský kraj), kde bylo soustředěno větší množství bývalých královských vojáků. Vzhledem k tomu, že se pravidelně stýkali v zaměstnání i mimo něj, vytvořili kompaktní skupinu. Další pracovali v textilním průmyslu ve vý-

někteří byli drženi i v poutech. V Opavě měli prokazatelně možnost spolu hovořit a věděli, kdo další byl internován s nimi. Někteří se přitom viděli poprvé v životě. Stále se ovšem jednalo pouze o provizorní řešení. Šlo jen o izolaci, oficiálně zatím nedošlo k jejich zatčení. Právní oddělení MNB upozornilo, že izolace odporuje čs. právním normám, stejně jako že podle mezinárodního práva nelze tvrdit, že vojáci královské armády jsou skutečnými válečnými zajatci (vzhledem k tomu, že ČSR nebyla účastníkem konfliktu). Navrhli proto vzít výtípané do vazby za nedovolené překročení hranic, případně po získání důkazů o trestné činnosti uvalit řádnou vazbu prokurátorem. Ty, u kterých se nepodaří získat dostatek důkazů, propustit a vypovědět.²⁷⁹ Politický sekretariát ÚV KSČ se ovšem postavil proti a prosazoval oficiální zatčení, vyšetřování a odsouzení za protistátní činnost. Rozhodně odmítl kohokoliv propustit bez soudu.²⁸⁰ Uložil také vedoucímu ústředního sekretariátu Antonínu Novotnému projednat záležitost s vedoucími KSŘ a vyslechnout jejich názor.

Zatýkání mělo ovšem i jiné souvislosti. V červnu 1952 byl „vzhledem k tomu, že se zřizuje tábor pro soustředění řeckých monarchofašistických zajatců, a mezi těmito není dosud vybudována agentura,“ připraven návrh na navázání spolupráce s Evangelosem Jattasem, který měl být vyslán mezi zajatce, aby zjistil, kdo se podílí na „podvratné činnosti“. Důvodem k návrhu na vázání (v hantýrce StB získání ke spolupráci) právě jeho bylo mj. to, že uměl německy, a tak se s ním mohli příslušníci StB dohovorit.²⁸¹ Oficiální slib spolupráce podepsal 7. srpna 1952, do konce měsíce s ním proběhlo šest schůzek, potom se přestal ozývat a byl prohlášený za nezvěstného. Je velmi pravděpodobné, že poté, co zjistil okolnosti záhadného zmizení Řeků, z obav před podobným osudem území čs. republiky opustil.

Jak bylo zmíněno výše, řecké vyslanectví rychle zjistilo, že část zájemců o odjezd z Československa zmizela. První diplomatickou nótu v této záležitosti zaslalo na MZV již 29. srpna 1952. Uvádělo v ní, že ze stavby ve Víru zmizelo nejméně třicet Řeků (přiložen byl i jmenný seznam), kteří byli ve spojení s ambasádou vzhledem k tomu, že projevíli zájem o návrat do Řecka. Dodalo, že všichni spadají mezi ty, jejichž repatriaci požadovala rezoluce OSN.²⁸² Řecká ambasáda postupně dodávala další nóty obsahující další jména zadržovaných Řeků.

279 Viz ABS, f. A 8/1, inv. j. 247, Zpráva o prošetření případu odsouzených osob řecké státní přísl., 9. 7. 1956.

280 Viz NA, f. KSČ-PS, sv. 43, a. j. 126, bod 9a), Zpráva o poměrech bývalých zajatců na území Československé republiky, 28. 10. 1952.

281 Evangelos Jattas (nar. 1924), za války byl totálně nasazen v Německu, odtud uprchl do Švýcarska, odkud na počátku 50. let odešel Francie, odtud se vrátil do Německa, v květnu 1952 přešel hranice do ČSR. Viz ABS, sb. TS 36, a. č. TS-14392 MV, Vázací návrh na Jattase Evangelose, řeckého státního příslušníka, 21. 6. 1952.

282 Viz AMZV, f. MO, kr. 100, Verbální nota, 29. 8. 1952.

Ministerstvo národní bezpečnosti
Hlavní správa státní bezpečnosti

124
3
Dne 19.12.1952

C. j.:

STÁTNÍ PROKURATURE
oddělení 9.
Praha

Věc: Žádost o ponechání ve vazbě a o povolení výkonu vazby ve věznici podléhající MNB - velitelství státní bezpečnosti v MNB v Praze

Na základě zdůvodněného rozhodnutí o zatčení schváleného

byl zadržen (zatčen) dne 19.12.1952 BAKALAPULOS Theodor nar. 20.12.1911 řecké národnosti, řecký státní příslušník, t.č. dělník, bytem Lutnov, Malnická č. 8.

I po provedeném výslechu trvá podezření, že jmenovaný se dopustil
Byl členem protistátní rozvratnické organizace. Propagoval fašismus a pobuřoval proti lid. dem. společenství.

Prostím proto, aby ve smyslu § 101 trestního řádu byl ponechán ve vazbě a ve smyslu § 296, odstavec 2 trestního řádu bylo povoleno vykonávat vazbu ve věznici podléhající MNB u velitelství státní bezpečnosti v MNB v Praze.

velitel:
[Signature]

Povolují na dobu 3 měsíců t. j. do dne 19. 3. 1953.

Případné rozhodnutí doručte vyšetřovanci, případnou stížnost mně předložte.

Dne 28. 12. 1952. Státní prokurátor:
[Signature]

Dožadání státního prokurátora jsem provedl dne 26. ledna 1953.

Obviněný stížnost ne podal.

[Signature]
hodnost, jméno funkce.

MNB-244-629-51

Žádost o ponechání ve vazbě.
19. 12. 1953.
ABS, f. V-MV, a. č. V-2694 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Bakalopoulosovi Theodoru.

Čs. strana zpočátku nereagovala. MZV, které o zadržení Řeků nebylo informováno, totiž přeposlalo již první nótu na MNB, odkud ale nepřicházely informace. Po dalších dotazech z řecké strany vyslala bezpečnost zástupce na jednání k náměstkyni Gertrudě Sekaninové-Čakrtové, bohužel podrobnosti nejsou známy, jelikož se jednalo za „zavřenými dveřmi“. Výsledkem byla odpověď MZV, nepochybně silně inspirovaná pokyny z MNB, řecké ambasádě datovaná

14. říjnem 1952, která sdělovala, že „šetření provedené příslušnými československými úřady nepotvrdilo, že by bylo došlo k zajištění řeckých příslušníků“ a že další šetření po zmizelých řeckých občanech by bylo velmi nákladné a obtížné, vzhledem k tomu, že často mění zaměstnání i bydliště.²⁸³ Problém se dostal až k ministru zahraničí, který si nechal referovat o návštěvě z MZV a následně potvrdil verzi o nekontrolovatelné fluktuaci Řeků.²⁸⁴ MZV se ocitlo před nepříjemným problémem. Sice popřelo, že by vědělo o místě pobytu požadovaných osob, nevědomky tak ale současně přiznalo, že se na čs. území nacházelo několika desítek zajatců, na které se vztahovala rezoluce Valného shromáždění OSN 382 A (V) z prosince 1950, jejichž přítomnost Československo oficiálně odmítalo (viz dokument č. 15). O vývoji situace nebylo navíc ze strany MNB informováno, dalo se přitom předpokládat, že takováto odpověď řeckou stranu neuspokojí.

Řecký chargé d'affaires se s tím opravdu nespokojil a 6. listopadu zaslal další nótu, ve které podrobně vylíčil zmizení Řeků z Víru, ironicky glosoval, že vzhledem k přísným čs. předpisům o pohybu cizinců i veškerých osob by těžko mohli zmizet bez jakýchkoliv informací a dodal, že zmizelí byli v kontaktu s ambasádou a je podivné, že by jej pojednou přerušili.²⁸⁵ Následovaly další nóty zaslání vyslanectvím, zpřesňující počet zmizelých Řeků, J. Leopoulos se také několikrát snažil záležitost projednat osobně. Čs. strana ovšem na svém stanovisku nic nezměnila, nadále se až křečovitě držela verze, že na našem území žádní zajatci nejsou.

Z nót, předávaných MZV, bylo jasně patrné, že vyslanectví má o situaci emigrantů a zvláště zajatců, značný přehled. MZV se sice snažilo odpovídat vyhýbavě (i vzhledem k tomu, že samo marně požadovalo informace po MNB), přiznalo ovšem, že se tyto osoby nacházejí na území Československa. Informace v tomto okamžiku hrozila přerodem v mezinárodní problém v rámci OSN, na jehož půdě zástupci ČSR přítomnost zajatců popřeli. Přestože během jednání na MZV řecký chargé d'affaires touto možností hrozil, nepokusilo se Řecko ve skutečnosti nikdy informace o zmizení zajatců v Československu během jednání OSN využít.

V dané době se již začala završovat tragédie zadržených osob. Od plánu na izolaci v nějakém odlehklém táboře se poměrně rychle přešlo k požadavku na zatčení a odsouzení. Vzhledem k tomu, že od 1. listopadu 1952 měl v opavské věznici vzniknout Technický ústav vězňů,²⁸⁶ bylo nutné jejich otázku definitivně

283 AMZV, f. MO, kr. 100, Nóta adresovaná řeckému vyslanectví, 14. 10. 1952.

284 Viz AMZV, f. MO, kr. 2, Naše styky s Řeckem ve IV. čtvrtletí 1952, nedatováno.

285 Viz AMZV, f. MO, kr. 100, Český překlad noty řeckého vyslanectví zd č. 137.687/52-ZEO/2, 6. 11. 1952.

286 Viz ABS, f. Organizační a vnitřní správa FMV III. díl, inv. j. 255, Tajný rozkaz ministra národní bezpečnosti č. 174 ze dne 6. 11. 1952 Technický ústav vězňů – zřízení.

vyřešit. Dne 5. listopadu politický sekretariát ÚV KSČ uložil ministru národní bezpečnosti co nejrychleji celou záležitost vyřešit. Následovala porada zástupců složek řízených ministerstvem a 16. prosince vydal ministr Karol Bacílek pokyn k uvalení řádné vazby a urychlenému provedení vyšetřování pro podezření z protistátní činnosti.

Druhý den byly vypracovány HS StB návrhy na zatčení.²⁸⁷ Ve vyšetřovacích spisech byl posléze jako oficiální datum zatčení uváděn 19. prosinec 1952. O den později byly generálnímu prokurátorovi zaslány žádosti o uvalení vazby, což v té době byla jen formalita.²⁸⁸

Podle zatykačů²⁸⁹ měla být u zadržených provedena domovní prohlídka. Ta ale nakonec neproběhla, jelikož byli tzv. monarchofašisté zadrženi již několik měsíců. Následně měli být převezeni do věznice a mělo být zahájeno vyšetřování. Dne 22. prosince 1952 byly zpětně vydány rozkazy k zatčení a 2. ledna 1953 ve tři hodiny ráno byli všichni zatčení přijati do věznice v Praze-Ruzyni.²⁹⁰

Původně měla vazba trvat tři měsíce, počítáno od vydání zatykačů. Protože se vyšetřovatelům nepodařilo zadržené „zlomit“, museli dvakrát žádat o její prodloužení (viz dokument č. 26). Tyto žádosti odůvodňovali rozsahem činnosti organizace, potřebou delší doby na přiznání nebo nedostatečnou výpověď vyslýchaného.²⁹¹ Všem žádostem bylo vyhověno bez připomínek nebo dotazů, což bylo tehdy běžné.²⁹²

Vyšetřování probíhalo v Praze, v prostorách ruzyňské věznice, kde byli tzv. monarchofašisté drženi. Na HS StB měly v té době na starosti vyšetřování dva odbory. Odbor 6A, vedený Bohumilem Doubkem, se zabýval závažnými politickými případy a vyšetřoval například zatčené komunisty v čele s R. Slánským.

287 Výjimkou byl pouze T. Jemenidzis, na kterého byl zatykač vystaven až v únoru následujícího roku. NA, f. Správa Sboru nápravné výchovy, Praha – osobní spisy (dále SSNV), Trasilulos Jemenidzis – osobní spis, nezpracováno. Zajímavé je, že na T. Jemenidzise byly zatykač i rozkaz k zatčení vystaveny 14. 2. 1953, ale podle jeho osobního vězeňského spisu byl do věznice přijat již o dva dny dříve. Nejprve byl vyslechnut a teprve potom na něj byl podán návrh na zatčení, v němž byly mj. využity části jeho výpovědi.

288 Viz ABS, f. A 2/1, i. j. 1451, Informace pro ministra vnitřní o podání žádosti Generální prokuratury o uvalení vazby na 83 osob řecké národnosti, 31. 12. 1952.

289 Všechny zatykače podepsali vyšetřovatel nadporučík Vladislav Kolář, náčelník vyšetřovacího odboru HS StB major Milan Moučka a v zastoupení náčelníka odboru HS StB major Konečný. V případě T. Jemenidzise – který byl zatčen později – byl zatykač podepsán místo Konečného zástupcem náčelníka 1. odboru kapitánem Josefem Beranem.

290 Např. ABS, sb. MV-V, a. č. V-2694 MV, Rozkazy k zatčení.

291 Viz ABS, sb. MV-V, a. č. V-2694 MV, Žádosti o prodloužení výkonu vazby.

292 Při prodloužování vazby panovala u StB často poměrně velká libovůle, a to i přesto, že prodloužení vazby musel schválit prokurátor. I když prokurátor žádostem příslušníků StB o prodloužení vazby bez výjimky vyhověl, často byl i tak obcházen a jeho podpis byl žádan v výrazným časovým zpožděním. Srovnej: Kaplan, Karel: *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*. Brno: Doplněk, 1999, s. 131.

Odbor 6B, který vedl Milan Moučka, měl řešit méně závažné případy, včetně tzv. jugoslávských špionů. Vyšetřování zatčených Řeků tak automaticky připadlo Moučkovu odboru. Dozor nad vyšetřováním měl kapitán Stanislav Semínko. V některých případech se vyšetřovatelé u jednoho vyslychaného poměrně často střídali, jindy řešil případ po celou dobu pouze jeden (za více než půl roku ve vazbě někdy proběhly pouze dva výslechy), někdy se případem zabýval jeden vyšetřovatel, který byl až na poslední výslech nahrazen druhým. Důvodem byla mj. hierarchie dodržovaná v rámci vyšetřovatelů – někteří byli využíváni pouze k tzv. doplňkovým výslechům, jako náhradníci apod.²⁹³ Všichni ovšem brali svou práci jako politický úkol. Milan Moučka prý svým podřízeným opakovaně zdůrazňoval „politický rozměr“ případu.²⁹⁴ Zde je nutné zdůraznit, že v této době nebyl vyšetřován pouze případ Řeků, ale věznice byly v polovině roku 1953 „vyprazdňovány“, řešily se totiž případy osob zatčených v souvislosti s procesem Slánský a spol., zatčených v letech 1951–1952.²⁹⁵

Po zatčení tzv. monarchofašistů se ukázalo, že StB nemá téměř nikoho, kdo by byl schopen působit jako překladatel z řečtiny.²⁹⁶ Na žádost MNB se proto ÚV KSČ obrátil v lednu 1953 na svůj řecký protějšek se žádostí o doporučení důvěryhodných překladatelů. Byla mu navržena dvě jména – Nikos Ioanu (nar. 1922) a Kostas Timiopulos (nar. 1926). Jejich osudy byly podobné, oba se za války stali členy KSŘ, bojovali proti nacistům a později i proti britským a královským vojskům. Oba byli po zranění odesláni na léčení do Jugoslávie a do Československa přijeli v srpnu 1949 transportem z Buljkesu. N. Ioanu ve druhé polovině r. 1951 působil jako tlumočnický ONV Krnov. V této době začal být využíván místní StB jako tlumočnický a důvěrník, poskytující informace o situaci mezi emigranty. Potom několik měsíců pracoval jako strojník v elektrárně a od března 1952 nastoupil jako tlumočnický u sociálního odboru ČSČK. Následně se s rodinou, manželkou a třemi malými dětmi, které se narodily již v Československu, přestěhoval do pražských Vršovic. V srpnu 1952 byl vyslán Ústřední řeckou samosprávou v Jeseníku na řecké vyslanectví. Kontrarozvědka, která ambasádu sledovala, toho využila a kontaktovala ho. Když zjistila, že byl určen jako tlumočnický při vyšetřování zatčených Řeků, byla realizace plánu na získání ke spolupráci odsunuta. K. Timiopulos v Československu absolvoval vyšší stranickou školu KSŘ, byl členem stranického výboru KSŘ v Jeseníku, potom tajemníkem KSŘ v Brně a čle-

293 K lidem, kteří v té době působili jako vyšetřovatelé, viz např. Bárta, Milan: Z pověření strany. Vyšetřovatelé procesu Slánský a spol. *Paměť a dějiny* 16, 2022, č. 3, s. 29–38.

294 Viz ABS, sb. Zvláštní vyšetřovací spisy, a. č. ZV-123, sv. 1, Záznam Jiří Uher, 21. 12. 1962.

295 Viz např. NA, f. KSČ-PS, sv. 53, a. j. 139, bod 1, Zpráva o plánu práce vyšetřovacího odboru HS-StB, 5. 2. 1953.

296 Není zcela jasné, kolik zatčených bylo schopných komunikovat v češtině, zcela jistě uměl česky V. Trikalinos, který se oženil s Češkou, nejspíš také Dimitrios Cilas, který uměl česky mluvit, ale neuměl číst a psát, a Velisarius Vasilakis.

nem výboru KSŘ pro ČSR. I on byl využíván ČSČK jako tlumočnický.²⁹⁷ Třetím překladatelem se stal již zmíněný A. Vojáček.

Zatčené bylo podle zprávy StB možné zhruba rozdělit do tří skupin.²⁹⁸ První tvořili příslušníci ŘDA nebo partyzáni, kteří se v důsledku dlouhotrvající emigrace a odloučení od rodin dali lákat k návratu do Řecka a větší či menší měrou pomáhali řeckému vyslanectví při organizování hromadného návratu. Dále se jednalo o bývalé příslušníky královské armády, zajatce, kteří buď vstoupili do řad ŘDA, nebo pro ni vykonávali pomocné práce. Do poslední skupiny pak patřili ti, kteří podle svých slov nikdy v žádné armádě nebojovali a byli do ČSR přivezeni příslušníky ŘDA de facto proti své vůli, oni sami nežádali v ČSR o azyl, a proto se domáhali návratu ke svým rodinám do Řecka.

Celé vyšetřování bylo zaměřeno na to, aby vyšetřovatelé dokázali, že tzv. monarchofašisté jednali ve prospěch řeckého vyslanectví, prováděli vyzvědačství na různých pracovištích, šířili nenávisť vůči Československu mezi ostatními řeckými občany apod. Vše se mělo dít na příkaz hlavních představitelů řeckého vyslanectví, které se StB snažila zdiskreditovat. Základem obvinění bylo napojení na řecké vyslanectví, kam většina z nich docházela ve snaze vrátit se do vlasti. Za příslib návratu po nich pracovníci vyslanectví měli požadovat

297 Oba byli získáni ke spolupráci bezprostředně po skončení prvního řeckého procesu Jemenidzis a spol. N. Ioanu podepsal slib spolupráce 28. 9. 1953, obdržel krycí jméno MIKULÁŠ a s StB spolupracoval v l. 1953–1956 a znovu v l. 1962–1979, kdy se s rodinou vystěhoval do Řecka. Více viz ABS, sb. TS 36, a. č. TS-236556 MV. K. Timiopulos byl ke spolupráci oficiálně získán 30. 9. 1953, bylo mu přiděleno krycí jméno TAKIS, pro StB pracoval v l. 1953–1956 a 1959–1981, kdy byla spolupráce ukončena ze zdravotních důvodů. Více viz ABS, sb. TS 36, a. č. TS-720867 MV.

298 Viz AMZV, f. TO, kr. 3, sl. 21, Informační zpráva Generální prokuratury v Praze o trestním stíhání některých řeckých státních příslušníků, 17. 11. 1953.

Občanská fotografie Nikose Ioanu. 50. léta. ABS, sb. TS 36, a. č. TS-236556 MV.

Tzv. vázání, tj. podpis slibu ke spolupráci, jednoho z tlumočnicků, které bylo utajovaně nahráváno. 30. 9. 1953. ABS, sb. TS 36, a. č. TS-720867 MV.

špionážní informace o situaci mezi emigranty a údajně také zajistit co největší počet repatriantů. Celkový koncept obvinění byl však pravděpodobně vytvářen postupně, aby alespoň částečně odpovídal výpovědím vyšetřovaných, protože předem připravený scénář, kterého se museli obžalovaní držet, se většinou používal jen v největších procesech, na nichž se podíleli sovětští poradci.²⁹⁹ O podobném postupu však v našem případě nemáme žádné důkazy.

Hlavní náplní vyšetřování byly výslechy, které probíhaly v několika vlnách. První vlna³⁰⁰ se odehrávala hned po převozu tzv. monarchofašistů do věznic v Praze-Ruzyni, tedy zhruba od ledna do února 1953 (viz dokumenty č. 21–23).³⁰¹ V těchto výpovědích museli vyslychaní obvykle uvést svůj životopis. Přitom často zmínili jména svých přátel – dalších Řeků žijících na území Československa, čímž vlastně usvědčovali další osoby z protistátní činnosti. Jednalo se o běžnou vyšetřovací taktiku, avšak z dochovaných archivních záznamů nám vyplývá spíše verze, že na základě výpovědí byly sestavovány finální skupiny. Je možné, že v tomto konkrétním případě nehledali vyšetřovatelé spiknutí, spíše se jen snažili odsoudit již zadržené osoby a jednoduše se „zbavit“ problému. Většina vyslychaných bez odporu přiznala návštěvy řeckého vyslanectví i snahu vrátit se domů, přičemž velmi častým důvodem návratu do Řecka byla touha znovu se setkat s rodinou. Například T. Bakalopoulos, který později obdržel nejvyšší trest ze všech odsouzených, uvedl, že v Řecku zanechal manželku a dceru.³⁰² Georgios Kanos, který byl později souzen jako vedoucí jedné ze skupin, vypověděl, že když se ho řecký chargé d'affaires J. Leopoulos zeptal na návrat do Řecka, odpověděl, že už je tři roky ve světě bez rodiny.³⁰³ V první vlně výslechů drtivá většina vyšetřovaných odmítala přiznat, že by vykonávala jakoukoli protistátní činnost, a vyšetřovatelé pro to neměli žádné důkazy. Jejich zapírání si vyšetřovatelé vysvětlovali tak, že během internace měli možnost se domluvit, jak se budou chovat při vyšetřování.

Je ale možné, že někteří vyšetřovaní si uvědomili směr, kterým se výslechy ubírají, a ani se nepokoušeli hájit. Příkladem může být Velisarius Vasilakis, který ve své výpovědi z února 1953 na pokyn, aby vypovídal o protistátní činnosti,

299 Viz Kaplan, Karel: *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*. Praha: Mladá fronta, 1992, s. 167–169.

300 V první vlně také probíhaly výslechy svědků. Na počátku měli vyšetřovatelé v tomto případě především dílčí a nedostatečně průkazné zprávy vedení emigrace a ÚV KSČ, proto bylo důležité najít svědky v místě pobytu či zaměstnání zatčených, kteří by mohli potvrdit jejich trestnou činnost. Ty následně vyslychaly krajské správy na vyžádání z Prahy. Viz např. ABS, sb. MV-V, a. č. V-2699 MV, Protokol o Výpovědi Věry Boháčové, 13. 1. 1953 (viz dokument č. 19).

301 Bohužel není možné zjistit, zda byli vyšetřovaní vyslycháni již během internace v Opavě, protože z tohoto období nemáme k dispozici žádné materiály. Lze však předpokládat, že od zatčení až do přesunu do ruzyňské věznic k výslechům nedošlo, jelikož první vlna výslechů zahrnuje základní informace o zadržených v podobě životopisu.

302 Viz ABS, sb. MV-V, a. č. V-2694 MV, Protokol o výpovědi Theodora Bakalopulose, 30. 1. 1953.

303 Viz tamtéž, a. č. V-2711 MV, Protokol o výpovědi Georgiose Kanose, 25. 5. 1953.

Vazební věznice Praha-Ruzyně, v níž strávili vazbu všichni účastníci procesů s tzv. monarchofašisty. Praha, 2024. Vězeňská služba České republiky.

kterou vykonával na území Československa, uvedl: „Řekněte mi, co vypovídá KOMNOS Atanasis a PECHNIDIS Alekos, se kterými jsem byl ve velmi důvěrném styku, a já pak budu vypovídat o naší činnosti, kterou jsem společně s nimi prováděl.“³⁰⁴ Když se ho vyšetřovatelé zeptali, proč nechce vypovídat o své činnosti sám, odpověděl, že si už všechno dobře nepamatuje, a proto chce nejprve vědět, co vypovídají ostatní.³⁰⁵ Je však také možné, že prostě nerozuměl a nevěděl, co je po něm požadováno. K původně zadrženým přibyl ještě T. Jemenidzis, počet zatčených Řeků se tak ustálil na čísle 84. Podle předložené zprávy vypracované na konci února 1953 bylo možné sestavit dvě velké skupiny, jednu v severovýchodních Čechách a druhou ve Víru. Zhruba třetina zatčených potom neměla patřit ani k jedné z nich a na vyslanectví dojížděla samostatně.

Druhá vlna výslechů probíhala v březnu až květnu 1953. Jednalo se o rozpracování informací, které byly dosud získány. Někteří již sice začali doznávat činnost ve prospěch řeckého vyslanectví (viz dokument č. 24), ani tentokrát se nepodařilo dosáhnout většího úspěchu. Na počátku května se konstatovalo, že na osm mužů je možné ihned podat trestní oznámení (jednalo se o největší „vínky“ souzené v procesu Jemenidzis a spol.³⁰⁶), u 66 se doporučovalo vést další šetření, k deseti se nepodařilo získat žádné materiály k trestné činnosti, uvažovalo se proto o jejich propuštění.³⁰⁷

V červenci a srpnu 1953 potom následovala závěrečná vlna výslechů, odpovědi vyšetřovaných v ní měly zcela jiný charakter – většina z nich se přiznávala

304 Tamtéž, a. č. V-2699 MV, Zápis o výpovědi Velisariuse Vasilakise, 21. 2. 1953.

305 Viz tamtéž.

306 Do skupiny Jemenidzis a spol. bylo nakonec zařazeno devět osob, přičemž zde paradoxně nefiguruje samotný T. Jemenidzis, který se snažil dokázat, že na vyslanectví docházel jako spolupracovník řeckého stranického vedení. Proces s ním proběhl později, do archivu byly oba procesy uloženy dohromady.

307 Viz ABS, f. 310, sign. 310-9-5, Stručný přehled o stavu hlavních případů vyšetřovaných v Ruzyňi, 6. 5. 1953.

Řecký chargé d'affaires Jean Leopoulos. 50. léta. ABS, f. MV-V, a. č. V-2694 MV, Záznam o identifikaci Jeana Leopoulose.

Pracovník řeckého vyslanectví Christos Mitsakopoulos. 50. léta. ABS, f. MV-V, a. č. V-2694 MV, Záznam o identifikaci Christose Mitsakopolose.

Pracovník řeckého vyslanectví Jean Ioannidis. 50. léta. ABS, f. MV-V, a. č. V-2694 MV, Záznam o identifikaci Jeana Ioannidise.

k trestné činnosti a ve výpovědích se objevovala dobová politická klíše typická pro období vykonstruovaných procesů (viz dokumenty č. 29–31). Právě v rámci těchto výpovědí už šlo o přípravu na vystoupení před soudem. „Svoji vinu cítím v tom, že jsem se na podzim r. 1951 [...] stal členem organizace řeckých monarchofašistů, která využívajíc pohostinství československé vlády páchala pod vedením řeckého vyslanectví nepřátelskou činnost proti Československé republice. Jako člen monarcho-fašistické organizace jsem měl za úkol působit rozvratně v řadách řecké emigrace, narušovat jednotu KSŘ a demokratických organizací.“³⁰⁸ Poměrně často se při těchto pozdějších výpovědích stávalo, že i když se obvinění na začátku přiznali, následně odmítli svou výpověď podepsat. Například Christos Valavanis v téže výpovědi nejprve přiznává vinu a jmenuje i další své „spolupracovníky“, ale o několik stran později uvádí, že odmítá výpověď podepsat, protože se nezakládá na pravdě. Vyšetřovatelé působili i z psaného záznamu dosti nátlakově a se situací si poradili tak, že citovali výpovědi jiných vyšetřovaných, kteří ho údajně stejně „usvědčili z jeho činů“.³⁰⁹ Podobně byly využívány i výpovědi svědků, z nichž první vypovídali již na počátku roku 1953. Nešlo pouze o emigranty, ale i o čs. občany, kteří se zatčenými pracovali (viz dokumenty č. 19 a 22). Všem zatčeným bez výjimky byly potom ukazovány fotografie pracovníků řecké ambasády, přičemž museli podepisovat doznání, že působili podle jejich pokynů (viz dokument č. 32). Roli nepochybně v některých případech sehrála i nízká gramotnost, popř. přímo negramotnost některých vyslýchaných, kteří nebyli schopni pochopit předkládaná vnesená obvinění. Část Řeků také naznačila možnou manipulaci s překlady, případně s formulacemi výpovědí, které měli podepisovat. Záměrné upravování výpovědí vyslýchaných tak, aby vyhovovaly, bylo v té době obvyklé. Prokurátorský deník obsahuje zmínku, že „obvinění při výslechu před prokurátorem vysvětlovali, že sami sdělení za špionážní zprávy nepokládali, nýbrž že to byla formulace bezpečnostních orgánů“.³¹⁰ V záznamu z hlavního líčení s T. Jemenidzise se zase dočteme, že „obviněnému byla pře-

308 ABS, sb. MV-V, a. č. V-2694 MV, Protokol o výpovědi s Dimitriosem Cilasem, 17. 7. 1953.

309 Viz ABS, sb. MV-V, a. č. V-2694 MV, Protokol o výpovědi s Christosem Valavanisem, 14. 7. 1953.

310 NA, f. Generální prokuratura, Praha, 1945–1969 (dále GP), sp. zn. SGPt 48/53, Deník v trestní věci, Záznam prokurátora, 19. 10. 1953.

destřena jeho výpověď v tomto směru v adm.[inistrativním] protokole, k níž obviněný uvádí, že není správná a že ji podepsal jen proto, že mu bylo řečeno, že to co on říká, se shoduje s tím, co je v protokole napsáno“.³¹¹

Protože byli tzv. monarchofašisté vězněni v ruzyňské věznici v Praze, s největší pravděpodobností zde probíhaly i výslechy. O tom, jak fungovala ruzyňská věznice v 50. letech, vyprávěl vězeňský lékař Josef Sommer: „Čas od času jsem byl volán do pracovny vyšetřujících referentů k ošetření vyšetřovanců, kteří se tam při výslechu zhroutili naprostým vyčerpáním. [...] V Ruzyni byly zřízeny dva druhy temnic. Jeden druh ve staré budově, kde za temnici sloužily místnosti o rozměru asi 2 krát 1,5 metru krát 3,5 metru bez oken, bez nábytku, s dřevěnou podlahou. V těchto místnostech nebylo žádné větrání. V nové budově byly temnice asi přibližných rozměrů, okna byla začerněna, na zemi byla xylolitová podlaha. V zimě byla v těchto místnostech za trest na zostření otvírána okna, takže tam byla velká zima. [...] Při náhodných návštěvách u vyšetřovanců v temnici jsem zjistil, že tito byli v zimních měsících oblečeni v lehkých letních oděvech. K tomu dodávám, že tak byli oblečeni vyšetřovanci v Ruzyni vůbec po celý rok, takže trpěli zimou.“³¹² Dochovaly se také důkazy o dalších vyšetřovacích metodách, které vyšetřovatelé používali s cílem dosáhnout „pravdivých“ výpovědí. Šlo o fyzické násilí, například bití, polévání studenou vodou nebo mučení pomocí elektrického proudu. Bylo doloženo i podávání skopolaminu³¹³ injekčně – tehdy byl vyšetřovatel považován za látku, která vyvolává stav, v němž vyslýchaný říká pravdu.³¹⁴ V našem případě se ale spíše jednalo „jenom“ o psychické týrání.

Zřejmě se už nikdy nedozvíme, jak přesně výslechy tzv. monarchofašistů probíhaly, ale z dostupných vyšetřovacích protokolů lze určité předpoklady vyzovovat. V některých protokolárních záznamech se dochovaly například časové údaje, které uvádějí začátek a konec výslechu. Není nijak výjimečné narazit na záznamy o výsleších, které začínaly o půlnoci³¹⁵ nebo po druhé hodině ráno.³¹⁶

311 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2694 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jemenidzisevi a spol., Protokol o hlavním líčení v Praze – z výpovědi Trasivulose Jemenidzise, 16. – 18. 9. 1953.

312 Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, s. 185. Josef Sommer (nar. 1910), absolvoval lékařskou fakultu Univerzity Karlovy, k MV nastoupil v r. 1950. Sloužil jako vězeňský lékař ve věznici v Ruzyni, mezi vězni se mu přezdívalo „český Mengele“. V r. 1963 mu byla odebrána hodnost, byl propuštěn ze služeb MV a vyloučen z KSČ. Poté pracoval jako praktický lékař. V době pražského jara v dubnu 1968, když se začalo veřejně mluvit o nezákonnostech 50. let, spáchal sebevraždu.

313 Mělo by se jednat o alkaloid izolovaný z rulíku zlomocného nebo černého blínu, který působí na nervovou soustavu a napadá žlázy s vnitřní sekrecí. Tím vyvolává poruchy paměti a zhoršený úsudek. Srovnej: Du, Guan-Hua: *Natural Small Molecule Drugs from Plants*. Singapore: Springer, 2018, s. 319–324.

314 Viz Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, c. d., s. 188.

315 Viz ABS, sb. MV-V, a. č. V-2694 MV, Protokol o výpovědi s obviněným Christosem Valavanisem, 14. 7. 1953.

316 Viz tamtéž, Zápis o výpovědi s obviněným Cilasem Dimitriosem, 17. 2. 1953.

Oslabování psychiky vyslýchaných vězňů spánkovou deprivací či formou nepřetržitých výslechů nebylo v 50. letech ničím neobvyklým. Ideálním výsledkem byl fyzicky vyčerpaný a psychicky zlomený vězeň, který se ke všemu přiznal a vypovídal podle představ vyšetřovatelů.³¹⁷

Nemáme žádné přímé důkazy, že by byly tyto metody uplatňovány i na tzv. monarchofašisty.³¹⁸ S jistotou víme, že vyšetřování a věznění přivedly minimálně jednoho z vyslýchaných ke dvěma pokusům o sebevraždu. D. Vulgaris se dvakrát pokusil oběsit na vlastní košili – v únoru a v květnu 1953. Při druhém pokusu musel být přivolán vězeňský personál, který byl nucen zahájit resuscitaci. Důvodem sebevraždy měla být podle jeho vlastních slov beznaděj z nemožnosti dokázat svou nevinu a z nemožnosti opustit ruzyňskou věznici. Během šetření tohoto incidentu opakovaně uváděl, že už to nevydrží a že by raději zemřel (viz dokument č. 27). Dalším tichým svědkem může být smutný případ Georgiose Papanikase, který už při lékařské prohlídce při nástupu do věznice vykazoval příznaky plicní a kostní tuberkulózy. Jeho zdravotní stav se ve vězení pochopitelně zhoršil, až byli vyšetřovatelé v červenci 1953 nuceni přerušit jeho výslech a převezli ho do vězeňské nemocnice na Pankráci, kde 6. srpna 1953 zemřel.³¹⁹ V jeho pitevní zprávě byla jako příčina smrti uvedena neprůchodnost střev v důsledku zánětu pobříšnice.³²⁰ Jeho jméno se neobjevuje v knize zemřelých vězeňské nemocnice, kde je uvedena pouze „položka číslo 3 203“. Tělo bylo zpopelněno, osud ostatků není známý – pokud si urnu nevyzvedla vdova, byla uložena ve věznici na Pankráci a později zlikvidována.³²¹

Soudní procesy s tzv. monarchofašisty

Od konce července začaly probíhat i poslední výslechy vedené prokuraturou, na jejichž základě byla později formulována obžaloba. Zůstává otázkou, podle jakého klíče byli zadrženi rozděleni do jednotlivých procesů. Zdaleka se nejednalo jen o bývalé zajatce, větší část tvořili vojáci ŘDA a nechyběli ani členové KSŘ. Ne všichni navíc usilovali o co nejrychlejší návrat do bývalé vlasti. Společným znakem bylo pouze napojení na řecké vyslanectví. Rozdělení do vyšetřovaných skupin se několikrát měnilo, stejně jako hlavní obžalovaní, podle kterých byly jednotlivé procesy pojmenovány. Hlavní měla být skupina kolem T. Jemenidzise a V. Trikalinose, na niž měla být navázána většina ostatních.

317 Viz Kaplan, Karel: *Největší politický proces M. Horáková a spol.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky a Archiv hlavního města Prahy, 1995, s. 122.

318 Ani v revizi procesu nikdo násilí nezmiňuje, přímý příbuzný jednoho z odsouzených však v nezaznamenaném rozhovoru uváděl, že jeho otec vzpomínal bití. Fyzické násilí tedy zřejmě přinejmenším v některých případech užito bylo.

319 Viz Hladík, Ondřej: Georgios Papanikas – Řek, kterého nechala StB zmizet. *Paměť a dějiny* 10, 2016, č. 3, s. 47–56.

320 Viz ABS, sb. MV-V, a. č. V-2699 MV, Léčebný a ohledací spis, 7. 8. 1953.

321 Viz NA, f. GP, sp. zn. SGPt 35/53, Deník v trestní věci, 11. 8. 1953.

Rok: 1953. Číslo ohledacího listu: Číslo pitevního protokolu: 86 16

Léčebný a ohledací list

1. Jméno osobní (křestní): Georgios 2. Datum narození: 20. 1. 1920
(u neznámých osob přibližně stáří)

Jméno rodové (příjmení): PAPANIKAS
(při smrti jména též jméno dřívější, u dosud bezjmenných jména obou rodičů případně pouze matky)

3. Rodiště (obec): Levadia (ulice, číslo) _____
(okres): Atika (kraj, u cizinců stát) Řecko

4. Bydliště (obec): Levadia (ulice, číslo) číslo 11
(okres): Trafnov (kraj, u cizinců stát) _____
(u nezarozených bydliště matčino)

5. Jméno osobní a rodové pozůstalého manžela: _____ ROZ. _____

6. Jméno osobní a rodové rodičů zemřelého: Georgios a Maria ROZ. žijí
 _____ ROZ. _____

7. a) základní (hlavní) nemoc: <u>zánět střev a zánět v levé části hrudníku</u>	*Trvalá nemoc	** Znak
b) komplikace, která vedla k smrti: <u>zánět střev 70 cm</u>		<u>01</u>
c) bezprostřední příčina smrti: <u>zánět střev</u>		<u>070</u>

*) přibližně trvalá nemoc od počátku do smrti.
 **) znak Podrobného seznamu Mezinárodní statistické klasifikace nemocí, úrazů a příčin smrti (1949).

V Pravě dne 7. srpna 1953. *Štefan*
 Razítko a podpis lékařů (oběť/příčina) lékaře.

8. Pohlaví: muž 9. Rodinný stav: zavaz.

10. Státní příslušnost: řecká 11. Národnost: řecká 12. Nábož. vyznání: ortodox

13. Povolání a postavení v povolání	Druh povolání (výrobní odvětví)	Postavení v povolání (zaměstnaný, důstojník, číník a podob.)
a) zemřelého: <u>zemědělec</u>	<u>zemědělství</u>	<u>dělník</u>
b) živitele, jde-li o dítě	_____	_____
c) manžela, jde-li o manželku, jež neměla vlastní povolání	_____	_____
d) dřívější povolání, jde-li o osobu na odpočinku	_____	_____
e) někdejšího manžela, jde-li o vdovu, jež neměla vlast. povolání	_____	_____

14. Kým, kde a od kdy byl zemřelý léčen? _____

15. Kde nastalo úmrtí: v ústavu 16. Místo úmrtí: číslo XIV.
(dům, v ústavu, při přepravě, na ulici a pod.)

17. Datum úmrtí: 6. srpna 1953 v 12.30 hod.
(Dnešna, den, měsíc, rok)

18. U dětí: a) mrtvé narozených
 b) zemřelých do jednoho roku: donošené-nedonošené
 do 24 hod. po porodu: délka života v hod.: _____
 do 14 let: byli rodiče spolu oddáni? ano — ne.

Při narození váha v gr.: _____
 délka v cm: _____

Má matka výdělečné povolání a jaké? _____

Čís. stl. 424.
 Státní tiskárna v Praze — 1949-51.

Léčebný a ohledací list Georgiose Papanikase s uvedením doby a příčiny úmrtí. 7. 8. 1953. ABS, f. MV-V, a. č. V-2699 MV.

nímž měli pracovat P. Tombulidis, T. Bakalopoulos a A. Pegnidis.³²⁵ K původním 84 zadrženým již nepřibyl nikdo další, přestože důkazy by bylo možné získat a někteří z odsouzených se vlastně „provinili“ méně, než ti, kteří zůstali na svobodě. Politické zadání bylo splněno, dalším nepovoleným odjezdům z ČSR se podařilo zabránit.

Navzdory určitým nesrovnalostem se jako nejpravděpodobnější kritérium při sestavování skupin pro jednotlivé procesy jeví místo pobytu a pracoviště, kde se Řekové soustřeďovali. Primárně byla sestavena devítičlenná skupina Jemenidzis a spol., na kterou se podařilo pořídit důkazy již na počátku vyšetřování a která byla také odsouzena k nejvyšším trestům. Další poměrně dobře definovanou skupinu představovalo 34 Řeků, kteří pracovali na stavbě Vírské přehrady. Polovina z nich se pokusila odjet již v červenci 1951 a byla vrácena na pracoviště. Nyní byli zařazeni do procesu Zogas a spol. Zbylých sedmáct potom vytvořilo skupinu Kanos a spol. Ti, kdo byli zaměstnáni v textilním průmyslu ve východních Čechách, čekali na rozsudek v menších procesech. Vedle toho proběhlo několik procesů s jednotlivci (viz příloha č. 1).

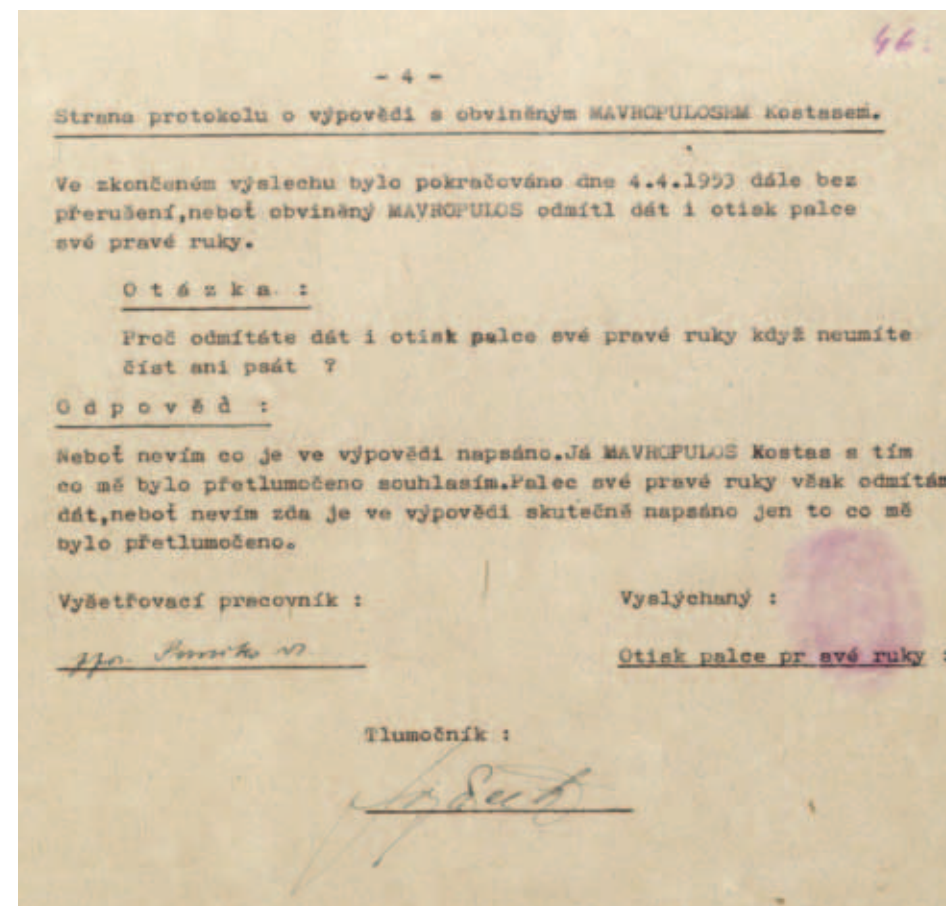
Závěrečné výsledky pod kuratelou StB již probíhaly po jednotlivých skupinách. Vyšetřovatelé připravili návrhy obžaloby, které zaslali na generální prokuraturu (viz dokument č. 33). Po prostudování materiálu a prokurátorských výsledků však bylo v řadě případů nutné obvinění z trestné činnosti přehodnotit. Někteří z Řeků se před prokurátorem snažili dokázat svou nevinu a odvolávali výsledky před vyšetřovateli StB. S obviněními v případě Jemenidzis a spol. prokurátor v podstatě souhlasil. V ostatních případech ovšem obvinění ze špionáže odmítl s tím, že důkazy jsou naprosto nedostatečné. Např. u skupiny Vasilakis a spol. prokurátor napsal, že „[...] jde o skupinu Řeků, kde skutkový základ trestné činnosti je mnohem slabší než v prvé skupině [...] při výsledku před prokurátorem potvrdili obvinění podpisy v adm. [inistrativních] protokolech, ale jinak k jejich obsahu se nechtěli znát a cítili se vinnými jen tím, že docházeli na vyslanectví za účelem vystavení cestovních pasů.“³²⁶ U skupiny Zogas a spol. uvedl, že „[...] někteří obvinění sice v adm. [inistrativních] protokolech doznávali výslovně, že orgánům řeckého vyslanectví dodávali špionážní zprávy, trestný čin vyzvědačství po objektivní stránce není důkazně podložen. Kromě toho obvinění při výsledku před prokurátorem vysvětlovali, že sami sdělení za špionážní správy nepokládali, nýbrž že to byla formulace bezpečnostních orgánů.“³²⁷ Trestná činnost tak byla překvalifikována na nepřátelské jednání proti republice a sdružování proti republice (zatímco za špionáž hrozil trest až 25 let vězení, nyní byl nejvyšší trest 5 let odnětí svobody). Dalším problémem, který v kombinaci s neznalostí jazyka

325 Viz tamtéž.

326 NA, f. GP, sp. zn. SGPt 35/53, Deník v trestní věci, 8. 9. 1953.

327 NA, f. GP, sp. zn. SGPt 48/53, Deník v trestní věci, 19. 10. 1953.

situaci značně komplikoval, bylo, že se většinou jednalo o lidi z velmi prostých poměrů. Jak konstatoval prokurátor, „[...] všichni obvinění jsou na velmi nízké duševní úrovni. Stugiotis se např. dovede stěží podepsat,“³²⁸ zcela negramotný Kostas Mavropulos pod vyšetřovací protokol obtiskoval palec pravé ruky.

Protokol
o výpovědi
s negramotným
obviněným
Kostasem
Mavropulosem.
4. 4. 1953.
ABS, f. MV-V,
a. č. V-2708 MV.

Nakonec vznikla „oficiální“ podoba toho, jak měli tzv. monarchofašisté škodit Československu. Jak už bylo několikrát zmíněno, do čela byla dosazena skupina Jemenidzis a spol. T. Jemenidzis se měl prostřednictvím soukromé korespondence dozvědět, že jeho manželku už několik let vězní v Řecku kvůli jejím komunistickým názorům. Proto se v červnu 1950 rozhodnul navštívit řecké vyslanectví, kde se snažil zjistit, jak by jí mohl pomoci. Na ambasádě se setkal s řeckým chargé d'affaires J. Leopoulosem, který mu měl slíbit propuštění manželky výměnou za splnění určitých úkolů ve prospěch královské vlády.³²⁹ Tímto se měl T. Jemenidzis oficiálně stát agentem „monarchofašistického vyslanectví“. Je velmi pravděpodobné, že se řecké vyslanectví snažilo získat informace

328 NA, f. GP, sp. zn. SGPt 35/53, Deník v trestní věci, 8. 9. 1953.

329 Viz ABS, f. MV-V, a. č. V-2694 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jemenidzisovi Trasivulosovi, Výpověď Trasivulose Jemenidzise, 3. 3. 1953.

o případných zajatcích královské armády, kteří by se mohli nacházet v Československu a jejichž existenci KSCV vehementně popírala, případně o rozmístění emigrantů a jejich situaci. StB to bylo označeno jako cílená špionáž.

Za propuštění manželky a možnost návratu do Řecka měl T. Jemenidzis vykonávat špionážní a rozvratné služby a samozřejmě k tomu nabádat i ostatní tzv. monarchofašisty. Destrukční činnost měla spočívat např. v častém střídání pracovních míst či absencích v práci. Tzv. monarchofašisté měli být navíc dosazováni do závodů vhodných pro průmyslovou špionáž nebo sabotáže. V těchto závodech pak měli ničit technická zařízení a narušovat pracovní chod. T. Jemenidzis měl také zorganizovat skupiny tzv. monarchofašistů, které rozbíjely řecké emigrantské organizace a údajně se snažily i o rozbití KSŘ v Československu.³³⁰ Kromě toho měl organizovat hromadný návrat až dvou set řeckých uprchlíků do Řecka, kde by podněcovali obyvatelstvo proti lidově demokratickému Československu. To mělo být zároveň využito i „[...] na mezinárodním fóru ke štvavým a pomlouvačným relacím a jednání proti lidově demokratickému Československu a Sovětskému svazu.“³³¹ Je pravděpodobné, že oním mezinárodním fórem se myslí právě dění v OSN a obvinění Československa a dalších lidově demokratických států z násilného zadržování řeckých královských vojáků (Viz kapitola Snahy o návrat).

V prokurátorském výslechu T. Jemenidzise se objevila také zmínka o plánovaném protestu před MZV, který posloužil jako záminka k zatýkání v létě 1952 (viz dokument č. 9). Podle výpovědi měli T. Jemenidzis a V. Trikalinos mezi bývalými vojáky královské armády provádět nábor a následně za řízení úředníka řeckého vyslanectví Christose Mitsakopoulose vést demonstraci přímo před MZV v Praze, aby řecké vyslanectví mohlo dokázat, že jsou Řekové drženi v Československu proti své vůli.³³²

Navzdory oficiální verzi, se kterou přišli vyšetřovatelé, výsledky vedené prokuraturou poněkud změnil celkový obraz.³³³ Prokurátorské výsledky probíhaly v rámci jednotlivých skupin, obvykle dokonce ve stejný den. Zřejmě jimi bylo uzavřeno vyšetřování a jen málokdo ve výslechu prokurátorovi vypovídal stejně, jako na StB. Většina se snažila svou výpověď opravit a změnit. U většiny vyslýchaných byla patrná nejistota – i když někteří, například T. Jemenidzis a V. Trikalinos, plně přiznávali svou vinu, jiní tzv. monarchofašisté nesouhlasili

330 Viz tamtéž, Výpověď Trasivulose Jemenidzise, 14. 2. 1953. Jemenidzis byl členem KSŘ, z níž byl v r. 1951 po návštěvě vyslanectví vyloučen.

331 Tamtéž.

332 Viz ABS, sb. MV-V, a. č. V-2694 MV, Mapa II – Doličný materiál, Protokol, 30. 7. 1953.

333 I když měla prokuratura spolupůsobit na celém vyšetřování a kontrolovat činnost StB (např. schvalováním vzetí do vazby a jeho případného prodloužení), dělo se tak jen zřídka. Prokurátor se tak obvykle setkal s obviněnými poprvé až po obdržení trestního oznámení, kdy probíhal tzv. prokurátorský výslech. Srovnej: Kaplan, Karel: *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*, c. d., s. 122–124.

li s přečtenými protokoly a snažili se své výpovědi upravit. Tvrdili, že jim byly protokoly špatně přeloženy nebo dokonce přeloženy nebyly vůbec, a přesto je museli podepsat.³³⁴ Zajímavé je tvrzení vyslýchaného Panajotise Papulijase, který měl vyšetřovatelům StB vypovědět, že vykonával rozvratnou a špionážní činnost. Prokurátorovi ale sdělil, že výpověď podepsal jen proto, že „*jsem nebyl zcela zdrav, a chtěl jsem již mít výslech odbytý, abych měl pokoj. Trpím totiž srdečními záchvaty.*“³³⁵ Rozporuplná byla také výpověď Atanasiose Kajase, který v jedné větě tvrdil, že se neúčastnil hromadného poslechu zahraničního štvavého rozhlasu, protože měl vlastní rádio a poslouchal ho doma sám, ale hned v následující větě potvrzoval, že „[...] *cizí zahraniční rozhlas a to Londýn a Hlas Ameriky poslouchali se mnou doma všichni výše uvedení.*“³³⁶

První soudní proces probíhal ve dnech 16.–18. září 1953. Jednalo se právě o proces s „monarchofašistickou skupinou“ Jemenidzis a spol., přičemž šlo o vůdčí skupinu, která měla organizovat veškerou protistátní činnost. Po tomto procesu následovalo ještě jedenáct dalších, z nichž ve čtyřech byly odsouzeny větší skupiny osob.³³⁷

Každému procesu předcházela žaloba, přičemž ta pro skupinu Jemenidzis a spol. byla sepsána 23. srpna 1953. Tzv. monarchofašisté souzení v tomto procesu byli obžalováni podle scénáře načrtnutého v jejich výpovědích. Většina z nich byla obžalována z předávání důležitých informací – státního tajemství řeckému královskému vyslanectví, přičemž někteří z obžalovaných měli zároveň obstarávat citlivé fotografie strategických míst a budov.³³⁸ Dále byli obžalováni z pokusu o rušení mírového soužití národů tím, že měli rozpoutat vojenskou propagandu proti Československu.³³⁹ Jedna osoba ze skupiny byla obžalována i z úmyslného ohrožení „obecných zájmů“ prostřednictvím nepřátelského jednání zaměřeného proti lidově demokratickému státnímu zřízení.³⁴⁰ Jak ve výsledcích, tak i v žalobě (a později i v rozsudku) najdeme dobová politická klíše, jimiž byla první desetiletí vlády komunistického politického režimu nechvalně proslulá. Celé obvinění se otevírá prohlášením, v němž je jasně vidět povyšování lidově demokratického režimu v ČSR nad královský režim v Řecku: „*Obvinění, vesměs cizí státní příslušníci, dali se získat k protistátní činnosti proti ČSR, ač právě ČSR poskytnutím práva azylu jim zajistila všechny podmínky pro materiální i kulturní rozvoj, jakého za nynějších poměrů v jejich vlasti nemohli nikdy*

334 Viz NA, f. GP, sp. zn. SGPt 48/53, Výslech Evangelose Xidise, 25. 9. 1953.

335 Tamtéž, Zápis o výpovědi Papulijase Panajotise, 25. 9. 1953.

336 ABS, sb. MV-V, a. č. V-2694 MV, Mapa II – Doličný materiál, Protokol, 31. 7. 1953.

337 Skupina Zogas a spol., Kanos a spol., Vasilakis a spol. a Macikas a spol.

338 Mělo se jednat o trestný čin vyzvědačství podle § 86 odst. 2, písm. a), odst. 1 trestního zákona, kde hrozil trest 10 až 25 let odnětí svobody.

339 Mělo se jednat o trestný čin proti míru podle § 1 odst. 1, odst. 2, písm. a) zákona na ochranu míru č. 165/1950 Sb., kde mohl být udělen trest v rozmezí 1 rok až 25 let vězení.

340 Mělo se jednat o trestný čin nepřátelského jednání proti republice podle § 129 trestního zákona, kde hrozil trest od šesti měsíců do dvou let vězení.

Vykonstruované soudní procesy probíhaly za použití podobných metod a v podobné atmosféře – z procesu s Viliamem Žingorem (1912–1950).
Zdroj: Pejčoch, Ivo: Vojáci na popravišti. Vojenské osoby popravené v Československu z politických důvodů v letech 1949–1966 a z kriminálních příčin v letech 1951–1984. Cheb: Svět křídla, 2011, s. 356.

dosáhnout.³⁴¹ V tomto textu nechybí ani zmínka o Titově zradě a obvinění, že tzv. monarchofašisté se do lidově demokratických zemí buď „vkradli“, nebo byli „nastřeni“ řeckou královskou vládou. A to i přesto, že mnozí z nich ve svých výpovědích uváděli, že do Československa nepřišli dobrovolně. Nechybí ani obvinění řeckého chargé d'affaires J. Leopoulose, tajemníka J. Ioannidese a vyslanického úředníka Ch. Mitsakopoulose, kteří měli založit několik tajných skupin vyvíjejících v ČSR zpravodajskou a sabotážní činnost. A to vše s cílem, aby řecká vláda mohla využít tyto skutečnosti k očernění Československa u OSN.³⁴²

Protože se v konstruktu StB jednalo o vedoucí skupinu, odvíjely se od ní i žaloby dalších skupin a jednotlivců, kteří měli v žalobě na skupinu Jemenidzis a spol. odkaz. Další větší skupina byla Vasilakis a spol. (viz dokument č. 34). Skupiny byly propojeny prostřednictvím Alekose Pegnidise, který se znal s obviněnými osobami v obou skupinách, nejspíš protože se často stěhoval a měnil zaměstnání. Osoby ve skupině Vasilakis a spol. byly obžalovány z těch samých trestných činů jako skupina Jemenidzis a spol., tj. špionáže, nepřátelského jednání proti republice a proti míru. V odůvodnění žaloby můžeme kromě obvinění ze zneužívání práva exterritoriality a organizování rozvratné a špionážní činnosti také najít citace T. Jemenidzise a některých dalších z jeho skupiny, kteří měli ve výpovědích usvědčit různé osoby (ale především A. Pegnidise) ze spojenectví s T. Jemenidzise.³⁴³ O této skupině je později referováno

341 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2694 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jemenidzisi a spol., Žaloba generální prokuratury v Praze, 23. 8. 1953.

342 Viz tamtéž.

343 Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2699 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Vasilakis a spol., Žaloba generální prokuratury v Praze, 17. 9. 1953.

v dalších žalobách a případně v rozsudcích jako o skupině Pegnidis a spol. či Vasilakis a spol.³⁴⁴

Ostatní skupiny nejsou se skupinou Jemenidzis a spol. propojeny tak úzce. Nenajdeme u nich vzájemné usvědčování v žalobách či samotných procesech, ale vždy můžeme v odůvodněních najít odkaz na předchozí skupiny, s kterými již soudní jednání probíhalo. Další větší skupina, která byla souzena jako třetí v pořadí, byla skupina Krikelis a spol., kterou ale můžeme najít i pod jménem Macikas a spol. Není úplně jasné, proč se u ní v různých fázích vyšetřování a případné revize procesu setkáváme s různými vůdčími osobami. Jednalo se o emigranty pracující v různých podnicích v okolí Jeseníku. Tato skupina se od ostatních lišila především faktem, že byla obžalována pouze z jednoho trestného činu – ze sdruzování proti republice. Skutková podstata spočívala v získávání řeckých uprchlíků k návratu do Řecka a vychvalováním tamní hospodářské a politické situace. Jak již bylo zmíněno, v odůvodnění můžeme najít propojení na předchozí skupiny: „V nedávném procesu konaném před nejvyšším soudem v Praze proti skupině řeckých emigrantů Jemenidzisu Trasivulosovi a spol. i vyšetřováním proti skupině Alekose Pegnidise a spol., proti níž byla nejvyššímu soudu podána žaloba, bylo zjištěno, že někteří pracovníci řeckého vyslanectví v Praze, zejména chargé d'affaires Jean Leopulos a úředníci téhož vyslanectví Christos Mitsakopulos a Jean Ioannidis, zneužívali závažným způsobem právo exterritoriality“.³⁴⁵

Poslední dvě větší skupiny jsou jediné konzistentní ve skutečnosti, že všichni tzv. monarchofašisté pracovali ve Víru. Skupinu Zogas a spol. tvořilo sedmáct lidí, přičemž se jednalo o ty samé osoby, které se pokusily v červenci 1951 překročit státní hranici a byly zadrženy v Chebu. V. Zogas patřil mezi vedoucí protistátní živly, které měly Řeky na příkaz vyslance J. Leopoulose nabádat k ilegálnímu útěku a nepřátelské činnosti.³⁴⁶ Původně měla být skupina souzena za špionáže a sdruzování proti republice, nakonec se do žaloby dostal pouze druhý jmenovaný trestný čin. Ačkoli se nabízelo vytvořit z jejich prvního pokusu o odchod přítěžující okolnost nebo samostatný trestný čin, nestalo se tak.

344 Po celé vyšetřování byl za vedoucího této skupiny označován A. Pegnidis, v návrhu žaloby připraveném StB byl za vedoucího skupiny určen V. Vasilakis. Případ je proto v ABS označen jako Vasilakis a spol. (viz dokument č. 34).

345 ABS, sb. V-MV, a. č. V-329 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Macikas a spol., Žaloba generální prokuratury v Praze, 30. 9. 1953.

346 Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2701 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Zogasovi a spol., Žaloba, 17. 8. 1953.

Fotografie Alekose Pegnidise v době před soudem. 1953. NA, f. GR, sp. zn. SGPt 32/53.

Přestože se v žalobě zmiňuje dění v Chebu, z dostupných materiálů nevyplývá, že by s ním žalobce nakládal v neprospěch obviněných. I zde najdeme v sekci odůvodnění odkaz na předchozí procesy, ale žádné bližší propojení ani usvědčování z trestné činnosti prostřednictvím osoby z jiné skupiny není zmíněno.³⁴⁷ Druhá velká skupina pocházející z Víru byla skupina Kanos a spol., která zahrnovala také sedmnáct lidí a měla přímo podléhat vedení V. Zogase. Podle

Fotografie
Vasilise Zogase
z doby
zatčení. 1952.
ABS, f. MV-V,
a. č. V-2701 MV.

první žaloby vyhotovené začátkem září měla být souzena za trestné činy špionáže, sdružování proti republice a pobuřování proti republice.³⁴⁸ I této skupině byla však v konečné verzi žaloby, která byla podána Nejvyššímu soudu, zmírněna trestná činnost – nakonec byli členové skupiny Kanos a spol. obžalováni také pouze z trestného činu sdružování proti republice. V odůvodnění této žaloby najdeme konkrétní propojení pouze se skupinou Zogas a spol.³⁴⁹

Ostatní tzv. monarchofašisté byli souzeni buď v samostatných procesech, případně v malých skupinkách po dvou až třech lidech. Tyto skupiny často nedávaly smysl a stávalo se, že lidé do nich zařazení se ani neznali, nebo se znali jen od vidění, jako tomu bylo v případě skupiny Mateu a spol.³⁵⁰ Při žalobách na jednotlivce a menší skupinky se opět objevují propojení na větší skupiny a v odůvodněních jsou zmiňovány předchozí procesy. Průvodní slovo v odůvodněních vždy obsahuje mnoho dobových politických klišé, jako např. „*Žádná velká věc se neobejde bez špinavé pěny. Postupem času se totiž ukázalo, že mezi poctivé řecké vlastence a bojovníky za svobodu se vetřely osoby, které práva azylu buď nezasluhovaly nebo toho práva zneužily. Není pochyb, že některé z těchto osob přišly do našeho státu již jako přímí agenti monarchofašistické řecké vlády,*“³⁵¹ či „*mezi poctivé řecké vlastence se vetřely osoby, které této péče českoslo-*

347 Viz tamtéž, Žaloba generální prokuratury v Praze, 5. 11. 1953.

348 Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2711 MV, Vyšetřovací spis proti Kanos Georgios a spol., Žaloba, 9. 9. 1953.

349 Viz tamtéž, Žaloba generální prokuratury v Praze, 28. 11. 1953.

350 Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2707 MV.

351 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2694 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jemenidzisi a spol., Rozsudek, 18. 9. 1953.

venské vlády nezasluhovaly, neboť nejen že zradily boj řeckého lidu za svobodu a zneužily uděleného azylu, ale vyvíjely i takovou činnost, která ohrožovala i základy a bezpečnost našeho lidově demokratického státu.“³⁵² Některé žaloby či rozsudky se potom doslovně kopírovaly. Můžeme se domnívat, že existovaly tři až čtyři varianty základního textu, které vyšetřovatelé náhodně kombinovali hned v několika dokumentech.

Samotné soudní procesy probíhaly postupně s dílčími skupinami a jednotlivci (viz příloha č. 1). Všechny probíhaly u Nejvyššího soudu v Praze od září do prosince 1953, přičemž některý den proběhlo na soudu i několik případů. Dne 3. prosince tak proběhly dokonce čtyři – od 8.30 s Periklesem Zervasem, na něj navázal od 9.40 Janis Adamidis, v 11.00 následoval Antoniadis Antimos a ve 14.00 vše završil proces s Kostasem Pitoskasem. Složení soudu se velmi neměnilo – předsedou senátu byl JUDr. Vladimír Podčepický,³⁵³ soudci potom Josef Plaček a Josef Řezníček, přičemž J. Řezníček se v některých procesech střídal s Josefem Duchoslavem.³⁵⁴ Prokurátorem byl v každém procesu JUDr. Jaromír Prokop – stejná osoba, která vedla prokurátorské výslechy. Každému obviněnému byl přidělen obhájce, ve všech případech ex officio.³⁵⁵ Častým jevem bylo, že jeden obhájce zastupoval více osob z jedné skupiny. V procesech s tzv. monarchofašisty figurovali čtyři obhájci: JUDr. Vladimír Martin, JUDr. Václav Synek, JUDr. Jaroslav Zavadil a JUDr. František Vorel.³⁵⁶ Ani jeden z nich se nijak významně nepokoušel svým svěřencům pomoci a tlačili je spíše k přiznání.³⁵⁷ Protože se jednalo o soudní proces s cizími státními příslušníky, museli být při soudním jednání přítomni tlumočníci. Jednalo se o stejné osoby, které se podílely na výsleších: N. Ioanu a A. Vojáček, při některých procesech, např. při skupině Jemenidzis a spol., překládal i K. Timiopulos (viz dokument č. 36).

Na základě návrhu prokurátora J. Prokopa byla předsedou senátu V. Podčepickým vyloučena přítomnost veřejnosti na jednotlivých soudních jednáních. Důvodem měla být obava o vyzrazení státních tajemství během jednání. Svou roli sehrál i fakt, že éra veřejných procesů končila právě v roce 1953. Příčinou této změny byly přirozeně události a politické změny v SSSR. Tam v té době

352 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2707 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Mateu Fani a spol., Žaloba generální prokuratury, 16. 11. 1953.

353 JUDr. Vladimír Podčepický vykonával v letech 1950 až 1952 funkci soudce Státního soudu v Praze. Soudil všechny procesy s řeckými emigranty. V době pražského jara v r. 1968 spáchal sebevraždu. Vorel, Jaroslav – Šimánková, Alena – Babka, Lukáš: *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech: díl II.* ÚDV, Praha 2004: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu PČR, s. 55.

354 Např. v případě skupiny Jemenidzis a spol. nebo v procesu Vasilakis a spol.

355 Nebo také ex offio, termín pochází z latiny a znamená „z povinnosti“. Advokát, kterého soud povinně ustanoví k obhajobě v trestním řízení, pokud obviněný nemá vlastního.

356 Pokud se jednalo o menší procesy s jedním či několika obviněnými, byl advokátem ex offio pouze Vladimír Martin (nar. 1888). Ostatní, Jaroslav Zavadil (nar. 1910), Václav Synek (nar. 1898) a František Vorel (nar. 1909) se přidávali u procesů s většími skupinami.

357 Viz ABS, sb. MV-V, a. č. V-2694 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jemenidzisi a spol., Protokol o hlavním líčení, 18. 9. 1953.

Podpis
tlumočnicka
Nikose Ioanu
na formuláři
výslechu
Dimitriose
Vulgarise.
27. 7. 1953. ABS,
f. MV-V,
a. č. V-2699 MV.

Životopis obviněného VULGARISE ukončen, vyšetřovanému přetlumočen
do řeckého jazyka jím schválen a podepsán :

Vyšetřující : *Mr. Pinnick M.* Tlumočnick : *Ioanna Nikos* Vyšetřovaný : *Georgios Bojzapis*

Podpis
tlumočnicka
Kostase
Timiopulose
na formuláři
výslechu
Dimitriose
Vulgarise.
27. 7. 1953.
ABS, f. MV-V,
a. č. V-2699 MV.

Vyšetřovací pracovník : *Mr. Pinnick M.* Vyšetřovaný : *Georgios Bojzapis*
Tlumočnick : *Timiopulos Kostas*

začínaly revize dosavadních procesů, které směřovaly k rehabilitacím. Československo potřebovalo dokončit rozpracované případy osob, které se nacházely ve věznicích, což zabralo asi další dva roky. Zatímco v okolních zemích sovětského bloku začaly komunistické režimy propouštět oběti nezákonných procesů z věznic, československá justice pokračovala ve vynášení rozsudků v neveřejných procesech. Příčinou nezájmu o další velké veřejné procesy byl zřejmě strach vedoucích politických představitelů, protože oběti pocházely také z jejich vlastních řad. Nikdo z nich tak neměl jistotu, že se v podobném procesu v budoucnu sám neocitne.³⁵⁸

Během jednání často obžalovaní doufali, že budou moci svou výpověď odvolat nebo změnit, od čehož byli odrazováni vyšetřovateli. Ti, kteří se i přes výhrůžky k podobnému kroku odhodlali, obvykle neuspěli. Směrnice vydané Ministerstvem spravedlnosti totiž ukládaly, že u obžalovaných, kteří by se pokusili odvolat své předchozí výpovědi z důvodu použitého násilí, bude žaloba rozšířena o trestný čin křivého obvinění. Změna výpovědi byla tedy považována za přitěžující okolnost.³⁵⁹ Přesto se někteří pokusili alespoň o malou změnu výpovědi. Obvyklým a relativně věrohodným argumentem obžalovaných byl špatný překlad výpovědních protokolů, protože neznalost češtiny obviněných vyšetřovatelům skutečně velmi vyhovovala.

Na základě dochovaných pramenů můžeme prohlásit, že soudci vycházeli z verze dané obžalobou, ať již obžalovaní své předchozí výpovědi potvrdili,

358 Viz Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, c. d., s. 44–46.

359 Viz tamtéž, s. 190.

nebo je popírali. Ve většině případů nebylo potřeba, aby obviněné z protistátní činnosti usvědčovali i kolegové ze skupiny. Jinak tomu ale bylo v případě skupiny Jemenidzis a spol. T. Jemenidzis s V. Trikalinosem se totiž rozhodli spolupracovat (zřejmě doufali ve zmírnění trestu) a pokud se náhodou někdo ze skupiny nechtěl přiznat, nebo se snažil svou výpověď měnit, dosvědčili, že lže. Prostřednictvím těchto konfrontací byl usvědčen například T. Bakalopulos, který ani během soudního jednání svou vinu nepřiznal. Stejný scénář se odehrál u D. Cila-se, který přiznal většinu „svých přehmatů“, ale když měl vypovědět o penězích na fotoaparát a na cestovní pasy, tvrdil, že výpovědi pravdivé nejsou. Tehdy byl předvolán T. Jemenidzis, který jeho vinu dosvědčil.³⁶⁰

Při rozhodování o vině vzal soud vždy v úvahu „mezinárodní důsledek trestné činnosti“, čímž nepochybně myslel již zmíněné události na půdě OSN. Stejně tak vzal soud v úvahu „vysoký stupeň společenské nebezpečnosti“ a vysokou míru zavinění, protože obžalovaní úmyslně zradili řecký lid, za který původně bojovali, a zneužili azyl, který jim poskytlo Československo. Za přitěžující okolnost se považovalo, že někteří obžalovaní spáchali více trestných činů najednou. K dobru bylo naopak bráno „kajicné přiznání“. Obžalovaným často pomohl i jejich nízký sociální původ a minimální vzdělání, díky kterým soud předpokládal, že k nápravě bude stačit kratší trest odnětí svobody. Někteří odsouzení se tak s trestem dostali pod hranici trestní sazby.³⁶¹

V rozsudcích opět najdeme tendenční politická klišé, a to zejména v rámci odůvodnění verdiktu. Často bylo ze vzniklé situace obviňováno řecké vyslanectví, které reprezentovalo řecký královský režim v Československu. „[...] *někteří úředníci řeckého vyslanectví v Praze zneužívali práva exterritoriality a organizovali na území ČSR rozvratnou a špiónážní činnost. Šlo o to, aby v rámci studené války v Organizaci spojených národů byla rozpoutána kampaň proti ČSR falešným obviněním, že naše republika násilím na svém území zdržuje řecké emigranty a zajaté vojáky monarchofašistické řecké armády. Jako podklad pro toto křivé obvinění řecké vyslanectví v Praze snažilo se zorganizovat akci mezi řeckými emigranty, kteří po zradě titovského režimu byli nuceni požádati naši republiku o azyl, kterého se jim dostalo, k náboru k demonstrativnímu hromadnému*

360 Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2694 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jemenidzisovi a spol., Protokol o hlavním líčení, 18. 9. 1953.

361 Např. někteří odsouzení v procesu Jemenidzis a spol. G. Paraskevas byl odsouzen k sedmi letům odnětí svobody, přestože za vyzvědačství hrozil trest ve výši deset až 25 let vězení. Pomohlo mu doznání k trestné činnosti a to, že před zatčením vedl „řádný život pracujícího člověka“. Podobně na tom byli Christos Stavrianos a Georgios Adamopoulos, kteří odešli od soudu s trestem tři a čtyři roky vězení, i když jim za trestný čin proti míru hrozilo v nejnižší sazbě deset let. U D. Cila-se soud vynesl trest deset let vězení za vyzvědačství na dolní hranici trestní sazby „vzhledem k jeho intelektuálním schopnostem“. Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2694 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jemenidzisovi a spol. Rozsudek, sp. zn. 1 T 8/53, 18. 9. 1953.

návratu do Řecka. Dálo se to konspirativním způsobem, pomocí přemlouvání, poskytování pomoci finanční, které nebylo zapotřebí, sliby, získáváním agentů, naváděním ke špionáži a sabotáži, povzbuzováním k štvanicím mezi emigranty, pomlouváním republiky a podobnými prostředky. Cíl byl naprosto jasný. Rozštěpit řeckou emigraci u nás, rozložit komunistickou stranu Řecka u nás, získávat řecké emigranty pro nynější monarchofašistickou vládu v Řecku a zostudit naši republiku na mezinárodním fóru“.³⁶²

Samotná soudní jednání probíhala od září do prosince 1953. Procesů bylo celkem dvanáct (viz příloha č. 1). Nakonec bylo z 84 zadržených 43 odsouzeno k trestům odnětí svobody na dva až patnáct let, přičemž nejvyšší tresty si odnesla skupina Jemenidzis a spol. T. Bakalopulos, který se po celou dobu odmítal přiznat, byl odsouzen na patnáct let odnětí svobody. Dalších 27 osob bylo propuštěno ihned po vynesení rozsudku (byla jim amnestována třetina trestu, zbytek potom pokryla doba, kterou strávili ve vazbě při čekání na soud),³⁶³ třináct bylo propuštěno pro nedostatek důkazů a jeden zemřel ve vyšetřovací vazbě (viz příloha č. 2).³⁶⁴

Doba po soudních procesech – represe, resignace, repatriace, revize, rehabilitace

Otázka odvečených zajatců z řad královské armády přitom stále rezonovala na mezinárodní scéně. Dne 17. března 1953 přijalo Valné shromáždění OSN rezoluci 93 A (VII), která potvrdila platnost rezoluce 382 A (V) vztahující se k repatriaci řeckých vojáků zadržovaných v cizině a vyzvala k jejímu plnění (viz kapitola Snahy o návrat). Následně se předseda Valného shromáždění Lester Bowles Pearson obrátil na jednotlivé státy sovětského bloku s opakovanou žádostí o řešení otázky zajatců. Dostalo se mu tradičních odpovědí popírajících jejich přítomnost na území těchto zemí.

V souvislosti s tím J. Leopoulos navštívil již v polovině února 1953 Černínský palác a dotazoval se, zda již má MZV informace o zhruba padesáti Řecích, kteří byli podle informací vyslanectví zadrženi čs. bezpečností. Odpověď zněla, že ministerstvo žádné nové informace nemá a jejich zadržení čs. bezpečnostními složkami se proto zdá nepravděpodobné. Neví se, kde jsou, a nelze vyloučit, že ČSR již ilegálně opustili, nebo že nejde ze strany ambasády o „záměrnou mysti-

362 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2699 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Vasilakis a společníkům, Rozsudek, sp. zn. I T 13/53, 7. 10. 1953.

363 Amnestie prezidenta Antonína Zápotockého ze 4. 5. 1953 se mj. vztahovala na trestné činy spáchané přede dnem vyhlášení amnestie. Více viz např. Slabotinský, Radek: Amnestie prezidenta republiky a institut milosti v letech 1948–1957. Historický exkurz. *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, 2019, č. 17, s. 63–115, Dostupné z: <https://www.abscr.cz/wp-content/uploads/2021/03/Slabotinsky_2.pdf>, cit. 12. 5. 2025.

364 Jedná se o G. Papanikase, kterého jsme zmiňovali v předešlé kapitole.

fikaci“.³⁶⁵ Na počátku dubna J. Leopoulos navštívil MZV ve věci Řeků, kteří projeví snahu o návrat domů, znovu, a podotkl, že odpověď oznámí řecké vládě, která ji předá Valnému shromáždění OSN. Dodal, že zatím tak neučinil, protože doufá, že se podaří dosáhnout příznivého řešení. Úředníci MZV varovali, že lze očekávat, že se problematika odvečených vojáků bude řešit i na dalších setkáních OSN.³⁶⁶

Dne 21. srpna 1953, v době, kdy generální prokurátor připravoval žalobu v případě Jemenidzis a spol., vznesl během návštěvy MZV J. Leopoulos dotaz na nezvěstné řecké příslušníky, kteří byli podle něj zatčeni, když se připravovali k návratu do vlasti. Dostal lakonickou odpověď, že dosud zřejmě nebylo příslušnými orgány zjištěno nic nového, když ani ministerstvo nedostalo odpověď na dotaz, co se s nimi děje.³⁶⁷ Lze přitom předpokládat, že se informace o návratu prvních vězňů na ambasádu dostaly.

Třináct Řeků bylo již v červenci 1953 propuštěni pro nedostatek důkazů. Ostatní byli poté rozděleni do jednotlivých skupin a souzeni. Oficiálně přitom na veřejnosti o zatýkání ani o procesech s emigranty nepadla jediná zmínka.

Někteří (celkem 27) opouštěli zdi věznic bezprostředně po skončení procesů na podzim a v zimě 1953 (viz dokument č. 37). Vzhledem k délce vazby a amnestii prezidenta totiž mnohdy výše trestů v podstatě pouze (a někdy ani ne zcela) pokryla dobu, kterou do té doby ve vězení strávili. Následně byli naloženi do automobilů a odvezeni do místa posledního bydliště, které bylo zpravidla daleko od Prahy. Nešlo přitom o projev laskavosti, StB se tím pouze snažila zabránit jejich případné návštěvě na ambasádě.³⁶⁸

Postoje těch, kdo se z vězení dostali, asi nejlépe charakterizuje výrok Takise Kukufikise, který na OO-MV v Jeseníku vypověděl, co mu sdělil jeho bývalý spolupřevlí Vasilis Macikas: „[...] jsem spokojen s lid. dem. zřízením v ČSR, přesto, že jsem byl vězněn. Svoje jsme si odpykali, za což jsme dostali dobré ponaučení. Nyní [Macikas – pozn. aut.] řekl, že bude nejlépe se vykašlat na řecké vyslanectví a nechat se unášet v tom, co přinesou další události. Když půjdou jiní Řekové do Řecka, půjdeme taky. Nejlépe je, řekl, dělat si svoji práci, o nic se nezajímat a aspoň nepřijdem k úrazu“.³⁶⁹

365 AMZV, f. MO, kr. 100, Návštěva řeckého chargé d'affaires a. i. leg. Rady Léopoulose ve věci repatriace řeckých příslušníků – záznam, 14. 2. 1953.

366 Viz AMZV, f. MO, kr. 100, Záznam pro s. ministra, 22. 5. 1953.

367 Viz AMZV, f. TO, kr. 2, Přehled vzájemných styků s Řeckem za II. pololetí roku 1953.

368 Viz ABS, sb. TS 36, a. č. TS-830978 MV, Návrh na verbovku, 12. 3. 1954.

369 ABS, sb. TS 36, a. č. TS-830978 MV, Schůzka s KUKAČKOU konaná dne 23. 4. 1954 v 17.00 hod. ve Zl. Horách, 26. 4. 1954.

Ani ti, kdo byli z vězení propuštěni na svobodu, často neunikli dalšímu zájmu StB. T. Kukufikis se na konci října 1953 vrátil do Jeseníku po více než roce stráveném za mřížemi. OO-MV Jeseník ho podobně jako další propuštěné vedlo v evidenci, a v březnu 1954 podalo návrh na jeho vázání, což zdůvodnilo následovně: „Po příchodu z vězení nastoupil Kukufikis opět zaměstnání v Jesenických pilách ve Zlatých Horách jako dělník, kde pracuje dosud. Jeho chování nyní na veřejnosti se od základu změnilo. Navštěvuje veškeré řecké demokratické schůze ve Zl. Horách. Na pracovišti je hodnocen jako velmi dobrý pracovník. Jeho rodinné poměry jsou spořádané, neboť dosud se svou manželkou neměl žádných roztržek [oženil se v zajetí s řeckou partyzánkou – pozn. aut.]. O své děti se velmi dobře stará a snaží se, aby je co nejlépe mohl zaopatřit. Jest nemajetný a odkázán pouze na svůj měsíční plat, který činí 1.600 Kčs,-. [...] Kukufikis svého činu litoval a svým dobrým chováním ve vězení dokázal, že se nedal úplně na stranu nepřátel socialismu [...]“ (viz dokument č. 39).³⁷⁰

U propuštěných Iliase Micopoulose a V. Macikase se očekávalo, že se budou i nadále snažit docházet na řecké vyslanectví. Bylo proto rozhodnuto nasadit na ně agenta a jako nejvhodnější se jevil jejich bývalý společník a spoluvězň: „[...] zajisté Kukufikis u těchto má naprostou důvěru a rovněž má důvěru u osob nesouhlasících s řeckým demokratickým hnutím ve Zl. Horách. O podobných osobách může podávat poznatky rázu všeobecného a hlavní jeho zaměření bude na Macikase, Micopoulose a Iliadise Lukase.“³⁷¹

Když se o několik měsíců později rozšířila prostřednictvím časopisu *Agonistis* zpráva, že je možné požádat o repatriaci do Řecka (viz dále), radili bývalí vězňové vzhledem k neblahým osobním zkušenostem k opatrnosti. Touha odjet se u nich dostávala do rozporu s obavami, zda je nyní do staré vlasti pustí a co tam mohou očekávat. Část z nich se nakonec rozhodla nechat do seznamů zapsat. Ani nyní ale snahy o návrat nepřestaly provázet problémy. I. Micopoulos se přihlásil k odjezdu i se svou těhotnou manželkou, která si to ale rozmyslela a požádala o vyškrtnutí. I. Micopoulos naopak trval na tom, aby odjela s ním. Rozpory mezi nimi zašly tak daleko, že se od sebe odstěhovali.³⁷²

I nadále tak snaha o návrat Řeky rozdělovala, a to i v rámci jedné rodiny: „Přesto je Iliadis nekalý živel a podléhá vlivu nepřátelských Řeků. Jeho sestra je velmi dobrá komunistka a taktéž jeho švagr. Celá jeho rodina je založena na demokratickém smýšlení, pouze Iliadis je mezi nimi černá ovce [...], o Iliadisovi se stále hovoří na schůzích řeckých emigrantů, kde je kritizován a považován za ne-

370 ABS, sb. TS 36, a. č. TS-830978 MV, Návrh na verbovku, 12. 3. 1954.

371 Tamtéž. Kukufikis dostal přidělené krycí jméno KUKAČKA.

372 Nakonec odjel I. Micopoulos sám, jeho žena Vasiliki Micopoulu a mezitím narozená dcera zůstaly v Československu.

přítele řeckých demokratů. Rovněž k lidově dem. zřízení nemá kladného poměru. Ve Zl. Horách je znám jako rozkolný živel v rodinách řeckých emigrantů a roznašeč nepravdivých zpráv. Před třemi dny jsem hovořil s Iliosem a mimo jiné jsem se jej dotazoval, zda půjde do Řecka v případě možnosti. Na to mi sdělil, že do Řecka by šel třeba ihned.“³⁷³ Nakonec se do Řecka druhým transportem v prosinci 1954 vrátili nejen I. Micopoulos a V. Macikas, ale i T. Kukufikis.

Přestože se od roku 1953 v diplomatické rovině jednalo o zlepšení vztahů s Řeckem, v činnosti StB se to zatím výrazněji neprojevovalo. Řecké vyslanectví nadále patřilo mezi nepřátelské objekty. Ještě v průběhu vyšetřování zatčených emigrantů se StB rozhodla k ofenzivě proti zaměstnancům ambasády, k čemuž chtěla využít informací získaných během výslechnů. Připravovalo se vyhoštění chargé d'affaires J. Leopoulose, problém se nakonec vyřešil, když ho řecká strana v srpnu 1953 sama nahradila Jeanem Liberopoulosem.³⁷⁴ Dalším cílem StB se stal úředník Ch. Mitsakopoulos,³⁷⁵ který neměl takovou diplomatickou ochranu. Již v roce 1953 několikrát padl návrh na jeho zatčení, nakonec byl transformován na návrh na získání ke spolupráci (zatčen měl být až v případě, že odmítne). Cestou z ambasády byl 23. ledna 1954 před domem přinucen nasednout do vozu a s černými brýlemi převezen do věznice, přičemž řidič záměrně kličkoval ulicemi, aby ztížil možnost identifikace trasy.³⁷⁶ Zadržena byla i jeho manželka, aby nedošlo k prozrazení Mitsakopoulosova zmizení. Následoval intenzivní výslech na StB, přičemž byly využity výtahy z výpovědi již odsouzených emigrantů (viz dokument č. 38). Přesto se zadržení nepodařilo utajit, ambasáda se dotazovala na jeho osud a chargé d'affaires J. Leopoulos intervenoval na MZV. Když se ukázalo, že Ch. Mitsakopoulos nebude možné ke spolupráci získat, byl nakonec 27. ledna vyhoštěn.

Přes veškerou snahu se návštěvy ambasády sice omezily a více konspirovaly, ale neskončily. Pomoci s kontrolou měli tajní spolupracovníci. Na počátku února 1954 podepsal slib spolupráce bývalý partyzán Charalambos Kufudakis.³⁷⁷ Ve stejný měsíc byl ke spolupráci získán devětadvacetiletý Atanasis (Aris) Svolis, bývalý voják královské armády, v té době student lékařské fakulty Univerzity

373 ABS, sb. TS 36, a. č. TS-830978 MV, Agenturní práva č. 9/54, 21. 6. 1954.

374 Jean Liberopoulos (nar. 1905), od srpna 1953 do července 1959 chargé d'affaires v ČSR. I na něj vedla StB svazek, ani u něj se špionáž nepodařilo doložit; viz ABS, sb. SKR, a. č. KR-42173 MV.

375 Christos Mitsakopoulos (nar. 1922) do ČSR přišel v roce 1945 z Německa, kde byl totálně nasazen. Pracoval jako chemik v továrně Spofa v Praze. Oženil se s Češkou, od září 1950 pracoval jako úředník na řeckém vyslanectví. StB na něj vedla svazek, viz ABS, sb. SKR, a. č. KR-17851 MV.

376 Viz ABS, sb. SKR, a. č. KR-17851 MV, Mitsakopoulos Kristos – tajné předvedení, 23. 1. 1954.

377 Charalambos Kufudakis (nar. 1925), byl výrazně levicově zaměřený intelektuál (ovládal řečtinu, latinu, češtinu a angličtinu), KSŘ byl v Československu využíván pro překlady. Podle plánů StB měl pod krycím jménem ZDENĚK kromě vyslanectví pomáhat mapovat situaci mezi řeckými studenty i vedením emigrace. Plány se ovšem nenaplnily, neprojevoval aktivitu, obával se prozrazení spolupráce, která byla nakonec po pouhém roce ukončena jako neperspektivní; viz ABS, sb. TS 36, a. č. TS- 65078 MV.

Karlovy v Praze, který byl ve styku s lidmi docházejícími na vyslanectví.³⁷⁸ Ani jemu spolupráce s bezpečností nepřinesla štěstí. Záhy byl pověřen, aby se pokusil získat pas a mohl odjet do Řecka jako agent rozvědky. Dva roky docházel na řeckou ambasádu, která mu ale pas z blíže nspecifikovaných důvodů odmítala vydat. O jeho stycích s vyslanectvím se ovšem dozvědělo vedení emigrace a společně se špatným prospěchem to vedlo k tomu, že byl ze studií odvolán a vyslán jako dělník do Kopřivnice (okr. Nový Jičín). Tam pro StB již neměl význam a v dubnu 1956 s ním byla spolupráce ukončena.³⁷⁹

Na počátku spolupráce agent KOSMAS přinesl informaci, že spojkou mezi emigranty a ambasádou je jistý Georgios Kitsos.³⁸⁰ K StB však tato informace přišla pozdě, G. Kitsos v dubnu 1954 Československo opustil. Tato událost svědčí mj. o tom, že i nadále mohli někteří Řekové opouštět území republiky legálně.

Činnost bezpečnostní složek značně komplikovala situaci MZV. Úředníci MZV z Leopoulosova jednání již na jaře 1953 vyvodili, že „řecká vláda by v případě kladného vyřešení tohoto případu z naší strany byla ochotna k zahájení jednání i o ostatních dosud nevyřešených otázkách mezi ČSR a Řeckem. Tuto část prohlášení by mělo též prozkoumat se zřetelem na současný vývoj mezinárodní situace charakterizovaný velkou mírovou ofensivou Sovětského svazu...“³⁸¹ Rok 1953 se totiž stal přelomovým ve vztazích východního a západního bloku i ve vztazích mezi Řeckem a Československem. Podle vzoru SSSR a dalších zemí východního bloku začalo ve druhé polovině roku i Československo uvažovat o znovuobsazení zastupitelského úřadu v Athénách.³⁸² V souvislosti se snahou MNB o vyhoštění J. Leopoulose MZV upozorňovalo, že je třeba počítat s možností recipročních opatření řecké vlády, a požadovalo pokud možno odsunutí vyhoštění až po obnovení čs. zastupitelského úřadu.³⁸³

V té době se za zdmi čs. věznic a táborů nacházelo celkem 43 odsouzených Řeků, kteří dostali vyšší tresty. Ti byli po vynesení rozsudku prostřednictvím

378 Atanasis (Aris) Svolis (nar. 1925), šlo o zběha z královské armády, který později bojoval na straně partyzánů. Vedle zpráv z ambasády měl podávat informace o řeckých studentech v Praze. Dostal přidělené krycí jméno KOSMAS; viz ABS, sb. TS 36, a. č. TS-830112 MV, Svolis Aris – získání ke spolupráci, 18. 2. 1954.

379 Viz ABS, sb. TS 36, a. č. TS-830112 MV, vyhodnocení spolupráce agenta „KOSMASE“, 23. 4. 1956.

380 Georgios Kitsos (nar. 1912), jeden z řeckých námořníků ze zemí západní Evropy, kteří chtěli ČSR využít jako přestupní stanici pro cestu do Řecka a nakonec tu zůstali. V r. 1951 nastoupil práci v loděnicích v Praze a od té doby docházel na řecké vyslanectví, kam měl nosit emigrantské časopisy, předávat vzkazy a podávat informace o emigraci; viz ABS, sb. SKR, a. č. KR-10082 MV, Agenturní zpráva č. 35, 6. 12. 1954.

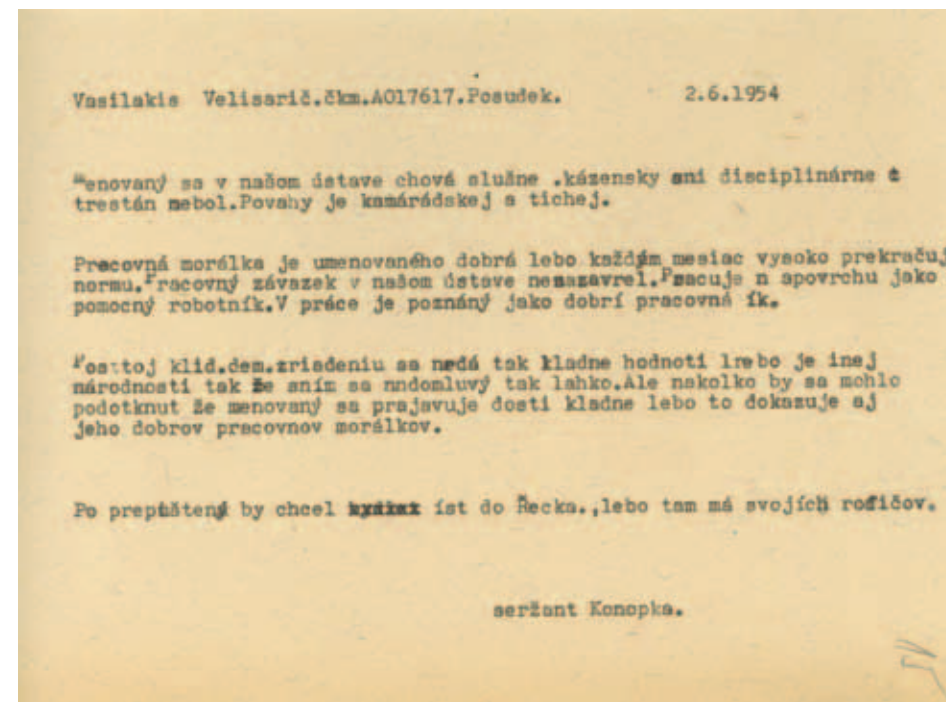
381 AMZV, f. MO, kr. 100, Záznám pro s. ministra, 22. 5. 1953.

382 V l. 1945–1949 působila v Athénách pouze československá úřadovna pro zprostředkování styku s československým velvyslanectvím v Káhiře, které bylo pověřeno zastupováním zájmů ČSR v Řecku. Od března 1954 byl zastupitelský úřad v Athénách veden na úrovni chargé d'affaires a od 5. 9. 1956 na úrovni vyslanců.

383 Viz AMZV, f. TO, kr. 3, a. j. 21, sign. 122.465/53-IV, 9. 6. 1953.

ústředního eskortního střediska sídlícího v pankrácké věznici rozvezeni do NPT a věznic, kde měli trávit výkon trestu. Nebyli umisťováni pohromadě, což byl nepochybně záměr. Přestože se někteří později podle evidenčních karet nacházeli ve stejných vězeňských zařízeních, nejsou žádné doklady o tom, že by se zde setkali. Vystřídali většinou – alespoň ti s delšími tresty – několik vězeňských zařízení. Tak např. T. Bakalopulos prošel uranovým táborem označovaným ve vězeňském spisu krycím označením Ostrov (okr. Karlovy Vary), těžil uhlí v Rtyni v Podkrkonoší (okr. Trutnov), ve Valdicích (okr. Jičín) pracoval v pobočce firmy Koh-i-noor, na Slovensku se podílel na stavebních pracích v Banské Bystrici a naposledy vyráběl bedničky v Ilavě. V. Trikalinos po těžbě uranové rudy na Jáchymovsku a dolování uhlí ve Rtyni v Podkrkonoší pracoval v zámečnické dílně v táboře Bytíz u Příbrami (dnes součást Příbrami) a nakonec vyráběl igelitové (celofánové) pytlíky a bedničky ve slovenské Ilavě. T. Jemenidzis byl po vězení ve slovenském Leopoldově také nucen těžit uhlí ve Rtyni v Podkrkonoší, vzhledem ke špatnému fyzickému stavu potom ve Valdicích vykonával pomocné práce pro pobočku firmy Koh-i-noor, ve sklárně, nemocnici nebo na zahradě.³⁸⁴

O jejich životě za mřížemi jsme informováni především prostřednictvím posudků vypracovávaných z nejrůznějších důvodů vedením věznic a táborů. Na prvním místě se v posudcích uváděla „pracovní morálka“, která u odsouzených Řeků většinou přesahovala 100 %, bývala proto hodnocena jako dobrá. Jejich

Posudek na vězně Velisariuse Vasilakise. 2. 6. 1954. NA, f. SSNV, Velisarius Vasilakis – osobní spis, nezpracováno.

384 Sestaveno na základě osobních spisů vězňů uložených v NA, f. SSNV, nezpracováno.

chování během výkonu trestu bývá sice označováno jako nezávadné, obvykle je ale připojována poznámka, že se především díky jazykové bariéře drželi od ostatních vězňů stranou a nezúčastňovali se ani společenských nebo kulturních aktivit. Od svých spoluvězňů se odlišovali i tím, že ačkoliv měli vězňové povolené občasně návštěvy a netrpělivě čekali na rodinné příslušníky, za Řeky přicházeli zpravidla pouze známí. Rodinám, které měli většinou v Řecku, mohli pouze občas psát. Kromě dopisů blízkým adresovali dopisy také na ÚV KSČ, MV, prezidentskou kancelář či řeckou ambasádu. Snažili se dosáhnout revize rozsudků, případně získání milosti či podmíněčného propuštění z vězení. Obecně lze totiž konstatovat, že se s odsouzením, případně výší trestu, nesmířili.

Dobré chování ve výkonu trestu bylo důležitým předpokladem pro udělení milosti či podmíněčného propuštění. Ani dobré posudky ovšem nepředstavovaly záruku toho, že se z vězení dostanou dříve. Příkladem může být T. Bakalopulos, který navenek sice částečně doznával vinu, trest ovšem považoval za příliš vysoký.³⁸⁵ Ještě v březnu 1958 vedení NPT Ilava přijetí žádosti o podmíněčné propuštění nedoporučilo. Náčelník tábora sice uznával, že pracovní úkoly plnil, byl politicky loajální, „třídní nepřátele“ mezi vězni nevyhledával, navštěvoval kulturní vystoupení, učil se slovensky apod., ale protože od amnestie z roku 1957, při které mu byl trest snížen o sedm let, uplynula jen krátká doba, neodsouhlasil kladné vyřízení žádosti.³⁸⁶ O rok později ovšem již byl při prakticky stejném znění posudku na podmíněčné propuštění doporučen, protože „odpykaná část trestu splnila u něho již svůj převýchovný účel“.³⁸⁷ Přesto si na propuštění musel ještě rok počkat. Často stačilo k zamítnutí žádosti jen málo. G. Paraskevasovi byla zamítnuta žádost o milost, protože podle posudku měl jen průměrnou pracovní morálku, za což byl kázeňsky trestán, a proto vedení valdické věznice usoudilo, že „jeho převýchova není dosud úplná“.³⁸⁸

Výjimku představoval V. Trikalinos, který od počátku dával všem okolo – spoluvězňům, ostraze i adresátům nejrůznějších stížností a žádostí – najevo, že jeho odsouzení bylo nespravedlivé a nehodlá se s ním smířit. V jeho záznamech se dočteme, že na ubikacích neudržíval pořádek, měl spory se spoluvězni, které někdy končily fyzickým napadením, apod. Opakovaně byl proto trestán, včetně zavření do korekce, tj. uzavřeného izolovaného vězení. Z kázeňských důvodů byl přeložený z Bytýzu do pankrácké věznice v Praze, odmítal např. docházet na pravidelné nástupy s tím, že je vysílený hladovkou. Hladovku, kterou zahájil

385 Viz NA, f. SSNV, Theodor Bakalopulos – osobní spis, nezpracováno, Posudek, 28. 3. 1959.

386 Viz NA, f. SSNV, Theodor Bakalopulos – osobní spis, nezpracováno, Posudek, 27. 3. 1958.

387 NA, f. SSNV, Theodor Bakalopulos – osobní spis, nezpracováno, Ods. z. č. Bakalopulos Theodor – návrh na podm. propuštění, 3. 3. 1960.

388 NA, f. GP, sp. zn. SGPt 32/53, Dopis krajského prokurátora ve věci Georgiose Paraskevase určený generální prokuratuře, 16. 7. 1956.

Kancelář Prezidenta Republiky 91

Žádost o milost. Panu Antoninu Zapotockýmu Praha -hrad.

17/1956-

Odsouzen z. č. 1157 Bakalopulos Theodoros narození 20/12/1911 Kalos-Agros Ioannas Řecku. Žadám tímto svojí prozbu -
 Duvodí. Byl jsem člen osvobozený Národní Fronty Řecký proti okupantům Německu 1941-44. Po smlouvi v Yarkize Řecká vláda která byla tenkrát začala znovu na dobri chování proti členům osvobozený N. F. S tímto duvodý byl jsem nucen, aby uprchl ze Řecku do lidovi Demokratických zemí. Když ja jsem uprchl z Řecku nechal jsem doma Starou matku, manželku, která byla nemocna a mali dítě. Za druby začala znovu občanska válka z Demokratickou Armadou Řecku pro osvobození Řecku s tímto duvodý ne byla možnost, aby ja se vrátil napět doma do svo rodini. Po skončení občanskou válku chtěl by se vrátit doma. Jako chlavi člověk na této rodini byl jsem ja, protože rodina potřebovala moji pomoc. Proto navštívil jsem Řeckého vyslanství a žadál jsem repatriace napět doma. Tato máju návštěvu byla charakterizována ze strany Řecký Samospravi že ja pracuju jako agent Řeckého vyslanství, když oni měli čisti v rodini, že ja ne byl Řecký agent, protože oni chtějí mě pomstít, a žalovali mě na Státni Bezpečnosti.
 V 16/9/53 byl jsem odsouzen na 11 roku od Nejvyšším Soudu, jako agent Řeckého vyslanství, za nedobrou vyšetřování máju případ. To je vidět jasni že ja ne byl jsem žádní agent Řeckého vyslanství, od repatriaci Řeckým občan souzeni semnou, který byl transport 14/12/54. S čísel obty který měli stejna osud, byly jenom 27 povoleno cestou napět do Řecku, ostatni se který ne měli mezi nimi ne by jsou ja takí. Se mnou byl odsouzen Valavani Christos a jmi, který byl odsouzen na 13 roku. On dnes je amnistovan a takí repatriovan v Řecku, a ja sedím do tetka, a pokračuju trest na NPT Valdice a Inčič. Tak to je možně aby byl amnistovan Valavani Christos a ja ještě jsem v věznice. Proto Vám prosím abyste me dali moje svobodu, a ja takí aby žil veslou život jako celý svět, Žadám aby máju prozba byla laskavě vyhovlva
 Na předem děkuji.
 Bakalopulos Theodoros.

Žádost o milost
 zaslaná
 Theodorem
 Bakalopulosem
 prezidentu
 republiky.
 1. 7. 1956.
 NA, f. SSNV,
 Theodor
 Bakalopulos
 – osobní spis,
 nezpracováno.

s heslem „Smrt nebo svobodu!“³⁸⁹ držel opakovaně, v září 1956 a v březnu a dubnu 1957, dokonce skončil ve vězeňské nemocnici a musel být přikrmován sondou. Svůj postoj dával najevo i při pracovním nasazení, pracoval podprůměrně až průměrně s tím, že lépe pracovat nepotřebuje. Byl uzavřený navenek, ostat-

389 Heslo „Svobodu nebo smrt!“ (ελευθερία ή θάνατος, eleftheria í thánatos) se zrodilo během bojů Řeků proti osmanské nadvládě. Za řecké občanské války ho využívali stoupenci levice.

ních vězňů se stranil. Necítil se vinen a opakovaně se domáhal obnovy trestního řízení či přímo propuštění, např. cestou milosti prezidenta republiky, požadoval také vyhoštění do Řecka.

V důsledku zmírnění politického napětí a vývoje na mezinárodní scéně³⁹⁰ a na doporučení sovětské strany schválil v dubnu 1954 politický sekretariát ÚV KSČ podle vzoru Maďarska repatriaci části řeckých uprchlíků do staré vlasti a pověřil jejím vykonáním ČSČK. Návrat měl být umožněn těm, kdo se k němu přihlásí dobrovolně. Výzva k návratu byla zveřejněna v květnu 1954 v časopise emigrantů *Agonistis*. Představitelé KSŘ požadovali, aby z Československa neodjížděli příslušníci strany a bývalí bojovníci ŘDA (kromě obav z případného pronásledování v bývalé vlasti se obávali možnosti dekonspirace těch, kteří do exilu neodešli). Čs. orgány doporučily, aby si tuto záležitost Řekové vyřídili mezi sebou, aby nedošlo k mezinárodním nedorozuměním, že Československo někoho zadržuje.

Jednání mezi Prahou a Athénami o konkrétní podobě repatriace přinesla řadu obtíží.³⁹¹ Řecká strana předložený seznam podrobila tvrdé kontrole a vyřadila z něj čtvrtinu osob.³⁹² Podle ní se jednalo buď o lidi, u kterých nebylo možné ověřit totožnost, nebo o ty, které sice identifikovala, ale nepovažovala je za řecké státní příslušníky. Nepochybně zde hrály roli i obavy z infiltrace komunistickými agenty a snaha omezit návrat Slavomakedonců. Naopak panoval zájem o zajatce z řad královské armády, odvečené do ciziny na ústupu komunistickou armádou.³⁹³ Československá strana obligátně opakovala, že u nás se žádní zajatí příslušníci řeckých ozbrojených sil nevyskytují;³⁹⁴ byla však připravena zbavit se politicky nepohodlných a „nespolehlivých monarchofašistických zajatců“ v některém z pozdějších transportů. Nakonec tak prvním transportem z Československa 25. září 1954 odjelo místo původně plánovaných 616 osob jen 371 (196 z nich odmítla řecká vláda přijmout a 49 se nakonec na hromadný sraz nedostavilo). Většinou se jednalo o starší lidi a ty, kteří měli blízké příbuzné v Řecku.³⁹⁵

390 Na počátku roku 1954 došlo ke zlepšení vzájemných vztahů mezi ČSR a Řeckem, které se projevil uzavřením obchodní dohody či znovuzahájením činnosti čs. zastupitelského úřadu v Aténách.

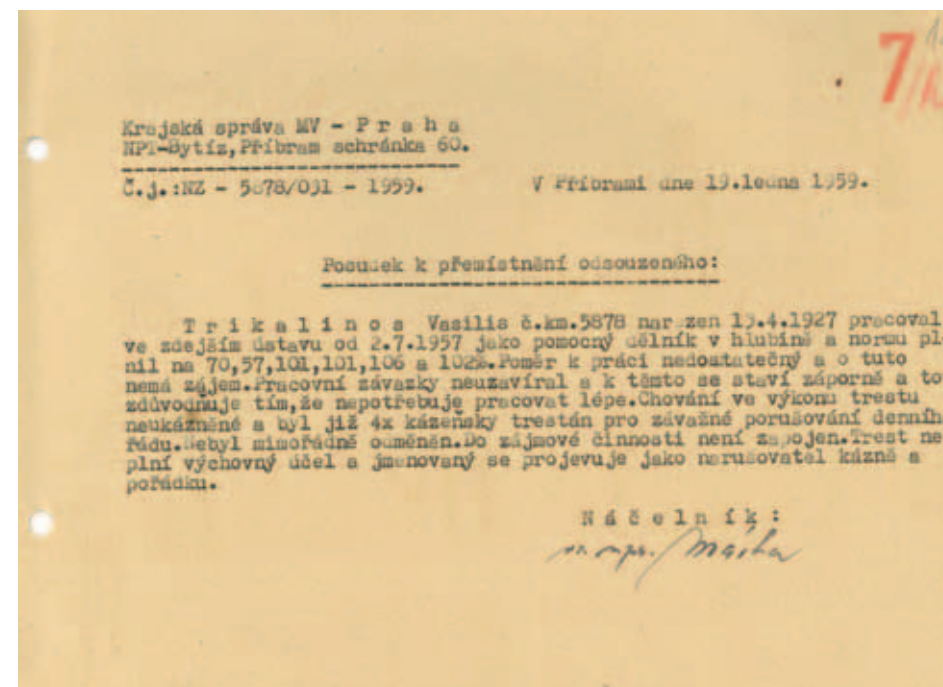
391 K problematice více viz Hradečný, Pavel: *Řecká komunita v Československu*, c. d., s. 70–73.

392 Po skončení občanské války v Řecku několik let vedly nestabilní liberální vlády. V r. 1952 ve volbách rozhodně zvítězila strana Řecké sjednocení bývalého generála Alexandrose Papagose, ověřeného aureolou vítěze nad komunisty, který nastolil autoritativní pravicový režim, velkou roli hrála obava z možné recidivy komunistického puče. V zahraniční politice se Řecku přimklo k západnímu bloku, což dokladovaly vstup do NATO či vznik amerických základů v zemi. Více viz Hradečný, Pavel – Dostálová, Růžena – Hrochová, Věra – Oliva, Pavel – Tsivos, Konstantinos – Vavřínek, Vladimír: *Dějiny Řecka*, c. d., s. 478–488.

393 Tato koncepce nakonec vedla k tomu, že řecká vláda po odjezdu druhého transportu odmítla přes naléhání čs. strany pokračovat v jednání o dalších hromadných repatriacích a byla ochotná přistoupit pouze na návrat jednotlivců, které mohla důkladně prověřit.

394 Přestože MV doporučilo zařadit těchto 43 Řeků k repatriaci.

395 Nemáme bohužel bližší konkrétní doklady o přístupu řecké strany k navrátilcům, vzhledem k antikomunistickému postoji Papagosova režimu je pravděpodobné, že byli pod kontrolou i ve vlasti. Rozdílný byl nepochybně přístup k těm, kdo odešli dobrovolně, a k bývalým zajatcům.

Posudek k přemístění odsouzeného Vasilise Trikalinose z NPT Bytíz. 19. 1. 1959. NA, f. SSNV, Vasilis Trikalinos – osobní spis, nezpracováno.

Při jednání o dalším transportu do Řecka doporučilo politbyro ÚV KSČ zařadit i vězně z řad řeckých státních příslušníků odpykávající si trest v našich věznicích. Ze 43 jich 37 mělo tresty ve výši 24–36 měsíců, většina by si je odpykala do května 1955, zbylých šest potom v délce sedm až patnáct let. Zpočátku se doporučení nemělo týkat osob s vysokými tresty. Později však došlo i na ně a ministr vnitra Rudolf Barák dostal za úkol ve spolupráci s MO ÚV KSČ za úkol prověřit těchto šest případů. Nakonec padlo rozhodnutí repatriovat i je. Dne 6. září 1954 politbyro ÚV KSČ schválilo odsun všech 43 vězňených, kteří měli být propuštěni z vazby za účelem vyhoštění podle § 276 tr. zák. (upuštění od výkonu trestu za účelem vyhoštění z ČSR).³⁹⁶ Zajistit jejich „dobrovolné“ přihlášení do transportu dostalo na starost MV s tím, že budou ihned propuštěni a sami se přihlásí k transportu. Jediný D. Cilas možnost návratu do rodné země odmítl a požádal o čs. občanství.

Čs. rozvědka se rozhodla využít této možnosti a pokusila se najít mezi vězni možné spolupracovníky pro vysazení do Řecka. Výběr nakonec padl na V. Trikalinose, který byl rozpracováván pod krycím jménem DUB. Ten se ovšem nakonec ukázal jako „neseriózní“ a „nedůvěryhodný“, při tipovacím pohovoru např. sdělil, že nemá v úmyslu vracet se do Řecka, kde by ho nepochybně čekala smrt, a do transportu se přihlásil jen proto, že doufá, že se mu během cesty podaří uprchnout. Příslušníci StB také překvapilo, že o své trestné činnosti vypovídal jinak, než během vyšetřování. I další informace, které o něm měla

396 Viz ABS, f. A 2/1, inv. j. 706, Repatriace řeckých občanů z ČSR do Řecka, 18. 8. 1954.

rozvědka k dispozici – měl pocházet z bohaté rodiny, což by znamenalo přístup do vyšších společenských vrstev – se ukázaly jako chybné. Od návrhu na získání ke spolupráci bylo proto upuštěno.³⁹⁷

I v druhém transportu, který odjžděl 14. prosince 1954, ovšem opustila naši republiku jen menší část těch, kteří si přáli návrat do vlasti – z 933 zájemců odjelo pouze 376 (444 odmítly řecké úřady a 113 z nich se nedostavilo), mezi nimi i mnoho z tolik problematických zajatců. Celkem se tak v roce 1954 z 1.549 osob zapsaných na seznamu vrátilo do Řecka jen 747 (Athény si nepřály návrat 640 a 162 se jich nedostavilo na místo odjezdu).³⁹⁸

Velká část Řeků se tak vrátila domů, některé však řecké úřady odmítly s tím, že se jedná o osoby, u nichž nejde bezpečně prokázat řecké občanství. Většinou šlo o ty s nejvyššími tresty.³⁹⁹ Čs. úřady jim zase dne 28. února 1955 odmítly udělit čs. občanství, protože se jim ani nyní nedůvěřovalo. Doporučovalo se zařadit je do dalšího transportu nebo vyhostit. Jak se ale ukázalo, organizované transporty z roku 1954 byly nadlouho poslední, které byly pořádány.⁴⁰⁰ Po tom datu se již Řekové nemohli vracet do vlasti hromadně, ale jen jako jednotlivci po individuálním přezkoumání žádostí athénskou vládou.⁴⁰¹

To však v té době čs. strana netušila a v roce 1955 se marně snažila o pokračování transportů. ČSČK psal vězňům, patřícím k neúspěšným žadatelům o umožnění repatriace, aby se obrátili na příbuzné v Řecku, kteří jim měli v místě narození nebo posledního bydliště opatřit, nejlépe od místního starosty, potvrzení totožnosti. Doporučoval také obrátit se případně na řecký ČK (viz dokument č. 41).

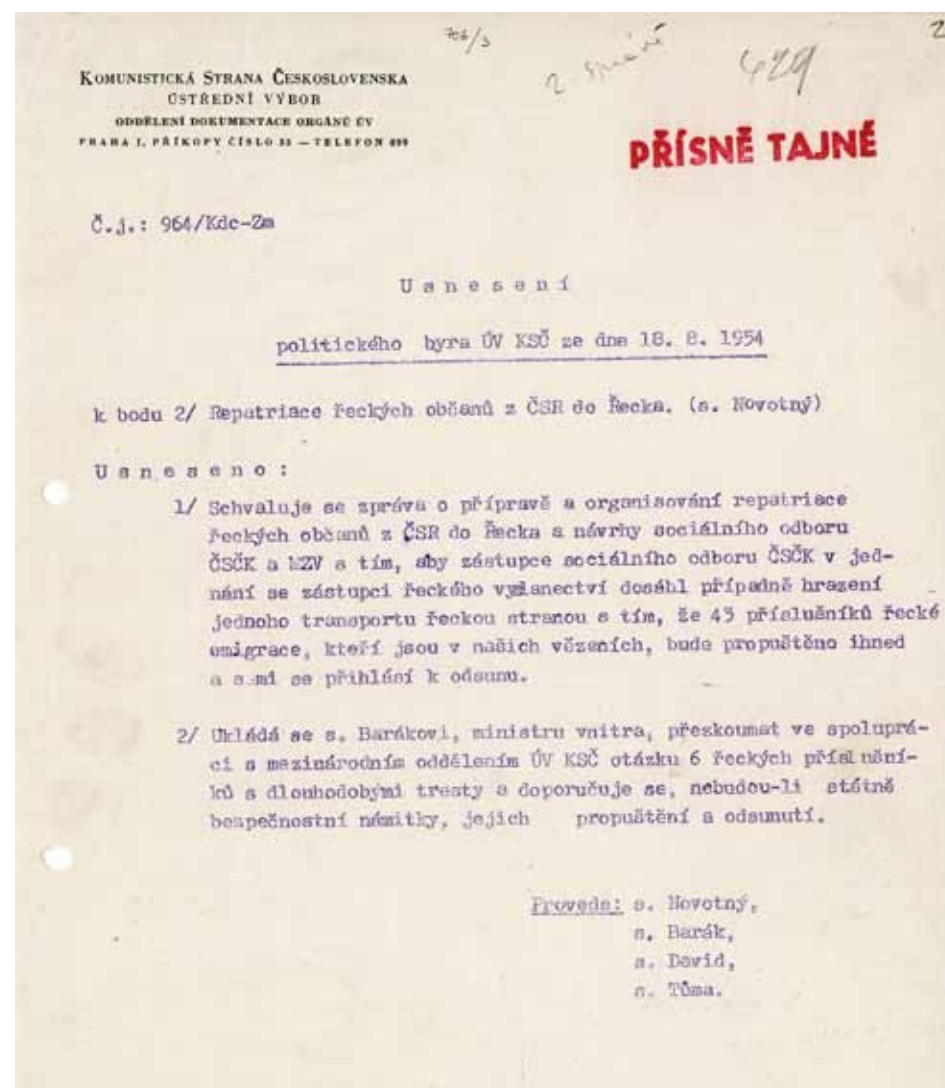
397 Viz ABS, f. Hlavní správa rozvědky SNB – svazky (dále 595), r. č. 20303 I.S, Návrh na vyřazení typu DUBA, 27. 10. 1954. Bohužel naprostá většina svazku byla skartována a jsme odkázáni jen na kusé informace.

398 Úvahy nad odmítavým postojem k repatriaci ze strany řecké vlády vedly na MZ až k domněnkám typu, že „nejpravděpodobnější důvod je ten, že řecká vláda po zkušenostech s dosavadními repatrianty z Rumunska, Maďarska a ČSR, kteří po návratu chválí lidovědemokratické zřízení, má zájem na tom, aby počet repatriovaných Řeků byl co nejmenší“.; AMZV, f. TO, kr. 2, složka Politické věci.

399 K 1. 1. 1955 bylo v ústavech nápravných zařízení umístěno již jen sedm Řeků – Vasilis Karakusis z procesu Zogas a spol. (jemuž měl trest končit v dubnu) a šest osob z procesu Jemenidzis a spol. (D. Cilas, V. Trikalinos, G. Paraskevas, T. Jemenidzis, T. Bakalopoulos a Christos Stavrianos).

400 Svérázný způsob k problematice zaujala StB. Petros Jalamidis (nar. 1922), pomocný dělník na železnici, byl v r. 1946 zverbován do ŘDA a spolu s ní v r. 1949 ustoupil do Jugoslávie, odkud byl transportován do ČSR. Zde se jako raněný léčil v Bratislavě, do konce roku 1953 pobýval v sanatoriu. Pak dělal různé práce, nikde dlouho nevydržel. K tomu se přidaly zdravotní problémy, manželka s dětmi od něj odešla, a tak chtěl za rodiči a sourozenci do Řecka. Zadržen byl 15. října 1954 při pokusu o přejezd hranic vlakem bez jízdenky. Nakonec byl StB vysazen bez dokladů 12. listopadu 1954 na hranicích s Rakouskem v prostoru obce Krabonoš (okr. Jindřichův Hradec), viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-837 CB, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Petros Jalamidisi.

401 Viz Hradečný, Pavel – Dostálová, Růžena – Hrochová, Věra – Oliva, Pavel – Tsivos, Konstantinos – Vavřínek, Vladimír: *Dějiny Řecka*, c. d., s. 671.

Usnesení
politického byra
ÚV KSČ.
18. 8. 1954.
ABS, f. A 2/1,
inv. j. 706.

Řekové, kteří nadále zůstávali za zdmi věznic, měli ještě jednu naději. Také v Československu totiž došlo v polovině 50. let k určitým politickým změnám, podmíněným nejen vnitropolitickými problémy, ale zejména vývojem v SSSR, odkud přicházely informace o kritice J. V. Stalina a tzv. kultu osobnosti. Na nejvyšší úrovni vznikla komise pro přezkoumání některých soudních případů z hlediska výše trestu (známá spíše jako Baráková komise), která ovšem přinesla jen opatrné výsledky. Zabývala se navíc převážně procesy s vedoucími komunisty. Většinou potvrdila vinu odsouzených, pouze v některých případech došlo ke snížení výše trestu, jen v mimořádných případech byl rozsudek zrušen v plném rozsahu.⁴⁰²

402 Více viz Bárta, Milan: *Inspekce ministra vnitra v letech 1953–1989. Výběr dokumentů*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009.

A d a m i d i s Janis

nar. místo :

bydliště :

zaměstnán : od 1.8.1954 /přišel z vazby/

22.8.56 do 1.12.1954 do Řecka

V dalších případech byly žádosti o revizi procesů postupovány soudům, které měly na základě platného trestního řádu rozhodnout o případné obnově procesů. Soudy a prokuratury se zase obracely na MV se žádostmi o poskytnutí materiálů pro zhodnocení případů. Tyto žádosti byly zpravidla postupovány IMV. Rozhodnutí revizních orgánů však byla poplatná době a komunistickému vedení, které nemělo zájem na důsledné rehabilitaci. I v případech, kdy bylo doloženo porušení zákona, doporučovala IMV soudům podmíněčné propuštění nebo přerušování soudu cestou milosti prezidenta republiky, obnovu řízení jen ve výjimečných případech.

V březnu 1956 uvěznění T. Bakalopulos a V. Trikalinos podali Nejvyššímu soudu žádost o přešetření jejich případu. Argumentovali mj. tím, že pokud by byli agenti řeckých zpravodajských složek, byla by jim nepochybně povolena repatriace. Tu však v jejich případě řecká vláda zamítla. Nejvyšší soud postoupil jejich žádost správě vyšetřování MV, ta ovšem podle pozdější zprávy IMV „neprovedla prošetření úplně a nedala soudu dostatečné materiály k posouzení jejich případu“,⁴⁰³ v podstatě rekapitulovala výsledek vyšetřování, a tak byla v červnu téhož roku generální prokuraturou žádost zamítnuta. Opakovaným šetřením pak byla pověřena IMV. Brzy se ukázalo, že se nelze zabývat pouze případy obou stěžovatelů, ale pro pochopení celé situace bude nutné zaměřit se na celou akci zatýkání a vyšetřování řeckých občanů. Pracovníci IMV prověřili dostupné materiály, vyslechli svědky – někteří vypovídali již v roce 1953, např. K. Kaliondzis,

⁴⁰³ Viz ABS, f. A 8/1, inv. j. 247, Zpráva o přešetření případu odsouzených osob řecké státní příslušnosti, 9. 7. 1956.

agent nasazený mezi Řeky, další poprvé jako bývalý funkcionář KSŘ P. Georgiadis nebo příslušník okresního oddělení StB z Jeseníku V. Antoníček. Bohužel v této době nebylo možné vyslýchat vyšetřovatele a především funkcionáře MV nebo KSČ.

Závěrečná zpráva konstatovala, že stížnost na nespravedlivé odsouzení byla oprávněná. IMV uznala, že před zatčením chyběly o případné trestné činnosti jakékoliv důkazy, a konstatovala, že vyšetřování proto nebylo zcela objektivní, o čemž měly svědčit i formulace v protokolech (viz dokument č. 45). Ani v průběhu vyšetřování se nepodařilo prokázat prakticky žádnou činnost zatčených proti republice, natož špionáž. Důkazy se v podstatě omezovaly na styk s vyslanectvím, kterému za možnost návratu poskytovali informace o situaci v řadách řeckých uprchlíků, a na podlamování morálky emigrantů. Výpovědi K. Kaliondzise, na nichž bylo do značné míry založené zatýkání, byly označeny za nevěrohodné, nepodložené žádnými důkazy, a ani později nebyly ověřovány. Vyšetřovatelé snahu obviněných označili za cílenou činnost protistátní organizace, ve skutečnosti šlo o malé skupinky, případně jednotlivce snažící se dostat zpátky domů. Konkrétně V. Trikalinos a T. Bakalopulos byli odsouzeni k nejvyšším trestům, ač se nedoznali k žádné protistátní činnosti. „Jejich činnost, jakož i řady ostatních řeckých občanů vzhledem k tehdejší mezinárodně politické situaci a především k vystoupení delegáta řecké vlády na zasedání OSN byla do jisté míry zveličena [...]“ a „[...] vzhledem k těmto skutečnostem nebylo vyšetřování zcela objektivní“.⁴⁰⁴ Se zřetelem na politickou delikátnost kauzy a skutečnost, že případ nebylo možné předat soudu k obnově řízení, doporučovali pracovníci IMV, aby náčelník Správy nápravných zařízení zjistil, kolik a kde se dosud nachází uvězněných řeckých občanů. O dalších opatřeních měly následně rozhodnout s přihlédnutím na tehdejší a aktuální mezinárodní situaci vyšší orgány KSČ. O tomto výsledku přirozeně nebyli informováni oba Řekové, přinejmenším V. Trikalinos tak nadále pokračoval v žádostech o revizi procesu. Vyšetřovatelé IMV vyslýchali i další vězně, kterým dal jejich příchod naději. T. Jemenidziosovi prý jeden z nich v květnu 1956 řekl, že výpověď P. Georgiadise je mu

Jméno: Papaniku Vangelie

Narodený kým: 1925 kým

Bydliště: Č. 52 Kým 29. 7

Škol. vzdělání:

Začal být:

Začíná v funkci a kým: 29. 7. 1954 - na přísl.

Charakter: ředitel k 1. 12. 1954 do Řecka

dne: Flore 1951

17 - 19 - 1952

do jazyk jazyk

příznivá a že se v jeho případě při vyšetřování stala zjevně chyba, a doporučil mu, aby si po šesti měsících podal žádost o revizi procesu.⁴⁰⁵

Nakonec začali být propuštěni i Řekové, odsouzení k vysokým trestům odnětí svobody. V jejich případě se situace řešila většinou milostí prezidenta republiky, který jim odpustit zbytek trestu. Zajímavé je, že byli propuštěni přibližně vždy po roce. D. Cilas tak brány vězení opustil v srpnu 1957, T. Jemenidzis v září 1958, V. Trikalinos v srpnu 1959.

Jako vůbec poslední opustil věznici T. Bakalopulos. Stalo se tak na základě amnestie k 15. výročí osvobození ČSSR, kdy mu byl prominut zbytek trestu. Večer 10. května 1960 byl ze slovenské Ilavy převezen do Prahy-Ruzyně, kde byl oficiálně propuštěn. Podle plánu měl být vzápětí vyhoštěn do Řecka, to však MV odmítlo zajistit s tím, že by to muselo být nařízeno soudně. Namísto toho doporučilo obrátit se na řecké vyslanectví. To zareagovalo obratem a obstaralo letenky i potřebné doklady. Vzhledem k tomu, že disponoval určitou částkou peněz vydělanou prací v době věznění, byly mu podle jeho přání zakoupeny oblečení a drobné předměty (aby byla suma vyčerpána zcela, byly zakoupeny dražší věci a k úplnému dorovnání za zbytek zápalky). Druhý den byl eskortován na letiště v Praze-Ruzyni, zde mu zástupce řeckého vyslanectví předal pas a letenku do Athén a v poledne odletěl švýcarským letounem do Curychu, kde měl přestupovat. Na letišti ještě došlo ke komplikaci, neboť pas neobsahoval výjezdni doložku nutnou k opuštění republiky. Vše na místě vysvětlil zástupce vězeňské služby a letištní kontrola razítko doplnila. Celé proceduře přihlížel i zástupce MZV.⁴⁰⁶

Po odchodu vězňů do Řecka ztrácíme jejich stopy. Výjimkou se stal G. Messinis, který se po návratu z vězení oženil s Hanou Kubecovou, s níž se znal z Úpolenu. Spolu v roce 1954 odjeli jedním z transportů do Řecka a usadili se v Athénách, kde G. Messinis našel zaměstnání u řeckého ministerstva vnitra. Manželka potom pravidelně dojížděla do Československa za rodiči. Rozvědka se toho rozhodla využít a pokusila se ji neúspěšně získat ke spolupráci.⁴⁰⁷

Vězňové se nyní sice ocitli na svobodě, zůstaly jim ovšem zápisy v rejstříku trestů, případně podmíněčné tresty. Možnost zbavit se stínů minulosti poskytl konec 60. let, spojený s vlnou uvolnění ve společnosti a reformami známými

405 Viz NA, f. SSNV, Trasivulos Jemenidzis – osobní spis, nezpracováno, Žádost o revizi rozsudku z roku 1953, rok 1957. Žádost byla ovšem zamítnuta.

406 Viz NA, f. SSNV, Theodor Bakalopulos – osobní spis, nezpracováno, Bakalopulos Theodor /20.12.1911/ Řecko – vyhoštění, 11. 5. 1960.

407 Viz ABS, sb. TS 36, a. č. TS-650727 MV, Výpis poznatků z archivu SPV k osobě MESSINI Hana, 14. 5. 1969.

jako Pražské jaro. K. Pitoskas podal v říjnu 1967 návrh na revizi procesu a zvláště ní senát krajského soudu v Ostravě skutečně po prostudování dokumentačních materiálů a výslechu svědků podle zákona č. 82/1968 Sb.⁴⁰⁸ zrušil odsuzující rozsudek z roku 1953.⁴⁰⁹ Ministr spravedlnosti ČSR ovšem podal stížnost pro porušení zákona k Nejvyššímu soudu ČSR, a ten po prověření dokumentů a dalších výsledcích svědků z formálních důvodů i pro „nesprávná zjištění“ a „neobjasnění věci“ rozhodnutí zrušil a případ vrátil k došetření.⁴¹⁰ Krajský soud v Ostravě se případem zabýval znovu v prosinci 1974, kdy Pitoskasův návrh zamítl jako neodůvodněný.⁴¹¹ Krajský soud v Ostravě se také zabýval žádostí K. Panacise a Vasile Nanose na přezkum jejich případu, podanou v roce 1968. K. Panacis, který během šetření zemřel, uváděl, že „neovládá český jazyk v té době a proto se stěží dorozuměl s vyšetřujícími. Vyslovil domněnku, že i tlumočníci podléhali vlivům bezpečnostních orgánů a naznačoval, že bylo nesprávně tlumočeno.“⁴¹² Po odvolání Nejvyšší soud ČSR toto rozhodnutí potvrdil. Také V. Trikalinos se pokusil dosáhnout očištění a v lednu 1970 podal k městskému soudu v Praze žádost o soudní rehabilitaci (přezkoumání rozsudku), šetření však probíhalo velice pomalu a dlouho a on ji v březnu 1974 vzal zpět, v té době se ještě ani nedostala k projednávání soudu.⁴¹³

Změna přišla až po pádu komunistického režimu. V roce 1990 byl přijat zákon č. 119/1990 Sb.,⁴¹⁴ v § 2 definoval politické trestné činy, které byly automaticky rehabilitovány. Patřila sem většina trestných činů, za něž byli tzv. monarchofašisté stíháni, např. sdružování proti republice, nepřátelské jednání proti republice nebo vyzvědačství. Ojedinele zůstávaly tzv. zbytkové tresty, na které se rehabilitace nevztahovala, jako byly u V. Trikalinose krádež nebo u K. Pitoskase pokus návodu k trestnému činu opuštění republiky. Tyto tresty byly většinou rehabilitovány v polovině 90. let.

408 Viz Zákon č. 82/1968 Sb. Zákon o soudní rehabilitaci. 2025. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1968-82>>, cit. 9. 5. 2025.

409 Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2705, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Pitoskas Kostasovi, Rozsudek jménem republiky, sp. zn. 2 Tr 98/68, 4. 3. 1969.

410 Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2705, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Pitoskas Kostasovi, Rozsudek jménem republiky, sp. zn. 7 Tar 7/70, 17. 3. 1971.

411 Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2705, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Pitoskas Kostasovi, Usnesení 2 Tr 4/71, 3. 12. 1974.

412 ABS, sb. V-MV, a. č. V-2701 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Panacisovi Kostasovi a společníkům, Usnesení 1 Tr 107/68, 16. 5. 1973.

413 Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2694 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jemenidzisovi a spol., Usnesení o stažení návrhu na přezkoumání rozsudku, 26. 3. 1964. Změny a problémy v rehabilitačním řízení byly spojené s přijetím normalizační novely rehabilitačního zákona, viz Zákon č. 70/1970 Sb. Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1970-70/zneni-0>>.

414 Viz Zákon č. 119/1990 Sb. Zákon o soudní rehabilitaci. 2025. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-119>>, cit. 9. 5. 2025.

A 4/60 0201 2

Ústřední eskortní středisko
Praha.

VE - CJ. f. 12 - 0201/E - 1960

TAJNĚ

Správa nápravných zařízení

k rukám s. Brožka

P r a h a .

Vše: BAKALOPULOS Theodor /20.12.1911/ Necko - vyhoštění.

Dne 11.5.1960 byla provedena vyhoštění odsouzeného Bakalopulose Theodora, nar. 20.12.1911, řeckého stát. příslušníka, který byl dne 18.9.1950 ve 28.00 hod. přivezen eskortujícími orgány ÚRS z NPT-Ilava do věznice č.1.Praha, kde byl též na základě amnestie náčelníkem věznice propuštěn.

Jmenovaný byl dne 11.5.1960 o 11.30 hod. odvezen na letiště do Rusyně, řádně pasově odbaven a ve 12.05 hod. opustil letadlem Světové společnosti letiště směrem na Žurich.

Na letišti byl též přítomen zástupce řeckého vyslanectví, který jmenovanému předal letenku do Atén a osobní cestovní pas, vystavený tímž vyslanectvím. Tento cestovní pas postrádal výjezdní povolení z CSR, které mělo být v pase potvrzeno MEV - CSR. Po vysvětlení mnou náčelníku OPK na letišti v Rusyni o jakou osobu se jedná, byl výše jmenovaný s touto sávkou odbaven a povolen mu odlet s úsečí CSR.

Též na letišti byl přítomen zástupce MEV soudruh MOC, který pouze sledoval průběh mnou vyřizovaných formalit.

B a k a l o p u l o s byl řádně ve věznici odbaven a s částky 6.870.40 Kčs které měl na svém osobním kontě, bylo mu zakoupeno na jeho příkaz následující věci:

1. oděv, 4 košile, spodní prádlo,
2. náramkové hodinky SSSR, 1. snubní prsten,
- 1 fotoaparát, obuv, kufr, potraviny, tabákové výrobky a jiné drobné věci.

Potvrzení o zakoupených věci je založeno u ÚRS. Podotýkáme, že u jmenovaného k jeho odbavení bylo poměrně málo času a proto byly zakoupeny takové věci, které obnášely větší finanční částky.

Náčelník ÚRS:
Kpt. P t á k Zdeněk.

344 15

aa 4/1

Záznam o vyhoštění Theodora Bakalopulose. 11. 5. 1960. NA, f. SSNV, Theodor Bakalopulos - osobní spis, nezpracováno.

356
81

19 Tr 6/70

U s n e s e n í:

Městský soud v Praze rozhodl předsedou senátu dne 26. března 1974 o návrhu Vasilise Trikalinosce na přezkoumání rozsudku Nejvyššího soudu v Praze ze dne 18.9.1953 sp.an.l T 6/53

t a k t o:

Podle § 5 odst.3 zák.č. 70/1970 Sb. a s přihlédnutím k ustanovení § 290 odst. 4 tr.ř. se zpětvzetí návrhu bere na vědomí.

Podle § 20 odst. 2. zák.č. 70/1970 Sb se navrhomateli neukládá náhrada nákladů řízení.

O d ů v o d ň e n í,

Navrhovatel Vasilis Trikalinos podal dne 30.1.1970 návrh na soudní rehabilitaci proti shora citovanému rozsudku Nejvyššího soudu a nyní vzal svůj návrh zpět výelovným prohlášením, ze dne 25.3.1974, které došlo městskému soudu dne 26.3.1974.

Proti tomu, aby zpětvzetí návrhu bylo vzato navědomí, nebylo v tomto případě překážek. (§ 290 odst. 4 tr.ř.).

Protože návrh na přezkoumání řízení byl vzat zpět dříve, než mohl být zařazen na pořad jednání, nebyla určena povinnost k náhradě nákladů řízení.

P o u ť e n í: Proti tomuto usnesení není stížnost přípustná.

V Praze, dne 26. března 1974.

JUDr. Mláda Málková
Za správnost vyhotovení

Usnesení o stažení návrhu na přezkoumání rozsudku. 26. 3. 1974. ABS, f. MV-V, a. č. V-2694 MV.

Závěr

Tato kolektivní monografie se věnuje vykonstruovaným procesům s tzv. řeckými monarchofašisty. Klíčovým pro pochopení problematiky je zasazení do dobového a mezinárodního kontextu. Zatímco samotné vyšetřování a průběh procesů se nijak významně nevymykají praxi tehdejších politických procesů, právě politické a zejména mezinárodně politické souvislosti tyto procesy výrazně vydělují a činí z nich jedinečný fenomén. K vyšetřování a odsouzení řeckých emigrantů došlo na přímý popud politického sekretariátu ÚV KSČ, který se postavil proti názoru právního oddělení MNB. Rozhodujícím podnětem pro uvěznění desítek Řeků se stala obava z mezinárodních komplikací. Českoslovenští zástupci se přitom při popírání přítomnosti zajatců na svém území řídili příkladem SSSR, stejně jako představitelé dalších zemí východního bloku. Velký podíl viny na vzniku celé situace ovšem padá na vedení KSŘ, které při jednání o příchodu uprchlíků ani později během jejich rozmisťování v ČSR oficiálně neinformovalo představitele KSČ, že se mezi partyzánskými bojovníky nacházejí zajatí vojáci královské armády. Tuto skutečnost oznámili až pod tlakem okolností, když potřebovali zastavit návraty emigrantů do vlasti.

Procesy s řeckými emigranty se obtížně zařazují mezi „typické“ skupiny politických procesů, které proběhly na počátku 50. let.⁴¹⁵ Nemůžeme je řadit mezi procesy s politickými odpůrci, přestože by k tomu mohla svádět účast zajatců. Návštěvy Řeků na vyslanectví nebyly primárně motivovány politicky, ale snahou o návrat do vlasti. Více shodných prvků mají s procesy s tzv. vnějším nepřítelem, v podání komunistické justice se jednalo o boj proti imperialismu a špionům. Většina obviněných byla navíc souzena za trestné činy vyzvědačství a proti míru (někteří také za vlastizradu, což zní zvláště absurdně v kontextu toho, že do ČSR nepřišli dobrovolně a považovali se za řecké občany). Přesto ani tuto kategorii nemůžeme zcela přijmout.

Řecké emigraci v Československu (především v dnešní České republice) je věnována poměrně velká pozornost. Některé události spojené se vznikem této národnostní menšiny ale dosud nejsou zmapované, také vzhledem k nedostupnosti informací. Patří mezi ně i procesy s tzv. monarchofašisty. Základní informace o procesech, k nimž se mohla dostat široká veřejnost, se objevily v roce 2018 ve výstavě „Dva životy, dvě kultury, dvě země. Řekové na našem území v 2. polovině 20. století“. Akce připomenula 60. výročí příchodu prvních skupin z Řecka na naše území. Představuje počáteční výsledek dlouhodobého projektu nadačního fondu Hellenika z Brna „Řekové na území České republiky od 2. poloviny 20. století“. Na sklonku roku 2024 byly v prostorách knihovny Historické-

⁴¹⁵ Viz např. Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, c. d.

ho ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně poprvé představeny široké veřejnosti prostřednictvím putovní výstavy se stejným názvem jako tato monografie výsledky několikaletého bádání, studia a pátrání autorů předkládané publikace.⁴¹⁶

Průběh procesů, při nichž byla vyloučena přítomnost veřejnosti, dlouhodobé utajení většiny dochovaných písemných dokladů, ale také mizivé povědomí o politické diverzitě řeckých uprchlíků vytvořily prázdné místo jak v oficiální historii naší země, tak v rodinné či kolektivní paměti řecké komunity. Mezi emigranty se v drtivé většině o zajatcích či vězňených osobách nemluví, tyto věci zůstávaly jakýmsi nevysloveným tabu. Na dotaz výzkumníků na povědomí o přítomnosti zajatců řecké královské armády a existenci soudních procesů s nimi reagovali většinou respondenti rozpaky či mlčením. Nikoliv proto, že nechtěli o události mluvit. Často o ní poprvé slyšeli v položené otázce a jejich reakce byly různorodé od jednoznačného popírání, přes pochybnosti⁴¹⁷ po určité povědomí. Pokud pramenilo z interpretace osobních vzpomínek, mohlo mít z nedostatku informovanosti reálný podklad doplněný vrstvou dohadů či druhotně zpracovaných faktů.⁴¹⁸ Jsme tak odkázáni prakticky pouze na materiál, vzniklý v průběhu vyšetřování, procesů a pobytu odsouzených ve věznicích, a na zmínky v záznamech politických jednání, kde se jasně ukazuje, jak se lidské osudy měnily podle mezinárodně politické situace. Řada aspektů pojících se s těmito procesy zůstává i nadále nejasná, patří mezi ně např. zmapování role řecké samosprávy a vedení KSŘ, která byla nepochybně značná zejména při výběru jmen osob určených pro internaci. Nejasný je i závěrečný výběr izolovaných či pozdější rozdělení zatčených do skupin v rámci jednotlivých procesů. Dále sem patří vztahy mezi čs. bezpečnostními a řeckými orgány na centrální i regionální úrovni a vůbec zájem bezpečnostních složek nejen o emigranty, ale také o řecké vyslanectví. Velkou neznámou zůstávají, jak již bylo uvedeno, osudy těch, kteří zůstali po propuštění v Československu. Zajímavá je i možnost zkoumat osudy zajatců, jichž bylo mnohem více než jen těch odsouzených, nebo celé politicky nepohodlné skupiny označované jako „monarchofašisté“ v rámci řecké menšiny v Československu.

Procesy s řeckými emigranty, ke kterým došlo v Československu v roce 1953, si nepochybně zaslouží adjektiva politické a vykonstruované. Nechtění emi-

⁴¹⁶ V následujících letech o výstavu a doprovodné odborné přednášky projevil zájem obecní úřady (Vír), muzea (Městské muzeum v Bystřici nad Pernštejnem, Regionální muzeum v Mikulově), pamětové (Institut Paměti národa), vzdělávací (Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně) i státní (Kancelář veřejného ochránce práv) instituce.

⁴¹⁷ „O těch zajatcích ani nevíme. Jestli byli [v Československu – pozn. aut.], nebo pustili je [po skončení bojů – pozn. aut.]. Oni se koukali zachránit sami, ty partyzáni.“ (Janis Pataridis, 1938–2021)

⁴¹⁸ „[...] z Víru, to mně říkala matka, že dva nebo tři [...] odjeli na řeckou ambasádu, nějak v těch padesátých letech, [...] že jsou tady nedobrovolně. [...] ambasáda si je zapsala, řekla dobře, odjeďte do Víru, my se vám o to postaráme. [...] čekali na vlak a najednou přijelo es té bé, zatkló je a [...] všichni tři skončili v jáchymovských dolech.“ (Goče Arvanitopoulos, *1952)

granti, kteří často museli opustit vlast proti své vůli, nejenže se z politického rozhodnutí nesměli vrátit do vlasti, ale neměli ani kontaktovat řecké vyslance. Patří k obětem politického soupeření dvou mocenských bloků v době vrcholící studené války. Jen proto, že se chtěli vrátit domů...

Organizační tým vernisáže výstavy (zleva): Milan Bárta (ÚSTR), Eva Lioliu (NF Hellenika), Michaela Tsima (moderátorka), Jannis Moras (hudebník), Tatiana Peťková (HÚ FF MU), Jana Poláková (EÚ MZM), Evangelos Liolios (NF Hellenika). Brno, 2024. Foto: Robert Vystrčil.

Z vernisáže výstavy v prostorách Historického ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Brno, 2024. Foto: Robert Vystrčil.

Dokumenty

Dokument č. 1

1949, 18. listopadu – New York, Výtah z rezoluce Valného shromáždění OSN č. 288/A/IV týkající se repatriace Řeků.^a

Rezoluce XV. Valného shromáždění OSN č. 288/A/IV ze dne 18. 11. 1949¹

[...]^b

Odst. 10 Valné shromáždění vyzývá všechny státy, poskytující útočiště řeckým občanům v souvislosti s činností řeckých partyzánů proti Řecku, aby usnadnily mírovou repatriaci do Řecka všech těch, kteří si přejí vrátit se a žít podle zákonů této země;

Odst. 11 opravňuje generálního tajemníka zjednat prostřednictvím Zvláštního výboru² nebo jiných odpovídajících orgánů OSN nebo mezinárodních institucí poskytnutí veškeré možné pomoci státům, jichž se to týká, za účelem přijetí a provedení opatření pro repatriaci do Řecka nebo rozmístění kdekoliv jinde řeckých partyzánů a jiných řeckých občanů, kteří byli zataženi do partyzánské války.³

[...]^c

AMZV, f. MO, kr. 100. Originál, strojopis, 1 strana

- 1 Přijata hlasy 50 států, proti 6 (země sovětského bloku včetně ČSR a Jugoslávie), 2 se zdržely.
- 2 Zvláštní výbor OSN pro Balkán (United Nations Special Committee on the Balkans – UNSCOB) pracoval od října 1947 do července 1951. Měl se skládat ze zástupců všech zemí, které byly zastoupené v Radě bezpečnosti, SSSR a Polsko ovšem účast odmítly.
- 3 Celá rezoluce je v angličtině k dispozici v *Yearbook of the United Nations 1948–49*. New York: Department of Public Information, 1950, s. 255–256.

- a Jedná se o výtah z dokumentu nazvaného *Repatriace příslušníků řeckých ozbrojených sil*, připraveného čsl. MZV dne 31. 10. 1952.
- b Nadpis a první odstavec, který uvádí, že se jednalo o první zmínku o repatriaci Řeků ze zemí na sever od Řecka. Nebyli zde ovšem ještě výslovně uvedeni zajatci královské armády.
- c Následuje šest stran popisujících problematiku řeckých zajatců do roku 1952.

Dokument č. 2

1950, 1. prosince – New York, Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 382/V.

382/V Hrozba politické nezávislosti a územní celistvosti Řecka.¹

A.

Valné shromáždění,

prozkoumavši jednomyslné závěry Zvláštního výboru OSN pro Balkán,² týkající se těch členů řeckých ozbrojených sil, kteří byli zajati řeckými partyzány a dopravení do

- 1 Rezoluce přijata 53 hlasy, proti 5 (delegáti SSSR, Ukrajinské SSR, Běloruské SSR, Polska a ČSR), 1 delegát se zdržel hlasování. Sovětský delegát mj. prohlásil, že „neexistují důkazy, jež by potvrdzovaly obvinění obsažená v návrhu rezoluce...“, a zpochybnil i uváděné počty zajatců. Celá rezoluce je k dispozici v *Yearbook of the United Nations 1950*. New York: Department of Public Information, 1951, s. 381.
- 2 Zpráva Zvláštního výboru OSN pro Balkán upozorňovala, že „vojenský personál, který byl zajat v Řecku a odstraněn z této země řeckými partyzány /guerrillas/, nelze pokládati za válečné zajatce států, v kterých jsou zadržováni“, a jejich zadržování odporuje zásadám mezinárodního práva. Výbor proto vyzval k jejich navrácení do Řecka. V této zprávě byli poprvé zmíněni zajatci z řad královské armády. Viz AMZV, f. MO, kr. 100, Výtah ze zprávy Zvláštní komise pro Balkán, nedatováno.

zemí severně od Řecka, zaznamenavši, že – s jedinou výjimkou Jugoslávie³ – ostatní státy, jichž se to týká, dosud ještě zadržují tyto členy Řeckých ozbrojených sil, což nemůže být ospravedlněno z hlediska všeobecně přijaté mezinárodní praxe,

1. doporučuje repatriaci všech těch z nich, kteří projeví přání, aby byli repatriováni;
2. vyzývá státy, jichž se to týká, aby učinily nezbytná opatření za účelem rychlého uskutečnění této resoluce;
3. pověřuje generálního tajemníka,⁴ aby požádal mezinárodní výbor Červeného kříže⁵ a Ligu společností Červeného kříže⁶ zajistit spojení s národními organizacemi Červeného kříže států, jichž se to týká, za účelem provedení této resoluce,

313. plenární schůze
1. prosince 1950.

AMZV, f. MO, kr. 100. Originál, strojopis, 1 strana

- 3 Jugoslávie v důsledku roztržky mezi J. V. Stalinem a J. B. Titem přiznala přítomnost řeckých emigrantů na svém území a v lednu 1951 umožnila repatriaci prvních 63 zajatců do Řecka.
- 4 Generálním tajemníkem OSN byl v l. 1946–1952 norský diplomat a politik Trygve Lie (1896–1968).
- 5 Mezinárodní výbor ČK vznikl v r. 1863 ve Švýcarsku.
- 6 Liga společností ČK a Červeného půlměsíce vznikla v květnu 1919 v Paříži jako mezinárodní sdružení národních společností ČK a Červeného půlměsíce (v r. 1991 se název změnil na Mezinárodní federace společností ČK a Červeného půlměsíce).

Dokument č. 3

1951, 30. března – Praha, Zpráva I. sektoru Velitelství StB o odjezdu řeckých emigrantů.

[...]^a

Věc: Řečtí političtí emigranti – odjezd do zahraničí.^b

Dne 25. 3. 1951 opustilo území ČSR 5 řeckých politických emigrantů, jimž byli vystaveny pasy řeckým monarchofašistickým konsulátem v Praze. Šetřením v ústřední evidenci cizinců bylo zjištěno, že odjeli tito níže uvedení emigranti, jimž čsl. vláda poskytla asil:

FIKOS Antonios nar. 8. 7. 1922 Mikileni^c-Řecko bytem Hoříčky čp. 66 okres Náchod, číslo pasu 33/51.

CHIOTIS Emanoil nar. 15. 3. 1922 Pirea^d-Řecko bytem Úpice ulice 3. května čp. 323 okr. Trutnov číslo pasu 36/51.

LINOS Thomas nar. 12. 12. 1923 Pirea^d-Řecko bytem Úpice ul. 3. května čp. 323 číslo pasu 35/51.

NACHAMAS Jacobis nar. 12. 5. 1920 Soluň-Řecko bytem Úpice ulice 3. května čp. 323 číslo pasu 34/51.

ZACHAROPOULOS André nar. 15. 8. 1928 Patras-Řecko bytem Hoříčky čp. 66 okr. Náchod číslo pasu 32/51.^e

Jmenovaní odejeli mezinárodním rychlíkem přes Cheb do Frankfurtu.¹ V pase mají uvedeno jako účel cesty vystěhování. Zprávu předkládáme VStb a žádáme, aby byla

¹ Řekové, kterým odjezd z ČSR zajišťovalo řecké vyslanectví, byli směřováni do Frankfurtu nad Mohanem, kde se měli hlásit tamnímu řeckému konzulovi.

s řeckým konsulátem provedena dohoda tak jako s Jugoslávským konsulátem, a to v tom směru, že pas vydaný řeckým konsulátem je platný k překročení státních hranic jen tehdy má-li držitel v cestovním pasu výjezdní doložku z ČSR. Toto opatření žádáme z těch důvodů, že jsou v řecké politické emigraci monarchofašističtí agenti, kteří touto legální cestou opouštějí území ČSR, když před tím byli vyloženými agenty řecké zpravodajské služby a po nasbírání poznatků, které se jim podařilo získat, tak uniknou potrestání za protistátní činnost, kterou zde na území republiky za svého pobytu prováděli.^{f2}

Velitel sektoru I.³

soudruh U r b a n⁹

ABS, f. 310, sign. 310-67-18. Originál, strojopis, 1 strana

- 2 Dne 2. 4. 1951 došla ze sekretariátu velitele StB odpověď, aby dohodu s řeckým konsulátem o potřebě výjezdní doložky v pasu zařídil I. sektor samostatně přes MZV. I. sektor se spojil s odborem E MNB, který měl na starosti pasové a vízové záležitosti. Nakonec bylo dohodnuto, že odbor vydá pokyny oddílům pasové kontroly, aby osoby, vykazující se řeckým pasem, při odchodu z ČSR zadržely. Viz dokument č. 5.
- 3 I. sektor Velitelství StB (od června 1952 1. odbor HS StB) představoval tzv. obranné zpravodajství, tzn. kontrarozvědku, zaměřenou proti zahraničním zpravodajským službám a jejich domácím spolupracovníkům.
 - a Zpráva uvozena hlavičkou *VELITELSTVÍ STÁTNÍ BEZPEČNOSTI – I SEKTOR*; v záhlaví uvedeno datum 30. března 1951, čj. 2217/10122b-51 a *Při odpovědi uveďte vždy toto číslo jednací*. Adresátem byl sekretariát velitele StB.
 - b Velké obdélníkové razítko, uvnitř červeně *MINISTERSTVO NÁR. BEZPEČNOSTI – Velitelství státní bezpečnosti – Tajné* (škrtnuto) – *Došlo 31. III. 1951 – Čj.: A-2010/0 – Přílohy 0*.
 - b Pravděpodobně má být Mytiléna.
 - d Pireos.
 - e Rukou po straně dopsáno s. *Jiřík – napiš dopis I. sekt. – I. sekt. zařídí přes Zamini*. Vlastnoruční podpis Kroupa.
 - f *Od řeckým konsulátem provedena* podtrženo rukou.
 - g Vlastnoruční podpis Urban Vincent. Vincent Urban vedl I. sektor Velitelství StB od 22. 3. 1951 do 15. 6. 1951.

Dokument č. 4

1951, 6. června – Praha, Připomínky ke spolupráci s MNB.^a

Připomínky ke spolupráci s MNB v otázce řecké politemigrace.^b

V poslední době došlo k několika případům útěku do zahraničí osob z řad řecké emigrace v Československu, a to za pomoci řeckého monarchofašistického vyslanectví v Praze.

1/ Dne 24. 3. 1951 uteklo z Trutnovska do západního Německa 5 osob: F i k o s Antonios,

L i m o s Thomas, N a c h a m a s Jakos, C h i o t i s Emanuel a Z a c h a r o p u l o s Andre.

2/ Dne 10. 4. 1951 utekl z Jeseníku do západního Německa T h e o d o s a t o s Janis.

3/ Dne 12. 5. 1951 zmizeli z Krnova M a s s a s Nikolas, C h a z i d i m i t r i u Takis, o nich není známo, zda přešli hranice.

Podle zjištění jsou mezi těmito uprchlíky, kteří legálně na řecký vystěhovalecký pas opustili naše území, většinou osoby z řad bývalých monarchofašistických zajatců a nespolehlivých živilů, na které jsme bezpečnostní orgány již dříve upozorňovali,^c jelikož prováděli mezi řeckou a makedonskou emigrací rozkladnou činnost a pravděpodobně i špionáž. /Viz materiál zaslaný 18. 5. 1951 č.j. H/Lo-IX-1535/51 s. Kopřivovi/.¹

¹ Materiál se nepodařilo dohledat.

Z toho vyplývá, že těmto upozorněním nebylo dostatečně ze strany MNB přihlíženo a nebyla jim doposud věnována patřičná pozornost.

Jako příklad uvádíme tyto případy:

- 1/ P a n a g i o t i s Alekos, totožný s P a n i o t i d i s, na něhož byl 3. 4. 1950⁴ upozorněn orgán N e t r e f a² a 24. 8. 1950^d byla dána písemná zpráva orgánu C h a l u p o v i.³ Panagiotis před několika měsíci zmizel z ČSR a poté byly již zachyceny jeho dopisy z Francie. Za pobytu v ČSR udržoval styky s bývalým kapitánem monarcho-fašistické armády Stefanosem F a l l a d o u z Prahy, na něž jsme písemně upozornili MNB dopisem z 27. 3. 1951,^d adresovaným s. J. Horovi.⁴
- 2/ R o z a l e s Dimitrios⁵ byl v lednu 1950 zadržen a vyslechnut orgány MNB v Praze, když chtěl odletět do USA, odkud k nám přijel. Jmenovaný nepřetržitě provádí rozkladnou práci a stýká se s reakčními živly. V relaci MNB 29. 7. 1950 se o něm píše, že byl najat ve Spojených státech a poslán do Prahy. /Kým, není řečeno/. Na Rozales bylo několikrát upozorněno a nachází se rovněž v seznamu nespolehlivých osob, předaných orgánu U h l í k o v i⁶ v prosinci 1950.^d Posledně byla jeho charakteristika přiložena k dopisu s. Kopřivovi 18. 5. 1951.
- 3/ M a s s a s Nikolas zmizel z Krnova 12. 5. 1951. Na jmenovaného bylo upozorněno v seznamu nespolehlivých osob, předaném v březnu 1950^d orgánu N e t r e f o v i, opis tohoto seznamu je přiložen k dopisu s. Kopřivovi ze dne 18. 5. 1951.
- 4/ T h e o d o s a t o s Janis, odejel v dubnu 1951^d na řecký pas do západního Německa. Na něho byl upozorněn v březnu 1950 orgán N e t r e f a, který obdržel seznam nespolehlivých příslušníků řecké emigrace, jehož opis je také přiložen k dopisu s. Kopřivovi z 18. 5. 1951.
- 5/ P h y l i s George⁷ a P e t r o s Joannu, řečtí studenti z Cypru,⁸ měli být již v srpnu 1950^d jako nespolehlivé živly vyhoštěni z ČSR. Jmenovaní se stýkali s jistým G a v r i s e m, rovněž studentem z Cypru, který s pomocí britského vyslanectví z ČSR utekl a nyní v cyperském tisku Československo pomlouvá a napadá.⁹ Phylis a Petros udržovali rovněž styky s britským vyslanectvím v Praze.

Záležitost obou jmenovaných byla dne 4. 8. 1950^d projednána s orgánem MNB s. C h a l u p o u.¹⁰ Když kontrolou, prováděnou koncem r. 1950 bylo zjištěno, že oba nespolehliví studenti jsou v ČSR, bylo to oznámeno Z á v o d s k é m u¹¹ dopisem z 19. 1. 1951.

- 2 Pravděpodobně Karel Netrefa (nar. 1913), v polovině října 1950 byl převeden k MPSP.
- 3 Pravděpodobně Jiří Chalupa (nar. 1923), působící u administrativně hospodářského sektoru MNB.
- 4 Jaroslav Hora (1912–1994), v l. 1951–1952 velitel StB.
- 5 Dimitrios Rozales, studoval lékařskou fakultu v Brně, kterou nedokončil.
- 6 Pravděpodobně Vladimír Uhlík (nar. 1924), působící u administrativně hospodářského sektoru MNB.
- 7 George Phylis (nar. 1926) po dokončení studia na filozofické fakultě UK pracoval jako svářeč v NHKG Ostrava. Byl tipován čs. rozvědkou k možné spolupráci. V dokumentech je také označován jako Georgios Filis. Po jeho odjezdu z ČSR byl svazek uzavřen. Viz ABS, f. 595, objektový svazek r. č. 20300 I. S.
- 8 Jedná se o ostrov Kypr, který do r. 1960 patřil Velké Británii.
- 9 Gavris odešel z Kypru bojovat do Řecka, po porážce komunistů se dostal do ČSR, kde působil jako tlumočnick. Chtěl se vrátit na Kypr, vedení řecké stranické organizace mu odebralo pas. Nový pas nakonec získal na britské ambasádě a odjel z Československa.
- 10 Heda Synková ze sekretariátu ÚV KSČ na jednání požadovala u obou zrušení pobytu, zároveň se ale nemělo jednat o vyhoštění, protože panovala obava ze zpolitizování případu na mezinárodní scéně. Současně se s ministerstvem školství jednalo o zrušení stipendií. Přestože Chalupa ujišťoval, že záležitost byla vyřízena, zjistilo se koncem roku, že oba v ČSR studují na stipendium dále. Koncem roku 1950 bylo o celé záležitosti znovu jednáno na MNB a posléze byl odeslán uváděný dopis O. Závodskému. ABS, f. 310, sign. 310-109-6, Dopis H. Synkové adresovaný O. Závodskému, 29. 1. 1951.
- 11 Osvald Závodský (1910–1952), velitel SB, popraven v procesu s tzv. protistátním spikleneckým centrem R. Slánského.

20. března 1951 zaslalo nám MNB informaci o P h y l i s o v i a P e t r o s o v i, podepsanou s. K r o u p o u,¹² v níž se uvádí, že P e t r o s odmítá opustit ČSR a tudíž vyhoštění nelze provést podle stanoveného ujednání a žádá další rozhodnutí sekretariátu ÚV KSČ.¹³ Na tento dopis byla dána odpověď 5. 4. 1951, v níž bylo s. K r o u p o v i sděleno, že určit postup v této záležitosti je věcí bezpečnostních orgánů. Dle našich zjištění jsou oba nespolehliví cyperští studenti v ČSR.¹⁴

6. června 1951.

NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 145, a. j. 571. Originál, strojopis, 2 strany

- 12 Vlastislav Kroupa (nar. 1922), náčelník sekretariátu Velitelství StB od února 1951 do ledna 1952.
- 13 Petros údajně prohlásil, „že z ČSR neodejde a že se nechá raději zavřít. V našem kriminále prý se bude mít lepší než v kapitalistických státech na svobodě“. ABS, f. 310, sign. 310-109-6, Dopis velitele I. sektoru Velitelství StB K. Pixy adresovaný sekretariátu velitele StB, 13. 3. 1951.
- 14 Přestože jim bylo odebráno stipendium, minimálně Phylis zůstal v Československu, měl ovšem problémy dostudovat a podařilo se mu to až v únoru 1954, na Kypr se vrátil koncem téhož roku.
- a Zpráva pochází z MO ÚV KSČ.
- b V originálu podtrženo přerušovanou čarou. Rukou nadepsáno *Řecká emigrace*.
- c Věta podtržena rukou červeně.
- d Datum podtrženo rukou červeně.

Dokument č. 5

1951, 16. července – Informace ze sekretariátu ÚV KSČ pro Gemindera ve věci Řeků, kteří zmizeli ze stavby ve Víru.

[...]a

Soudruh

G e m i n d e r.^{b1}

Přes MPSP obdrželi jsme hlášení, že od 9. t. m. je neznám 26 řeckých emigrantů, pracujících na stavbě přehrady ve Víru na Moravě a jsou vážné obavy, že se na pracoviště již nevrátí. Vedení závodu údajně vyrozumělo bezpečnostní orgány.^c

Doporučujeme dotázat se MNB, co je jim o zmizení řeckých emigrantů známo.

Upozorňujeme, že stavba přehrady ve Víru je vojenským objektem. Pracuje zde 139 řeckých emigrantů, a podle zpráv, které jsme obdrželi, je mezi těmito na 58 zajatců řecké monarchofašistické armády, jejichž seznam s 5 bližšími charakteristikami byl předán MNB v min. týdnech.²

Se soudružským pozdravem^d

NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 145, a. j. 571. Originál, strojopis, 1 strana

- 1 Bedřich Geminder (1901–1952), v l. 1947–1951 vedoucí MO ÚV KSČ, popraven 3. 12. 1952 v rámci procesu s tzv. protistátním spikleneckým centrem R. Slánského. Více viz Anev, Petr – Bílý, Matěj (eds.): *Biografický slovník vedoucích funkcioářů KSČ (1921–1989) A–K*. Praha: Academia – Ústav pro studium totalitních režimů, 2018., s. 351–354.
- 2 Dokument se nepodařilo dohledat.

- a V záhlaví uvedeno datum 16. července 1951 a čj. *Th/Lo-IX-1986/51*. Dále červené obdélníkové razítko s nápisem *Tajné*.
- b V originálu potvrzeno přerušovaně.
- c Červené obdélníkové razítko s textem *Došlo: 16. VII. 1951 - I/6 - Č. j.: 1018T*.
- d Vlastnoruční podpis Synková. Heda Synková (nar. 1910), pracovala v evidenčním odboru ÚV KSČ, s Karlem Švábem přešla na podzim 1949 k MV, po jeho zatčení se vrátila do stranického aparátu.

Dokument č. 6

1951, 16. července – Praha, Zpráva I. sektoru o řeckých zajatcích pro ministra národní bezpečnosti.

[...]^a

Zpráva pro soudruha ministra.^b

Věc: zajatci řecké monarchofašistické armády v ČSR.

S řeckými partyzány přišlo do ČSR také 130 zajatců – příslušníků monarchofašistické armády, kteří byli ubytováni v jednotlivých táborech společně s partyzány a zařazeni do pracovního procesu.¹ Ačkoliv jejich sociální podmínky byly zde velmi dobré, projevovala se u nich touha vrátit se domů. Tuto touhu chtěli uskutečnit legálním odchodem do Řecka. V březnu t. r. jsme zjistili, že odjela na řecké pasy skupina 11 lidí, a proto jsme o tom podali zprávu veliteli státní bezpečnosti, abychom čelili případným mezinárodním komplikacím. Žádali jsme, aby do řeckých pasů byla zavedena výjezdní doložka, jak je tomu na př. u jugoslávských st. příslušníků, čímž bychom byli předem informováni o odjezdu řeckých monarchofašistů.² S. velitel státní bezpečnosti s tímto návrhem souhlasil a dal příkaz, abychom se spojili s odborem E MNB,³ který měl toto opatření provést. S. Suk⁴ vysvětlil, že v nejbližší době má být schválen návrh na všeobecná čs. výjezdní visa a navrhl, abychom prozatímně tomuto zjevu čelili tak, že on sám dá pokyn oddílům pasové kontroly, aby osoby, vykazující se řeckým pasem při odchodu z ČSR zadržely a tyto případy hlásili velitelství státní bezpečnosti, 1. sektoru.

8. července t. r. přišla dálkopisná zpráva z Chebu, že bylo zadrženo 17 řeckých st. příslušníků – monarchofašistů, kteří chtěli opustit území ČSR na řecké cestovní pasy. Vypracovali jsme návrh na jejich eskortování do Prahy, kde by byli vyslechnuti k tomu, kdo organizuje jejich odjezd a případně jich bylo využito k práci odboru Z MNB.⁵ Návrh byl schválen velitelem státní bezpečnosti, 9. července přibyli Řekové do Prahy a orgánové referátu západní politické emigrace sektoru 1 VSTB prováděli s nimi za pomoci tlumočnicka výslechy. Zjistili jsme, že pasy jim vystavil řecký konsul v Praze IOANIDES, který jim rovněž obstaral USA průjezdní visa přes Německo a zdarma jízdenky do Frankfurtu.

V průběhu vyšetřování jsme též zjistili, že skupina odjížděla 8. července přes oddíl pasové kontroly v Horním Dvořišti, kde však přes příkaz je nezadrželi, nepodali ani o tom zprávu a teprve na základě výpovědi jsme provedli další šetření v této věci a zjistili jsme pravdivost výpovědi dle hraničního hlášení oddílu pasové kontroly v H. Dvořišti, které jsme si vyžádali od odboru E MNB.

Je zajímavé, že řecký konsul v Praze, IOANIDES, velmi ochotně vychází ve vydávání pasu mladým, práce schopným lidem, zatímco staré osoby velmi nešetřně odmítá.

1 Počet zajatců uváděný v dokumentech kolísá mezi 120 a 250.

2 Viz dokument č. 3.

3 Evidenční a registrační odbor (odbor E) měl na starosti vedení nejrůznějších evidencí, včetně evidence skutečných i potenciálních nepřátel komunistického režimu nebo lidí překračujících státní hranice.

4 Pravděpodobně Jindřich Suk (nar. 1924), v říjnu 1951 odešel z MNB na vlastní žádost.

5 Zahraniční zpravodajství – rozvědka.

Protože pokládáme odchod řeckých zajatců – monarchofašistů z ČSR za politicky neúnosný, vypracovali jsme návrh pro s. velitele státní bezpečnosti, aby ministerstvo spravedlnosti, správa vězeňských služeb, zařídilo jejich umístění v některém táboře, neboť není dobře možné, aby se vrátili na své původní pracoviště, vodní přehradu ve Víru.⁶

Z výpovědi zadržovaných monarchofašistů jsme též zjistili, že řecký konsul v Praze, IOANIDES, je ochoten vystavit pas každému, kdo si o něho z řeckých zajatců – monarchofašistů zažádá. Je tedy nutné předpokládat, že odjezd z ČSR se bude opakovat. Žádáme proto o sdělení, jak v tomto případě pokračovati, o němž se domníváme, že přesahuje rámec státobezpečnostní práce.

Velitel sektoru 1 VSTB:^c

ABS, f. 310, sign. 310-67-18. Originál, strojopis, 2 strany

6 Zadrženi Řekové byli nakonec vráceni do Víru, později byli souzeni v procesu Zogas a spol.

a Zpráva uvozena hlavičkou *VELITELSTVÍ STÁTNÍ BEZPEČNOSTI*; v záhlaví uvedeno datum 16. července 1951, č. *sine/10736-512217/10122b-51* a *Při odpovědi uveďte vždy toto číslo jednací*. Adresátem byl *sekretariát ministra národní bezpečnosti*.

b V originálu potvrzeno přerušovanou čarou.

c Vlastnoruční podpis npor. Pixa. Kamil Pixa (1923–2008) stál v čele 1. sektoru Velitelství StB od 15. 6. 1951 do 15. 6. 1952.

Dokument č. 7

1951, 25. srpna – Praha, Nóta řeckého vyslanectví určená čs. MZV.

[...]^a

Verbální nota.

Královské řecké vyslanectví vzdává úctu ministerstvu zahraničních věcí a má čest mu sdělit toto:

Dne 7. [a] 8. července sedmnáct řeckých státních příslušníků, jejichž jména, čísla cestovních pasů, atd. jsou uvedena na připojeném seznamu, odjelo vlakem z Prahy do Frankfurtu /přes Cheb/, kde se měli obrátit na řecký konsulát za účelem repatriace.^b

Tyto osoby se však nedostavily na konsulát ve Frankfurtě; ostatně ze zpráv příslušných místních úřadů jest vidno, že tito cestující do západního Německa nepřišli.

Aby bylo zpraveno o jejich osudu, bylo by vyslanectví vděčno ministerstvu zahraničních věcí, kdyby se laskavě obrátilo na příslušné československé úřady a sdělilo vyslanectví veškeré informace, kterých se jim dostalo o osudu výše uvedených řeckých příslušníků, jakož i o okolnostech, pro které nemohli tito ve své cestě pokračovat.¹

Děkujíc předem ministerstvu zahraničních věcí za laskavou pomoc v tomto ohledu, řecké vyslanectví používá této příležitosti, aby jej znovu ujistilo svoji hlubokou úctou.

Praha, 25. srpna 1951.

AMZV, f. MO, kr. 100. Originál, strojopis, 1 strana

1 Viz dokumenty č. 5 a 6.

a V záhlaví uvedeno čj. Č. 914 – AE.

b Přílohou byl seznam sedmnácti Řeků, jejichž jména později figurovala v procesu Zogas a spol. Viz příloha č. 2.

Dokument č. 8

1951, 24. září – Praha, Informace MNB o útěku řeckých monarchofašistů určená sekretariátu ÚV KSČ.

[...]^a

Vážený soudruzi,

k vašemu dopisu ze dne 31. srpna 1951 sděluji, že z 26 řeckých emigrantů, kteří uprchli ze stavby přehrady ve Víru na Moravě, bylo 17 uprchlíků zadrženo, ostatním se podařilo území ČSR opustit.¹ Útěk byl organisován řeckým konsulem v Praze, který všem vystavil řecké pasy, obstaral průjezdní visa přes Německo a zakoupil jízdenky do Frankfurtu. Bylo učiněno opatření, aby se podobný případ nemohl opakovat.²

K tomu podotýkám, že máme v úmyslu izolovat monarchofašisty od ostatních řeckých politických emigrantů a soustředit je ve zvláštním táboře, dosud se nám však nepodařilo nalézt vhodný objekt.³

Se soudružským pozdravem

Jar. Hora^{b4}

NA, f. MO ÚV KSČ, sv. 145, a. j. 571. Originál, strojopis, 1 strana

1 Viz dokumenty č. 5 a 6.

2 Viz dokument č. 5.

3 Viz dokument č. 12.

4 Doplněno vlastnoručním podpisem.

a Zpráva uvozena hlavičkou *Věc: Řečtí emigranti – sdělení, k čj.: I/6 1018 T*; v záhlaví uvedeno datum 24. září 1951, čj. A-490/Z-51. Adresátem byl sekretariát ÚV KSČ, Praha.

b Doplněno vlastnoručním podpisem.

Dokument č. 9

1952, 4. července – Praha, Dopis MO ÚV KSČ adresovaný ministru národní bezpečnosti upozorňující na chystanou demonstraci řeckých monarchofašistů.

[...]^a

Vážený soudruhu!

Od politického vedoucího řecké emigrace v ČSR jsme dostali zprávu, že řečtí monarchofašističtí zajatci připravují provokační demonstraci před řeckým vyslanectvím v Praze, nebude-li jim umožněn okamžitý návrat do Řecka.

Hlavní středisko příprav této demonstrace je ve Výrech.¹ Zajatci chtějí po skupinkách přijet do Prahy a zde se shromáždit na dosud neznámém místě.

Se soudružským pozdravem^b

Baramová^c

ABS, f. A 2/1, inv. j. 1392. Originál, strojopis, 1 strana

1 Jedná se o Vír (okr. Žďár nad Sázavou).

a Zpráva uvozena hlavičkou *Mezinárodní oddělení ÚV KSČ*; v záhlaví uvedeno datum 4. července 1952, čj.: XI-Ba/Kin-290 a *Uvedte v odpovědi*. Adresátem byl ministr národní bezpečnosti Karol Bacilek.

b Razítko *Ústřední výbor Komunistické strany Československa Oddělení mezinárodní*.

c Vlastnoruční podpis. Anna Baramová (1911–1996), vedoucí MO ÚV KSČ. Viz Anev, Petr – Bílý, Matěj (eds.): *Biografický slovník vedoucích funkcionářů KSČ (1921–1989) A–K*, c. d., s. 137–139.

Dokument č. 10

1952, 14. července – Praha, Zpráva náměstka MNB pro ministra o opatření podniknutých ve věci řeckých monarchofašistů.

[...]^a

Vážený soudruhu,

k dopisu s. Baramové sděluji:

Dne 5. 7. 1952 dostali pracovníci státní bezpečnosti zprávu, že řečtí monarchofašističtí zajatci připravují demonstraci před řeckým vyslanectvím v Praze.¹ Na základě této zprávy bylo okamžitě uloženo krajským správám Stb v Brně, Olomouci, Ostravě a Hradci Králové, ve kterých se zdržují řečtí monarchofašisté, aby byla zvýšená agenturní práce mezi monarchofašisty. Nebyl však zjištěn žádný pokus o demonstraci, nebo o výpravu většího počtu osob do Prahy.

Pracovníci Stb vypracovali návrh na soustředění řeckých monarchofašistických zajatců a jako vhodný objekt pro soustředění vybrali kamenolom v Jakubčovicích u Opavy.² Rozhodnutím kolegia z června t. r. bylo soustředění monarchofašistů uloženo náměstkovi ministra národní bezpečnosti s. Kotalovi.³ Pracovníkům Stb přísluší pouze rozhodnutí, kteří z řeckých monarchofašistů budou prvotně do střediska zařazeni. Dále jsou povinni rozhodnouti, kteří z řeckých soudruhů budou provádět funkci tlumočnicků, správců tábora neb podobně a budou ve spolupráci s operativními orgány vězeňské správy MNB provádět agenturní práci mezi monarchofašisty. Dle prohlášení pracovníků vězeňské správy je možno během nejbližších dnů provést vyklizení budov, v nichž budou monarchofašisté ubytováni a do 14 dnů možno začít středisko obsazovat. Příslušné krajské správy státní bezpečnosti připravují proto seznamy řeckých monarchofašistů, které nutno z hlediska státně-bezpečnostního zařadit do střediska především. Pro začátek je možno koncentrovat asi 100 osob, t. j. dostatečný počet osob, aby byli likvidováni iniciátoři nepřátelské činnosti mezi řeckými příslušníky.

Jakmile oznámí vězeňská správa, že budovy jsou obyvatelné a že jsou učiněna opatření k střežení, může být přikročeno k soustředění.

Se soudružským pozdravem

/plk. Antonín Prchal/^b

ABS, f. A 2/1, inv. j. 1392. Originál, strojopis, 2 strany

1 Viz dokument č. 9.

2 Lom u Jakubčovic nad Odrou vznikl již v r. 1876, těží se dodnes. Vězni ve zdejším NPT pracovali v l. 1948–1958.

3 Jindřich Kotal (1917–2005), byl náměstkem pro velitelství Veřejné bezpečnosti, vězeňský odbor, spojovací odbor a administrativně-hospodářský odbor. Více k němu viz *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948–1989. Ministři a jejich náměstci*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009, s. 102–104.

a Zpráva uvozena hlavičkou *VELITELSTVÍ STÁTNÍ BEZPEČNOSTI – I SEKTOR*; v záhlaví uvedeno datum 14. července 1952, čj. N/1-3202/9-taj-52 a K čj.: KM-655 K-52. Adresátem byl soudruh šéft. Karel KOMÁREK, osobní tajemník ministra národní bezpečnosti.

b Vlastnoruční podpis. Antonín Prchal (1923–1996), jako náměstek řídil velitelství StB, rozvedku, evidenční a registrační odbor, archivní a studijní ústav a technický ústav MNB. Více k němu viz *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948–1989. Ministři a jejich náměstci*, c. d., s. 151–153.

1952, 29. srpna – Praha, Nóta řeckého vyslanectví ve věci zadržených Řeků.[...]^aVerbální nota.^b

Řecké vyslanectví projevuje úctu ministerstvu zahraničních věcí a má čest sdělit mu toto:

Podle vyslanectvím získaných informací zajistily československé úřady ve Víru /u Bystřice n. Pernšt./ ve středu dne 20. srpna t. r. nejméně 30 řeckých příslušníků, jejichž jména jsou uvedena na připojeném seznamu.¹

Nutno poznamenat, že tito řečtí příslušníci se obrátili, ve většině případů již před delší dobou, na řecké vyslanectví se žádostí o návrat do Řecka. Vybavení pasy regulérně vystavenými konsulárním oddělením řeckého vyslanectví připravovali se splnit nezbytné formalities vůči čs. úřadům, aby získali výjezdní visa. Prvních 17 bylo již předmětem noty č. 914/AEe, kterou vyslanectví zaslalo v této věci ministerstvu dne 25. 8. 1951 a která do dnešního dne nebyla poctěna odpovědí.²

Kromě toho má řecké vyslanectví čest upozornit ministerstvo na skutečnost, že v připojeném seznamu uvedených 30 příslušníků spadá do kategorie osob, o jejichž repatriaci pojednává rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 1. 12. 1950.³

Nutno dodat, že podle jistých informací došlo i na jiných místech v Československu k zajištění řeckých občanů. Jedná se ve všech případech o osoby spadající do téže kategorie a projeví svůj úmysl býti repatriovány.

Vzhledem k tomu, co bylo uvedeno, bylo by vyslanectví povděčno ministerstvu zahraničních věcí, kdyby mu ve lhůtě pokud možno nejkratší sdělilo zda došlo ve Víru nebo jinde v Československu ještě k jiným zajištěním kromě uvedených 30 příslušníků, a co je důvodem tohoto opatření čs. úřadů. Vyslanectví prosí ministerstvo, aby laskavě intervenovalo u příslušných úřadů, aby zajištění řečtí příslušníci byli propuštěni a umožněna jejich repatriace.

Děkujíc předem ministerstvu zahraničních věcí, používá řecké vyslanectví této příležitosti, aby je znovu ujistilo svou hlubokou úctou.⁴

V Praze dne 29. srpna 1952.

Ministerstvo zahraničních věcí,
Praha.

AMZV, f. MO, kr. 100. Opis, strojopis, 1 strana

1 Seznam obsahuje jména 30 Řeků, z toho 17 bylo těch, kteří se neúspěšně pokusili odjet v červenci 1951 (viz dokument č. 6), a kteří byli později souzeni ve skupině Zogas a spol., dalších 13 bylo zařazeno do procesu Kanos a spol. Seznam není úplný, celkem bylo zatčeno 34 emigrantů pracujících ve Víru.

2 Viz dokument č. 7.

3 Tato informace vyvolala na MZV ohlas, ministerstvo totiž ve své notě ze 14. 10. 1952 přítomnost těchto osob na našem území nepopřelo, pouze vyhýbavě uvedlo, že vzhledem k velké fluktuaci nemá informace o tom, kde se zrovna nacházejí (viz dokument č. 7). Ve stejné době přítom čs. delegace v OSN ve shodě s delegací států sovětského bloku popírala existenci zajatců na našem území.

4 Řecké vyslanectví zaslalo ve věci další noty 12. a 29. 9. 1952, v nichž přidávalo další jména zajištěných řeckých občanů. MZV se obrátilo na MNB a 14. 10. 1952 byla předána odpověď (viz dokument č. 13).

a Zpráva uvozena hlavičkou *Královské řecké vyslanectví*; v záhlaví uvedeno čj. 896/Aze a poznámky, že se jedná o překlad [z francouzštiny – pozn. aut.] a opis. Adresátem byl *sekretariát velitele StB*.

b V originálu podtrženo.

1952, 5. září – Praha, Informace pro ministra národní bezpečnosti ve věci řeckých monarchofašistů.[...]^a

K Vašemu přípisu ze dne 2. 7. t. r. č. j. KM-655/K-32 Vám sděluji:

vzhledem k tomu, že vyhledání pracovního tábora pro řecké monarchofašisty z hlediska úplné izolace od veřejnosti, na základě požadavků STb bylo velmi obtížné, nedošlo k provedení usnesení kolegia ve stanoveném termínu.¹

Na základě dalších událostí a to poznatků HS-STb, že v době dovolených řec. monarchofašistů byly pokusy spojení s řeckým vyslanectvím, jsem dal příkaz po dohodě se soudruhem ministrem k okamžitému stažení všech zajatců-monarchofašistů do uvolněné věznice v Opavě, která bude volná až do zásahu našeho soudruha ministra k vytvoření výzkumného ústavu.

Jsou činěny přípravy k vyhledání vhodného pracoviště a věznice, která by vyhovovala požadavkům HS-STb. Mám v úmyslu ihned po návratu soudruha ministra projednat jejich umístění v Jáchymově, kde je možné podmínkám STb vyhovět. Vzhledem k tomu, že v této oblasti máme již maďarské zajatce, myslím, že proti tomuto návrhu nebude námitek. V tom případě, že bude dán souhlas, zařídím jejich přemístění do konce tohoto měsíce.

V souvislosti s touto akcí byly zajištěny taktéž 3 ženy, které jsou prozatím umístěny v Pardubicích.² O jejich dalším zařazení se dohodnu se soudruhem náměstkem Prchalem.

Žádám abyste v tomto smyslu informoval příslušné činitele.

Náměstek ministra NB:

plk. J. Kotal^b

ABS, f. A 2/1, inv. j. 1392. Originál, strojopis, 1 strana

1 Viz dokument č. 10.

2 Jedná se o ženskou věznici v Pardubicích.

a Zpráva uvozena hlavičkou *Ministerstvo národní bezpečnosti, poštovní úřad Praha*; v záhlaví uvedeno datum 5. září 1952, čj. N/3-3327/4 taj.52 a výtisk č. 1, tajné. Adresátem byl *sekretariát soudruha ministra, k rukám s. špkt. Dr. K. Komárka, zde*.

b Vlastnoručný podpis.

1952, 14. října – Praha, Odpověď MZV na nóty řeckého vyslanectví.[...]^a

Ministerstvo zahraničních věcí projevuje úctu královskému řeckému vyslanectví a má čest oznámiti k jeho notám ze dne 29. srpna 1952, č. 896-AEe¹ a ze dne 12. září 1952, č. 915-AEg,² že šetření provedené příslušnými československými úřady nepotvrdilo,^b že by bylo došlo k zajištění řeckých příslušníků, uvedených v citovaných notách královského vyslanectví.

K tomu dovoluje si ministerstvo zahraničních věcí poznamenat, že vzhledem k velké fluktuaci řeckých příslušníků v Československu,^b kteří mění často své zaměstnání

1 Viz dokument č. 7.

2 Nóta se vztahovala ke zmizení Mateu Fani, která jednala o vystavení pasu. F. Mateu byla odsouzena v procesu Mateu a spol.

i místo pobytu, případné pátrání po zmíněných osobách vyžádalo by si značné doby a bylo by velmi obtížné i nákladné.

Ministerstvo zahraničních věcí povede přesto věc v patrnosti a podaří-li se během doby zjistit, kde se zmíněné osoby zdržují, bude královskému vyslanectví podána zpráva.

Ministerstvo zahraničních věcí používá této příležitosti, aby znovu ujistilo královské řecké vyslanectví svou hlubokou úctou.

V Praze dne 14. října 1952.

AMZV, f. MO, kr. 100. Originál, strojopis, 2 strany

a Zpráva uvozena čj. č. 133.586/52-ZEO/2. Adresátem bylo *Královské řecké vyslanectví, Praha*.

b Podtrženo rukou.

Dokument č. 14

1952, 6. listopadu – Praha, Nóta řeckého vyslanectví ve věci 30 Řeků.

[...]ª

Řecké vyslanectví vzdává úctu ministerstvu zahraničních věcí a má čest mu sdělit, v odpovědi na jeho č. 153.586-ZEO ze dne 14. 10. t. r.¹ následující:

Vyslanectví vzalo na vědomí výsledek šetření čs. úřadů, které podle výše uvedené noty nepotvrdilo skutečnost, že by ve Víru bylo zatčeno více než 30 řeckých příslušníků.² Nicméně podle informací, které toto vyslanectví má, lze vyvodit, že:

1. Zatčení dotyčných osob – podle novějších informací celkem 34³ – žijících a pracujících jako dělníci na stavbě přehrady ve Víru, stalo se dne 20. srpna v době, kdy zaměstnanci opouštěli normálně zaměstnání k obědu do kantiny. Za tím účelem sedělo v kanceláři jistého p. Kubíka několik příslušníků civilní stráže, kteří měli seznam jmen, vystavený již předem; Kubík poskytoval potřebné informace, týkající se totožnosti zatčených řeckých příslušníků atd.

2. Osoby, o něž jde, kromě jedné nebo dvou, zatčené během odpoledne byly odvezeny mezi 13–14 hod. téhož dne autem neznámo kam, aniž by měly čas zajít domů se převléci ze svých pracovních šatů.

3. Osobní svršky výše uvedených osob byly den nato řádně zapečetěny odneseny pak kolem 7. října t. r. příslušným orgánům; výjimka byla učiněna u svršků patřících Papadakisovi, Bourzasovi a Charanasovi⁴ /viz listinu připojenou k notě vyslanectví č.896/29.8.1952/⁵, kteří žijí ve Víru v domácnosti s řeckými ženami Helenou Démeris, Cornelií Stamapopolos a Soňou Tachydromidou. Nutno poznamenat, že posledně jmenované rodiny mají každá po jednom dítěti ve stáří 1 – 2 let.

4. Tyto tři ženy nevědí, kde se jejich druzi nacházejí, jakož i ostatní zatčení Řekové. Naproti tomu výše uvedené skutečnosti jsou dobře známé ve Víru jak tamější řecké kolonii, tak i mezi českým obyvatelstvem této malé obce; hromadné zatčení 34 osob téže cizí příslušnosti je tam pravděpodobně považováno za jednu z „událostí“ posledních měsíců.⁶

Dále a nezávisle od výše uvedených skutečností má vyslanectví za to, že by bylo zby-

1 Viz dokument č. 13.

2 Viz dokument č. 11.

3 Z uvedených bylo sedmáct odsouzeno v procesu Zogas a spol. a sedmáct v procesu Kanos a spol.

4 Michal Papadakis, Christos Bourzas, Dimitrios Charanas.

5 Viz dokument č. 7. Příloha k notě obsahující jména sedmácti Řeků zadržovaných na hranicích nebyla do edice zařazena.

6 Viz dokument č. 16.

tečně se udržovat v domnění, že jde o dobrovolnou změnu pobytu dotyčných osob, ve skutečnosti tito řeckí příslušníci byli více než dva roky usazeni a registrováni ve Víru, kde pracovali. Většina z nich po dobu jednoho roku se snažila obdržet výjezdní visa z ČSR a až do 20. srpna nepřestali se jich dožadovati, jak je zdejšímu vyslanectví známo. Nemůže se tedy předpokládat, že se najednou rozhodli hromadně změnit pobyt, opustit práci – a u tří z nich jde o opuštění žen a malých dětí – aniž by se o svém vzdálení zmínili buď konzulárnímu úřadu, od něhož většina z nich obdržela pasy, nebo místním úřadům, anebo vedení závodů, které by jistě nebylo mohlo bez nesnází uvolnit najednou takový počet dělníků. Je zejména těžko představitelné, že by byli všichni vědomě souhlasili s porušením přísných československých předpisů o hlášení pobytu cizinců a o změně pracoviště a tak si předem ztížili možnosti najít jinde v zemi přístřeší a práci, při tom necháváme stranou to, že ti z nich, kteří již mohli požádat o výjezdní visa, by se tím byli vzdali možnosti dostat zprávu o vyřízení, na kterou již čekají dlouhé měsíce s vytrvalou nadějí, že bude kladné.

Vyslanectví je přesvědčeno, že uvedené skutečnosti, o jichž laskavé sdělení příslušným úřadům ministerstvo prosí, dovolí těmto úřadům urychleně a bez obtíží nalézt tyto řecké příslušníky a učinit potřebná opatření k jejich repatriaci s pomocí této mise.

Zdvořilost.

AMZV, f. MO, kr. 100. Originál, strojopis, 2 strany

a Zpráva uvozena hlavičkou *Český překlad noty řeckého vyslanectví z č.137.687/52-ZEO/2*; v záhlaví uvedeno čj.111.2-AEe. Adresátem bylo *Ministerstvo zahraničních věcí, v městě*.

Dokument č. 15

1952, 20. listopadu – Praha, Záznam pro čs. delegaci v OSN týkající se řeckých zajatců v Československu.

Záznam.^a

Odd. ZEO–2¹ učinilo dne 19. 11. 1952 – spis č. 137.957/52 – v odd. MO/1² tento dotaz: „... jaké stanovisko hájí naše delegace na Valném shromáždění OSN ve věci repatriace řeckých politických uprchlíků, jimž bylo uděleno právo asyly v ČSR.“

Odd. MO/1 dalo terit. odd. ZEO–2 tuto odpověď:

Československá a spojenecké delegace zaujímaly a zaujímají doposud v otázce repatriace řeckých politických uprchlíků na Valném shromáždění stanovisko, že nevydají tyto osoby požívající v lidově demokratických zemích právo asyly řecké monarchofašistické vládě, která se chce těmto řeckým demokratům pomstít za to, že se postavili na obranu země proti zahraničním imperialistům a jejich pomahačům z řad monarchofašistů.

O jiných osobách, jako na př. o zavlečených příslušnících řeckých ozbrojených sil, se ani naše, ani spojenecké delegace na Valném shromáždění ve svých projevech nezmiňovaly.

Resoluce VS 382/V z 1. 12. 1950, požadující repatriaci příslušníků řeckých ozbrojených sil, kteří byli domněle zavlečeni partyzány na území lidově-demokratických států,³ byla naší i spojeneckými delegacemi označena za pomlouvačnou. Československo a spojenci hlasovali proti přijetí této resoluce.

S. ministři byl předložen ke schválení návrh projevu k této otázce, jež se bude projednávat na VII. valném shromáždění OSN v New Yorku jako stížnost řecké vlády na neplnění ustanovení zmíněné resoluce lidově demokratickými státy. Návrh projevu byl vypracován v linii dosud sledované a hájené v této otázce naší a spojeneckými delegacemi i na Valném shromáždění.

1 Západoevropský odbor.

2 Mezinárodní odbor.

3 Viz dokument č. 2.

Současně však odd. MO/1 podotýká, že naše odpověď, daná na poslední tři noty řeckého vyslanectví v Praze, narušuje tuto dosud zastávanou linii v této otázce tím, že přiznává na čs. území existenci 30 osob, jež označuje nota řeckého vyslanectví za osoby, na něž se vztahují ustanovení resoluce Valného shromáždění 382/V z 1. 12. 1950 o repatriaci – t. j. osoby, označené zmíněnou resolucí za příslušníky řeckých ozbrojených sil a které podle sdělení řecké noty požádaly o repatriaci a byly jim již vystaveny cestovní pasy.⁴

20. listopadu 1952.
Z. Černík^b

AMZV, f. MO, kr. 100. Originál, strojopis, 2 strany

⁴ Viz dokument č. 13.

a V originálu podtrženo.

b Vlastnoruční podpis, druhý podpis nečitelný. Zdeněk Černík (1921–2008), pracovník MZV, po zatčení náměstka ministra zahraničí Artura Londona v r. 1951 byl přeložen na MO a vyloučen z KSČ. Později spolupracoval s OSN. Viz Dejmek, Jindřich: *Diplomacie Československa. Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918–1992)*. Praha: Academia, 2013, s. 303.

Dokument č. 16

1952, 5. prosince – Olomouc, Zpráva pro MNB o ohlasu na zatčení řeckých monarchofašistů.

[...]^a

Věc: Soustředění řeckých monarchofašistů – zpráva.

Brzy po akci soustředění řeckých monarchofašistů – navštívil agent „KOSTĀ“¹ Krnov a tázal se na některé z těch Řeků, kteří byli do soustředění pojeti. Tito mu řekli, že uvedené osoby zatkla státní bezpečnost a že je brali přímo ze zaměstnání. Tak i v neděli dne 28. října v Trutnově bylo mezi Řeky řečeno, že T r i k a r i n o s² a ještě několik jiných řeckých příslušníků bylo zatčeno orgány státní bezpečnosti. Totéž sdělil agentovi Řek A v r a m i d i s,³ zaměstnanec n. p. TEXLEN I. v Trutnově, který při svém sdělení kladl zvláště důraz na orgány Stb a při tom varoval agenta a doporučoval mu, aby co nejrychleji z Trutnova odejel, neboť může být rovněž zatčen, protože agent „KOSTĀ“ byl v Trutnově znám jako důvěrný přítel T r i k a r i n o s e.⁴ Teprve později, když agent se snažil podle příkazu vyslanectví získat některé Řeky k cestě na vyslanectví, byl těmito odbýván s tím, že se nechtějí dostat do vězení. Je tedy zřejmé, že zpráva o tom, že někteří Řekové byli pozatýkáni, dostala se do okresu Jeseník a okresů jiných.

Důvěrnou cestou bylo dále zjištěno, že D a r i c i n o s Nikos z Víru u Brna byl krátce po provedeném soustředění na řeckém vyslanectví v Praze, kde podal zprávu o tom, že mnoho Řeků z Víru bylo orgány Stb pozatýkáno.⁵

Zprávu Vám zasílám na Vaše dožádání.

¹ Kostas Kaliondzis (nar. 1932), krycí jméno KOSTĀ, na řecké vyslanectví docházel původně na popud vedení řecké samosprávy, později jeho řízení převzala StB. Jako první upozornil na činnost V. Trikalinose a jeho návštěvy řeckého vyslanectví i na to, že se mělo jednat o protistátní skupinu.

² Správně Trikalinos.

³ Zacharias Arvanitis, zajatec z královské armády.

⁴ K. Kaliondzis se s V. Trikalinosem znal již z jugoslávského Buljkesu.

⁵ Viz dokument č. 11.

Vypracoval:
stržm. Syrůčková.^b

Vyhotoveno 2 × o 1 listě:
výtisk číslo 1 pro MNB
výtisk číslo 2 pro domo.

ABS, f. A 8/1, inv. j. 247, Originál, strojopis, 1 strana

⁶ Miroslav Šmakal (nar. 1925), od července 1952 do března 1954 náčelník I. odboru (kontrarozvědného) na krajské správě StB Olomouc.

a Zpráva uvozena hlavičkou *Ministerstvo národní bezpečnosti, Hlavní správa státní bezpečnosti, odbor I., Praha*; v záhlaví uvedeno datum *5. prosince 1952, čj. A-25658/1041-taj-52 a výtisk číslo...*

b Následuje vlastnoruční podpis.

Dokument č. 17

1953, 9. ledna – Jeseník, Zápis z výsledku svědka Kostase Kaliondzise k osobě Vasilise Trikalinose.

[...]^a

Zápis o výpovědi.^b

[...]^c

Jmenovaný vypověděl toto:

TRIKARINOSE¹ jsem poznal v Jugoslávii v táboře BULKES,² kde jsem byl zaměstnán jako řidič traktoru v STS.³ TRIKARINOS tam přišel asi v roce 1948 byl rovněž zaměstnán v STS jako řidič. Jako spoludělníci jsme se sblížili.⁴ Na které straně TRIKARINOS bojoval nevím, mě se však svěřil, že se úmyslně postřelil do nohy, aby se dostal z fronty.⁵ Pokud vím, byl vždy zaměřen proti politice KSŘ, chtěl zůstat v Jugoslávii. V BULKESÉ však kamarádil s nějakým Janisem, příjmení jsem již zapoměl, který byl přijat do KSŘ a rozhodl se, že do ČSR pojede.⁶ Jedině k vůli němu jel TRIKARINOS též. Janis později, podle sdělení TRIKARINOSE, byl řeckým konsulem tajně letadlem dopraven z ČSR do Jugoslávie i s manželkou a dítětem.⁷ Z Jugoslávie jel TRIKARINOS asi s prvním nebo s druhým transportem,⁸ já jsem odjel z Jugoslávie až s transportem posledním, takže jsme se s TRIKARINOSEM rozdělili a sešli jsme se teprve až v TRUTNOVĚ, kde jsem později přišel s úkolem abych

¹ Správně Trikalinos.

² Kaliondzisův otec, předválečný komunista, bojoval proti německým okupantům a později proti královské armádě. Rodina zatím byla v Buljkesu. Kostas se opakovaně dožadoval možnosti vrátit se do Řecka za otcem a staršími sourozenci, což mu bylo jako mladistvému zamítnuto.

³ Strojní a traktorová stanice. Dostávaly přednostně zemědělské stroje a poskytovaly služby státním zemědělským družstvům.

⁴ K. Kaliondzis v žádostech o návrat do Řecka neuváděl důvod, opakovanými žádostmi se dostal do sporu s řeckou samosprávou, měl si na druhou stranu získat důvěru zajatců, Viz ABS, sb. SvTS, a. č. TS-831036 MV, Návrh na vázání Kostase Kaliondzise, 9. 9. 1952.

⁵ O ničem podobném se V. Trikalinos ve svých výpovědích nezmiňoval a ani na to nebyl dotazován. Vypověděl, že byl v srpnu 1948 odeslán s nemocí plic do jugoslávské Skopje, odkud zhruba po dvou týdnech odjel do Buljkesu. ABS, sb. V-MV, a. č. V-2694 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Trikalinosovi Vasilisovi, Zápis o výpovědi s obviněným Trikalinos Vasil, 13. 1. 1953.

⁶ Podle V. Trikalinose se jednalo o Janise Chacikirkose. Viz ABS, f. V-MV, a. č. V-2694 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Trikalinosovi Vasilisovi, Zápis o výpovědi s obviněným Trikalinosem

⁷ O podobné akci se v dokumentech nepodařilo dohledat ani zmínku, jedná se nejspíše o fabulaci.

⁸ V. Trikalinos odjel z Buljkesu prvním transportem 29. 8., do ČSR dorazil 1. 9. 1949.

zjistil, kdo organizuje odjezdy do Řecka.⁹ Vzpomínám si, že mi TRIKARINOS psal v roce 1950 ze Žamberka do Vilémovic. Za mého pobytu ve Vilémovicích jsme si vyměnili několik dopisů. Později, při jedné mé cestě do Krnova jsem se dozvěděl, že TRIKARINOS je v TRUTNOVĚ a napsal jsem mu do Trutnova, odkud mi TRIKARINOS zase odepsal.¹⁰ Později mi TRIKARINOS napsal, že se musíme spolu sejít. Později jsem odejel do TRUTNOVA se shora uvedeným úkolem, kde jsem se s TRIKARINOSEM sešel. Později se mi TRIKARINOS svěřil, že je v Trutnově tajná organizace řeckých zajatců, kteří mají za úkol dostat všechny zajatce z ČSR do Řecka. V této organizaci bylo dosti Řeků, a pokud si pamatuji na jména, byl v ní PECHNIDIS, BAKALOPULOS, BALABANIS a jiní.¹¹ Do této organizace uvedl TRIKARINOS i mne. TRIKARINOS vyrobil pro mě dýku a v jedné schůzce organizace mi ji dal. Při tom mi řekl, že dýky mají všichni členové organizace a že kdyby někdo z členů organizace jen slovo prozradil, že bude členy organizace zabit. Musel jsem slíbit, že nikomu nic neprozradím, a pak jsem svůj slib musel stvrdit podáním ruky všem přítomným členům skupiny. Při tét[o] schůzce byli přítomni všichni shora jmenovaní. V Trutnově jsem bydlel u jedné ženy, která byla rozvedená a měla jedno dítě. Byla Slovenka a jmenovala se Věra. Na její příjmení se nepamatuji. Když jsem byl poprvé s TRIKARINOSEM na konsulatě bylo nás tam tehdy asi pět. Na konsulatě jsem mluvil nejdříve s CHRISTOFELEM,¹² který si zapsal všechny mé osobní údaje a pak jsme jednotlivě byli voláni k vyslanci. U vyslance jsem byl tehdy asi čtvrt hodiny, řekl jsem mu, že chci jet do Řecka, což on mi přislíbil. Podle jednání, jsem poznal, že na konsulatě již o mě všechno vědí, jak se v ČSR chovám, jak se chovám k funkcionářům řecké samosprávy atd. Tázal jsem se konsula, zda neví, jestli je na světě můj dědeček, který žije v Řecku. Konsul mi řekl, abych napsal dědečkovi dopis, ve kterém ho mám požádat, aby žádal v Řecku o dovolení, abych směl do Řecka přijet. Dopis mám otevřený donést na konsulát a konsulát prý jej pošle do Řecka. Když jsem přišel podruhé na konsulát, napsal jsem na konsulatě dědečkovi dopis a ihned jsem jej odevzdal vyslanci. O těchto věcech jsem dříve nemluvil, jelikož jsem je pokládal za bezvýznamné.¹³

Zda se osobně zná můj otec s generálem MARKOSEM,¹⁴ nevím a nevím ani, kde se nyní gen. MARKOS zdržuje. Mohu se však na to otce zeptat.

vyslychající.^d

svědek^f

vyslychaný.^e

ABS, f. A 8/1, inv. j. 247. Originál, strojopis, 2 strany

9 Vladimír Antoníček (nar. 1915) vypovídal, že to řecké samosprávě poradil, protože StB v Jeseníku v té době neměla možnost sama kontrolovat návštěvníky řecké ambasády přijíždějící z okresu. Viz dokument č. 44.

10 V. Trikalinos byl od počátku září do konce prosince 1949 v Žamberku, potom byl poslán do Trutnova.

11 T. Bakalopoulos a Ch. Valavanis byli spolu s V. Trikalinosem odsouzeni ve skupině Jemenidzis a spol., A. Pegnidis měl představovat spojení V. Trikalinose na skupinu Vasilakis a spol.

12 Podobné jméno nikdo jiný nezmiňuje, nejspíše jde o úředníka vyslanectví Ch. Mitsakopoulou.

13 K. Kaliondzis oficiální slib spolupráce s StB podepsal 2. 11. 1952, informace poskytoval již předtím.

14 Markos Vafiadis (1906–1992), premiér a ministr války v řecké komunistické vládě, na konci občanské války kvůli rozporům se Zachariadisem odvolán a později vyloučen z KSŘ. Po Zachariadisově pádu mu bylo členství v KSŘ vráceno a v r. 1964 znovu odebráno. V exilu žil v SSSR, do Řecka se vrátil v r. 1983.

a Předtištěný formulář s kolonkou *razítka velitelství*; v záhlaví uvedeno datum 9. ledna 1953.

b Tučné písmo.

c Osobní údaje K. Kaliondzise.

d Vlastnoruční podpis Antoníček. V. Antoníček pracoval od července 1950 na velitelství oddílu (později okresní oddělení) StB v Jeseníku.

e Vlastnoruční podpis v řečtině.

f Vlastnoruční podpis Turcer Rudolf.

Dokument č. 18

1952, 17. prosince – Praha, Návrh na zatčení Achilease Papapanajotu.

[...]^a

Zjistil jsem po prozkoumání materiálu o špionážní a podkopné činnosti, prováděné Ajchilise¹ P A P A P A N A J O T O U,

nar. 20. 3. 1926, řecké národnosti, řecký státní příslušník,

že materiál získaný v průběhu vyšetřování usvědčuje PAPAPANAJOTOU z toho, že prováděl rozvratnou činnost proti ČSR. Jako člen rozvratnické organizace propagoval fašismus a štvál osoby cizí státní příslušnosti proti lidově demokratickému zřízení. Hanobil čsl. vládní činitele a rozšiřoval nespokojenost mezi částí obyvatelstva. Rozvracel pracovní morálku na důležité stavbě a brzdil výstavbu našeho průmyslu. Snažil se obrátit část obyvatelstva proti čsl. státnímu zřízení a pokoušel se ilegálně uprchnout do zahraničí, aby tam vstoupil do nepřátelské armády.

Na základě uvedeného a proto, že PAPAPANAJOTOU by mohl uprchnout nebo ovlivnit vyšetřování,

n a v r h u j i^b

zatkout Ajchilise PAPAPANAJOTOU, provést u něho domovní prohlídku a po dopravení do věznice zahájit proti němu vyšetřování.

Vyšetřovací pracovník: npor. Kolář^c

Správnost materiálů potvrzuji, se zatčením souhlasím.

Náčelník vyšetřovacího odboru HS Stb.^d

Souhlasím:

Náčelník odboru HS Stb.^d

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Papapanajotu Achileasu. Originál, strojopis, 1 strana

1 Správně Achileasem.

a Zpráva uvozena hlavičkou *Potvrzuji, Mjr.* a nečitelný vlastnoruční podpis, *dne* (v originálu podtrženo).

b V originálu podtrženo.

c Vlastnoruční podpis, v originálu podtrženo. Vladislav Kolář (nar. 1922), k vyšetřování nastoupil v červenci 1949.

d Vlastnoruční podpis, nečitelný.

e Stejný vlastnoruční podpis s douškou v. z., nečitelný.

1953, 13. ledna – Hradec Králové, Zápis z výslechu svědka Věry Boháčové.

[...]^a

PROTOKOL O VÝPOVĚDI.^b
se svědkem,

[...]^c

Jmenovaná po obeznámení s předmětem výslechu a po napomenutí k udání pravdy vypovídá:^b

Otázka:^b

Při Vašem zaměstnání jste přicházela do styku s řeckým státním příslušníkem PECHNIDISEM Alekosem.¹ Uveďte, co je Vám o něm vše známo?²

Odpověď:^b

V oddělení motárny Texlenu I., kde pracuji jako mistr, pracoval také v mém oddělení řecký státní příslušník PECHNIDIS Alekos. PECHNIDIS pracoval v mém oddělení po dobu dvou let. Při svém nástupu do mého oddělení pracoval PECHNIDIS dosti dobře. Za krátký čas však PECHNIDIS začal narušovat pracovní morálku tím, že často do zaměstnání nedocházel. Zvláště v poslední době se narušení pracovní morálky u PECHNIDISE projevilo, protože do práce nedocházel skoro vůbec.³ Kde se po celou tuto dobu PECHNIDIS zdržoval, není mně známo. Já sama jsem s PECHNIDISEM mluvila málo, protože on nedovedl česky.

Od své švagrové jsem se ale dozvěděla, že byl PECHNIDIS předvolán před samosprávu ŘEKŮ do býv. hostince u HUBENÝCH, kde mu bylo vytýkáno, aby zanechal psaní nepravdivých dopisů o našem lidově demokratickém zřízení na Řecké vyslanectví do Prahy.

Otázka:^b

Se kterými osobami se PECHNIDIS stýkal?

Odpověď:^b

Pokud jsem PECHNIDISE viděla ve společnosti, vždy seděl se řeckými státními příslušníky, jejichž jména neznám. Od konce roku 1951, kdy se PECHNIDIS rozešel se svoji manželkou,⁴ udržoval od této doby známost s jednou dělnicí s továrny slovenské národnosti, jejíž jméno mě není známo. Se kterými dalšími osobami přicházel PECHNIDIS do styku, nevím.

Otázka:^b

Chcete ještě něčím doplnit svoji výpověď:

Odpověď:^b

Více nemám, co bych do svého protokolu uvedla. Protokol jsem si přečetla schledala správným a podepsala.

1 Správná varianta jména je Alekos Pegnidis.

2 Podobně bylo k nízké pracovní morálce vyslýcháno více čs. zaměstnanců, viz dokument č. 23.

3 Podobně bylo k nízké pracovní morálce vyslýcháno více čs. zaměstnanců, viz dokument č. 23.

4 Jeho manželka, angažovaná členka KSŘ, si na něj opakovaně stěžovala u řeckých stranických orgánů. V r. 1951 se jim narodil syn, přesto se manželé následující rok, kvůli tomu, že se Pegnidis chtěl vrátit do Řecka, rozešli.

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Podsvazek č. 1, Operativní podsvazek. Originál, strojopis, 2 strany

a Zpráva uvozena hlavičkou *Krajská správa státní bezpečnosti Hradec Králové*; v záhlaví uvedeno datum 13. ledna 1953.

b V originálu podtrženo přerušovanou čarou.

c Osobní údaje svědkyně Věry Boháčové.

1953, 13. ledna – Hradec Králové, Zápis z výslechu svědka Tanasise Papatanasii k osobě Alekose Pegnidise.

[...]^a

ZÁPIS O VÝPOVĚDI^b
se svědkem

[...]^c

Po obeznámení s předmětem výslechu a po napomenutí k udání pravdy, odpovídá:

Otázka:^b

Předběžným vyšetřováním bylo zjištěno, že při Vašem zaměstnání v n. p. Texlen v H. St. Městě u Trutnova¹ jste přišel do styku s řeckým státním příslušníkem Alekosem PECHNIDISEM.² Vypovězte, co je Vám o něm známo.

Odpověď:^b

Poznal jsem PECHNIDISE teprve při zaměstnání v Texlenu. Před tím, než jsme přišli do ČSR, jsem jej neznal vůbec. Tyto moje styky s PECHNIDISEM byly pouze po stránce pracovní a jinak v soukromí jsem se s ním nestýkal. Víím o něm, že to byl v Řecku příslušník monarcho-fašistické armády, který byl někdy v r. 1948 zajat oddíly řecké demokratické armády. Po jeho příchodu do ČSR, někdy v r. 1949, byl nějaký čas v shromažďovacím táboře a potom dostal možnost, aby mohl pracovat. V r. 1950 nastoupil proto zaměstnání v n. p. Texlen v Hor. St. Městě u Trutnova jako dělník.³

Otázka :^b

Co je Vám známo o pracovních poměrech a pracovní morálce Alekose PECHNIDISE?

Odpověď:^b

Svou práci vykonával PECHIDIS bez zájmu, ale pokud víím, nebylo proti němu žádných námitek. Mohu o něm říci tolik, že když byl v zaměstnání, tak pracoval. Byly ovšem také případy, že bez odůvodnění nechodil do práce. Jaké důvody měl k tomu, že zanedbával svoji práci, to přesně nevím, ale vzpomínám si, že jednou nepřišel do práce z toho důvodu, že byl na řeckém vyslanectví v Praze. Touto návštěvou zanedbal asi dva pracovní dny. Jinak jeho jednodenní zanedbání nemohlo narušit chod závodu, protože pracoval v balírně.

Otázka:^b

Jak často jezdil PECHNIDIS na řecké vyslanectví do Prahy?

1 N. p. Texlen vznikl v r. 1949, závody postupně rozšiřoval v celém Podkrkonoší. Provoz ukončil v r. 2008.

2 A. Pegnidis byl odsouzen v procesu Vasilakis a spol.

3 Ve stejný den byl T. Papatanasii vyslýchán i k osobě V. Vasilakise.

Odpověď:^b

Kolikrát navštívil řecké vyslanectví v Praze, to nemohu přesně říci. O jedné jeho návštěvě na vyslanectví v Praze, někdy v červnu 1952 vím proto, že jsem se to dozvěděl mezi druhými jeho přáteli, s nimiž se stýkal. Mohu ještě říci, že odjížděl dosti často z H. St. Města, obzvláště, když měl dovolenou, ale nevím kam. Že by za ním někdo dojížděl, to také nevím.

Otázka:^b

Co můžete ještě dodat k osobě Alekose PECHNIDISE?

Odpověď:^b

Vím, že z počátku, po jeho příchodu do ČSR, byl PECHNIDIS poměrně spokojen, oženil se s řeckou státní příslušnicí, členkou KSŘ a měli spolu jedno dítě.⁴ Potom však dostal PECHNIDIS dopisy z Řecka a poté začal mluvit o tom, že by se chtěl vrátit. I když jsme mu to vymlouvali, že v Řecku by se stal vojákem monarchistické armády a že by možná byl poslán do Koreje bojovat, trval stále na tom, že se do Řecka vrátí. Z tohoto důvodu se také rozešel s našimi názory a i jeho manželka s ním nesouhlasila. Měl kolem sebe skupinu několika Řeků, s nimiž stále hovořil o tom, že se vrátí do Řecka. Jeho manželka mi říkala, že PECHNIDIS nechce s námi spolupracovat, ani jako s komunisty, ani s NF.

Domnívám se, že i když jsme mu říkali, že pro něho, jako pro dělníka je lépe zde v ČSR, kde má zaměstnání a zajištěný spokojený život, že na něho měly větší vliv dopisy, které dostával z Řecka a na základě kterých měl v úmyslu odejet z ČSR do Řecka. Dopisy, které z Řecka dostával, byly pravděpodobně od jeho příbuzných. O tom, co psal on sám do Řecka, to se před námi nezmínil a ani nemluvil s námi o tom, co mu psali jeho příbuzní nebo známí z Řecka. Pravděpodobně nám nevěřil, protože jsme pracovali jednak v KSŘ a jednak jsme se zajímali o politické dění v ČSR, čemuž on nevěnoval pozornost.

Nemohu říci ani, že by se dopouštěl nějakých protistátních či jiných trestných činů, protože, jak jsem již uvedl, stranil se nás a stýkal se s několika druhými Řeky podobného smýšlení. Byli to: KOMNOS Tanasis, VALAVANIS Christos, VASILAKIS Velisarius, VUKAKIS Kiriakos a PAPANIKAS Georgis, všichni dělníci z n. p. Texlen v Horním Starém Městě u Trutnova.⁵

Jinak nemám, co bych mohl ještě do protokolu uvést. Prohlašuji, že jsem vypověděl pravdu a nic jsem nezamlčel.

Protokol jsem přečetl, jeho obsahu rozumím a souhlasím s ním.

Skončeno a podepsáno.

Vyslychající:^d

Vyslychaný:^e

⁴ Viz dokument č. 21.

⁵ Jmenovaní byli odsouzeni v procesu Vasilakis a spol. s výjimkou Ch. Valavanise, který byl odsouzen ve skupině Jemenidzis a spol.

a Zpráva uvozena hlavičkou *MNB-Krajská správa státní bezpečnosti Hradec Králové*; v záhlaví uvedeno datum 13. ledna 1953.

b V originálu potvrzeno přerušovanou čarou.

c Osobní údaje Tanasisse Papatanasii.

d Vlastnoruční podpis štržm. Jiří Bobr (nar. 1925), od ledna 1952 příslušník vyšetřovacího oddělení KV StB Hradec Králové.

e Vlastnoruční podpis.

Dokument č. 21

1953, 28. ledna – Praha, Zápis z výsledku obviněného Alekose Pegnidise.

[...]^a

Protokol o výpovědi
obviněného,

[...]^b

Jmenovaný po obeznámení se s předmětem výsledku a po napomenutí k uvedení pravdy vypovídá:

Otázka:

Uveďte stručný váš životopis!

Odpověď:

Narodil jsem se jako syn holiče a mám ještě 3 sourozence. Všichni členové rodiny jsou zdraví. Rodiče bydlí v Nikea-Pireos.¹ Bratr Joanis je ženat a pracuje jako typograf v Pireos. Sestra Elizavet se provdala za obuvníka Joanise KARADZU a bydlí v Tombulji-Pireos.² Druhá sestra Georgia je provdána za topiče Stelios PSÁRU a bydlí v Nikea-Pireos.

Po odchodu ze školy jsem začal pracovat v továrně na nástroje a stavební kování v Pireos, kde jsem pracoval až do roku 1938. Od 1938 jsem pracoval do roku 1947 v továrně v Nikea. V březnu 1947 jsem byl jako ročník 1921 povolán do vojenské služby na 18 měsíců.

Otázka:

Ve které armádě jste konal vojenskou službu a jakou jste měl hodnost!

Odpověď:

Od roku 1947 jsem konal vojenskou službu v monarcho-fašistické armádě, jako prostý voják. Vojenskou hodnost jsem žádnou nezískal.

Otázka:

Bojoval jste proti osvobozené demokratické armádě Řecka?

Odpověď:

Ano, asi v červenci 1947 jsem byl jako voják a monarcho-fašista poslán do Makedonie v Řecku, kde jsem bojoval proti demokratické osvobozené armádě asi 3 měsíce. Z Makedonie jsem byl pak poslán bojovat na Grammos³ a Vici,⁴ kde jsem byl dne 23. 10. 1948 zajat vojáky osvobozené demokratické armády.

Otázka:

Jak došlo k vašemu zajetí!

Odpověď:

Večer dne 22. 10. 1948 došlo k boji mezi naší monarcho-fašistickou armádou a osvobozenou dem. armádou Řecka. Po několika-hodinovém boji byla naše monarcho-fašistická

¹ Nikaia, do roku 1940 Kokkinia, předměstí aglomerace Pireus v jihozápadní části městské oblasti Athény v Řecku.

² Tambouria, dnes součást Pirea.

³ Grammos, pohoří na severu řecké Makedonie při hranicích s Albánií.

⁴ Jedná se o pohoří Verno s nejvyšším vrcholem Vitsi (2128 m.), na severu řecké Makedonie při hranicích s tehdejší Jugoslávií (dnes Severní Makedonie).

armáda rozprášena a dala se na útěk. Jelikož se hodně střílelo, tak jsem se ukryl a byl zajat vojáky osvobozené dem. armády.

Otázka:

Byl jste po vašem zajetí vyzván ke vstupu do osvobozené demokratické armády?

Odpověď:

Ano, byl jsem vyzván, zda chci vstoupit do osvobozené dem. armády, a nebo pracovat. Já jsem odmítl vstoupit do osvobozené demokratické armády a řekl jsem, že půjdu pracovat.

Otázka:

Proč jste odmítl vstoupit do osvobozené demokratické armády?

Odpověď:

Proto, že jsem se obával, kdybych byl jako voják osvobozené demokratické armády zajat naší monarchofašistickou armádou, že by tím trpěla celá naše rodina a byl by ohrožen můj vlastní život.

Otázka:

Kde jste pracoval po vašem zařazení do práce!

Odpověď:

Asi jeden měsíc jsme pracovali na budování krytů a zákopů pro vojáky demokratické armády. Později jsme byli posláni pracovat do továrny v Prespu Řecko v blízkosti albánských hranic.⁵ Na podzim roku 1949 jsme všichni z továrny odejeli do Albánie a v prosinci 1949 jsme odejeli do ČSR přes Polsko.

Otázka:

Kdo s vámi přijel z Řecka do ČSR. Se kterým jste se znal již v Řecku!

Odpověď:

Do ČSR se mnou přijeli dva kamarádi z Řecka, a to FRANZESKAKIS Georgis⁶ [a] Kiljakos VUKAIKIS.⁷ Seznámil jsem se s nimi v Prespu kde jsme společně pracovali v továrně. Oba byli rovněž jako já monarchofašistickými vojáky, zajatými osvobozenou demokrat. armádou. Po příjezdu do ČSR odešel VUKAIKIS Kiljakos a FRANZESKAKIS Georgis pracovat do Víru, kdežto já jsem odešel pracovat do Hor. Starého Města okr. Trutnov. V roce 1954 přišel z Víru pracovat do továrny Texlen 1, kde jsem i já [byl] zaměstnán, VUKAIKIS.

Otázka:

Jak to, že VUKAKIS odešel z Víru pracovat do Hor. Starého Města?

Odpověď:

Jelikož jsem si několikrát psal s VUKAIKISEM a napsal jsem mu, že mám dobrou práci v továrně ve Starém Městě, napsal si VUKAIKIS řecké samosprávě v Jeseníku o přemístění do továrny ve Starém Městě. Řecká samospráva jej z Víru do továrny přemístila, jelikož nechtěl pracovat venku nýbrž v továrně, kde je lepší práce.

⁵ Pravděpodobně nějaká lokalita v blízkosti Prespanských jezer.

⁶ Georgios Franzeskasis (nar. 1923), odsouzen v procesu Zogas a spol. ke čtyřem letům vězení.

⁷ Správně Kiriakos Vukakis (nar. 1921), odsouzen v procesu Vasilakis a spol. ke třem letům vězení.

Otázka:

Vyjmenujte všechny své kamarády, se kterými jste se stýkal v ČSR.

Odpověď:

Mými kamarády, se kterými jsem se ponejvíce stýkal jsou VUKAIKIS Kiljakos, PAPANIKOS Georgios,⁸ VALAVANIS Christos,⁹ VELISARIUS Vasilis,¹⁰ KOMNOS Atanas¹¹ a PAPATEODORU Nikos,¹² všichni ze Starého Města.

Otázka:

S kým jste si dopisoval a nebo komu jste poslal dopis!

Odpověď:

Psal jsem si několikrát s FRANZESKAKIS, který je ve Víru, jinak jsem si s nikým v ČSR nepsal. Mimo ČSR jsem si psal s rodičema a sourozencema v Řecku, jinak jsem si s nikým jiným nedopisoval. Rovněž tak jsem nikomu neposlal dopis jinak nežli jen poštou.¹³

Otázka:

Ve které politické nebo jiné organizaci jste byl organizován!

Odpověď:

Nikdy jsem politicky ani jinak organizován nebyl.

Protokol skončen, hlasitě přečten, jeho obsah schválen a podepsán.^c

Vyšetřovací referent:^d

Vyslechnutý:^e

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Pegnidisovi Alekosu. Originál, strojopis, 4 strany

⁸ G. Papanikas (nar. 1920) zemřel 6. 8. 1953 ve vazbě StB.

⁹ Ch. Valavanis (nar. 1924), odsouzen v procesu Jemenidzis a spol. ke třinácti letům vězení.

¹⁰ V. Vasilakis (nar. 1921), odsouzen v procesu Vasilakis a spol. ke čtyřem letům vězení.

¹¹ Athanasios Komnos (nar. 1925), odsouzen v procesu Vasilakis a spol. ke třem letům vězení.

¹² Nikos Papatheodoru, zajatec z řad královské armády. Viz dokument č. 38.

¹³ Viz dokument č. 20.

a Zpráva uvozena hlavičkou *Ministerstvo národní bezpečnosti, Hlavní správa státní bezpečnosti. Vyhotoveno 2 x*; v záhlaví uvedeno datum *Dne 28. 1. 1953*.

b Osobní údaje A. Pegnidise.

c Každá strana je signována vyslychaným s vlastnoručním uvedením jeho jména v češtině a v řečtině.

d Originál podpisu ppor. Jeřábek.

e Originál podpisu v řečtině a češtině.

1953, 10. února – Hradec Králové, Zápis z výsledku svědka Petra Mokoše.

[...]^a

Z Á P I S O V Ý P O V Ě D I^b

[...]^c

Po obeznámení s předmětem výsledku a po napomenutí k udání pravdy odpověděl na kladené otázky takto.

Otázka:^b

Co je Vám známo o řeckých zaměstnancích, kteří pracovali na oddělení vochlovnny, kde jste mistrem?¹

Odpověď:^b

Na oddělení strojní vochlovnny, kde jsem byl a dosud jsem mistrem, pracovalo dříve celkem pět zaměstnanců řecké národnosti. Dnes jich je méně, protože dva z nich, a to jmenovitě jistý Vasilakis VELISARIUS a Tanasis KOMNOS^{d2} [odešli]. Oba pracovali na oddělení strojní vochlovnny od r. 1951. Z počátku byl jejich pracovní výkon menší, a to nejen kvůli tomu, že neměli takovou zručnost, ale i proto, že se ani nesnažili nějakou praxi získat, aby mohli více pracovat. Celkově však to s jejich pracovním výkonem šlo, až do té doby, než začali dojíždět do Prahy patrně na řecké vyslanectví.^e

Otázka:^b

Jak se projevoval poměr těchto Řeků k práci v době, kdy dojížděli na řecké vyslanectví do Prahy?

Odpověď:^b

Mohu říci, že s určitostí měly tyto jejich jízdy do Prahy na řecké vyslanectví vliv špatný.^e Pamatuji se velmi dobře, že z počátku, bylo-li potřeba, přišli oba z těchto jmenovaných pracovat i po normální pracovní době. V posledním čase však, kdy již často dojížděli do Prahy, pracovali nejen lajdácky, ale ani nepřišli pracovat, když byli podnikem vyzváni. Někdy dokonce přicházeli pozdě do zaměstnání a pamatuji se, že KOMNOS po jednom návratu z Prahy nepřišel asi 4 dny do zaměstnání. Potom nastoupil jenom z toho důvodu, že potřeboval peníze.

Otázka:^b

V čem se projevoval konkrétně jejich lajdácký poměr k práci?

Odpověď:^b

To jsem jako mistr spatřoval hlavně v tom, že v případě poruchy stroje, který jim byl určen k obsluze, nechtěli přijmout žádnou jinou náhradní práci. Na př. KOMNOS měl k obsluze 4 stroje, z nichž jeden byl v generální opravě, někdy i třeba dva stroje. V takovémto případě sledoval podnik ten zájem, aby zaměstnanec byl využit na jiném pracovišti a aby si také vydělal. Při obsluze jenom dvou zbývajících strojů to mohl klidně dělat, protože na strojích měl jen 50 % normálního pracovního výkonu. V poslední době před jejich zajištěním, jak KOMNOS, tak i VELISARIUS nechtěl pracovat tak, aby místo dvou strojů, které měl porouchány, dělal něco jiného, a tím si i více vydělal. Raději pracoval s menším výdělkem,

¹ Podobně bylo k nízké pracovní morálce vyslýcháno více čs. zaměstnanců, viz dokument č. 19. Výpověď zazněla během hlavního přelíčení, kde měla dokazovat špatnou morálku V. Vasilakise.

² Oba byli odsouzeni v procesu Vasilakis a spol.

ale jen když nepomáhal závodu v jiné práci. Jak jsem se zmínil, to bylo v poslední době, po jejich návštěvách v Praze.

Otázka:^b

Co oba tito Řekové sledovali tímto lajdáckým pracovním výkonem?

Odpověď:^b

Mám za to, že bylo jejich zájmem, aby je závod propustil ze zaměstnaneckého poměru a aby mohli odejít zpět do Řecka, nebo aspoň na jinou lehčí a lépe placenou práci. Pokud se týká prvního jejich záměru, tj. odejet zpět do Řecka, usuzuji tak proto, že se mi sám VELISARIUS jednou zmínil o tom, že v Řecku má nějaký majetek a že by se raději vrátil domů. Od KOMNOSE jsem o tom neslyšel, ale je jisté, již vzhledem k tomu, že společně bydleli a spolu pracovali, že o tomto návratu do Řecka uvažovali asi společně. Mohu k tomu ještě říci, že mimo těchto dvou zmíněných Řeků pracovali na mém oddělení ještě tři, u nichž jsem nepozoroval takový lajdácký poměr k práci, jako právě u KOMNOSE a VELISARIUSE.

Otázka:^b

Jak se staralo vedení závodu, aby tyto lajdácké zjevy jak u KOMNOSE, tak i u VELISARIUSE byly odstraněny?

Odpověď:^b

Vím sám, že vedoucí vochlovnny, s. ŘEZNÍČEK, několikrát vysvětloval oběma těmto Řekům, že tímto lajdáctvím poškozují v první řadě sami sebe. Přes to, když je však žádal aby v nutném případě vypomohli na jiném pracovním úseku, když neměli své stroje v pořádku, nikdy nepomohli. V případě neomluvené absence byl jim odebrán přídávkový lístek a ani nepomohlo, když jim byla zastavena výplata progresivní prémie. Pracovali stále špatně a nesnažili se nijak o zlepšení.

Otázka:^b

Jak se oba tito řečtí zaměstnanci, KOMNOS a VELISARIUS projevovali z hlediska politického?

Odpověď:^b

KOMNOSE jsem po této stránce neznal, protože byl poměrně tichý a nezúčastňoval se rozhovorů. VELISARIUS byl však již hovornější a pamatuji se, že jsem mu jednou vytýkal, že on jako partyzán a komunista k tomu, že by musel pracovat jinak. Byl jsem totiž přesvědčen, že se jedná o partyzána a jako takový že je i členem KS Řecka. On se však ohradil, že není komunistou, a proto jsem mu řekl, že podle práce vypadá na fašistu.^e K tomu se VELISARIUS usmál a řekl, že je asi fašistou.³ Dále si vzpomínám na to, že jednou mi sám VELISARIUS říkal, že potřebuje peníze, a na moji otázku mi řekl, že na letadlo, aby se mohl dostat zpět do Řecka. Podle toho také usuzuji, že pracovali špatně proto, aby je závod propustil a oni mohli odejet do Řecka. Jinak mi není ani o jednom, ani o druhém z hlediska politického nic známo.

Otázka:^b

Jak často dojížděli tito Řekové do Prahy?

³ Úryvky zazněly během hlavního přelíčení. Vasilakis k tomu vypověděl, že se vyjádřil, že není komunistou. Na nařčení, že je fašista, prý odpověděl: „[...] řekl jsem, že nejsem fašista, ale když chce, tak že jsem fašista.“

Odpověď:^b

O tom, že byli jednou v Praze,^e někdy, asi dva měsíce před jejich zajištěním, vím přesně, protože mi to oba sami říkali.^e Ptal jsem se jich, kde byli, že mají zameškány dvě směny, a oni mi řekli, že byli v Praze na řeckém vyslanectví, kde si chtěli opatřit pasy pro odjezd do Řecka.^e Zdali dojížděli do Prahy ještě jindy, to nevím, ačkoli k tomu měli možnost, protože vždy jednou za 14 dnů měli v sobotu a v neděli volno. S kým se tam stýkali nebo kdo tam ještě s nimi dojížděl, to nemohu říci, protože na pracovišti se stýkali pouze spolu, KOMNOS s VELISARIUSEM a o jiném nevím.

Ještě bych chtěl na závěr dodat, že jejich zajištění přineslo jakýsi klid do výroby a ustálení. Místo nich jsme dostali chovance z trestního ústavu,^d kteří pracují mnohem spolehlivěji, než zmínění Řekové. Více nemám, čím bych mohl protokol doplnit. Prohlašuji, že jsem vypověděl pravdu a nic jsem nezamlčel, co by mělo vliv na šetření v tomto směru.

Skončeno, schváleno a podepsáno.

Vyšetřování provedl:^f

Vyšetřovaný:^g

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Vasilakis a spol. Originál, strojopis, 4 strany

a Zpráva uvozena hlavičkou MNB-Krajská správa státní bezpečnosti Hradec Králové; v záhlaví uvedeno datum 10. února 1953.

b V originálu podtrženo přerušovanou čarou.

c Osobní údaje Petra Mokoše.

d Dvě věty podtrženy rukou.

e Věta podtržena rukou.

f Vlastnoruční podpis šstržm. Bobr Jiří.

g Vlastnoruční podpis.

Dokument č. 23

1953, 10. února – Praha, Výslech Fani Mateu ve věci návštěvy řeckého vyslanectví.

[...]^a

Protokol o výpovědi obviněné^b

[...]^c

Jmenovaná po obeznámení s předmětem výslechu a po napomenutí k uvedení pravdy vypovídá:

Otázka:

Když jste přišla poprvé na řecký konsulát v Praze, kým jste byla přijata a jaký byl s vámi veden rozhovor!

Odpověď:

Po příchodu na konsulát spolu s Elen SOTIS,¹ Jordanis CIFLIDIS² a Michalis PAPADAKIS,³ jsem byla pozvána do kanceláře, kde se mnou mluvil jak jsem se později dověděla sám

1 Elena Sotis (nar. 1928), v r. 1954 repatriovala s manželem a v Československu narozeným synem do Řecka.

2 Jordanis Ciflidis, odsouzen v procesu Kanos a spol.

3 Michal Papadakis, odsouzen v procesu Zogas a spol.

konsul ILIOPULOS.⁴ Řekla jsem konsulovi, že přicházím s přáním, abych se mohla navrátit zpět do Řecka. On se mně nato ptal na vše, co se týkalo mé osoby a rodičů. Dále se mě ptal, kde nyní bydlím, kde a co pracuji a kolik si vydělám peněz. Přitom se též tázal, kolik Řeků, žen se mnou bydlí. Na to mě řekl, že by potřeboval nějaké řecké děvče mladší 20 roků, které by se chtělo vrátit do Řecka, zda o nějakém nevím. Odpověděla jsem, že mám přítelkyni KAZANDŽI Zoi,⁵ která je 19 roků a která je zaměstnána v Tesle v Rožnově, ale že nevím, zda by chtěla zpět do Řecka. Konsul ILIOPULOS si vše poznamenal a tím skončil náš rozhovor. Nato pozval do kanceláře J. CIFLIDISE, PAPADAKISE a Elen SOTIS /Šoty/, současně s nimi přišli tři Řekové, z nichž jsem znala jednoho, a to PEGNIDISE Alekos.⁶

Konsul nabídnul nám přítomným jako pohoštění cigarety a kávu. Při tom říkal, že by potřeboval, abychom mu opatřili noviny a brožury, které vydává řecká samospráva pro Řeky v ČSR, při čemž konkrétně jmenoval NEOS KOZMOS /Nový svět/. Jeden z Řeků, kteří přišli s PEGNIDISEM a kterého neznám, řekl, že přinese noviny AGONISTIS. Konsul ILIOPULOS nato vyzval PEGNIDISE a druhé dva Řeky, kteří s ním přišli, aby již šli, přičemž se ptal, zda mají již peníze. Nevím, co s nimi předtím mluvil, ale měli ještě někam jít, neb mluvil o tom tak, že předpokládá, že zůstanou ti tři do druhého dne v Praze, že to nebudou stačit se vrátit domů. Všichni tři odpověděli, že mají každý asi 600 Kčs, a odešli. Krátce nato po jejich odchodu jsme odešli i my z konsulátu, zase společně, jak jsme přišli, odkud jsme [šli] rovnou na nádraží.

Otázka:

To je vše o čem jste mluvili na řeckém konsulátě s konsulem ILIOPULOSEM !

Odpověď:

Ne, ještě v době kdy jsme seděli všichni pohromadě, tak konsul ILIOPULOS vyzval vedle něj sedícího úředníka, aby mu přinesl desky Fani. Úředník konsulátu Christos,⁷ tak jej jmenoval⁸ konsul, hned přinesl obálku (desky), ze které konsul vyndal moji foto, na které bylo napsané věnování přítelkyni mé sestry LISE, která se v roce 1947 odstěhovala s rodiči do USA NEV IORKU z Řecka. Tuto fotografii jsem hned poznala, neb jsem ji dopisem posílala rodičům do Řecka začátkem roku 1951 a která se ztratila, jak mě matka napsala, která byla s věnováním mnou napsaná. Jelikož mně bylo divné jak se dostala z mnou poslaného dopisu na konsulát v Praze, tak jsem se konsula na to přímo zeptala. Konsul ILIOPULOS mi na to řekl, že fotografii tuto přinesl na řecký konsulát a jemu předal Tomáš LINOS,⁸ bývalý snoubenec mé přítelkyně Mariky LEXOPULOS nyní provdané JOANOKIDU. Nyní po tomto sdělení jsem pochopila jak se tam moje fotografie dostala. Bylo to začátkem roku 1951, když Marika měla známost z LINOSEM a který za ní docházel z Úpice do Miletína, kde jsme bydleli. Napsala dopis do Řecka rodičům a k němu jsem přiložila fotografii pro LISU s věnováním, aby tuto odeslala za ni do USA. LINOS mně řekl, že mně dopis odešle do Řecka přes Anglii, tak že se dostane určitě do Řecka. Proto jsem mu dopis dala k odeslání, neb, jak mě ukazoval, měl adresu na někoho do Anglie na koho mě není známo. Rodiče pak dopis dostali, ale bez fotografie, z čehož jsem usoudila, že LINOS musel dopis otevřít a moji fotografii odevzdat na řecký konsulát v Praze. Tomáš LINOS nato asi v březnu 1951, jak jsem se dozvěděla od Mariky LEXOPULOS, prý utekl z ČSR. Marika se to zase dozvěděla od nynějšího svého manžela JOANOKIDU, který byl na řecké samosprávě.

Otázka:

Máte ještě něco, co byste ke své výpovědi chtěla uvést.

4 Zřejmě chargé d'affaires Jean Leopoulos (nar. 1911).

5 Zoi Kazandzi (nar. 1934), v r. 1954 se přihlásila k repatriaci, nakonec si vše rozmyslela a neodjela.

6 A. Pegnidis, odsouzen v procesu Vasilakis a spol.

7 Ch. Mitsakopoulos (nar. 1922).

8 .Thomas Linos (nar. 1923), odjel z Československa v březnu 1951, viz dokument č. 3.

Odpověď:
Nemám již, co bych ke své výpovědi uvedla.

Protokol skončen, hlasitě přečten, vyslechnutým schválen.

Otázka :
Jste plně seznámená s obsahem tohoto protokolu?

Odpověď:
Ano. Jsem.

Vyšetřovací pracovník:
Ppor. Jeřábek v. r.⁹

Vyslechnutá:
Mateu Fani v. r.

Za správnost opisu:

Flek František v. r.^d

V Praze dne 27. 7. 1953.

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Pegnidisovi Alekosu. Opis, strojopis, 3 strany

⁹ Jaroslav Jeřábek (nar. 1909), vyšetřoval A. Pegnidise od 2. 1. do 31. 3. a potom znova od 20. 4. do 20. 5. 1953.

^a Zpráva uvozena hlavičkou *Ministerstvo národní bezpečnosti, Hlavní správa státní bezpečnosti, vyhotoveno 2.x; v záhlaví uvedeno datum Dne 10. 2. 1953.*

^b V originálu podtrženo.

^c Osobní údaje Fani Mateu.

^d Rukou dopsáno por. Flek. František Flek (nar. 1915), od ledna 1951 působil na centrále vyšetřování.

Dokument č. 24

1953, 3. března – Praha, Zápis z výslechu obviněného Dimitriose Vulgarise.

[...]^a

Z á p i s o v ý p o v ě d i
s obviněným:^b

[...]^c

Výslech začal dne 3. března 1953 v 15.00 hod.

Jmenovaný po obeznámení s předmětem výslechu a po napomenutí k uvedení pravdy vypovídá:

Otázka:^b

Kdy jste začal spolupracovat s řeckým vyslanectvím?

Odpověď:^b

V dubnu 1952^d získal mě VALAVANIS Christos pro spolupráci s řeckým vyslanectvím v Praze. Doporučil mě chargé d'affaires LEOPOULOSovi a poslal mě společně s PROKOPISEM

a PAPAPANAJOTOU¹ na vyslanectví,^d kam jsme jeli v červenci 1952.^d Na vyslanectví jsem jednal s chargé d'affaires LEOPOULOSEM a úředníkem vyslanectví Christosem MITSAKOPOULOSEM. LEOPOULOS nám dal ihned po výslechu^d o našem životě v Řecku a poměru k monarcho-fašistické vládě úkol jet na čsl. ministerstvo zahraničních věcí.^d

Otázka:^b

Co jste měl na ministerstvu zahraničních věcí dělat?

Odpověď:^b

Úředník vyslanectví MITSAKOPOULOS, který byl našemu jednání s LEOPOULOSEM přítomen, vypsál našim jménem žádosti o výjezdní vízum z ČSR a dal nám instrukce, abychom s nimi šli na čsl. ministerstvo zahraničních věcí, kde jsme měli žádat o orazítkování žádostí, že jsme je podali,^e a o vydání výjezdního povolení. Mimo to jsme si měli nechat od úředníka ministerstva zahraničních věcí napsat, co všechno a na které úřady se máme obrátit, abychom dostali výjezdní povolení, a takto napsané oficiální pokyny ministerstva zahraničních věcí nám měl onen úředník potvrdit razítkem ministerstva zahraničních věcí.²

Otázka:^b

Jeli jste na čsl. ministerstvo zahraničních věcí?

Odpověď:^b

Ano. MITSAKOPOULOS nám dal žádosti, které napsal, a vyprovodil mě, PAPAPANAJOTOU a PROKOPISE před budovu vyslanectví, kde objednal taxi, a řidiči řekl, aby nás zavezl na ministerstvo zahraničních věcí.^e Po splnění úkolu měli jsme se vrátit na vyslanectví a podat LEOPOULOSovi správu o výsledku.

Otázka:^b

Co jste dělali na ministerstvu zahraničních věcí?

Odpověď:^b

Na ministerstvu zahraničních věcí za nás PAPAPANAJOTOU, PROKOPISE a mě vystupoval PROKOPISE, který přítomnému úředníku předal naše žádosti a chtěl na něm, aby nám napsal, co vše máme podnikat, abychom dostali povolení opustit ČSR. Když nám onen úředník napsal, co máme dělat, žádal ho PROKOPISE, aby nám dal na potvrzení, které vystavil, razítko ministerstva zahraničních věcí.

Otázka:^b

Oznámili jste LEOPOULOSovi splnění úkolu?

Odpověď:^b

Po jednání na ministerstvu zahraničních věcí^d jsme se vrátili na řecké vyslanectví a oznámili jsme LEOPOULOSovi, že jsme potvrzení nezískali. LEOPOULOS nám zaplatil výlohy a dal nám 1.000 Kčs.^e Při tom nám řekl, abychom žádali na stanici SNB a na Národním výboru v místě svého bydliště stejné potvrzení jako na Ministerstvu zahraničních věcí, přičemž nám podotkl, že když jsme nedostali potvrzení z Ministerstva zahraničních věcí, že se ho máme pokusit získat na stanici SNB nebo příslušném Národním výboru. Před našim odchodem z vyslanectví nám vyslanec LEOPOULOS dal úkol, abysme agitovali mezi

¹ Dva z nich byli později zatčeni a odsouzeni. Ch. Valavanis v procesu Jemenidzis a spol., A. Papapanajotou v procesu Vasilakis a spol.

² Řecké vyslanectví tak nejspíše reagovalo na zpřísnění udílení povolení k výjezdu, ke kterému došlo v souvislosti s předchozími odjezdy Řeků. Chtělo mít od čs. orgánů potvrzení, jaké doklady si musí obstarat Řekové toužící po návratu do vlasti, aby nebyli zadrženi na hranicích stejně jako skupina sedmnácti Řeků (viz dokument č. 6).

řeckými státními příslušníky pro návrat do Řecka^e a posílali je na řecké vyslanectví.

Později se nám podařilo získat potvrzení na MNV a stanici SNB v Úpici, které jsme poslali po PROKOPISOVI na vyslanectví.

Otázka:^b

Z jakých důvodů vám dal LEOPOULOS tento úkol?

Odpověď:^b

Vyslanectví potřebovalo potvrzení proto, aby případně s nimi mohlo operovat a tvrdit, že jsme chtěli dobrovolně odejít do Řecka a že čsl. vláda našemu odjezdu brání.^e V Československu jsem se měl daleko lepší než v Řecku a vydělal jsem si o mnoho více, než bych mohl vydělat v Řecku. Do Řecka jsem odjet nechtěl, ale nechal jsem se zlákat VALAVANISEM.

Výslech skončen v 18.00 hod dne 3. března 1953.

Protokol ukončen, vyšetřovanému řádně přetlumočen, jím schválen a podepsán:

Mlad. vyš. pracovník:^f

Vyšetřovaný:^g

Tlumočník:^h

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Vulgarisovi Dimitriosu. Originál, strojopis, 3 strany

a Zpráva uvozena hlavičkou *Ministerstvo národní bezpečnosti, Hlavní správa státní bezpečnosti, vyhotoveno 4 x*; v záhlaví uvedeno datum *Dne 3. března 1953*.

b V originálu podtrženo.

c Osobní údaje Dimitriose Vulgarise.

d Podtrženo rukou.

e Věta podtržena rukou.

f Vlastnoruční podpis ppov. Pivoňka V. Vladislav Pivoňka (nar. 1925) byl jediným Vulgarisovým vyšetřovatelem.

g Vlastnoruční podpis v řečtině.

h Vlastnoruční podpis Vojáček.

Dokument č. 25

1953, 14. dubna – Praha, Zápis z výslechu obviněného Velisariuse Vasilakise k jeho životopisu.

[...]^a

Protokol o výpovědi
s obviněným:^b

[...]^c

Výslech začal dne 14. IV. 1953 ve 13.15 hod.

Obviněný po obeznámení s předmětem výslechu a po napomenutí k uvedení pravdy vypovídá:

Otázka:^b

Z jaké rodiny pocházíte?

Odpověď:^b

Otec vlastní 5 ha^d půdy v Paleros-Xiromero-Řecko.¹ Mám ještě sestru Elenu a bratra Othodora, oba jmenovaní žijí v Řecku. Já sám jsem vychodil 6 tříd obecné školy v Paleros, kterou jsem ukončil v roce 1933. Po skončení školy jsem pomáhal otci v zemědělství.^d Doma jsem pracoval do 21. 11. 1946, kdy jsem byl povolán, abych nastoupil vojenskou službu v monarcho-fašistické armádě. Byl jsem přidělen k pěchotě do Korintos,² kde jsem prodělal základní vojenský výcvik, a po dvou a půl měsíčním výcviku jsem byl poslán s celou naší jednotkou do boje proti partyzánům v okrese Kozani³ a na jiná místa. Naposledy jsem byl v Naus,⁴ kde jsem byl zajmut partyzánskými jednotkami.^d

Otázka:^b

Kdy jste byl zajat?

Odpověď:^b

V lednu 1949, kdy jsem jako voják – kuchař byl zařazen v jednotce proti partyzánům v Nausi, jsem byl zajatý společně asi se 250 dalšími monarcho-fašistickými vojáky.

Otázka:^b

Co jste dělal v zajetí?

Odpověď:^b

Po svém zajetí jsem byl zařazen do pracovní jednotky,^d která budovala zákopy, cesty a jiné pomocné práce prováděla pro lidově demokratickou armádu, až do srpna 1949, kdy jsem společně s partyzánama ustoupil z Vici do Albánie. V Albánii jsem byl na několika místech, a to v Brenes, v Elbasan a v Bureli,⁵ odkud jsem odejel společným transportem přes Polsko do ČSR.

Otázka:^b

Proč jste nevstoupil do demokratické armády Řecka?

Odpověď:^b

Protože jsem byl raněn do levé nohy.^d Z těchto důvodů jsem byl zařazen do pracovní jednotky, která budovala zákopy, cesty a prováděla různé jiné pomocné práce pro demokratickou armádu.

Otázka:^b

Kdy jste přijel do ČSR a co jste zde dělal?

Odpověď:^b

Do ČSR jsem přijel v prosinci 1949 do Mikulova na Moravě. Na tomto místě jsem byl asi tři měsíce ve sběrném táboře řeckých emigrantů v Mikulově a poté jsem odešel s dalšími emigranty na práci do Víru na Moravě.

Otázka:^b

Jak dlouho jste pracoval ve Víru a na jaké práci?

Odpověď:^b

Ve Víru na Moravě jsem pracoval asi 15 měsíců až do června 1950. Po dobu svého pracovního zařazení ve Víru jsem pracoval jako dělník na stavbě přehrady.

1 Snad Palairos.

2 Korint.

3 Kozani.

4 Nausa.

5 Burrel.

Otázka:^b

Se kterými řeckými monarcho-fašisty jste se tam stýkal?

Odpověď:^b

Ve Víru jsem nejvíce udržoval styk s monarcho-fašistickými vojáky KICOSEM Kostasem, PAPADIKASEM Michalase, CIFLIDISEM Jordánisem,⁶ DZULISEM Vasilisem,⁷ ILJOSEM Andonisem a dalšími, na jejichž jména se již nepamatují.

Otázka:^b

Proč jste odejel z Víru?

Odpověď:^b

Jelikož jsem byl zraněn na noze, nemohl jsem zastávat tak těžkou práci a žádal jsem na řecké samosprávě abych byl přemístěn na nějakou lehčí práci.^e Této mé žádosti bylo vyhověno, a tak koncem června 1951 jsem odešel pracovat do Horního Starého Města, kde jsem nastoupil místo v TEXLEN 1.^d Na tomto pracovišti jsem byl až do svého zajištění v srpnu 1952.^d

Otázka:^b

Se kterými řeckými mon.-faš. vojáky jste se v době svého pobytu v Horním Starém Městě stýkal?

Odpověď:^b

V Horním Starém Městě jsem se nejvíce stýkal^d s KOMNOSEM Atanasem, SOLTATOSEM Levterisem,⁸ se kterými jsem společně bydlel v Horním St. Městě č. 136 okres Trutnov. Dále jsem se stýkal s PECHNIDISEM Alekosem, VUKAKISEM Tiliakosem, PAPANIKASEM Jeorgisem⁹ a VALAVANISEM Christosem.¹⁰ Jinak jsem též udržoval styk s řeckými emigranty – partyzány TEVREKIDISEM Evstathiosem a CAMBURISEM Tanasisem.¹¹ Dalšíh bližších styků s nikým jiným jsem neměl. Někdy jsem jezdil osobně navštívit své kamarády, kteří bydleli mimo Horní Staré Město, dále jsem si s nimi též dopisoval a v roce 1952 jsem byl též v Praze.

Otázka:^b

S kým jste udržoval písemný styk?

Odpověď:^b

V době svého pobytu v ČSR jsem udržoval písemný styk^d se svými rodinnými příslušníky v Řecku, tento styk však byl velmi nepravidelný, psal jsem občas jednou za měsíc a nebo déle. Když jsem později bydlel v Horním St. Městě, rovněž jsem si dopisoval s KARAJAM-BASEM Andonisem, se kterým jsem ve Víru společně bydlel v roce 1950 až 1951.

Otázka:^b

Kolikrát jste byl v Praze?

⁶ Konstantin Kitsos a J. Ciflidis byli odsouzeni v procesu Kanos a spol., Michal Papadakis v procesu Zogas a spol.

⁷ Vasilis Dzulis (nar. 1912), v r. 1954 repatrioval do Řecka.

⁸ A. Komnos byl odsouzen v procesu Vasilakis a spol., Lefteris Sultatos byl propuštěn v červenci 1953 bez soudu.

⁹ Správně Georgiosem.

¹⁰ A. Pegnidis a K. Vukakis byli odsouzeni v procesu Vasilakis a spol., Ch. Valavanis v procesu Jemenidzis a spol., G. Papanikas zemřel ve vazbě.

¹¹ Tanasis Camburis (nar. 1906), v r. 1954 repatrioval do Řecka.

Odpověď:^b

V Praze jsem byl celkem dvakrát,^e a sice v květnu 1952 společně s PECHNIDISEM a KOMNOSEM. Podruhé jsem jel do Prahy sám, což bylo asi za dva měsíce po mé první návštěvě Prahy.

Otázka:^b

Za jakým účelem jste jezdil do Prahy?

Odpověď:^b

Účelem^d mé cesty do Prahy bylo navštívit řecké vyslanectví^d v Praze, kde jsem si vyřizoval cestovní pas^d pro návrat do Řecka. Rovněž i při druhé návštěvě v Praze jsem navštívil řecké vyslanectví za tímto účelem. Při těchto mých návštěvách Prahy jsem rovněž byl na Ministerstvu zahraničních věcí za účelem vydání výjezdního visa.^e Jiný účel tyto mé návštěvy na vyslanectví v Praze neměly. Jinak nemám, co bych ke své výpovědi uvedl.

Výslech skončen dne 14. IV. 1953 ve 15.00 hod.

Protokol skončen, vyšetřovanému přetlumočen do řeckého jazyka, jím schválen a podepsán.

Vyšetřovací pracovník:^f

Vyšetřovaný:^g

Tlumočník:^h

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Vasilakisovi Velisariusu. Originál, strojopis, 4 strany

^a Zpráva uvozena hlavičkou Ministerstvo národní bezpečnosti, Hlavní správa státní bezpečnosti, vyhotoveno 4 x; v záhlaví uvedeno datum dne 14. dubna 1953.

^b V originálu podtrženo.

^c Osobní údaje V. Vasilakise.

^d Podtrženo rukou.

^e Věta podtržena rukou.

^f Vlastnoruční podpis ppor. Pivoňka. Vladislav Pivoňka (nar. 1925), byl jediným Vasilakisovým vyšetřovatelem.

^g Vlastnoruční podpis v řečtině.

^h Vlastnoruční podpis Ioannu Nikos.

Dokument č. 26

1953, 24. dubna – Praha, Žádost o prodloužení vazby Achilease Papapanajotu.

[...]^a

V ě c: Žádost o prodloužení výkonu vazby ve věznici podléhající MNB u správy státní bezpečnosti v Praze v případě PAPAPANAJOTOU Achilease nar. 20. 3. 1926, řecké národnosti, řecký státní příslušník, posledně bytem Úpice, Stalinova č. 382.¹

Svým rozhodnutím ze dne 23. 3. 1953 jste nařídili v případě PAPAPANAJOTOU Achilease, aby jeho vazba byla vykonána ve věznici podléhající MNB, u velitelství státní bezpečnosti v P r a z e do dne 30. 4. 1953.²

¹ Dnes Dr. A. Hejny.

² Generální prokuratura rozhodla 28. 12. 1952 o vazbě, která byla poprvé prodloužena 10. 3. 1953, protože se „dosud nedoznává ke své protistátní činnosti“; ABS, f. V-MV, sign. V-2699, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Papapanajotou Achileasu, Žádost o prodloužení výkonu vazby, 10. 3. 1953.

Prosím, aby lhůta, kterou jste povolili, byla ve shodě s § 296, odst. 2 tr. ř. prodloužena tak, aby skončila dne 30. 6. 1953.

Žádost odůvodňuji takto: PAPANAJOTOU doznal, že dojížděl na řecké monarchofašistické vyslanectví do Prahy, že tam podal vyslanci různé informace o závodě kde byl zaměstnán, ale popírá dosud členství v monarchofašistické organizaci a s tím i spojenou protistátní činnost.³ Ve vyšetřování se pokračuje, a proto žádám o prodloužení vazby.

Souhlasím plk.^b

náměstek ministra N.B.^c

velitel v. z. škpt. Brůha^d

Povoluji.

Dne 8. V. 1953^e

Státní prokurátor^b

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Papapanajotou Achileasu. Originál, strojopis, 1 strana

³ Vzhledem k velkému počtu zatčených proběhl zmiňovaný a současně první výslech Achilease Papapanajotu teprve 10. 4. 1953, další a poslední až 27. 7. 1953.

^a Zpráva uvozena hlavičkou *Ministerstvo národní bezpečnosti, Hlavní správa státní bezpečnosti*; v záhlaví uvedeno datum 24. dubna 1953 a čj. B/4-V-21754. Adresátem byla *Generální prokuratura, oddělení I/1 v Praze, tamní čj. GPB-v 404 /53*.

^b Vlastnoruční podpis, nečitelný.

^c Kulaté razítko *Ministerstvo státní bezpečnosti č. 16*.

^d Vlastnoruční podpis.

^e Kulaté razítko *Generální prokuratura*.

Dokument č. 27

1953, 30. května – Praha, Záznam o pokusu o sebevraždu Dimitriose Vulgarise.

[...]^a

Předmět: Vyšetřovanec VULGARIS Dimitrios, pokus o sebevraždu.

Dne 29. května v odpoledních hodinách bylo hlášené, že vyšetřovanec VULGARIS Dimitrios se pokusil o sebevraždu. Šetřením bylo zjištěno, že pokus se udál v 16.00 hod, a to škracením na vlastní blůze vyšetřovance. Zásahem strážného, kdy bylo provedeno umělé dýchání, probral se vyšetřovanec asi za čtvrt hodiny z bezvědomí a pravidelně již dýchal. O 16.30 hod. byla zavolána npor. Dr. FROUSOVÁ,¹ která zjistila, že tep byl již pravidelný, ale slabý 60/min. Proto byla vyšetřovanci ordinovaná injekce Coraminu. Tep se zlepšil, byl plnější. Večer, kdy jsem nechal kontrolovat opět zdravotní stav, měl teplotu 36 stupňů. Nynější jeho stav je zcela dobrý.

V 19.00 hod. byl vyšetřovanec VULGARIS předveden k výsledku, kde za pomoci tlumočnicka s. VOJÁČKA zjišťováno, proč chtěl spáchat sebevraždu. Svoje jednání odůvodňoval tím, že žádné nepřátelské činnosti se nedopustil, krom návštěvy na řecké ambasádě, proto v zoufalství chtěl provést sebevraždu.² Během výslechu uváděl, že to déle nevydrží a že raději by byl mrtev. Po vysvětlení jeho nesprávného postupu ujistil, že se bude chovat již řádně.

náčelník odd.:^b

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Podsvazek č. 1, Operativní podsvazek. Originál, strojopis, 1 strana

¹ MUDr. Zdeňka Frousová (nar. 1924), zástupkyně náčelníka III. oddělení věznice v Ruzyni.

² D. Vulgaris se podobným způsobem pokusil o sebevraždu již 26. 2. 1953, kdy mu však byla blůza odebrána včas. Viz ABS, f. V-MV, sign. V-2699 MV, Podsvazek č. 1, Operativní podsvazek. Hlášení, 26. 2. 1953.

^a Zpráva uvozena hlavičkou *Správa státně-bezpečnostního vyšetřování, odbor 2. oddělení 3; náčelník odboru 2. s. škpt. BRŮHA*; v záhlaví uvedeno datum 30. 5. 1953. Bohuslav Brůha (nar. 1913), náčelníkem odboru ustanoven v dubnu 1953.

^b Vlastnoruční podpis za kpt. Semínko. Stanislav Semínko (nar. 1922), pracovník správy vyšetřování.

Dokument č. 28

1953, 14. července – Praha, Zápis z výsledku svědka Morfo Caflati.

[...]^a

Protokol o výpovědi,^b
se svědkem.

[...]^c

CAFLATI Morfo, rozloučená, dříve manželka Pegnidise Alekose, nar. 7. června 1926, v Kjanu, okr. Dimotichu, Řecko, zaměstnaná jako dělnice v n. p. Stanislava Kostky Neumana, Vrbno, okr. Bruntál, bytem Vrbno 207. Členka KSŘ od r. 1944.

Svědka CAFLATI Morfo, byla poučena ve smyslu § 112 tr. řádu č. 87/50 sb. zák. ČSR a napomenuta k udání pravdy. Na položené otázky vypovídá:

Otázka:^b Od kdy znáte řeckého emigranta VASILAKISE Velisáriuse?¹

Odpověď:^b VASILAKISE jsem poznala v roce 1951, když docházel do našeho bytu za mým manželem.² Při té příležitosti jsem se s ním také stýkala, až do doby, když jsem od manžela odešla.

Otázka:^b Proč jste odešla od vašeho manžela Pegnidise?³

Odpověď:^b Poznala jsem, že PEGNIDIS není dobrý člověk. Stále na mě chtěl, abych odjela zpět do Řecka. Já jsem se tam vrátit nechtěla, a proto jsem se s ním rozešla.

Otázka:^b Z jakých důvodů se chtěl váš manžel vrátit do Řecka?

Odpověď:^b Nebyl zde v ČSR spokojen. O návratu mluvil stále častěji, když se začal stýkat s VASILAKISEM, KOMNOSEM, KIRIAKOSEM a⁴ VUKAKISEM.⁵ Tušila jsem, že můj manžel se dostal do této společnosti tím, že všichni měli zájem vrátit se zpět do Řecka. Pokud jsem slyšela jejich tichou rozmluvu u nás v bytě, tak z toho jsem usoudila, že provádí zde v ČSR protizákonnou činnost.

Otázka:^b Jakou trestnou činnost zde prováděli?

Odpověď:^b Je mně známo, že VASILAKIS Velisáriuš docházel na řecké vyslanectví do Prahy a ostatní řecké emigranty přemlouval k tomu, aby navštívili také řecké vyslanectví a aby se vrátili zpět do Řecka. PEGNIDIS věděl, že jsem členka strany, a proto si vždy našel něja-

¹ V. Vasilakis byl StB postaven do čela procesu Vasilakis a spol.

² Viz dokument č. 25.

³ Jedná se o A. Pegnidise, odsouzeného v procesu Vasilakis a spol.

⁴ Škrtnuto. Jméno Kiriakos Vukakis bylo původně bráno jako dvě příjmení, později opraveno.

⁵ Všichni tři byli odsouzeni v procesu Vasilakis a spol.

kou příčinu k tomu, aby mohli pomlouvat československé zřízení. VASILAKIS [byl] stejného smýšlení. Stačilo jenom to, že když jsem šla nakupovat a náhodou jsem něco nepřinesla, tak jsem od nich slyšela různé poznámky, které vyjadřovaly jejich nepřátelské smýšlení. Obvykle se vyslovovali o naší demokracii asi tak, že není nic k dostání. Dále nebyli spokojeni v práci. Stále nařikali a stěžovali si, že musí zde pracovat a nic za to nemají. KOMNOS se vyjadřoval o ČSR asi tak, že nejdříve zde seberou děti, potom co v bytě máš a všechno znárodní. Byla to skupina, která se takovými výroky stále živila. Nic se jim zde nelíbilo. V té době, když jsem byla v nemocnici, nemohu o jejich činnosti nic říci. Později asi v lednu 1952, když jsem se již vrátila, tak jeden den jsem na nich viděla, že jsou dost rozčileni. Stalo se to potom, když se zase VASILAKIS vrátil z řeckého vyslanectví. Co jim VASILAKIS sdělil, to nevím. Jednou v r. 1951 přišel k nám na návštěvu VASILAKIS a KOMNOS. VASILAKIS vytáhl z kapsy balíček s patnácti tisíci Kčs a všichni se dohodli na tom, že si půjdou do Prahy něco koupit. Do Prahy také skutečně odjeli a VASILAKIS a KOMNOS se vrátili za dva dny.

Otázka:^b S kým jste hovořila o těchto věcech?

Odpověď:^b Tyto věci jsem několikrát uváděla v organizaci a také při osobním rozhovoru se soudruhy. Nepamatuji si již konkrétně, se kterými jsem o všech těchto věcech mluvila.

Protokol skončen, přetlumočen do řeckého jazyka, schválen a podepsán.

Vyslýchající:^d Tlumočník: Vyslýchaná:^e

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Podsvazek č. 1, Operativní podsvazek. Originál, strojopis, 3 strany

a Zpráva uvozena hlavičkou *Ministerstvo národní bezpečnosti, HS-Stb, vyšetřování, vyhotoveno 2 x*; v záhlaví uvedeno datum *Dne 14. července 1953*.

b V originálu podtrženo přerušovanou čarou.

c Osobní údaje Morfo Caflati.

d Vlastnoruční podpis por. Pacanda M. Miroslav Pacanda (nar. 1922), od září 1950 pracoval na centrále vyšetřování.

e Vlastnoruční podpis v řečtině.

Dokument č. 29

1953, 23. července – Praha, Zápis z výslechu obviněného Kiriakose Vukakise.

[...]^a

Protokol o výpovědi s obviněným:^b

[...]^c

Jmenovaný byl obeznámen s předmětem výslechu a po napomenutí k udání pravdy na položené otázky vypověděl:

Otázka:^b Vypovězte v čem se cítíte vinen!

Odpověď:^b Jsem vinen v tom, že jsem se stal členem monarcho-fašistické skupiny^d vedené Velisáriosem VASILAKISEM¹ a jako takový^e jsem prováděl z podnětu řeckého vyslanectví špionážní a rozvratnou činnost na území ČSR.^d

¹ V. Vasilakis byl souzen ve stejném procesu a uváděn jako vedoucí celé skupiny (proces Vasilakis a spol.).

Hlavní mojí vinu^e spatřuji v tom, že jsem charge d'affaires LEPOULOISOVI a úředníku řeckého vyslanectví MITSAKOPULOISOVI předával za odměnu důležité údaje ze závodu TEXLEN 1,^d kde jsem byl zaměstnán, a politické zprávy o činnosti řecké emigrace.^d

Jsem si plně vědom, že tímto mým nepřátelským jednáním jsem se stal placeným agentem^d řeckého monarcho-fašistického režimu, který mých špionážních^e služeb používal k brzdění výstavby socialismu v Československu.

Otázka:^b Doznal jste, že skupina řeckých monarcho-fašistů, jejímž jste byl členem, měla dle příkazu řeckého vyslanectví organisovat hromadné odjezdy řeckých emigrantů z ČSR. Cítíte se i v tomto vinen?

Odpověď:^b Ano jsem vinen i v tom, že jako člen tajné skupiny řeckých monarcho-fašistů jsem spolu s ostatními organisoval hromadné odjezdy^d řeckých příslušníků z ČSR proto, aby této akce mohla řecká vláda použít na mezinárodním poli k hanobení lidově demokratického Československa.^d

Otázka:^b V průběhu vyšetřování jste byl usvědčen výpověďmi VALAVÁNISE a CILASE² z toho, že vaše tajná skupina dostávala od řeckého vyslanectví pokyny k provádění sabotáží^e na závodech a k propagování fašismu tiskem. Vypovězte, zda se cítíte i v tomto vinen!

Odpověď:^b Popírám,^e že by naše skupina dostávala takovéto pokyny. Jsem si však vědom^e mé viny v tom, že v mém bytě se konaly tajné schůzky naší protistátní skupiny k hromadnému poslechu nepřátelského rozhlasu Hlasu Ameriky, Londýna a monarcho-fašistického Řecka.^d

Plně se cítím vinen^e z toho, že mým nepřátelským jednáním jako člena tajné skupiny^e řeckých monarcho-fašistů, jsem ohrožoval výstavbu socialismu^d v Československu, a z toho, že jsem se dal plně do služeb řecké monarcho-fašistické vlády, která těchto používala k potlačování osvobozenického hnutí řeckého lidu.

Protokol skončen, přetlumočen do řeckého jazyka a po schválení podepsán.

Starší vyšetřovací pracovník:^f

Vyslýcháný:^g

Tlumočník:^h

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Vukakisovi Kiriakosu. Originál, strojopis, 2 strany

² Oba souzeni v procesu Jemenidzis a spol.

a Zpráva uvozena hlavičkou *Ministerstvo národní bezpečnosti, Správa Stb vyšetřování, vyhotoveno 3 x*; v záhlaví uvedeno datum *Dne 23. 7. 1953*.

b V originálu podtrženo.

c Osobní údaje K. Vukakise.

d Věta podtržena rukou.

e Podtrženo rukou.

f Vlastnoruční podpis ppor. J. Uher (nar. 1920). Vyslýchal V. Vukakise od 18. 7. 1953 do 25. 7. 1953.

g Vlastnoruční podpis v řečtině.

h Vlastnoruční podpis Timiopulos Kostas.

1953, 24. července – Praha, Zápis z výsledku obviněného Pandelise Xinopulose.

[...]a

Protokol o výpovědi
s obviněným:

[...]b

Jmenovaný byl obeznámen s předmětem výsledku a po napomenutí k udání pravdy na položené otázky vypověděl:¹

Otázka:° Během vyšetřování jste doznal, že jste měl styky s řeckým monarcho-fašistickým vyslanectvím v Praze. Vypovězte, proč jste se stýkal se zastupitelským úřadem řecké monarcho-fašistické vlády v ČSR, když ve skutečnosti jste jako řecký partyzán před tímto režimem emigroval do lidově demokratického Československa?

Odpověď:° Jako bývalý člen Komunistické strany Řecka jsem neplnil základní povinnosti člena strany, nezúčastňoval jsem se aktivního boje proti monarcho-fašistického režimu v řadách pokrokové řecké emigrace v Československu a jako takový jsem byl z Komunistické strany Řecka v r. 1951 vyloučen.² V důsledku toho, že jsem se sám vyřadil z tohoto velkého mírového hnutí pokrokového lidstva, dozrála ve mně myšlenka vrátit se zpět do monarcho-fašistického Řecka a dát se plně k dispozici tomuto protilidovému režimu.^d

S tímto úmyslem jsem se svěřil v říjnu 1951 řeckému monarcho-fašistovi Achillesovi PAPAPANAJOTVI,³ který mně doporučil, abych vešel ve styk s řeckým vyslanectvím v Praze, které mně a mojí manželce odjezd z Československa umožní.

Otázka:° V protokole, který byl s vámi sepsán dne 13. 4. 53 jste vypověděl, že na vyslanectví jste jednal ve věci vašeho návratu do Řecka s charge d'affaires LEOPOULOSEM. Hovořili jste spolu ještě o jiných problémech, které se vašeho návratu netýkaly?

Odpověď:° LEOPOULOS se mě postupně dotazoval na moje působení v Řecku a na různé údaje politického a hospodářského charakteru^d z mého pracoviště a bydliště, které jsem mu zodpověděl.

Otázka:° To tedy znamená, že jste LEOPOULOSEVI předal důležité zprávy,^d které v zájmu bezpečnosti našeho státu měly zůstat utajeny. Vyjádřete se k tomu.

Odpověď:° Ve snaze získat si důvěru LEOPOULOSE tím, aby mně a mojí manželce zařídil legální odchod z ČSR do Řecka, jsem mu předal různé důležité hospodářské a politické informace.^d

Otázka:° Vypovězte konkrétně,⁵ jaké špiónážní zprávy jste LEOPOULOSEVI předal!

Odpověď:° Sdělil jsem LEOPOULOSEVI, že pracuji jako pomocný dělník v textilním závodě^d TEXLEN 01 v Úpici, dále co se v této továrně vyrábí, že v blízkosti mateřského závodu jest tovární skladiště a veškeré poznatky o výrobě,^d které jsem v průběhu mého zaměstnání v tomto podniku získal, na jejichž podrobnosti se již nepamatuji.^d Kromě toho jsem mu předal zprávy o činnosti řeckých emigrantů v Úpici a kolik je jich tam ubytováno.^d Po

skončeném rozhovoru mně a mojí manželce LEOPOULOS sdělil, že pokud se týče vyřízení mého návratu do Řecka, budu vyrozuměn Achilísem PAPAPANAJOTU, kterému LEOPOULOS zastřeným způsobem písemně oznámí,^d abych se na vyslanectví dostavil.

Otázka:° Vy jste však v průběhu vyšetřování vypověděl, že LEOPOULOS vám proti potvrzení předal 1800.- Kčs.^d Vysvětlete proč vám předával takovou vysokou částku, když ve skutečnosti se jednalo o vyřízení vašeho návratu do Řecka!

Odpověď:° Tyto peníze mně LEOPOULOS jistě nedával proto, aby mně uhradil výdaje spojené s cestovným na řecké vyslanectví, ale proto, že jsem mu předal důležité špiónážní informace politického a hospodářského charakteru.^d

Otázka:° Jak často jste navštěvoval řecké monarcho-fašistické vyslanectví v Praze?

Odpověď:° Na řeckém vyslanectví jsem byl ještě jednou, a to dva měsíce po prvé návštěvě. Jelikož do té doby jsem nebyl prostřednictvím PAPAPANAJOTU vyrozuměn, dohodli jsme se společně a vyslanectví jsme navštívili.

Otázka:° Co bylo předmětem rozhovoru při této návštěvě na vyslanectví?

Odpověď:° LEOPOULOS sdělil PAPAPANAJOTVI, že jeho záležitost odjezdu do Řecka je již ze strany vyslanectví vyřízena, a pokud se týče návratu mého a mé manželky, že je nutno ještě vyčkat. Toto byla moje poslední návštěva na vyslanectví.

Otázka:° Jakým způsobem odůvodňoval LEOPOULOS tak brzké vyřízení záležitosti návratu PAPAPANAJOTA?

Odpověď:° LEOPOULOS se vyjádřil, že nejprve je nutno, aby byly prvořadě vyřízeny pasy bývalým řeckým monarcho-fašistickým vojákům, a pak že budou postupně vyřízeny žádosti těm, kteří se k tomuto režimu přiklonili.

Otázka:° Že v osobě PAPAPANAJOTU, který vás získal k návratu do Řecka se skutečně jedná o nepřítele socialistického zřízení a stoupence monarcho-fašistického režimu, vypověděl o tom člen monarcho-fašistické skupiny VULGÁRIS Dimitrios dne 23. 7. 1953:⁴

.....“ Tak především jsem společně s řeckými monarcho-fašisty PAPAPANAJOTU Achilísem a PROKOPISEM Vasilísem⁵ dostal za úkol opatřovat na MZV oficiální pokyny, co vše máme dělat..... od nás získával špiónážní zprávy hospodářského a politického charakteru o průmyslových podnicích v ČSR a činnosti řecké emigrace, kteréžto zprávy jsem mu při mých návštěvách na vyslanectví vyzradil za přítomnosti PAPAPANAJOTU a PROKOPISE, kteří mě vzali s sebou na vyslanectví..... Po mém napojení na řecké vyslanectví v červenci 1952, kam mě odvezl řecký monarcho-fašista PAPAPANAJOTU a PROKOPISE jsem společně s nimi plnil všechny úkoly, které jsme na vyslanectví dostávali od charge d'affaires LEOPOULOSE “.....

Vypovězte zda i vy jste veškerou vaší protistátní činnost prováděl jako člen tajné organizace řeckých monarcho-fašistů!

Odpověď:° Aktivním členem protistátní skupiny řeckých monarcho-fašistů jsem sice nebyl, avšak tím, že k této činnosti jsem byl prakticky získán PAPAPANAJOTU a LEOPOULOSEVI předával důležité zprávy, prováděl jsem tutéž činnost, jako členové řeckých monarcho-fašistických skupin.

4 D. Vulgaris byl odsouzen ve stejném procesu Vasilakis a spol.

5 Vasilis Prokopis (nar. 1926), bývalý zajatec královské armády, v r. 1952 docházel s A. Papapanajotu na řecké vyslanectví.

1 P. Xinopulos byl ten den vyslýchán ještě jednou, a to k osobě Thomase Stugiotise, viz dokument č. 31.

2 V dubnu 1951 mu bylo písemně oznámeno, že byl vyloučen z KSŘ.

3 A. Papapanajotu byl odsouzen ve stejném procesu Vasilakis a spol.

Otázka:^c V čem se tedy cítíte vinen?

Odpověď:^c Jsem vinen v tom, že jsem prostřednictvím řeckého monarcho-fašisty PAPAPANA-JOTOU se spojil s chargé d'affaires LEOPOULOSEM, kterému jsem sděloval důležité špiónážní zprávy politického a hospodářského rázu, který těchto prostřednictvím řecké monarcho-fašistické vlády mohl použít proti lidově demokratickému Československu a proti pokrokovému řeckému lidu. Jsem vinen i tím, že jako bývalý partyzán jsem zradil boj řeckého lidu proti monarcho-fašistickému režimu, kterému jsem se dal plně do služeb za žold, který jsem od LEOPOULOSE za předávání špiónážních zpráv dostal.

Protokol skončen, přetlumočen do řeckého jazyka a po schválení podepsán.

Starší vyšetřovací pracovník:^f

Vyslýcháný:^g

Tlumočník:^h

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Xinoluposovi Pandelisu. Originál, strojopis, 5 stran

- a Zpráva uvozena hlavičkou *Ministerstvo národní bezpečnosti, Správa Stb vyšetřování, vyhotoveno 3 x*; v záhlaví uvedeno datum *Dne 24. 7. 1953*.
b Osobní údaje P. Xinopulose.
c V originálu podtrženo.
d Věta podtržena rukou.
e Podtrženo rukou.
f Vlastnoruční podpis ppor. Uher Jiří, prováděl s P. Xinopulosem pouze závěrečné výslechy.
g Vlastnoruční podpis v řečtině.
h Vlastnoruční podpis Timiopulos Kostas.

Dokument č. 31

1953, 24. července – Praha, Výslech obviněného Pandelise Xinopulose ve věci Thomase Stugiotise.

[...]^a

Protokol o výpovědi
s obviněným:^b

[...]^c

Jmenovaný byl obeznámen s předmětem výslechu a po napomenutí k udání pravdy na položené otázky vypověděl:¹

Otázka:^b Jak znáte STUGIOTISE Tomase?²

Odpověď:^b STUGIOTISE Tomase jsem poznal v roce 1950 v Mikulově, při příležitosti návštěvy mé manželky v nemocnici. Kromě toho jsem se s ním několikrát příležitostně sešel.

Otázka:^b Jakého byl STUGIOTIS politického zaměření?

Odpověď:^b Pokud jsem se STUGIOTISEM přišel do styku, mohu zde zodpovědně prohlásit, že byl nepřátelského zaměření proti pokrokovému hnutí řeckého lidu a proti táboru míru a socialismu,^d i když v té době byl členem Komunistické strany Řecka.³

- 1 P. Xinopulos byl ten den vyslýchán již jednou, a to ke své vlastní trestné činnosti, viz dokument č. 30.
2 Správně má být Thomas. T. Stugiotis byl odsouzen ve stejném procesu Vasilakis a spol. Xinopulos byl ten den vyslýchán předtím již jednou, ke své vlastní trestné činnosti.
3 Členem KSŘ se stal v květnu 1949 ještě v Řecku na frontě.

Otázka:^b Vypovězte konkrétně,^e jak se ve svých názorech projevoval!

Odpověď:^b Koncem roku 1950 jsem byl se STUGIOTISEM ve společnosti více řeckých příslušníků v mém bytě, kde se jmenovaný hanlivě a urážlivě^e vyjadřoval proti představitelům Komunistické strany Řecka,^f konkrétně^e o předsedovi KSŘ ZACHARIADISOVI.⁴ Kromě toho ve společnosti hanobil lidově demokratické zřízení^f v Československu a funkcionáře řecké samosprávy. Jeho nepřátelství vůči Komunistické straně Řecka a lidově demokratickému zřízení v ČSR došlo tak daleko, že musel být za svoje urážlivé a protistátní výroky vyloučen z Komunistické strany Řecka.⁵ Přestože STUGIOTISOVI byla poskytnuta veškerá péče a lékařská pomoc ze strany čsl. vlády v důsledku jeho pracovní neschopnosti,⁶ projevoval se jako opravdivý nepřítel a stoupenec monarcho-fašistického režimu v Řecku.

Protokol skončen, přetlumočen do řeckého jazyka a po schválení podepsán.

Starší vyšetřovací pracovník:^g

Vyslýcháný:^h

Tlumočník:ⁱ

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Stugiotisovi Thomasu. Originál, strojopis, 2 strany

- 4 N. Zachariadis.
5 V dubnu 1951 mu bylo písemně oznámeno, že byl vyloučen z KSŘ.
6 Trpěl tuberkulózou kostí.
a Zpráva uvozena hlavičkou *Ministerstvo národní bezpečnosti, Správa Stb vyšetřování bezpečnosti, vyhotoveno 3 x*; v záhlaví uvedeno datum *Dne 24. 7. 1953*.
b V originálu podtrženo.
c Osobní údaje P. Xinopulose.
d Věta podtržena rukou.
e V originálu podtrženo rukou.
f Rukou podtržena poslední čtyři slova.
g Vlastnoruční podpis ppor. Uher Jiří, prováděl s P. Xinopulosem pouze závěrečné výslechy.
h Vlastnoruční podpis v řečtině.
i Vlastnoruční podpis Timiopulos Kostas.

Dokument č. 32

1953, 28. července – Praha, Doznání Alekose Pegnidise, že poznává řeckého chargé d'affaires v Praze.

[...]^a

Překlad:

Na předložené fotografii poznávám řeckého vyslance¹ LEOPULOSE² z Prahy, se kterým jsem byl od ledna 1952 v protistátním spojení a který mě vyplatil několikrát větší částkou peněz na výlohy spojené s mým dojížděním na vyslanectví.³

Jmenovanému jsem předával na jeho žádost všechny mnou zjištěné poznatky o hospodářsky důležitém podniku v ČSR, ve kterém jsem byl zaměstnán.

- 1 V té době byl v ČSR na řeckém vyslanectví nejvyšším úředníkem chargé d'affaires.
2 J. Leopoulos (nar. 1911), řecký chargé d'affaires v ČSR od srpna 1950 (předtím řecký generální konzul v Antverpách), v červenci 1953 byl přeložen na řeckou ambasádu do Bělehradu.
3 Tato fotografie, případně fotografie úředníka vyslanectví Christose Mitsakopoulose, byla předkládána všem zatčeným. Některým byly předloženy i fotografie dalších zaměstnanců ambasády Heleny Richterové a Jeana Ioanidise.

ppor. Jaroslav Jeřábek,^b
vyšetřovací pracovník.^c

podepsán: P e g n i d i s Alekos.
Tlumočník:^d

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Vasilakis a spol. Mapa č. 2. Dokumentační příloha. Originál, strojopis, 1 strana

- a Fotografie vyslance J. Leopoulose a originál textu v řečtině.
b V originálu vlastnoruční podpis Jaroslav Jeřábek (nar. 1909), vyšetřovatel StB.
c Kulaté razítko *Ministerstvo státní bezpečnosti č. 16*.
d V originálu vlastnoruční podpis Timiopulos Kostas.

Dokument č. 33

1953, 28. července – Praha, Návrh žaloby správy vyšetřování StB adresovaný generální prokuratuře ve věci Vasilakis a spol.

[...]^a

ŽALOBA^b

Generální prokurátor v Praze žaluje.

- 1.) VASILAKISE Velisariuse, nar. 14. 1. 1921 v Palero-Řecko, řeckého státního přísl., syna středního rolníka, zaměst. n. p. TEXLEN I, posledně bytem Horní Staré město čp. 136,
- 2.) PEGNIDISE Alekose, nar. 30. 8. 1921 v Konstantinopolu, řeckého státního přísl., syna živnostníka, zaměst. v n. p. TEXLEN I, posledně bytem Horní Staré město, Kalná Voda 107,
- 3.) PAPANIKASE Georgiose, nar. 20. 2. 1920 v Menidi Acharne-Řecko, řeckého státního přísl., syna středního rolníka, zaměst. n. p. TEXLEN I, posledně bytem Horní Staré město čp. 101,
- 4.) VUKAKISE Kiriakose, nar. 1. 6. 1921 v Karlovaci-Řecko, řeckého státního přísl., syna dělníka, zaměst. v n. p. TEXLEN I, posledně bytem Horní Staré město čp. 101,
- 5.) VULGARISE Dimitriose, nar. 15. 5. 1925 v Lechuri-Řecko, řeckého státního přísl., syna živnostníka, zaměst. v n. p. ÚPOLEN 01, posledně bytem Úpice, Stalinova čp. 382,
- 6.) XINOPULOSE Pandelise, nar. 18. 1. 1927 ve Volosi-Řecko, řeckého státního přísl., syna živnostníka, zaměst. v textilní továrně v Úpici, posledně bytem Vančurova čp. 128,
- 7.) KOMNOSE Atanasise, nar. 20. 6. 1925 v Drimoně-Řecko, řeckého státního přísl., syna vesnického boháče, zaměst. v n. p. TEXLEN I, posledně bytem Horní Staré město čp. 136,
- 8.) STUGIOTISE Thomase, nar. 1. 5. 1925 v Pigos-Řecko, řeckého státního přísl., syna zemědělce, zaměst. v textilní továrně v Úpici, posledně bytem Úpice, Stalinova ul. č. 357,

9.) PAPAPANAJOTU Achilease, nar. 20. 3. 1926 ve Volos-Řecko, řeckého státního přísl., syna živnostníka, zaměst. v n. p. Úpolen 01, posledně bytem Úpice, Stalinova ul. č. 382,

všichni ve vazbě,

z těchto důvodů:

Vyšetřováním Ministerstva národní bezpečnosti republiky Československé bylo prokázáno, že úředníci řeckého vyslanectví^e v Praze zneužívají práva exterritoriality organizovali na území ČSR rozvratnou a špionážní činnost. Používali k tomu monarcho-fašistické agenty z řad zrádců řeckého lidu,^d kteří pronikli do ČSR, jak bylo zjištěno vyšetřováním ilegální skupiny řeckých monarcho-fašistů, řízené řeckým agentem JEMENIDZISEM, která byla již předána soudu k potrestání.

Žalovaní monarcho-fašističtí agenti jsou součástí této skupiny a společně vytvořili podobnou skupinu, kterou monarcho-fašistická vláda Řecka rovněž používala k provádění špionážní a rozvratné činnosti proti lidové demokratickému Československu.

Obviněný VUKAKIS o tom při vyšetřování dne 22. 7. 1953 vypověděl:

„... K provádění nepřátelské činnosti jsem byl získán koncem roku 1951, a to na tajné schůzce řeckých monarcho-fašistů v restauraci v Kalné Vodě, za přímého řízení Velisariuse VASILAKISE,^d který hovořil o hromadném odjezdu řeckých monarcho-fašistů k návratu do Řecka, což bylo organizováno řeckým vyslanectvím v Praze. V důsledku této ilegální schůzky byla utvořena ilegální skupina řeckých monarcho-fašistů, která nepřátelsky pracovala proti Československu a proti osvobozeneckému hnutí řeckého lidu...“

VASILAKIS zapojil do této nepřátelské skupiny mimo VUKAKISE další monarcho-fašisty PAPANIKASE, KOMNOSE a PAPAPANAJOTU. PAPAPANAJOTA potom získal XINOPULOSE, VALAVÁNIS získal VULGÁRISE, zatímco STUGIOTIS byl získán VULGÁRISEM a PEGNIDISE doporučil do této skupiny JEMENIDZIS.

Také tato ilegální skupina vedená VASILAKISEM dostávala pokyny k provádění nepřátelské činnosti od úředníků řeckého vyslanectví, chargé d'affaires LEOPOULOSE a úředníka Christose MITSAKOPULOSE, jak o tom vypověděl obviněný PAPANIKAS dne 22. 7. 1953:^d

„...Ještě při první návštěvě jsem byl přítomen, když Christos MITSAKOPULOS instruoval VASILAKISE k tomu, jak má naše skupina v nepřátelské činnosti pokračovat.... Nepřátelská činnost naší monarcho-fašistické skupiny, řízená na území ČSR LEOPOULOSEM a MITSAKOPULOSEM, byla zaměřena na získávání špionážních zpráv a poznatků z politického a hospodářského prostředí a získávání špionážních zpráv o průmyslových závodech, ve kterých byli jednotliví členové skupiny zaměstnáni. Dále se činnost skupiny zaměřovala na získávání řeckých emigrantů pro hromadný odjezd do Řecka, aby byla narušena jednota řecké emigrace v ČSR a zvláště komunistické strany Řecka a demokratických organizací...“

Žalovaná skupina řeckých monarcho-fašistických agentů se pod řízením VASILAKISE pravidelně scházela v bytě VUKAKISE a PEGNIDISE při tajných schůzkách,^e na které byly tyto instrukce úředníků řeckého vyslanectví přenášeny.^e

Těmito pokyny se žalovaní také řídili a získané špionážní zprávy předávali přímo úředníkům řeckého vyslanectví, jak o tom dne 22. 7. 1953 vypověděl obviněný VUKAKIS:

„...Jako člen monarcho-fašistické skupiny jsem se vždy řídil dle instrukcí vedoucích naší skupiny, a proto jsem společně s PAPANIKASEM a VASILAKISEM dojížděl na řecké vyslanectví v Praze.^e Zde jsem vešel ve styk s chargé d'affaires LEOPOULOSEM, úředníkem řeckého vyslanectví MITSAKPULOSEM a legačním tajemníkem IOANIDISEM,¹ kterým jsem postupně vyzrazoval důležité zprávy rázu hospodářského a politického.... Jako odměnu za předávání špionážních zpráv jsem já, PAPANIKAS a VASILAKIS dostávali od LEOPOULOSE větší peněžní částky s podotknutím, že tyto peníze nám dává řecká vláda...“^e

¹ J. Ioannidis.

Kromě toho všichni obvinění poslouchali štvavý nepřátelský rozhlas, ze kterého čerpali pomluvy, kterých používali k hanobení lidově demokratického Československa. Jednotlivě obviňují žalované z této trestné činnosti:

1.) VASILAKIS VELISARIUS

v roce 1949 emigroval z Albánie do ČSR a na podzim 1951 vešel ve styk s chargé d'affaires řeckého vyslanectví v Praze LEOPOULOSEM, podle jeho pokynů vytvořil ilegální skupinu řeckých monarcho-fašistů^c a tuto řídil ve špionážní a rozvratné činnosti proti ČSR. Jako placený monarcho-fašistický agent docházel na řecké vyslanectví, kam předával špionážní zprávy hospodářského a politického charakteru, přinášel odtud pokyny pro rozvratnou činnost skupiny.^d Z příkazu LEOPOULOSE opatřil časopis „NEOZ KOSMOS“ vydávaný řeckou pokrokovou skupinou v ČSR,^e kterého mohla řecká monarcho-fašistická vláda využít k získávání poznatků o politické činnosti pokrokových řeckých emigrantů a na základě toho persekuovat jejich rodinné příslušníky v Řecku.

V úmyslu sabotovat plnění pětiletého plánu nedocházel často do zaměstnání a podával velmi malý pracovní výkon, čímž plnil pokyny řeckého vyslanectví, zaměřené na narušování budování socialismu v ČSR.

2.) PEGNIDIS ALEKOS

v létě 1951 vešel ve styk s agentem řeckého vyslanectví v Praze Trasivulosem JEMENIDZISEM, kterému předal písemnou zprávu o politické činnosti řeckých pokrokových emigrantů, žijících v ČSR.^d V lednu 1952 se zapojil do skupiny řeckých monarcho-fašistů^c vedené VASILAKISEM a společně s ostatními vyvíjel rozvratnou a špionážní činnost. V dubnu 1952 předal řeckému vyslanectví špionážní zprávu o podniku TEXLEN I, kde byl zaměstnán. Zúčastňoval se ilegálních schůzek skupiny, na nichž byly projednávány instrukce řeckého vyslanectví k provádění nepřátelské činnosti, umožňoval ostatním ve svém bytě poslechn nepřátelského štvavého rozhlasu a propagoval fašismus pomocí fašistických časopisů, které si přivezl z řeckého vyslanectví.

3.) PAPANIKAS Georgios

byl počátkem roku 1952 získán VASILAKISEM pro špionážní činnost ve prospěch řeckého vyslanectví v Praze a zapojil se do nepřátelské skupiny řeckých monarcho-fašistů. Dojížděl na řecké vyslanectví, kde LEOPOULOSovi a MITSAKOPULOSovi předával špionážní zprávy a informace.^e

Zúčastňoval se ilegálních schůzek této skupiny v bytě VALAVÁNISE, PEGNIDISE, VUKAKISE a společně s ostatními poslouchal štvavý nepřátelský rozhlas.^d

4.) VUKAKIS Kiriakos

se v roce 1951 zapojil prostřednictvím VASILAKISE do jeho ilegální monarcho-fašistické skupiny a společně s VASILAKISEM a PAPANIKASEM dojížděl na řecké vyslanectví v Praze, kde LEOPOULOSovi, MITSAKOPULOSovi a IOANIDISOvi předával špionážní zprávy z podniku, kde byl zaměstnán. Za špionážní činnost byl LEOPOULOSEM odměňován většími peněžitými částkami.

5.) VULGÁRIS DIMITRIOS

emigroval v roce 1949 z Albánie do ČSR kde udržoval styky s řeckými monarcho-fašisty PAPANANAJOTOU, STUGIOTISEM a dalšími. V dubnu 1952 se prostřednictvím řeckého monarcho-fašisty VALAVÁNISE zapojil do nepřátelské činnosti řeckých monarcho-fašistů. Při návštěvě řeckého vyslanectví v Praze, předával LEOPOULOSovi špionážní poznatky o ná-

rodním podniku Úpolen 01, kde byl zaměstnán, a předal též dotazník vydaný pokrokovou skupinou řeckých emigrantů v ČSR. Od LEOPOULOSE dostával pokyny zjišťovat špionážní poznatky o řecké emigraci v ČSR a organisovat mezi řeckou emigrací návraty do Řecka. Za splnění úkoly byl LEOPOULOSEM placen.

6.) XINOPULOS Pandelis

se jako býv. přísl. KSŘ nezúčastnil aktivního boje proti monarcho-fašistickému režimu a v roce 1951 byl ze strany vyloučen. V říjnu 1951 se prostřednictvím PAPANANAJOTY zapojil na řecké vyslanectví v Praze, kde předal LEOPOULOSovi hospodářské a politické špionážní zprávy, zejména zprávy o čsl. průmyslu a politické činnosti pokrokových řeckých emigrantů.^d

7.) KOMNOS Atanasis

byl koncem roku 1951 prostřednictvím VASILAKISE zapojen do jeho skupiny a zúčastňoval se tajných schůzek této skupiny. Podněcoval ostatní k hromadnému poslechu štvavého zahraničního rozhlasu, který společně s dalšími poslouchal, a takto získané pomluvy rozšiřoval mezi ostatními.

8.) STUGIOTIS Thomas

prostřednictvím monarcho-fašistů VULGARISE a PAPANANAJOTU vešel v červenci 1952 ve styk s řeckým vyslanectvím v Praze, kde předával špionážní zprávy LEOPOULOSovi. Na vyslanectví předával také jména řeckých pokrokových emigrantů, funkcionářů KSŘ a partyzánů, čímž umožnil řecké monarcho-fašistické vládě persekuovat jejich rodinné příslušníky v Řecku.

9.) PAPANANAJOTU Achileas

Udržoval od listopadu 1951 jako člen monarcho-fašistické skupiny na příkaz VASILAKISE spojení s řeckým vyslanectvím v Praze, kde LEOPOULOSovi a MITSAKOPULOSovi předával špionážní zprávy ze svého pracoviště, údaje o řeckých emigrantech, jejich činnosti a podobně. Zúčastňoval se ilegálních schůzek konaných v bytě VUKAKISE, kde také poslouchal štvavý zahraniční rozhlas. Jako monarcho-fašistický agent úmyslně vyvolával mezi řeckými emigranty náladu k hromadnému odjezdu do Řecka.

Uvedená nepřátelská činnost obviněných je podle výsledků přípravného vyšetřování plně prokázána. Jelikož trestné činy byly spáchány na území ČSR, jest podle § 13 zák. č. 86/50 Sb. příslušný československý soud, a to i ve věci obviněných, kteří jsou cizími státními příslušníky.

Jsou tedy všichni právem žalováni,

že

v době od roku 1951 až do svého zatčení v Praze, Trutnově a jinde na území ČSR prováděli špionážní a rozvratnou činnost a také se snažili škodit lidově demokratické republice Československé.

I. Obviněný VASILAKIS, PEGNIDIS, PAPANIKAS, VUKAKIS, VULGARIS, XINOPULOS, KOMNOS, STUGIOTIS a PAPANANAJOTU, spolčili se navzájem a vešli ve styk s cizí mocí k pokusu o rozvrácení lidově demokratického zřízení republiky, které je zaručené ústavou.

II. všichni obvinění až na KOMNOSE jednak se spolčili navzájem a jednak vešli ve styk

s cizí mocí k vyzvídání státního tajemství v úmyslu vyzradit je cizí mocí a úmyslně státní tajemství cizí moci vyzradili.

Obviněný VASILAKIS, PEGNIDIS, PAPANIKAS, VUKAKIS, VULGARIS se tohoto činu dopustili jako členové organizace, jejímž účelem je vyzvídat státní tajemství,

čímž spáchali:

I. a./ všichni obvinění trestný čin velezrady podle § 78, odst. 1, lit. c./, odst. 2 lit. a./ b./ trest. zák. 86/50.

II. Všichni obvinění kromě KOMNOSE trestní čin vyzvědačství podle § 86, odst. 1., odst. 2., lit. a./ b./ téhož zákona.

Obviněný VASILAKIS, PEGNIDIS, PAPANIKAS, VUKAKIS, VULGARIS, kromě toho též podle odst. 3., lit. c./ citovaného zákona.

Navrhuji:

- 1.) Případ projednat před nejvyšším soudem v Praze
- 2.) Provést důkaz při hlavním líčení přečtením výpovědí:
ŘEZNÍČKA Vladimíra,
PAPATANASIU Tanasise,
MATEU Fani,
VÁCLAVKA Karla,
MOKOŠE Petra,
CILASE Dimitriose,
VALAVÁNISE Christose,
TRIKALINOSE Vasilasise,²
JEMENIDZISE Trasivulose.

Vypracoval: náčelník odd. správy Stb vyšetřování^e

Souhlasím:^f

v Praze dne 28.7.53^g náčelník správy Stb vyšetřování

Schvaluji:

V Praze dne generální prokurátor.

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Vasilakis a společníkům. Originál, strojopis, 9 stran

² Správně Vasilakise.

^a Žaloba byla adresována Nejvyššímu soudu v Praze. Obdélníkové razítko uvnitř s datem 31. VII. 1953 a nečitelným vlastnoručním podpisem. Rukou dopsáno SGPt 35/53.

^b V originálu potvrzeno.

^c Podtrženo rukou.

^d Věta podtržena rukou.

^e Vlastnoruční podpis vz. kpt. Semínko.

^f Vlastnoruční podpis pplk. Moučka. Milan Moučka (1922–2009), náčelník správy vyšetřování.

^g Datum dopsáno rukou.

Dokument č. 34

1953, 17. září – Praha, Žaloba generálního prokurátora ve věci Pegnidis a spol.

[...]^a

V trestní věci proti Alekosu Pegnidisovi a spol. používám ustanovení § 21 odst. 2 tr. ř. /1 ve znění zák. č. 67/1952 Sb./a

žaluji

- 1/. Pegnidise Alekose,^b
nar. 30. 8. 1921 v Konstantinopolu v Turecku, dělníka, posledně bytem v Kalné Vodě č. 107,
2/. Vasilakise Velisariuse,^b
nar. 14. 1. 1921 v Palero v Řecku, dělníka, posledně bytem v Horním Starém Městě č. 136,
3/. Vukakise Kiriakose,^b
nar. 1. 6. 1921 v Karlovsi v Řecku, dělníka, posledně bytem v Horním Starém Městě č. 101,
4/. Papapanajotu Achilease,^b
nar. 20. 3. 1926 ve Volosu v Řecku, dělníka, posledně bytem v Úpici, Stalinova ul. č. 382,
5/. Komnose Atanasise,^b
nar. 20. 6. 1925 v Drimoně v Řecku, dělníka, posledně bytem v Horním Starém Městě čp. 136,
6/. Vulgarise Dimitriose,^b
nar. 15. 5. 1925 v Lechuri v Řecku, dělníka, posledně bytem v Úpici, Stalinova ul. čp. 382,
7/. Xinopulose Pandelise,^b
nar. 18. 1927 ve Volosu v Řecku, dělníka, posledně bytem v Úpici, Vančurova ul. č. 128,
8/. Stugiotise Thomase,^b
nar. 1. 5. 1925 v Pírgosu v Řecku, dělníka, posledně bytem v Úpici, Stalinova ul. č. 357,¹
vesměs cizí státní příslušníky, tč. všechny ve vazbě generálního prokurátora v Praze, pro podezření,

že

I. obviněný Pegnidis Alekos² koncem roku 1950 v Horním Starém Městě a jinde přislíbil Jemenidzisevi Trasivulosovi³ a dalším osobám, že bude společně s nimi zjišťovat pro orgány řeckého vyslanectví v Praze charge d'affaire Jeana Leopulose a legačního úředníka Christose Mitsakopulose zprávy o organizačním uspořádání, počtu, osobních poměrech a politické činnosti řeckých státních příslušníků zdržujících se v ČSR na základě vládou republiky Československé uděleného práva asyly, a sám získal pro tuto činnost Christose Valavánise a další osobu;

II. obvinění Pegnidis Alekos, Vasilakis Velisarius, Vukakis Kiriakos, Papapanajotu Achileas, Komnos Atanasios a Vulgaris Dimitrios postupně od konce roku 1951 do léta 1952 v Horním Starém Městě, Kalné Vodě, Úpici, Praze a jinde ve vzájemném dorozumění a s dalšími osobami pomlouváním a štváním proti lidové demokratickému zřízení v ČSR, narušováním pracovní morálky, organizováním hromadného poslechu zahraniční nepřátelské propagandy získávali řecké státní příslušníky žijící v ČSR na základě práva asyly k tomu, aby se dožadovali na řeckém vyslanectví v Praze umožnění hromadného návratu do Řecka, orgánům řeckého vyslanectví v Praze Jeanu Leopulosovi a Christosu Mitsa-

¹ Na rozdíl od návrhu žaloby připraveného vyšetřovatelem StB chybí jméno G. Papanikase, který mezitím zemřel ve vazbě.

² V návrhu žaloby připraveném StB a datovaném byl za vedoucího skupiny určen V. Vasilakis. Prokurátor tuto změnu obhajoval tím, že „obv. Pegnidis je usvědčován ve spise SGPt 32/53 Jemenidzise z vyzvědačství, žalují ho proto na prvním místě pro stejnou kvalifikaci jako Jemenidzise“; NA, f. GP, sp. zn. SGPt. 35/53, Deník v trestní věci, 8. 9. 1953.

³ T. Jemenidzis byl StB považován za hlavního organizátora snah o návštěvu řeckého vyslanectví mezi emigranty.

kopulosovi, k těmž cíli i jinak pomáhali, zejména poskytováním informací o některých řeckých státních příslušnících, ač si všichni obvinění byli vědomi toho, že celá tato činnost inspirovaná zastupitelskými orgány řecké vlády má sloužit k vyvolání nedůvěry, k seslabení a ku zdiskreditování lidově demokratického zřízení v ČSR;

III. obvinění Xinopulos Pandelis a Stugiotis Thomas práva asyly, udělaného jim v roce 1949 k jejich žádosti vládou ČSR, zneužili tím, že obviněný Xinopulos od konce roku 1951 do léta 1952 v Praze, Úpici a jinde, jednak bez vědomí československých úřadů vešel dvakrát ve styk s orgány řeckého vyslanectví v Praze a ucházel se tam o povolení návratu do Řecka, k těmž cíli získal i svoji manželku, jednak orgánům řeckého vyslanectví v Praze poskytl při tom informace o počtu osob řecké národnosti žijících v Úpici na základě práva asyly, obviněný Stugiotis pak tím, že ačkoliv mu bylo vládou ČSR poskytnuto hospodářské zabezpečení a veškerá lékařská péče, již koncem roku 1950 v Úpici v bytě spoluobviněného Xinopulose před více osobami urážel lidově demokratickou vládu, v červenci 1952 vešel pak v Praze tajně ve styk se zastupitelskými orgány řecké vlády, ucházel se u nich o lékařské ošetření, peněžitou podporu a o umožnění návratu do Řecka,

tedy

ad I. že obviněný Pegnidis Alekos spolčil se s Jemenidzise Trasioulosem a dalšími osobami k vyzvídání státního tajemství v úmyslu vyrazit je cizí moci;

ad II. obvinění Pegnidis Alekos, Vasilakis Velisarius, Vukakis Kiriakos, Papapanajotu Achileas, Komnos Atanasis a Vulgaris Dimitrios postupně založili organizaci v úmyslu podvracet lidově demokratické státní zřízení a společenský řád, které jsou zaručeny ústavou;

ad III. obvinění Xinopulos Pandelis a Stugiotis Thomas úmyslně ohrozili obecný zájem jednáním nepřátelským lidově demokratickému státnímu zřízení,

čímž spáchali

ad I. obviněný Pegnidis Alekos trestný čin vyzvědačství podle § 86 odst. 2, písm. a/, odst. 1 tr. zák.,

ad II. obvinění Pegnidis Alekos, Vasilakis Velisarius, Vukakis Kiriakos, Papapanajotu Achileas, Komnos Atanasis a Vulgaris Dimitrios trestný čin sduřování proti republice podle § 80 odst. 1 věta prvá tr. zák.,

ad III. obvinění Xinopulos Pandelis a Stugiotis Thomas trestný čin nepřátelského jednání proti republice podle § 129 tr. zák.⁴

Při hlavním líčení navrhu provedení důkazů:

1/.přečtením výpovědi Georgiose Papanikase,

2/.se souhlasem obviněných přečtením výpovědí Jemenidzise Trasioulosa, Vladimíra Řezníčka, Tanasise Papatanasiu, Fany Mateu, Karla Václavka, Petra Mokoše, Dimitriose Cilase, Valavánise Christose, Trikalinose Vasilikase.⁵

Žalobu na obviněné podávám z těchto důvodů:

Vyšetřováním MNB bylo prokázáno, že někteří úředníci řeckého vyslanectví v Praze zneužívali práva exterritoriality a organizovali na území ČSR rozvratnou a špiónážní činnost. Spolupracovníky získávali především z řad osob, které emigrovaly z Řecka a v roce 1949 požádaly československou vládu o ochranu proti nynější monarchistické řecké vládě,

4 Prokurátor v porovnání s návrhem žaloby připravené vyšetřovateli StB zpochybnil míru provinění vyšetřovaných: „jde o skupinu Řeků, kde skutkový základ trestné činnosti je mnohem slabší, než v první skupině [Jemenidzis a spol. – pozn. aut.] [...], sice v adm. protokolech uvádí rovněž, že prozradili špiónážní zprávy nebo důležité špiónážní právy, ale po skutkové stránce pro přílišnou všeobecnost těchto zpráv není možno odpovědně dovést ani podezření z prozrazení hospodářského tajemství [...] návrh žaloby podaný MNB nebyl proto převzat.“; NA, f. GP, sp. zn. SGPt. 35/53, Deník v trestní věci, 8. 9. 1953.

5 Viz dokument č. 35.

a to podáním žádostí o udělení práva asyly. Někteří z těchto emigrantů vytvořili od konce roku 1950 podle pokynů orgánů řeckého vyslanectví v Praze charge d'affaire Jeana Leopulose, vyslanckého úředníka Mitsakopulose a legačního tajemníka Ioannidise několik tajných skupin, které měly za úkol opatřovat řeckému vyslanectví informace, jež si vyslanectví nemohlo opatřovat řádnou diplomatickou cestou, rozšiřovat mezi řeckými emigranty v ČSR pomluvy proti lidově demokratickému zřízení a získávat tak řecké emigranty pro nynější monarchistickou vládu v Řecku a pro návrat do Řecka. Těmito akcemi měly být získány podklady pro šíření pomluv a pro útoky proti ČSR na mezinárodním fóru.

Proti jedné takové skupině, vedené bývalým příslušníkem řecké demokratické armády Jemenidzise, byla již soudu podána žaloba.⁶

K jakému účelu byla organizována zejména vyzvědačská činnost a jakou měrou se jí účastnil i obviněný Pegnidis, vypověděl zmíněný Jemenidzis Trasioulos:

„..... naše organizace prováděla špiónáž zejména tím způsobem, že její členové pořizovali seznamy řeckých emigrantů v ČSR, a to hlavně z řad zasloužilých partyzánů a členů KSŘ... Tyto seznamy jsme předávali na řecké vyslanectví v Praze, odkud byly odesílány řecké monarchistické vládě do Řecka, kde sloužily k represáliím vůči rodinným příslušníkům těchto bojovníků.....“ /: výpověď ze 14. 2. 1953 ve spise gen. prok. č. 32/53 :/..... „do skupiny získal jsem sám Pegnidise, kterého jsem pověřil, aby zapojil do naší špiónážní skupiny další fašisty. Na základě toho získal Pegnidis Kajase a Valavanise. Na podzim 1950 dal jsem Pegnidisovi za úkol, aby pořídil seznam býv. monarchofašistických vojáků a asi po 10 dnech předal mi požadovaný seznam, ve kterém byly jména a adresy 35 takových osob.....“ /: výpověď z 10. 7. 1953 ve spise gen. prok. č. 32/53 :/.

Později byl obviněný Pegnidis zapojen Jemenidzise do jiné protistátní skupiny vedené obviněným Vasilakisem, kterou postupně, až na Xinopulose a Stugiotise, utvořili ostatní obvinění. K tomu obviněný Vukakis vypověděl:

„K provádění nepřátelské činnosti byl jsem získán koncem roku 1951, a to na tajné schůzce řeckých monarchofašistů v Kalné Vodě, řízené Velisariusem Vasilakisem, který hovořil o hromadném odjezdu do Řecka, což bylo organizováno řeckým vyslanectvím v Praze. V důsledku této ilegální schůzky byla vytvořena protistátní skupina řeckých monarchofašistů, která nepřátelsky pracovala proti Československu.....“ /: č. 1. 101 spisu :/.

Obvinění scházeli se pravidelně v bytě Pegnidise a Vukakise na tajných schůzkách, projednávali při nich pokyny orgánů řeckého vyslanectví Leopulose a Mitsakopulose a poslouchali za účasti dalších osob hromadně štvavý zahraniční rozhlas, ze kterého čerpali pomluvy proti lidově demokratickému zřízení v Československu.

K činnosti jednotlivých obviněných po skutkové stránce uvádím:

1/. Pegnidis Alekos,⁶

původním povoláním dělník, jako příslušník řecké monarchofašistické armády upadl v říjnu 1948 do zajetí řecké demokratické armády, odmítl však bojovat po jejím boku a konal proto jen v demokratické armádě pomocné polní práce. S jednotkami demokratické armády ustoupil pak do Albánie a přes Polsko přišel koncem roku 1949 do ČSR kde požádal o udělení asyly. Byl pak zaměstnán jako dělník v textilní továrně v Horním Starém Městě.

Na podzim 1950 byl v Horním Starém Městě informován Jemenidzise Trasioulos, že tento se zavázal orgánům řeckého vyslanectví v Praze Leopulosovi a Mitsakopulosovi získávat zprávy o organizaci, rozmístění, politické činnosti, osobních poměrech a počtu řeckých emigrantů v ČSR, a že tyto zprávy mají sloužit řecké vládě k tomu, aby mohl být nepřímým nátlakem zlomen odpor pokrokových řeckých pracovníků v ČSR

6 Viz Petková, Tatiana: *Súdny proces s gréckou „monarchofašistickou“ skupinou Jemenidzis a spol.*, c. d. Proces Vasilakis a spol. proběhl jako druhý v pořadí.

proti nynější monarchistické řecké vládě, a to persekucí jejich rodinných příslušníků, kteří nemohli z Řecka uprchnout. Jemenidzis sdělil obviněnému, že odměnou za tyto služby bude jim umožněn návrat do Řecka. Obviněný Pegnidis spolupráci v uvedeném směru Jemenidziseovi přislíbil a získal sám pro tuto zpravodajskou činnost i Chritose Valavánise, pozdějšího to přímého spolupracovníka Jemenidzise.

Krátce potom Jemenidzis uložil obviněnému Pegnidisovi, aby pro úředníky řeckého vyslanectví opatřil seznam bývalých monarchofašistických vojáků, která zná, mezi nimiž zřejmě měli být vyhledávání další spolupracovníci. Obviněný Pegnidis tento úkol splnil a předal ještě v roce 1950 v Horním Starém Městě Jemenidziseovi seznam obsahující asi 35 jmen a adres bývalých příslušníků monarchistické armády.

Tím však protistátní činnost obviněného neskončila. Na podzim 1951 v Horním Starém Městě z popudu již zmíněného Jemenidzise spojil se se spoluobviněným Vasilakisem, Vukakisem, Komnosem a dalšími osobami za tím účelem, aby získali co největší počet řeckých emigrantů pro myšlenku hromadného návratu do Řecka. Během roku 1952 navštívil pak obviněný řecké vyslanectví v Praze, kde od Leopulose a Mitsakopulose přijal pokyny, jakým způsobem má si jejich skupina při provádění náboru počínat a jakých prostředků má užívat. Společně s ostatními spoluobviněnými projednával tyto pokyny na řadě tajných schůzek v Horním Starém Městě a Kalné Vodě. Aktivně se účastňoval soustavného štvání řeckých emigrantů proti lidově demokratickému zřízení a vybízel je k tomu, aby zanedbávali zaměstnání a pracovní povinnosti a před odjezdem z ČSR tak ukázali, co dovedou. Sám pak v červnu 1952 poskytl v Praze Leopuloseovi informace o poměrech řeckých emigrantů z okruhu svého bydliště, ačkoliv věděl, že to vše slouží k nepřátelské činnosti proti republice.

Obviněný v přípravném řízení vyzvědačskou činnost povšechně doznal. V čem tato vyzvědačská činnost spočívala je obviněný usvědčován zejména výpovědí Trasivulose Jemenidzise ze 14. 2. a 10. 7. 1953 /: ve spise gen. prok. č. 32/53 :/. Další trestnou činnost obviněný po skutkové stránce doznával, popíral pouze, že by též vybízel řecké emigranty k neplnění pracovních povinností. V tomto směru je však dostatečně usvědčován výpovědí Dimitriose Cilase /: č. 1. 56 spisu :/.

2/. Vasilakis Velisárius,^b

původním povoláním zemědělec, byl jako příslušník monarchofašistické řecké armády v lednu 1949 zajat řeckou partyzánskou jednotkou, pro kterou později vykonával pomocné polní práce. S partyzány ustoupil do Albánie, odkud přes Polsko v prosinci 1949 přišel do ČSR, kde na jeho žádost byl mu československou vládou poskytnut asyl. Pracoval pak jako dělník na stavbě přehrady ve Víru až do června 1951, kdy nastoupil jako dělník v textilní továrně v Horním Starém Městě.

Obviněný v práci projevoval špatnou pracovní morálku, často bezdůvodně vynechával pracovní směny, k lidově demokratickému státnímu zřízení ani k vládě, která mu poskytla asyl, hospodářské zabezpečení i všechny možnosti politického i kulturního života, necítil nejmenší vděčnosti. Koncem roku 1951 byl proto snadno získán k protistátní činnosti spoluobviněným Pegnidisem. Společně s ním vytvořil protistátní skupinu, která – jak bylo výše blíže vysvětleno – až do léta 1952 získávala řecké emigranty v ČSR pro hromadný odchod do Řecka. Obviněný podle pokynů orgánů řeckého vyslanectví v Praze činnost celé skupiny později řídil. V květnu a červnu 1952 vešel v přímý styk s orgány řeckého vyslanectví a opatřil Jeanu Leopuloseovi na jeho žádost výtisky časopisu vydávaného řeckou samosprávou v ČSR a poskytl mu i jiné informace o řeckých státních příslušnících pracujících v Horním Starém Městě, které Leopulos k dalšímu rozvíjení nepřátelské činnosti potřeboval. Za tuto činnost byl obviněný od Leopulose placen.

Obviněný Vasilakis doznal, že Jeanu Leopuloseovi předal výtisk řeckých novin a že mu poskytl i určité informace o řecké emigraci, připustil, že měl úmysl pomocí řeckého

vyslanectví vrátit se do Řecka, jinak popřel jakoukoliv protistátní činnost. Obviněný je však dostatečně usvědčován zejména výpověďmi spoluobviněného Vukakise /: č. 1. 101–103, 105, 106 spisu :/, Pegnidise /: č. 1. 62 spisu :/ a dále i výpovědí Georgiose Papanikase /: č. 1. 79–81, 83, 84 spisu :/.

3/. Vukakis Kiriakos,^b

původním povoláním tesařský dělník, po zajetí řeckou demokratickou armádou v roce 1948, bojoval v řadách demokratické armády jako kulometčík, po ústupu do Albánie v srpnu 1949 dostal se téhož roku přes Polsko do ČSR, kde požádal o udělení asyly. Pracoval pak jako dělník na stavbě přehrady ve Víru, v září 1951 přešel jako dělník do textilní továrny v Horním Starém Městě.

Po příchodu na nové působiště byl obviněný koncem roku 1951 v Kalné Vodě zapojen spoluobviněným Vasilakisem do jeho protistátní skupiny. Využíval pak každé příležitosti k tomu, aby vzbuzoval v řeckých emigrantech nenávist vůči lidově demokratickému zřízení v ČSR a aby je lákal k návratu do Řecka. Svůj byt v Horním Starém Městě dal skupině k dispozici pro pořádání tajných schůzek a soustavně umožňoval většímu počtu osob ve svém bytě hromadný poslech nepřátelského zahraničního rozhlasu. Dojížděl též na řecké vyslanectví do Prahy, kde chargé d'affaires Leopuloseovi, Mitsakopuloseovi a Ioannidisovi poskytoval informace o činnosti řeckých emigrantů žijících v jeho okolí. Od zmíněných diplomatických úředníků přijímal za tuto činnost peněžité odměny.

Uvedenou trestnou činnost obviněný skutkově zcela doznává.

4/. Papapanajotu Achileas,^b

původním povoláním malíř pokojů, v květnu 1949 jako příslušník řecké monarchofašistické armády byl zajat řeckou demokratickou armádou, se kterou ustoupil pak v srpnu 1949 do Albánie. Odtud koncem téhož roku přišel přes Polsko do ČSR, kde požádal o asyl. Až do května 1950 pracoval pro řeckou samosprávu v táboře v Mikulově, později byl zaměstnán jako dělník v barvírně textilní továrny v Úpici.

K protistátní činnosti byl koncem roku 1951 získán v Úpici spoluobviněným Vasilakisem a stal se členem jeho skupiny. Na příkaz spoluobviněného Vasilakise udržoval spojení s řeckým vyslanectvím v Praze, kde Leopuloseovi a Mitsakopuloseovi předával zprávy ze svého pracoviště, zejména údaje o poměrech mezi řeckými emigranty. Na řeckém vyslanectví v Praze byl do léta 1952 celkem šestkrát. Zúčastňoval se ilegálních schůzek skupiny v bytě spoluobviněného Vukakise, stejně tak hromadného poslechu štvavého zahraničního rozhlasu. Jako člen Vasilakisovy skupiny vyvolával mezi řeckými emigranty náladu pro hromadný odjezd do Řecka a vzbuzoval nenávist vůči lidově demokratickému státnímu zřízení. Obviněný trestnou činnost skutkově zcela doznal.

5/. Komnos Atanasios,^b

původním povoláním zemědělec, v dubnu 1948 nastoupil službu v řecké monarchofašistické armádě, v červnu 1948 upadl do zajetí řecké demokratické armády, pro kterou konal pak pomocné polní práce. Po ústupu demokratické armády do Albánie přijel koncem roku 1949 přes Polsko do ČSR a požádal o udělení asyly. Pracoval pak jako betonářský dělník na stavbě přehrady ve Víru, odkud později přešel jako dělník do textilní továrny v Horním Starém Městě.

Obviněný projevoval na pracovišti velmi špatnou pracovní morálku a často bezdůvodně vynechával celé pracovní směny. Koncem roku 1951 byl v Horním Starém Městě zapojen spoluobviněným Vasilakisem do jeho protistátní skupiny. Zúčastňoval se horlivě tajných schůzek, podněcoval řecké emigranty k hromadnému poslechu štvavého zahraničního rozhlasu, rozšiřoval pomluvy proti lidově demokratickému státnímu zřízení a snažil

se tak proti němu vzbudit nepřátelskou náladu. V rámci protistátní činnosti skupiny navštívil obviněný v létě 1952 třikrát řecké vyslanectví v Praze.

Uvedenou trestnou činnost obviněný po skutkové stránce zcela doznal /: č. 1. 166–169 spisu :/.

6/. *Vulgaris Dimitrios*,^b

původním povoláním zemědělský dělník, konal službu v monarchofašistické armádě až do prosince 1948, kdy byl zajat jednotkou řecké demokratické armády. Vstoupil pak do této armády a v roce 1949 ustoupil s řeckou demokratickou armádou do Albánie. Přes Polsko přišel v prosinci 1949 do ČSR. Naposled pracoval jako dělník v textilní továrně v Úpici.

K protistátní činnosti byl v dubnu 1952 získán Christosem Valavánisem a prostřednictvím spoluobviněného Papapanajotu zapojil se do podvratné činnosti Vasilakisky skupiny. Při dvou návštěvách v červenci a srpnu 1952 na řeckém vyslanectví v Praze předával Leopulosevi informace o národním podniku, v němž byl zaměstnán, předal mu k ofotografování dotazník vydaný řeckou samosprávou, od Leopulose přijímal pokyny, jaké další informace o řecké emigraci v ČSR mají být opatřovány, a přislíbil působit mezi řeckými emigranty pro hromadný návrat do Řecka. Za plnění těchto úkolů byl Leopulosem odměňován peněžitými částkami.

Trestnou činnost obviněný po skutkové stránce doznává.

Přípravným řízením bylo zjištěno, že i zbývající obvinění špatně se odvděčili za veškerou pomoc a péči, která jim byla československou vládou poskytnuta. K trestné činnosti těchto obviněných po skutkové stránce uvádím:

7/. *Xinopulos Pandelis*,^b

původním povoláním obuvnický dělník, od roku 1946 účastnil se osvobozovacích bojů v Řecku jako partyzán. V srpnu 1949 ustoupil s partyzány do Albánie, odkud přes Polsko přijel v prosinci 1949 do ČSR, kde jako politický uprchlík požádal o asyl. Politicky byl organizován od r. 1943 v KSŘ až do roku 1951, kdy byl pro neplnění stranických povinností ze strany vyloučen. Po příchodu do ČSR byla mu poskytnuta československými úřady veškerá péče a materiální zabezpečení. Obviněný pracoval jako dělník v textilní továrně v Úpici, kde i jeho manželka nalezla uplatnění.

Obviněný Xinopulos přesto, že mu byly poskytnuty všechny možnosti pro jeho další politický růst a že byla zcela zabezpečena existence jeho i jeho rodiny, necítil se v ČSR spokojený. Když pak v roce 1951 byl vyloučen z KSŘ, dozrál v něm úmysl vrátit se tajně do Řecka. Získal od spoluobviněného Papapanajoty adresu řeckého vyslanectví v Praze a začátkem roku 1952 odjel společně s manželkou tajně do Prahy, kde na řeckém vyslanectví se ucházel o umožnění návratu do Řecka. Přitom poskytl orgánu řeckého vyslanectví v Praze Leopulosevi informace o některých řeckých emigrantech a udal mu i počet řeckých emigrantů, kteří s ním pracují v textilní továrně v Úpici. Za tyto informace přijal od Leopulose odměnu. Asi o 2 měsíce později vypravil se společně s manželkou a spoluobviněným Papapanajotou opět na řecké vyslanectví, a aby získal přízeň vyslanecůvých úředníků, opět odpovídal na všechny dotazy Leopulose a umožnil mu tím získat přehled o rozmístění řeckých politických emigrantů v ČSR.

Uvedenou trestnou činnost obviněný skutkově doznal.

8/. *Stugiotis Thomas*,^b

původním povoláním zemědělský dělník, v srpnu 1948 nastoupil vojen[skou] presenční službu v monarchofašistické armádě, v listopadu téhož ro[ku] byl zajat jednotkami demokratické armády. Začátkem roku 1949 vstoupil do demokratické armády a účastnil se bojů jako kulometčík. V srpnu 1949 ustoupil s demokratickou armádou do Albánie a koncem

roku přijel do ČSR, kde mu byl jako politickému uprchlíku udělen asyl. Krátce po příjezdu do ČSR onemocněl tuberkulosou kostí a byl stále na státní útraty v lékařském ošetřování až do svého zatčení. Od května 1949 byl politicky organizován v KSŘ až do dubna 1951, kdy byl ze strany vyloučen.

Ačkoliv obviněnému Stugiotisovi byla již od počátku na státní útraty poskytnuta všemožná lékařská péče a byl jinak po celou dobu pobytu v ČSR vládou hospodářsky zabezpečen, projevoval obviněný vůči lidově demokratickému státnímu zřízení nevděčnost. Tak koncem roku 1950 v bytě Xinopulose v Úpici před více řeckými státními příslušníky hanlivě a urážlivě se vyjadřoval nejen proti představitelům KSŘ, ale hanobil i lidově demokratické státní zřízení v ČSR.

V červenci 1952 se rozhodl, že bude tajně žádat na řeckém vyslanectví v Praze vystavení cestovního pasu. Společně s jistým Papasem a Prokopisem odjel do Prahy na řecké vyslanectví, kde si vyžádal rozmluvu s chargé d'affaire Jeanem Leopulosem. Poukázal při tom na svůj zdravotní stav, předstíral, že je v ČSR bez pomoci a dožadoval se peněžité podpory a lékařského ošetření. Na řeckém vyslanectví v Praze byl ještě v létě 1952 třikrát.

Tuto činnost obviněný doznal a je usvědčován spoluobviněným Xinopulosem /: č. 1. 180, 181 spisu:/.

Tolik k trestné činnosti obviněných po skutkové stránce.

Po právní stránce zjištěná činnost obviněných naplňuje skutkové podstaty trestných činů, jak jsou výše v žalobních výrocích uvedeny.

Obviněný Pegnidis dohodl se totiž s Jemenidzisem a dalšími osobami opatřovat zprávy o cizích státních příslušnících, požívajících v ČSR práva asyly a předávat tyto zprávy orgánům cizího zastupitelského úřadu, tedy cizí moci. Obviněný při tom věděl, že orgánové řeckého vyslanectví tyto zprávy požadují jen proto, že vyslanectví informace tohoto druhu si řádnou diplomatickou cestou opatřit nemůže, neboť údaje o osobních poměrech, počtu a politické činnosti osob, které požádaly vládu ČSR o asyl a kterým byla poskytnuta ochrana, mají jistě v důležitém politickém zájmu republiky zůstat utajeny nepovolanými osobami /: § 75 odst. 6 tr. zák. :/, tím spíše pak před takovými orgány, které zastupují právě cizí vládu, proti jejímž zásahům ony osoby požádaly náš stát o ochranu. Vyzrazování takových zpráv o obyvatelích tohoto zvláštního postavení mohlo by totiž vést nejen k zasahování do vnitřních záležitostí státu, ale i k persekuci rodinných příslušníků těchto obyvatel v cizině, a tím i k využití této možnosti pro případný nepřímý nátlak na zmíněné naše obyvatele. Tento nátlak ve svých důsledcích mohl by snadno ohrožovat bezpečnost našeho státu. Jsou proto zmíněné zprávy předmětem státního tajemství ve smyslu ustanovení § 75 odst. 6, § 86 odst. 1 tr. zák. K naplnění skutkové podstaty trestného činu vyzvědačství podle § 86 odst. 2 písm. a/ tr. zák., dostačuje již dohoda aspoň dvou osob, tj. dohoda, směřující k vyzrazení určitého státního tajemství nebo k vyzvídání nějakého státního tajemství za účelem vyzrazení cizí moci. Vzhledem k vysoké společenské nebezpečnosti jakéhokoliv jednání ohrožujícího bezpečnost státu postihuje totiž zákon jako dokonané vyzvědačství již pouhou dohodou o budoucí vyzvědačské činnosti. Nezáleží proto v daném případě ani na tom, že obviněnému nebylo prokázáno, že by nějaké zprávy sloužící právě výše uvedenému účelu někomu předal. Dostačuje, že se jen na takové činnosti s Jemenidzisem dohodl, což je dostatečně patrné i z toho, že obviněný pro tuto vyzvědačskou činnost získal Jemenidzisovi další osoby a že mu předal i seznam monarchofašistických vojáků, mezi kterými Jemenidzis hledal další spolupracovníky.

Další činnost obviněného Pegnidise, Vasilakise, Vukakise, Papapanajoty, Komnose, Vulgarise vykazuje podstatné znaky organizace ve smyslu ustanovení § 80 odst. 1 věta první tr. zák. Postupně všichni tito obvinění se navzájem dohodli, že budou mezi řeckými

emigranty v ČSR agitovat pro hromadný návrat do Řecka. Řecké emigranty získávali pak tím způsobem, že soustavně štváli a šířili pomluvy proti lidově demokratickému státnímu zřízení a organizovali k tomu cíli i hromadné poslechy štvavého zahraničního rozhlasu. Věděli při tom, že akce hromadného odjezdu řeckých emigrantů z ČSR má být zneužitá na mezinárodním fóru k zostouzení lidově demokratického zřízení a že soustavným pomlouváním a hanobením tohoto zřízení mohou vytvořit mezi určitými skupinami našich obyvatel nepřátelskou náladu proti lidově demokratickému zřízení a že tedy lidově demokratické zřízení oslabují a podvrací. Jak z jednání obviněných bylo patrné, toto nejen věděli, ale tohoto cíle přímo chtěli dosáhnout. Protože uvedená jednání páchali ve vzájemném porozumění a po delší dobu za přímého řízení diplomatických orgánů cizí moci, jejich činnost byla plánovitá i soustavná, a tedy značně společensky nebezpečná, má užití ustanovení § 80 odst. 1 tr. zák. plnou oporu v zákoně.

Pokud jde o obviněného Xinopulose a Stugiotise naplňuje zjištěná činnost skutkovou podstatu trestného činu nepřátelského jednání proti republice podle § 129 tr. zák. Oba tito obvinění projeví nepřátelství vůči lidově demokratickému zřízení již tím, že tajně bez vědomí československých úřadů ucházeli se na cizím zastupitelském úřadě o vystavení cestovních pasů. Nepřátelství projeví i tím, že poskytli orgánům cizího zastupitelského úřadu takové informace, o nichž při nejmenším museli vědět, že budou zneužity k nepřátelské činnosti vůči státu. Stugiotis pak dokonce v přítomnosti většího počtu osob přímo lidově demokratické státní zřízení hanobil. Není tedy pochyb o tom, že jednáním těchto obviněných byl konkrétně ohrožen obecný zájem ve smyslu citovaného ustanovení a že toto jednání bylo projevem nejen nevděku, ale přímého nepřátelství vůči lidově demokratickému státnímu zřízení. Vzhledem k tomu, že obvinění toto jednání spáchali v rámci rozsáhlé protistátní činnosti, organizované některými orgány řeckého vyslanectví v Praze, společenská nebezpečnost jejich jednání je tak vysoká, že užití § 129 tr. zák. je zcela na místě.

Podezření ze zažalovaných trestných činů proti všem obviněným je tedy po skutkové i právní stránce dostatečně odůvodněno.

Za správnost vyhotovení
vedoucí kancel. oddělení^c
Vaňková^d

Generální prokurátor:
Václav Aleš v. r.⁷

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Vasilakis a spol. Originál, strojopis, 13 stran

⁷ Václav Aleš (1905–1969), v l. 1951–1956 generální prokurátor ČSR.

a Zpráva uvozena hlavičkou *GENERÁLNÍ PROKURATURA V PRAZE*; č. j. *SGPt 35/53 – 4*; v záhlaví uvedeno datum *Dne 17. září 1953*. Adresována byla *Nejvyššímu soudu v Praze*.

b Podtrženo přerušovaně.

c Kulaté razítko *GENERÁLNÍ PROKURATURA*.

d Vlastnoruční podpis.

Dokument č. 35

1953, 7. října – Praha, Protokol o hlavním líčení v případě Pegnidis a spol.

[...]^a

Protokol o hlavním líčení

Nejvyšší soud v Praze dne 7. října 1953 o 8.30 hod.

Trestní věc proti Alekosi Pegnidisovi a spol.

pro §§ 86, 80 a 129 tr. zák.

Přítomni:

Předseda senátu: JUDr. Vladimír Podčepický

Soudci: Josef Plaček

Josef Duchoslav

Zapisovatel: Jarmila Kučerová

Prokurátor: JUDr. Jar. Prokop

Tlumočníci jazyka řeckého:^b Ioannu Nikos a Antonín Vojáček – poučení dle § 58 tr. ř.

Obvinění: Pegnidis Alekos	Obhájce: JUDr. Martin – ex offa
Vasilakis Velisarius	JUDr. Zavadil – ex offa
Vukakis Kiriakos	JUDr. Martin – ex offa
Papanajot ¹ Achileas	JUDr. Martin – ex offa
Komnos Atanasis	JUDr. Martin – ex offa
Vulgaris Dimitrios	JUDr. Zavadil – ex offa
Xinopulos Pandelis	JUDr. Zavadil – ex offa
Stugiotis Thomas	JUDr. Zavadil – ex offa

Předseda senátu zahájil hlavní líčení a dotazem na obviněné zjistil, že byla zachována k přípravě třídní lhůta od doručení předvolání a žaloby (§ 140 tr. ř.).

Prokurátor navrhl, aby byla veřejnost vyloučena z důvodu § 143 odst. 2 tr. ř. – § 233 tr. ř.

Po poradě bez přerušení jednání vyhlásil předseda senátu usnesení, jímž byla veřejnost vyloučena z důvodu, aby veřejným projednáváním nebylo vyraženo státní tajemství, přítomné osoby poučil dle § 62 j. ř.

Předseda senátu zjistil totožnost předvolaných osob a prokurátor přednesl žalobu.

Předseda senátu vyzval obviněné, aby se k žalobě podrobně vyjádřili, souvisle vylíčili skutečnosti, které jsou předmětem žaloby, uvedli okolnosti, které zeslabují nebo vyvracejí podezření vůči nim a aby nabídli důkazy o nich. Zároveň je napomenul, aby mluvili pravdu a upozornil je na polehčující okolnost doznání.

Předseda senátu učinil opatření, aby obvinění, kteří dosud nebyli vyslechnuti nebyli přítomni při výslechu spoluobviněných.

Obviněný Alekos Pegnidis

Uvedl generalie jako na čl. 57

a) o svých osobních poměrech: jako na čl. 57–60²

b) k věci: vypovídá jako na čl. 61–66 s těmito dodatky ev. změnami:

¹ Správně Papapanajotu.

² Viz dokument č. 21.

S Jemenidzem jsem se sešel v září 1949. Říkal mi, ty jsi zajatec – já jsem mu řekl, že ano, ale už nejsem – on se mne ptal, zda bych chtěl zpět do Řecka – já jsem mu řekl, že ano. Potom se mne ptal, zda znám ještě jiné zajatce a zda znám jejich jména a adresy – řekl jsem mu, že znám a nač to potřebuje – on mi říkal, abych se ho na to neptal, ale že se všichni dostaneme domů, a abych mu jména oněch zajatců napsal, neřekl mi, že tato jména chce pro velvyslanectví – on říkal, že se pokusí nás dostat legálně domu – myslel jsem, že snad prostřednictvím Červeného kříže, ale jakým způsobem jsem nevěděl, ani jsem se již neptal, když mi říkal, abych se raději neptal. Takto jsem to také řekl u výslechu na StB – oni si tam napsali co chtěli – neřekl jsem, že jsem věděl, že ta jména potřeboval Jemenidzis pro vyslanectví. Podepsal jsem to proto, že jsem se bál.

Je pravda, že jsem pak předal Jemenidzisi asi 25 jmen oněch zajatců, nejdříve jsem mu dal asi 10 jmen a potom dalších 15. Oněch 15 jmen jsem získal od jistého Paspase. Tato jména jsem mu dal proto, že mi Jemenidzis říkal, že nás všechny dostane do Řecka. Nevěděl jsem, že Jemenidzis má spojení s řeckým vyslanectvím – on mi neřekl, že tam byl. Jak jsem již uvedl, domníval jsem se, že tato jména potřebuje pro Červený kříž, ale dále se o to nezajímal.

Je pravda, že jsem byl jednou sám na řeckém vyslanectví a dvakrát v přítomnosti ještě dalších osob. Při mé první návštěvě se mě na vyslanectví ptali na to, kde pracuji, kolik si vydělávám, na mojí zdejší adresu mého bydliště a také na adresu v Řecku. Nepamatuji se, zda se mne též tázali na to, kolik Řeků pracuje ještě na mém pracovišti – to jsem rozhodně nemohl říct vyšetřujícímu orgánu – také není pravda, že bych byl dostal od vyslanectví nějaký úkol – to jsem také nemohl říci při mém vyšetřování, poněvadž to není pravda.

Doznávám, že jsme si scházivali v bytě Christose Valvanise a u Vukakise a také u mne, ale nebyly to ilegální schůzky. Doznávám též, že jsme poslouchali zahraniční rozhlas – byl to Hlas Ameriky, Londýn, poslouchali jsme též Moskvu a rozhlas ČSR – poslouchali jsme tam, kde byla hezká hudba.

Je pravda, že jsme všichni očekávali naše vyřízení k návratu do Řecka, jak nám to slíbil Jemenidzis a také na vyslanectví. Můj poměr k ČSR byl kladný – měl jsem ji rád pracoval jsem s Čechama a vycházeli jsme spolu vždy dobře.

Za souhlasu stran přečetl předseda senátu svědeckou výpověď Fanni Mateu na čl. 52–55,³ k níž obviněný uvádí, že je v celku správná.³

Za souhlasu stran konstatuje se další svěd. výpověď Dmitriose Cilase na čl. 56 – k níž obviněný uvádí, že je to úplná lež – ani Valavánis nic takového neřikal.⁴

Dále za souhl. stran konst. se výpověď Jemenidzse^b na čl. 52 – k níž obv. uvádí, že je pravda, že dal Jemenidzisi ta jména – není však pravda, že jsem získal Kajase a Valavánise. Jemenidzis mi neřekl, že jména potřebuje pro řecké vyslanectví, když mi řekl, abych to nechtěl vědět, tak jsem již po tom nepátral, pro koho to potřebuje. Je pravda, že se mi celá věc zdála být podezřelá, ale přesto jsem mu to předal.

K dotazu obhájce:^b

Ano, dostal jsem na řeckém vyslanectví pas, se kterým jsem potom byl na SNB a na ministerstvu zahraničních věcí. V Řecku mám své rodiče a sourozence, se kterými jsem si stále dopisoval.

Dalších dotazů nebylo.^b

³ Viz dokument č. 23.

⁴ D. Cilas dne 17. 7. 1953 vypověděl, že se účastnil tajné schůzky monarchofašistů v bytě u V. Valavánise, kde měl A. Pegnidis nadávat na ČSR a nabádat k sabotážím.

Obviněný Valisáriu Vasilakis^b

udává generalie jako na čl. 27 o svém životopise jako na čl. 28–31,⁵ k věci vypovídá shodně jako na čl. 32–40 s těmito dodatky ev. změnami:

Je pravda, že jsem chtěl jít do Řecka – šel jsem proto na vyslanectví, kde jsem se ptal, zda je možno vrátit se do Řecka.

K dotazu předsedy:^b

Není pravda, že bych byl špatně pracoval, že bych měl špatnou pracovní morálku – jen jsem se nepohodl s mistrem a vedoucím. Není mi známo, že by řecké vyslanectví organizovalo hromadný odchod do Řecka. Od řeckého vyslanectví jsem dostal finanční pomoc – tuto pomoc mi museli poskytnout jako řeckému příslušníku, neboť oni mne dostali na vojnu a jejich vinou jsem se také ocitl v ČSR – byli proto nuceni mi dávat peníze, jsem přece řecký emigrant.

Není pravda, že bych předal vyslanectví nějaký výtisk novin – toto jsem také neřekl ani na bezpečnosti. Jestli se mne na vyslanectví ptali na další řecké emigranty si již nepamatuji.

Za souhlasu stran konstatuje se svěd. výpověď Tanasise Papatanasia^b na čl. 3 a další – k níž obviněný uvádí, že není pravdivá.⁶

Další výpověď svědka Vladimíra Řezníčka^b na čl. 8–9 – k níž obviněný uvádí, že tato výpověď rovněž není pravdivá, že nevynechával žádné směny.⁷

Další svědecká výpověď na čl. 10 a násl. Petra Mokoše^c – níž obviněný uvádí, že tato není pravdivá – není pravda, že bych pracoval špatně, je pravda, že jsem mu řekl, že nejsem komunistou, řekl jsem, že nejsem fašista, ale když chce, tak že jsem fašista.⁸

Další svěd. výpověď Karla Václavka^b na čl. 25–26, k níž obviněný uvádí, že tato není pravdivá, že nebyl vůbec v Jeseníku.⁹

K dotazu obhájce:^b

Vím, jaká je dnes vláda v Řecku a souhlasím s jejím jednáním. Jsem si vědom, že bojuje proti lid. dem. zřízení, a přesto s jejím jednáním souhlasím. Je pravda, že mi ČSR dala možnost výdělků. Do Řecka jsem chtěl proto, že jsem měl rád své rodiče a sourozence – co dělá vláda mě nezajímá – ať si dělá co chce.

Dalších dotazů nebylo.

Obviněný Pegnidis nemá k výpovědi Vasilakise připomínku.

Obviněný Kiriakos Vukakis^b

udává generalie jako na čl. 97, o svém životopise jako na čl. 97–98, k věci jako na čl. 98–107 s těmito dodatky ev. změnami:

Cítím se vinen v tom, že aniž bych si byl vědom, že nesmím jít na řecké vyslanectví, šel jsem tam s ostatními „klukama“ a žádal jsem o papíry k umožnění odchodu do Řecka, a aniž jsem si toho byl vědom, vyrazil jsem tam různé skutečnosti, jako např. kde jsem zaměstnán, kolik si vydělávám, jakou práci dělám – nevěděl jsem, že se to zakazuje.

Všichni jsme měli radio a všichni jsme je poslouchali. Papanikas bydlil ve stejném domě jako já, docházel ke mně se svoji rodinou, a když byl právě čas vysílání zahraničního rozhlasu, tak jsme ho poslouchali společně. Poslouchali jsme, i „Svobodnou Evropu“ i Londýn, ale poslouchali jsme jen hudbu.

⁵ Viz dokument č. 25.

⁶ T. Papatanasiiu dne 11. 2. 1953 vypověděl, že V. Vasilakis byl vedoucím skupiny monarchofašistických Řeků.

⁷ V. Řezníček, vedoucí vochlovny, dne 14. 1. 1953 vypovídal o Vasilakisově špatné pracovní morálce.

⁸ Viz dokument č. 22.

⁹ K. Václavek, mistr ve vochlovně, vypovídal dne 14. 1. 1953 o Vasilakisově špatné pracovní morálce.

Obviněnému byla předestřena jeho výpověď v adm. protokole, k níž obviněný uvádí, že nic takového neřekl, že nevěděl, že se organizuje hromadný odchod do Řecka.¹⁰

Měl jsem kladný poměr k lid. dem. zřízení. Je pravda, že mne na řeckém vyslanectví dali 500 Kčs, bylo to při mé druhé návštěvě na tomto vyslanectví. Já jsem říkal, že žádnou pomoc nepotřebuji, ale oni mi řekli, že je to od nich dar, že jsem ženatý a že je jistě budu potřebovat. Já jsem jim řekl, že je nepotřebuji, že peníze mám, a ukázal jsem jim svoji náprsní tašku, ale na jejich naléhání jsem ty peníze vzal – je pravda, že to nebylo ode mne správné, že jsem ty peníze přijímal, vždyť jsem vlastně bojoval proti nynější řecké vládě, ale když mne k tomu nutili, tak jsem si ty peníze vzal.

K dotazu obhájce:^b

V Řecku mám svého strýce, rodiče a sourozence – můj otec je velmi starý a nemůže již pracovat. Já jsem si s nimi dopisoval – psal jsem jim, že zde mám vše – že mám šaty, že mám radio, že se zde mám dobře – oni mi psali, že nemají ani kousek chleba – chtěl jsem proto do Řecka, abych jim v jejich nouzi pomohl.

Za souhlasu stran konstatuje se^b výpověď Trikalinose, Valavánise a Cilase na čl. 9 (v příl.) k nimž obv. uvádí – k výp. Valavánise:

Valavánis přišel do mého bytu poprvé, když ho poslali ke mně, abych šel spravit pojistky, potom jednou, když mi vracel dluh 30 Kčs, a ještě jednou, to mi dával žárovku – jinak u mne nebyl. Ty noviny jsem nedostal ani od Valavánise, ani jsem je neviděl, viděl jsem je teprve tehdy, když byly přineseny do dílny – ta výpověď není pravdivá.

K výpovědi Cilase ob. uvádí, že Cilase poznal v Opavě, že ho vídal v závodě, kde pracoval také on, že se však jen zdravili jako Řekové, jinak že se neznali.

K dotazu obhájce:^b

Ano, dostal jsem pas, se kterým jsem šel na SNB a ptal jsem se, zda mohu jít do Řecka. Tam mi bylo řečeno, že ano, a poslali mne na ministerstvo a dali mne jeho adresu, kam jsem také skutečně také šel – tam jsem odevzdal doklady a dal jsem jim též moji zdejší adresu a oni mi řekli, že mi pošlou vyrozumění, až bude věc vyřízena.

Dalších dotazů nebylo.

Pegnidis a Vasilakis trvají na své obhajobě.

Obviněný Achileas Papapanajot^b

udává generalie jako na čl. 201, o svém životopise jako na čl. 201–203 k věci jako na čl. 203–210 s těmito dodatky ev. změnami:

Necítím se vůbec vinen. Je pravda, že mne navštívil Vasilakis a říkal mi, že se můžeme dostat do Řecka prostřednictvím úřadů a vyslanectví. Potom jsem šel na vyslanectví a žádal jsem o pas – byl jsem tam celkem 5 krát – při výslechu jsem říkal šestkrát, ale nyní jsem si uvědomil, že jsem tam byl pětkrát. Je pravda, že se mne na vyslanectví ptali, kolik je se mnou ještě zaměstnáno Řeků, řekl jsem, že kromě mne ještě 4 – potřebovali vědět jejich jména, a tak jsem jim je řekl – oni to potřebovali vědět proto, aby mohli pro ně vyžádati povolení od čl. úřadů. Je pravda, že jsme se scházeli u Vasilakise – u Vukakise jsem byl jen jednou, a to proto, že jsem tam hledal Vasilakise. Při té příležitosti jsem tam viděl, jak tam poslouchají radio – neposlouchal jsem však, co právě vysílali. Není pravda, že bych s nimi poslouchal cizí rozhlas, já jsem od nich bydlel 20 km a také jsem jinde pracoval – nevím také, co oni poslouchali.

Je pravda, že se nás na vyslanectví také ptali, zda víme kde bydlí další členové dem. armády – tehdy jsem na vyslanectví byl s Vasilakisem, Prokopisem a Vulgarisem –

¹⁰ Viz dokument č. 29.

tehdy jsme říkali, že až se dovíme, že jim je řeknem. Já jsem tehdy říkal, že se o to pokusím se o nich dovědět.

K dotazu předsedy:^b

Já jsem chtěl sloužit jen 2 roky v armádě a pak jsem chtěl zpět. Nešel jsem dobrovolně do ČSR, oni řekli, že nás zastřelí, a tak jsme odešli.

K dotazu obhájce:^b

Je pravda, že jsem se dostal od řeckého vyslanectví pas a tímto pasem jsem se pak hlásil na min. zah. věcí. V Řecku mám rodiče a sourozence.

K dotazu předsedy:^b

Je pravda, že jsem na řeckém vyslanectví dostal 1.600 Kčs – oni mne nahradili útraty za cestu.

K dotazu obhájce:^b

Na min. jsem chodil jak zadním, tak i předním vchodem.

Při konfrontaci s obv. Vasilakisem:^b

Obv. Papapanajot^b trvá na tom, že jej Vasilakis poslal na vyslanectví.

Obv. Vasilakis^b – trvá na tom, že to není pravda, že Papapanajot chtěl na vyslanectví sám, že ho upozornil, aby si to dobře rozmyslel.

Oba obvinění trvají na své výpovědi.

Ostatní obvinění nemají k výpovědi Papanajajota připomínek.

Dalších dotazů nebylo.

Obviněný Atanasis Komnos^b

udává generalie jako na čl. 160, o svém životopise jako na čl. 164, k věci jako na čl. 160–169 těmito dodatky ev. změnami:

Pracoval jsem dobře – nevynechal jsem směny.

Obviněnému byla předestřena svěd. výpověď Vlad. Řezníčka na čl. 153, k níž obviněný uvádí, že není pravdivá, že pracoval dobře a že neměl žádnou absenci. Na této výpovědi trvá.

Je pravda, že jsme se scházeli s Vukakisem, Papadopulosem, Papanikasem, Valavánisem, Pechnidisem a dalšími. Jak jsem uvedl v adm. protokole, s nímž jsem říkal, že až dokončíme tu práci, že půjdeme pryč.

Já jsem chtěl odejít na základě dopisu, který mně psali rodiče z Řecka. Je pravda, že mně Vasilakis říkal, že je ve spojení s vyslanectvím. On mne nenabádal k odjezdu – já jsem chtěl sám – také jsem chtěl jít na vyslanectví – šli jsme tam proto spolu.

Na vyslanectví jsme žádali o pasy. Neříkali nám, abychom se nezmiňovali o naší návštěvě na vyslanectví.

Je pravda, že jsem poslouchal zahraniční rozhlas – hlavně Londýn, ale také i Moskvu. Tento rozhlas jsem chodil poslouchat ke Vulgarisovi.

Za souhlasu stran čte se svěd. výpověď Řezníčka na čl. 157, když obviněný uvádí, že tato není pravdivá, že měl hodně přesčasů a že neví, proč to vedoucí Řezníček o něm tvrdí.

K této výpovědi obv. Komnose nemají spoluobvinění podstatných připomínek.

Dalších dotazů nebylo.

Obviněný Dimitrios Vulgaris^b

udává generalie jako na čl. 118, o svém životopise jako na čl. 126, k věci jako na čl. 118–125 s těmito dodatky ev. změnami:

Na řecké vyslanectví jsem šel, teprve když mi o tom řekl Valavánis. Na vyslanectví se mne dotazovali, jakou práci vykonávám v Úpici, řekl jsem, že jsem závozník – neptali se mě na činnost ostatních emigrantů. Při mé druhé návštěvě na vyslanectví mi říkali, abych tam poslal někoho, koho znám a kdo tam ještě nebyl. K čemu to potřebovali, nevím. Já

jsem o tom nepřemýšlel, že by chtěli hanobit tím ČSR, jsem si neuvědomoval. Není pravda, že by se mě ptali, kolik je zde monarchofašistických vojáků. Také se mě přímo neptali na toho důstojníka. To se ptali Papanajoty. Papanajota jim slíbil, že se pokusí opatřit jim adresu onoho důstojníka. Je pravda, že jsem od vyslanectví dostal 1.000 Kčs – oni se mě ptali, kolik mě stálo jízdné – a dali mně 1.000 Kčs. Po druhé jsem tam šel s Komnosem. Tehdy jsem měl s sebou dotazník, který jsem dostal od naší samosprávy k vyplnění – ptal jsem se na vyslanectví, zda ten dotazník vyplnit – oni mi řekli že ano, že to nic není. Je pravda, že si na vyslanectví tento dotazník opsali.¹¹

Cítím se vinen tím, že jsem šel na vyslanectví a že jsem tam dal ty věci – své jednání jsem si však tehdy neuvědomoval.

K dotazu obhájce:^b

V Řecku mám své bratry – v ČSR jsem měl snoubenku a chtěli jsme se vzít.

Při konfrontaci s obviněným Komnosem:^b

Obv. Vulgaris^b trvá na tom, že to byl Komnos, který se nabídl opatřit vyslanectví adresu onoho důstojníka.

Obv. Komnos^b trvá na tom, že to byl Vulgaris.

Ostatní spoluobvinění nemají k výpovědi obv. Vulgarise připomínky.

Dalších dotazů nebylo.

Obviněný Pandelise Xinopusose^b

udává generalie jako na čl. 137, o svém životopise jako na čl. 137–138, k věci jako na čl. 138–146 s těmito dodatky ev. změnami:

Byl jsem v KSŘ, z této strany jsem byl vyloučen proto, že jsem neplatil příspěvky.

Doznávám, že jsem se od Papanajoty dověděl adresu řeckého vyslanectví, kam jsem také šel, a žádal vystavení pasu, abych se mohl vrátit do Řecka. Byl jsem tam s manželkou. Oni se mě ptali na jméno, na mé bydliště a na bydliště v Řecku a chtěli též vědět, jakého jsem charakteru. Je pravda, že se mě též ptali, kolik je v Úpici řeckých emigrantů. To jsem jim řekl – nevím, proč to chtěli vědět. Co bych o tom přemýšlel – možná, že to chtěli na špionáž, možná na něco jiného – nevím proč to chtěli. Jinak se mě na nic neptali. Já jsem tam potom byl se zeptat co je s mou žádostí – oni mi řekli že nejdříve musí vědět, jakého jsem charakteru. Je pravda, že tam byl také se mnou Papanajot – bylo to při mé druhé návštěvě.¹²

Já jsem nechtěl do Řecka – chtěl jsem se dostat do jiného státu, třeba do Itálie nebo Francie. Je pravda, že jsem na vyslanectví dostal 1.800 Kčs, bylo to za útraty na cestu.

K dotazu obhájce:^b

Já jsem byl v ČSR spokojen, do Řecka jsem se vrátit nechtěl, neboť vím, co by mě čekalo, kdybych se tam vrátil – chtěl jsem buď do Itálie nebo Francie.

Spoluobvinění nemají k výpovědi obv. Xinopulose připomínky.

Dalších dotazů nebylo.

Obviněný Thomas Stugiotis^b

udává generalie jako na čl. 182, o svém životopise jako na čl. 182–183, k věci jako na čl. 184–190 s těmito dodatky ev. změnami:

Je pravda, že mi ČSR poskytlo pomoc (lékařskou pomoc) v mé nemoci. Nejsem si vědom, že bych něco říkal proti ČSR nebo proti představitelům KSŘ.

Obviněnému byla představena jeho adm. výpověď v tomto směru, kterou obviněný popírá.

¹¹ Viz dokument č. 24.

¹² Viz dokument č. 30.

Je pravda, že jsem byl na řeckém vyslanectví, abych se mohl vrátit do Řecka. Je pravda, že jsem jim říkal, že jsem bez lékařské pomoci a že chci domů do Řecka. Já jsem ale skutečně již nedocházel k lékaři – a řekl jsem proto, že již nedocházím k lékaři. Je také pravda, že jsem na vyslanectví dostal 500 Kčs, nevím proč mi to dali. Oni mi to neřekli, proč mi je dávají, a já nemohu vědět, proč mi to dali. Já je na nich nežádal. Je pravda, že nebylo ode mne hezké, že jsem je přijal. Také se mne na vyslanectví ptali, kde pracuje moje manželka, já jsem jim to řekl. Také se mne ptali na mé známé, což jsem jim rovněž řekl. Na co se mne ptali a co jsem věděl, jsem jim řekl. Celkem jsem byl na vyslanectví asi 4 x – pas jsem však nedostal.

K dotazu obhájce:^b

V Řecku mám svého otce.

Ostatní spoluobvinění nemají k výpovědi obv. Stugiotise připomínky.

Dalších dotazů nebylo.

Za souhlasu stran čtou se svědecké výpovědi – Papanakise na čl. 69 a další.

Obvinění, jichž se tato výpověď týká – trvají na své obhajobě.

Konstatují se osobní výkazy na čl. 259 s přílohami.

Dalších návrhů ani dotazů se strany prokurátora ani obhajoby nebylo.

Předseda senátu udělil slovo k závěrečným řečem.

Prokurátor navrhl odsouzení obviněných podle žaloby a potrestání podle §

Obhájci navrhli spravedlivý trest všem obviněným.

Obvinění, trvají na své obhajobě a připojili se k vývodům svých obhájců.

Po závěrečné poradě vyhlásil předseda senátu

veřejně rozsudek

s podstatnými důvody, jímž byli obvinění Pegnidis, Vasilakis, Vukakis, Papanajot, Komnos, Vulgaris, Xinopulos a Stugiotis

uznání vinnými a odsouzení obv. Pegnidis, Vasiakis, Vukakis, Komnos a Vulgaris pro § 80 odst. 1 tr. zák., obvinění Xinopulos a Stugiotis pro trestný čin podle § 129 tr. zák.

a odsouzení k trestu: odnětí svobody v trvání – u Pegnidise 3 a půl roku, Vasilakise 4 roků, Vukakise 3 roků, Papanajoty 3 roků, Komnose 3 roků, Vulgarise 2 roků, Xinopulose a Stugiotise 16 měsíců.¹³

Všichni obvinění ke ztrátě čestných práv občanských u Pegnidise a Vasilakise na 5 let, u ostatních na 3 roky a k náhradě nákladů trestního řízení každý 1/8.

Po vysvětlení významu rozsudku uvedl předseda senátu, že podle § 172 odst. 2 tr. ř. je rozsudek pravoplatný a není proti němu možno podati žádných opravných prostředků.

Hlavní líčení bylo skončeno o 16.15 hod. s tím, že obvinění byli odvedeni.

zapisovatel:^d

předseda senátu:^d

Tlumočníci:^e

¹³ Na základě amnestie prezidenta republiky z května 1953 bylo prominuto A. Pegnidisovi čtrnáct měsíců, V. Vasilakisovi šestnáct měsíců a ostatním po jednom roce z trestu.

- a V obdélníkovém předtištěném rámečku náhrady soudců činí KČs..., svědečné činí KČs..., znalečné činí KČs, v záhlaví spisová značka 1 T 13/53.
b V originálu podtrženo.
c V originálu věta podtržena.
d Vlastnoruční podpis.
e Vlastnoruční podpisy.

Dokument č. 36

1953, 7. října – Praha, Rozsudek v případě skupiny Vasilakis a spol.

Rozsudek.^a

Jménem republiky!

Nejvyšší soud projednal v hlavním líčení konaném dne 7. října 1953 žalobu generálního prokurátora proti Alekосу P e g n i d i s o v i pro vyzvědačství podle § 86 odst. 2 písm. a), odst. 1 a sdrůžování proti republice podle § 80 odst. 1 tr. zák., Velisariovi V a s i l a k i s o v i, Kiriakosu V u k a k i s o v i, Achileasu P a p a n a j o t o v i, Atanasisu K o m n o s o v i, Dimitriosu V u l g a r i s o v i pro sdrůžování proti republice podle § 80 odst. 1 tr. zák., Pandelisovi X i n o p u l o s o v i a Thomasu S t u g i o t i s o v i pro nepřátelské jednání proti republice podle § 129 tr. zák. a posoudil věc takto:¹

V procesu vedeném u nejvyššího soudu pod zn. sp. 1 T 8/53 bylo bezpečně prokázáno, že někteří úředníci řeckého vyslanectví v Praze zneužívali práva exterritoriality a organizovali na území ČSR rozvratnou a špiónážní činnost.² Šlo o to, aby v rámci studené války v Organizaci spojených národů byla rozpoutána kampaň proti ČSR falešným obviněním, že naše republika násilím na svém území zdržuje řecké emigranty a zajaté vojáky monarchofašistické řecké armády. Jako podklad pro toto křivé obvinění řecké vyslanectví v Praze snažilo se zorganizovat akci mezi řeckými emigranty, kteří po zradě titovského režimu byli nuceni požádati naši republiku o asyl, kterého se jim dostalo, k náboru k demonstrativnímu hromadnému návratu do Řecka. Dálo se to konspirativním způsobem, pomocí přemlouvání, poskytování pomoci finanční, které nebylo zapotřebí, sliby, získáváním agentů, naváděním ke špiónáži a sabotáži, povzbuzováním k štvanicím mezi emigranty, pomlouváním republiky a podobnými prostředky. Cíl byl naprosto jasný. Rozštěpit řeckou emigraci u nás, rozložit Komunistickou stranu Řecka u nás, získávat řecké emigranty pro nynější monarchofašistickou vládu v Řecku a zostudit naši republiku na mezinárodním fóru.

Řecké vyslanectví v Praze k těmto účelům využilo touhu některých emigrantů po domově, pokud u některých nejde o přímé agenty řecké vlády, vyslané na naše území za těmito účely, aby z těchto lidí vybudovalo tajné skupiny, které měly za úkol opatrovat řeckému vyslanectví informace, jež si vyslanectví nemohlo opatrovat řádnou diplomatickou cestou, rozšiřovat mezi řeckými emigranty pomluvy proti našemu státnímu zřízení, získávat tak řecké emigranty pro politiku západních imperialistů a jejich přísluhovačů a pro návrat do Řecka.

- 1 Návrh žaloby vypracovaný vyšetřovateli StB navrhoval za vedoucího skupiny V. Vasilakise. Generální prokurátor v žalobě přisoudil vůdčí roli A. Pegnidisovi, který představoval napojení na skupinu Jemenidzise a spol. A. Pegnidis v čele procesu figuroval i před soudem, s nejvyšším trestem od soudu ovšem odešel V. Vasilakis a v archivu StB je proto proces veden jako Vasilakis a spol.
2 Jedná se o první proces s řeckými emigranty, nazvaný Jemenidzise a spol., který se konal ve dnech 16.–18. 9. 1953, a na který bylo odkazováno i během dalších procesů. Více k tomuto procesu Petková, Tatiana: *Súdny proces s gréckou „monarchofašistickou“ skupinou Jemenidzise a spol.*, c. d. Viz dokumenty č. 33 a 34.

Na základě výslechu obviněných, výpovědí Georgiose Papanikase, Trasivula Jemenidzise, Vladimíra Řezníčka, Tanasise Papatanasie, Fany Mateu, Karla Václavka, Petra Mokoše, Dimitriose Cilase, Christose Valavánise, Vasilikase Trikalinose³ soud zjistil mimo další, dole uvedené skutečnosti, že prvních šest obviněných tvořilo jednu z takových tajných skupin s uvedenými úkoly.

Alekos P e g n i d i s,^b původním povoláním dělník, přišel roku 1949 do ČSR, kde požádal o udělení asyly. Byl pak zaměstnán jako dělník.⁴

Na podzim 1950 byl informován v Horním Městě Trasivulosem Jemenidzise, že tento potřebuje pro řecké vyslanectví jména bývalých monarchofašistických vojáků, kteří z monarchofašistické armády desertovali a zdržují se na našem území. Obviněný Pegnidis poskytl Jemenidziseovi seznam obsahující asi 25–35 jmen a adres bývalých příslušníků monarchofašistické armády.⁵ Na podzim 1951 tamtéž spojil se s Vasilakisem a dalšími za tím účelem, aby získali co největší počet řeckých emigrantů pro myšlenku hromadného návratu do Řecka, ač věděl, že jde o akci organizovanou řeckým vyslanectvím v Praze. Při svých návštěvách na řeckém vyslanectví v Praze přijal pokyny, jakým způsobem má si jejich skupina při provádění náboru počínat a jakých prostředků má užívat.⁶ Na řadě tajných schůzek byly tyto pokyny projednávány.⁷ Sám zúčastňoval se soustavného štvání proti lidově demokratickému zřízení, vybízel řecké emigranty k zanedbávání pracovních povinností a v červnu 1951 poskytl řeckému vyslanectví v Praze o poměrech řeckých emigrantů z okruhu svého bydliště informace, ač věděl, že to vše slouží nepřátelské činnosti proti republice.

Obviněný Pegnidis v přípravném řízení jakož i před prokurátorem tuto činnost po stránce skutkové doznal. U hlavního líčení snažil se svoji vinu zeslabit, je však usvědčován výpovědí Jemenidzise, Papatanasie, Mateu, Cilase a Trikalinose, takže soud neuvěřil obhajobě obviněného u hlavního líčení a má za prokázán děj, jak je uveden shora. Původní výpověď tohoto obviněného odpovídá ostatním zmíněným důkazům, a je proto věrohodnější než vytáčky obviněného u hlavního líčení.

Velisarius V a s i l a k i s,^b původním povoláním drobný zemědělec, v roce 1949 přišel do ČSR, kde mu byl poskytnut asyl. V republice pak pracoval jako dělník.

V práci projevoval špatnou pracovní morálku, často bezdůvodně vynechával pracovní směny, lidově demokratické zřízení pomlouval a koncem roku 1951 spolčil se k protistátní činnosti se spoluobviněným Pegnidisem, jak je u tohoto uvedeno. Podle pokynů řeckého vyslanectví v Praze obviněný Vasilakis činnost celé skupiny později řídil.⁸ V létě 1952 vešel v přímý styk s orgány řeckého vyslanectví a opatřil k jejich žádosti výpisky časopisu vydávaného řeckou samosprávou v ČSR⁹ a poskytl i jiné informace o řeckých emigrantech, které vyslanectví potřebovalo k dalšímu rozvíjení nepřátelské činnosti proti republice.¹⁰ Za tuto činnost byl obviněný Vasilakis od řeckého vyslanectví placen. Je oddaný fašistické politice. Na své okolí, zejména na spoluobviněné Pegnidise a Komnose, jak bylo patrné i u hlavního líčení, měl zhoubný vliv ve směru nepřátelství vůči republice a pracovní morálky.

- 3 Svědkové české národnosti byli spolupracovníky obviněných z továren, Řekové patřili k zatčeným s výjimkou svědka T. Papatanasie, který také pracoval v továrně Texlen.
4 Všichni obvinění pracovali v textilním průmyslu na Trutnovsku. A. Pegnidis, V. Vasilakis, K. Vukakis, A. Komnos v Textenu v Horním Starém Městě; D. Vulgaris, P. Xinopulos, T. Stugiotis a A. Papapanajotu v Úpolenu v Úpici.
5 U hlavního líčení A. Pegnidis vypověděl, že T. Jemenidziseovi seznam zajatců předal, nevěděl prý údajně, že je určen pro řecké vyslanectví.
6 Na řeckém vyslanectví byl třikrát.
7 Přiznal, že se scházeli v bytech a poslouchali rozhlas, včetně západních stanic, ale pouze kvůli hudbě.
8 Přestože ještě v rozsudku figuruje jako vedoucí skupiny A. Pegnidis, proces je později označován jako Vasilakis a spol. V. Vasilakis také dostal nejvyšší trest – čtyři roky odnětí svobody.
9 Na řecké vyslanectví předal časopis Neoz Kozmos (Nový svět) a blíže neurčenou knihu.
10 Na řeckém vyslanectví byl dvakrát.

Obviněný Vasilakis doznal styky s vyslanectvím a předání řeckých novin, jinak však jakoukoli protistátní činnost popřel. Obviněný Vasilakis je však bezpečně usvědčen administrativními výpověďmi Vukakise, Pegnidise, jakož i výpověďmi Georgiose Papanikase, Tanasie Papatanasie, Karla Václavka, Petra Mokoše.

Kiriakos V u k a k i s^b je původním povoláním tesařský dělník. V řadách demokratické armády bojoval jako kulometčík.¹¹ V roce 1949 přišel do ČSR, kde si vyžádal právo asyly.

Koncem roku 1951 byl zapojen Vasilikasem do jeho protistátní skupiny. Podle instrukcí skupině daných řeckým vyslanectvím vzbuzoval v řeckých emigrantech nenávisť k našemu státnímu zřízení a získával je pro myšlenku monarchofašistické vlády. Tajným schůzkám skupiny dal k dispozici svůj byt a soustavně umožňoval některým řeckým emigrantům hromadný poslech štvavého cizího rozhlasu, jako Hlas Ameriky a pod. Při svých návštěvách u řeckého vyslanectví v Praze informoval tento úřad o činnosti řeckých emigrantů žijících v okolí obviněného. Ke své nepřátelské činnosti přijímal od vyslanectví peněžité částky.¹²

V přípravném řízení, jakož i před prokurátorem, obviněný po stránce skutkové se plně doznal, u hlavního líčení snažil se svou vinu oslabovat, avšak je usvědčován výpovědí Cilase a ostatních spoluobviněných.

Achileas P a p a n a j o t a^b je původním povoláním malíř pokojů. V roce 1949 byl mu poskytnut ČSR asyl. V republice byl zaměstnán jako dělník.

Koncem roku 1951 byl získán spoluobviněným Vasilikasem a stal se členem jeho skupiny. Na jeho příkaz udržoval také spojení s řeckým vyslanectvím v Praze, kterému předával zprávy ze svého pracoviště, zejména údaje o poměrech mezi řeckými emigranty. Na vyslanectví byl celkem šestkrát.¹³ Zúčastňoval se schůzek skupiny v bytě Vukakise a vyvolával mezi řeckými emigranty náladu pro hromadný odjezd do Řecka a vzbuzoval nenávisť vůči lidově demokratickému zřízení.

Obviněný Papapanajota v přípravném řízení a před prokurátorem se doznal po stránce skutkové, u hlavního líčení snažil se svoji vinu zeslabit, nemohl však vysvětlit přesvědčivě, proč by jeho původní výpovědi, kryté výpověďmi ostatních spoluobviněných, byly nesprávné. Soud proto jeho výpovědi u hlavního líčení neuvěřil.

Atanasis K o m n o s^b je původním povoláním zemědělec. V roce 1949 byl mu poskytnut v ČSR asyl a on pak pracoval u nás jako dělník.

Obviněný Komnos měl na pracovišti velmi špatnou pracovní morálku a často bezdůvodně vynechával pracovní směny pod vlivem Vasilakise. Tento jej koncem roku 1951 zapojil do své protistátní skupiny. Obviněný Komnos zúčastňoval se horlivě tajných schůzek, podněcoval řecké emigranty k hromadnému poslechu štvavého zahraničního rozhlasu, rozšiřoval pomluvy proti našemu státnímu zřízení a třikrát navštívil řecké vyslanectví v Praze.¹⁴

V přípravném řízení jakož i před prokurátorem, se obviněný Komnos po stránce skutkové doznal, u hlavního líčení snažil se vše popřít, je však plně usvědčen výpověďmi svědků Řezníčka, Papatanasie, Václavka, Mokoše, jakož i výpověďmi ostatních obviněných.

Dimitrios V u l g a r i s^b je původním povoláním zemědělský dělník. Od roku 1949 žije v naší republice jako dělník s právem asyly.

K protistátní činnosti byl získán v dubnu 1952 Christosem Valavánisem a prostřednictvím obviněného Papapanajoty zapojil se do skupiny Vasilakise. Při svých návštěvách na řeckém vyslanectví poskytoval tomuto různé informace o svém pracovišti, předal mu k ofotografování dotazník vydaný řeckou samosprávou a přislíbil řeckému vyslanectví působit mezi řeckými emigranty pro hromadný jejich návrat do Řecka.¹⁵ Za to byl řeckým vyslanectvím odměňován peněžitými částkami.¹⁶

Obviněný Vulgaris v podstatě se doznal, je však mimo to usvědčován ostatními obviněnými.

Pandelis X i n o p u l o s^b je původním povoláním obuvnický dělník. Od roku 1949 žije se svou manželkou jako dělník v republice, kdež se mu dostalo právo asyly.

Obviněný Xinopulos, ač mu republika zajistila veškeré podmínky života, přecházel na platformu nepřátelskou věci socialismu. V roce 1951 byl proto vyloučen z KSŘ. Ač dříve bojoval se zbraní v ruce proti fašismu, v důsledku svého nepřátelského postoje pojal úmysl vrátit se tajně do Řecka. Získal od spoluobviněného Papapanajoty adresu řeckého vyslanectví v Praze a tam se ucházel za zády našich úřadů o umožnění návratu do Řecka. Řeckému vyslanectví také poskytl informace o některých řeckých emigrantech a udal mu i počet řeckých emigrantů, kteří s ním pracovali v textilní továrně, kde byl zaměstnán. Za tyto informace přijal též od řeckého vyslanectví peněžitou odměnu.¹⁷ Na vyslanectví byl pak ještě jednou, a to s obviněným Papapanajotou.

Obviněný se plně doznal a je usvědčován i spoluobviněným Papapanajotou.

Thomas S t u g i o t i s^b je původním povoláním zemědělský dělník. V demokratické řecké armádě bojoval jako kulometčík. Od roku 1949 žije jako dělník v naší republice, kdež se mu dostalo právo asyly.

Ion počal měnit své politické přesvědčení, a tak byl v roce 1951 pro pomlouvání představitelů našeho státního zřízení a KSŘ z této strany vyloučen. Obviněný hanobil i lidově demokratické státní zřízení. V červenci 1952 rozhodl se tajně za zády našich úřadů odcestovat do Řecka a za tím účelem odjel do Prahy na řecké vyslanectví. Tam předstíral, že je v ČSR bez lékařské pomoci, a dožadoval se peněžité podpory. Na řeckém vyslanectví byl celkem čtyřikrát a ač požíval veškeré zdravotní a sociální péče zaručené našemu pracujícímu lidu, neštítel se bráti od řeckého vyslanectví peníze.¹⁸

Obviněný Stugiotis se doznal, mimo to je usvědčován spoluobviněným Xinopulosem.

Z vyličeného jednání prvních šesti obviněných má soud za prokázáno, že prvních šest obviněných se vzájemně dohodlo a spolčilo k tomu, že soustavným štváním a šířením pomluv proti lidově demokratickému zřízení, organizovaným hromadným poslechem štvavého cizího rozhlasu, soustavnou agitací a pomlouváním bude získávat řecké emigranty k hromadnému demonstrativnímu návratu do Řecka. To pak tak prováděli. Při tom též věděli, že tato akce má být zneužita na mezinárodním fóru a že svou činností vytvářejí mezi určitými skupinami obyvatel naší republiky nepřátelství vůči našemu státnímu zřízení a že tedy jednají k zeslabení a podvracení našeho lidově demokratického zřízení. Obvinění i při malém školním vzdělání jsou lidé bystří, politicky zkušení, životem prošílí, v mezinárodní politice orientovaní, takže není pochyb o tom, že důsledků své činnosti si byli vědomi, a v důsledku změny svého politického přesvědčení také za účelem podvracení lidově demokratického zřízení jednali. Ježto svou činnost provozovali ve vzájemném dorozumění, po delší dobu, za přímého řízení orgánů cizí moci a podle jejich pokynů a jejich činnost byla plánovitá a soustavná, je v jejich jednání dána skutková podstata trestného činu sdružování proti republice podle § 80 odst. 1 tr. zák. po stránce objektivní i subjektivní. Prvních šest obviněných také řeckému vyslanectví poskytlo řadu informací o řecké emigraci. Tato okolnost potvrzuje jen závěr soudu, že tito obvinění měli přímý nepřátelský úmysl vůči republice, neboť věděli, při své politické vyspělosti, že řecké vyslanectví, jako reprezentant monarchofašistické vlády, může těchto informací využít jednak k nátlaku na náš stát, jednak k další činnosti proti té části emigrace, která zůstala věrna ideálům, pro které bojovala, jednak proti rodinným příslušníkům těchto emigrantů, zůstavším v Řecku. Generální prokuratura spatřovala v té okolnosti, že obviněný Pegnidis předal pro řecké vyslanectví jména a adresy několika monarchofašistických vojáků, trestný čin vyzvědačství. Vzhledem k nevyvrácené však obhajobě tohoto obviněného soud neshledal, že by si byl obviněný Pegnidis uvědomil nebo mohl uvědomit, že vyzrazuje okolnost, kterou naše

17 Na řeckém vyslanectví byl dvakrát, vždy s manželkou. Obdrželi dohromady celkem 2600 Kčs.

18 Na řeckém vyslanectví obdržel celkem 1250 Kčs.

11 V královské armádě sloužil jako kuchař. Zajat byl v září 1948 v pohoří Vitsi cestou pro vodu.

12 Při jedné návštěvě obdržel 500 Kčs.

13 Na vyslanectví obdržel celkem 1600 Kčs.

14 Při jedné návštěvě obdržel 400 Kčs.

15 Na řeckém vyslanectví byl dvakrát.

16 Při každé návštěvě obdržel 1000 Kčs.

vláda tají v důležitém zájmu republiky. Nutno uvážit, že se jedná o cizího státního příslušníka, který vyzradil skutečnosti, které se nedotýkají bezprostředně našeho státu, nýbrž členů národa obviněného Pegnidise. Soud proto toto jednání obviněného Pegnidise podřadil, jak to učinila v podobném případě generální prokuratura ostatně sama u zbývajících pěti obviněných, pod ustanovení § 80 odst. 1 tr. zák. jako činnost charakterisující podvrtné jednání těchto obviněných, a tedy i obviněného Pegnidise.

Pokud jde o obviněné Xinopulose a Stugiotise, vylíčené jejich jednání naplňuje všechny znaky trestného činu nepřátelského jednání proti republice podle § 129 tr. zák. Je nepochybné, že tito obvinění tím, že tajně bez vědomí československých úřadů, ač se jim dostalo k jejich žádosti práva asyly, ucházeli se na cizím vyslanectví o vystavení cestovních pasů, že poskytli orgánům cizí moci informace, které budou zneužity k nepřátelské činnosti vůči státu, jednali nepřátelsky vůči republice. Je také nepochybné, že i obviněný Stugiotis hanobením před více lidmi našeho lidově demokratického státního zřízení a křivým zostuzováním našeho veřejného zřízení před cizím vyslanectvím, že se mu nedostává lékařského ošetření, jednal nepřátelsky vůči republice. Tito dva obvinění jsou rovněž příliš bystrí a politicky zkušení, než aby nepochopili, že vzhledem na danou mezinárodní situaci, na prostředí, ve kterém své jednání provozovali, vzhledem na okolnosti, za kterých se svého jednání dopouštěli, tímto nepřátelským jednáním vůči republice ohrožují obecný zájem. Důsledkem jejich jednání totiž mohla být pošpiněna naše republika, zneklidněna jistá část obyvatel, zdiskreditována naše pomoc, kterou jsme poskytli řeckým vlastencům. Toho si tito obvinění byli plně vědomi a přesto k svému jednání v tom směru se rozhodli, byvše s tím srozuměni. Je tedy v jednání těchto obviněných dána skutková podstata trestného činu nepřátelského jednání proti republice podle § 129 tr. zák. i po stránce subjektivní.

V důsledku těchto závěrů je pak obviněným uložiti tresty, a to prvním šesti obviněným podle § 80 odst. 1 tr. zák., dvěma posledním podle § 129 tr. zák.

Společenská nebezpečnost trestné činnosti všech obviněných byla značná, neboť trestným jednáním obviněných mohly být poškozeny mezinárodní vztahy našeho státu. Rovněž míra zavinění obviněných je vysoká, neboť obviněný jeden druhého v trestné činnosti utvrzoval, někteří svedli k trestné činnosti jiné osoby, všichni obvinění zneužili práva asyly, který jim byl poskytnut, zradili zájmy svého lidu.

Obviněným přitěžovalo, že ve své činnosti pokračovali po delší dobu. Naproti tomu obviněným polehčuje alespoň částečné doznání, jakož i to, že před započítáním trestné činnosti vedli řádný život pracujícího člověka. Rovněž při výměře trestu je nutné přihlídnout k tomu, že obvinění nejsou třídními nepřáteli, a již s ohledem na jejich původ lze se nadíti nápravy kratším trestem. Při zvážení všech těchto hledisek soud dospěl k přesvědčení, že nejvyšší trest z celé skupiny dlužno uložit obviněnému Vasilakisovi, který pro své fašistické stanovisko, s kterým se u hlavního líčení netajil, potřebuje delší dobu ke své nápravě.¹⁹ Ostatním obviněným je pak tresty odstupňovati přiměřeně všem uvedeným hlediskům zákona v § 19 tr. zák. vytkéným.

Peněžité trest nelze uložit pro zřejmou jeho nedobytnost.

Vzhledem k původu a postavení obviněných nebylo vysloveno u obviněných ani propadnutí jmění.

Naproti tomu pro zradu obviněných na zájmech jejich vlastního národa a pro nepřátelství obviněných vůči našemu státu, které svou trestnou činností projeví, je na místě obviněným uložiti ztrátu čestných práv občanských.

Podle §§ 68 a 72 tr. ř. musí pak obvinění nésti náhradu nákladů trestního řízení.

Proto nejvyšší soud rozhodl takto:

Obvinění

1/ Alekos P e g n i d i s,

nar. 30. 6. 1921 v Konstantinopolu v Turecku, dělník, posledně bytem v Kalné Vodě č. 107,

¹⁹ V. Vasilakis před soudem odmítl vinu. Viz dokument č. 35.

2/ Velisarius V a s i l a k i s,

nar. 14. 1. 1921 v Palero v Řecku, dělník, posledně bytem v Horním Starém Městě č. 136,

3/ Kiriakos V u k a k i s,

nar. 1. 6. 1921 v Korlovasi v Řecku, dělník, posledně bytem v Horním Starém Městě č. 101,

4/ Achileas P a p a n a j o t a,

nar. 20. 3. 1926 ve Volosu v Řecku, dělník, posledně bytem v Úpici, Stalinova 382,

5/ Atanasios K o m n o s

nar. 20. 6. 1925 v Drimoně v Řecku, dělník, posledně bytem v Horním Starém Městě č. 136,

6/ Dimitrios V u l g a r i s,

nar. 15. 5. 1923 v Lechuri v Řecku, dělník, posledně bytem v Úpici č. 382,

7/ Pandelis X i n o p u l o s,

nar. 18. 1. 1927 ve Volosu v Řecku, dělník, posledně bytem v Úpici č. 128,

8/ Thomas S t u g i o t i s,

nar. 1. 5. 1925 v Pirgosu v Řecku, dělník, posledně bytem v Úpici č. 357,

všichni cizí státní příslušníci a ve vazbě

jsou vinní,

že

I/ obvinění Pegnidis, Vasilakis, Vukakis, Papapanajota, Komnos a Vulgaris postupně od konce roku 1951 do léta 1952 na různých místech republiky ve vzájemném porozumění a s dalšími osobami založili a stali se členy organizace s cílem podvracet lidově demokratické státní zřízení nebo společenský řád, které jsou zaručeny ústavou, a zúčastnili se činnosti této organizace organizováním hromadného odchodu řeckých emigrantů a poskytováním informací cizí státní moci, které mohly být zneužity proti republice,

II/ obvinění Xinopulos a Stugiotis v téže době a tamtéž úmyslně ohrozili obecný zájem jednáním nepřátelským lidově demokratickému státnímu zřízení tím, že špinili republiku před orgány cizí moci, usilovali za zády československých úřadů o návrat do Řecka, zneužívajíce práva asyly, poskytovali orgánům cizí moci informace, které mohly býti zneužity proti republice,

čímž spáchali

ad I/ obvinění Pegnidis, Vasilakis, Vukakios, Papapanajota, Komnos a Vulgaris trestný čin sdružování proti republice podle § 80 odst. 1 tr. zák.,

ad II/ obvinění Xinopulos a Stugiotis trestný čin nepřátelského jednání proti republice podle § 129 tr. zák., a

odsuzují se za to

obvinění Pegnidis, Vasilakis, Vukakis, Papapanajota, Komnos a Vulgaris podle § 80 odst. 1 tr. zák., obvinění Xinopulos a Stugiotis podle § 129 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání u

Alekose P e g n i d i s e 3 1/2 (tři a půl) roku,

Velisariuse V a s i l a k i s e 4 (čtyř) roků,

Kiriakose V u k a k i s e 3 (tři) roků,

Achilease P a p a n a j o t y 3 (tři) roků,

Atanasise K o m n o s e 3 (tři) roků,

Dimitriose V u l g a r i s e 2 (dvou) roků,

Pandelise X i n o p u l o s e 16 (šestnácti) měsíců,

Thomase S t u g i o t i s e 16 (šestnácti) měsíců.

Podle § 43 tr. zák. se vyslovuje, že všichni obvinění ztrácejí čestná práva občanská, při čemž doba nezpůsobilosti k opětnému nabytí občanských práv, uvedených v odst. 2 § 44 tr. zák., se podle § 44 odst. 3 tr. zák. stanoví na dobu, a to u Pegnidise a Vasilakise 5 (pěti) roků, Vukakise, Papapanajoty, Komnose, Vulgarise, Xinopulose a Stugiotise 3 (tři) roků.

Podle §§ 68 a 72 tr. ř. jsou obvinění povinni nahraditi náklady trestního řízení, a to každý 1/8 (jednu osminu), kromě výkonu vazby a trestu, které každý obviněný nese sám za sebe, a odměnu svých obhájců, ustanovených podle § 45 odst. 1 tr. ř.

Poučení:^b Proti tomuto rozsudku není odvolání přípustné (§ 172 odst. 2 tr. ř.).

V Praze dne 7. října 1953.
Dr. Podčepický v. r.^c
Za správnost vyhotovení
vedoucí úředník oddělení:
Franková^d

U s n e s e n í:^b Podle čl. II. rozhodnutí presidenta republiky o amnestii ze 4. května 1953 promíjí se z trestů na svobodě, uložených pravomocným rozsudkem nejvyššího soudu ze dne 7. října 1953 sp. zn. 1 T 13/53 Alekosu P e g n i d i s o v i pro trestný čin podle § 80 odst. 1 tr. zák. ve výši 3 1/2 roku část 14 měsíců odnětí svobody, Velisariovi V a s i l a k i s o v i pro trestný čin podle § 80 odst. 1 tr. zák. ve výši 4 roků část 16 měsíců odnětí svobody, Kiriakosu V u k a k i s o v i, Achileasu P a p a n a j o t o v i, Atanasisu K o m n o s o v i pro trestný čin podle § 80 odst. 1 tr. zák. ve výši 3 roků část 1 rok odnětí svobody, Dimitriosu V u l g a r i s o v i pro trestný čin podle § 80 odst. 1 tr. zák. ve výši 2 roků část 1 rok odnětí svobody, Pandelisovi X i n o p u l o s o v i a Thomasu S t u g i o t i s o v i pro trestný čin podle § 129 tr. zák. ve výši 16 měsíců část 1 rok odnětí svobody.²⁰

V Praze dne 7. října 1953.
Dr. Podčepický v. r.^c
Za správnost vyhotovení
vedoucí úředník oddělení:
Franková^d

Rozsudek nabyl právní moci
7. října 1953. Franková^e

ABS, f. V-MV, a. č. V-2699 MV, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Vasilakis a spol. Originál, strojopis, 11 stran

²⁰ Většina z nich, pokud k tomu nedošlo již dříve, byla propuštěna na konci roku 1954 a repatriovala v transporthtech do Řecka.

- a Spisová značka nejvyššího soudu 1 T 13/53.
- b V originálu podtrženo.
- c Kulaté razítko *Nejvyšší soud*.
- d Vlastnoruční podpis.
- e Datum a podpis dopsány rukou.

Dokument č. 37

1953, 7. října – Praha, Pokyn k propuštění Dimitriose Vulgarise, trest odpykán vazbou.

[...]^a

Nejvyšší soud v rozsudkem ze dne 7. října 1953 č. j. 1 T 13/53, uznal obv. V u l g a r i s e Dimitriose, nar. 15. 5. 1923 v Lechuri v Řecku, dělníka, posl. bytem v Úpici, čp. 382, vinným trestným činem sdružování proti republice podle § 80/1 tr. zák. a uložil mu hlavní trest odnětí svobody v trvání d v o u l e t .¹

Podle rozhodnutí presidenta republiky ze dne 4. 5. 1953 o amnestii byl ods. z trestu prominut j e d e n r o k. Vzhledem k tomu, že ods. započítávám podle § 271 a/, ods. 1 tr. ř. do uloženého trestu vyšetř. vazbu od 20. srpna 1952 – 8.– hod., má odsouzený uložený trest již odpykán vazbou /20. 8. 1953/.

Žádám proto, aby ods. V u l g a r i s Dimitrios byl i h n e d^b z vazby p r o p u š t ě n.^b
Náměstek generálního prokurátora^c

NA, f. GP, sp. zn. SGPt 35/53.

a Zpráva uvozena hlavičkou *Věc: Vulgaris Dimitrios – propuštění z vazby; čj. SGPt 35/53-6; převzal osobně dne 7. 10. 1953*; v záhlaví uvedeno datum 7. října 1953. Adresátem byl *Ústav nápravných zařízení v Praze-Pankrácí*.

b V originálu podtrženo.

c Originální podpis v zast., popis nečitelný.

¹ Viz dokument č. 36.

Dokument č. 38

1954, 23. ledna – Praha, Zápis z výslechu obviněného Christose Mitsakopoulose.

[...]^a

Na jakém základě jste byl přijat na vyslanectví?

Odpověď:^b Na řeckém vyslanectví pracuji jako úředník, vyřizuji tam běžné věci, před měnovou reformou jsem měl plat Kč 8.000.-. Jsem veden jako úředník, který vykonává neodpovědnou práci.

Otázka:^b Vypovídejte o své protistátní činnosti!

Odpověď:^b Žádnou rozvratnickou činnost v ČSR jsem nedělal, ani jsem neměl v úmyslu tuto činnost dělat.

Otázka:^b TRIKALINOS^c vypovídá, že pokyny pro rozvratnou činnost dostával od pana MITSAKOPOULOSE. Vypovídejte k této otázce.¹

Odpověď:^b TRIKALINOS^c je řecký státní příslušník, který je v ČSR, a dostal se sem za občanské války v Řecku. Byl na řeckém vyslanectví za účelem jeho návratu do Řecka. Jak se dostal do ČSR, přesně nevím. Kde byl zaměstnán přesně nevím, vím jenom, že byl někde v Trutnově. Jaké má zaměstnání nevím, ani mě to nezajímá.

[...]^d

Otázka:^b Co je Vám známo o VALAVANISOVI?

Odpověď:^b VALAVANIS přišel na vyslanectví poprvé v roce 1952 a žádal o umožnění návratu do Řecka. Řekl jsem podle pokynů LEOPOULOSE,^c že se o něho bude zajímat a že

¹ Většina Řeků během vyšetřování vypovídala, že se s Ch. Mitsakopoulosem na řecké ambasádě setkala a jednala s ním.

zařídí na úřadech v Athenách, aby dostal pas. Za dva nebo 3 měsíce že se má na vyslanectví zeptat. Nemýlím-li se dostal v roce 1952 pas a požádal o vydání výjezdního visa na odd. národních pasů.² Tam mu řekli, že mu sdělí, kdy má přijít pro povolení výjezdního visa. Několikrát přijel do Prahy a samozřejmě přišel na vyslanectví sdělit, že ještě výjezdní visa nemá, a šel znovu na odd. národních pasů.³ Opravuji, že VALAVANIS poprvé přišel na vyslanectví v roce 1951, ne jak jsem vpředu uvedl v roce 1952. Od druhé poloviny roku 1952 VALAVANIS na vyslanectví nebyl. Myslím, že byl pravděpodobně zatčen, protože se neukázal. Jinak by byl jistě na vyslanectví přišel.

Otázka:^b Jakým způsobem jste se seznámil s VALAVANISEM. Popište přesně toto setkání, jak se odehrálo.

Odpověď:^b VALAVANIS přišel na vyslanectví v roce 1951, přesně nevím, ale myslím, že koncem roku, a řekl, že se jmenuje... že bydlí v Horním Starém Městě. Při jeho příchodu jsem mu řekl, že jeho jméno je mi známo, že jsem byl seznámen o tom, že VALAVANIS žije ve Starém Městě KOMNOSEM,^c PEGNIDISEM^c a VASILAKISEM.^c Řekl jsem mu, že ho znám podle jeho fotografie, kterou mi ukázal LEOPOULOS.^c Řekl jsem mu, že to oznámím šéfovi, že je tady.

Otázka:^b Vypovídejte o rozhovoru, který následoval po představení se.

Odpověď:^b Podle pokynů jsem se ho zeptal, kde a kdy se narodil, kde má své příbuzné v Řecku a zdali byl vojákem řecké vládní armády. Odpověděl svá data a že byl vojákem výše uvedené armády. Byl zajat a převeden partyzány do ČSR. Toto jsem napsal a předložil šéfovi.

Otázka:^b Toto jest všechno, co jste s VALAVANISEM hovořil?

Odpověď:^b Nemohu si na nic vzpomenout.

Otázka:^b Podle poznatků, které máme k dispozici, máme zjištěno že jste s VALAVANISEM dále hovořil, jaké má úkoly v ČSR řecké vyslanectví.

Odpověď:^b Řekl jsem mu, že vyslanectví se zajímá, jak vícekrát řekl LEOPOULOS, aby řečtí příslušníci v ČSR, kteří byli vojáky řecké armády, se dostali do Řecka.

Otázka:^b Co jste dále hovořil s VASILAKISEM v tomto směru a jaké opatření podniká řecké vyslanectví, aby tohoto docílilo?

Odpověď:^b VALAVANISE jsem neinformoval o žádných opatřeních, které činí vyslanectví k urychlení jejich odchodu z ČSR.

Otázka:^b Lžete! Neboť VALAVANIS ve své výpovědi uvádí: MITSAKOPULOS mě začal vysvětlovat, že řecké vyslanectví má za úkol vybudovat organizaci, které má za úkol zorganizovat emigranty k odjezdu do Řecka a rozvracet emigrantské organizace v ČSR.

Odpověď:^b Neřekl jsem to!

Otázka: Protože zatvrzele zapíráte, i když Vás usvědčují výpovědi řeckých příslušníků, se kterými jste byl ve styku, což popřít nemůžete, vysvětlete mi, proč tak činíte?

Odpověď:^b Trvám na svém, že hovořím pravdu.

Otázka:^b Vypovídejte o tom, kterým osobám řecké st. příslušnosti, které docházely na vyslanectví, jste předával peníze? Komu jaké částky a kolikrát?

Odpověď:^b TRIKALINOS, KOMNOS, PEGNIDIS, VASILKAKIS, VALAVANIS, KUTLAS, ZOGAS, XIDIS, MARAVELAS, KAREKLAKIS, KUCIDIS, BREZERAKOS, PAPULJAS, IOANNU Ioannis, PAPADAKIS. Poštovní poukázkou dostával peníze^e PAPAS Nikiforos, ARGYROPULU Sofia, SKANDALIS Joachym, TRIKALINOS,^f PAPAPANAJOTU Achilev.⁴ K tomuto podotýkám, že nejvícekrát peníze obdržel TRIKALINOS, PAPULJAS, ZOGAS.⁹

Otázka:^b Proč těmto lidem, které jste uvedl, dávalo řecké vyslanectví peníze?

Odpověď:^b Oni sami žádali, aby jim byla uhrazena částka peněz, které potřebovali, aby zaplatili cestu do Prahy a zpět.⁵ Když mně dal šéf určitou částku, tak jsem napsal potvrzku a předal jim peníze.^h

Otázka:^b Bylo zvykem řeckého vyslanectví, aby hradilo soukromé cesty osobám, které na vyslanectví docházely?

Odpověď:^b Nebylo. Jenže šéf dával peníze těm, kteří o ně žádali. Byli to pouze lidé, kteří byli v bývalé monarchofašistické armádě.

Otázka:^b Jaké částky jste např. vyplácel TRIKALINOSovi?

Odpověď:^b Nemýlím-li se, bylo mi od šéfa vyslanectví předáno 3 – 4x, přesně si to nepamatuji, možná, že to bylo vícekrát, a to částky od 300 do 2000 Kčs.

Otázka:^b Kolikrát potřeboval dojetí každý z těchto lidí na řecké vyslanectví k tomu, aby mu byly vyřízeny pasové záležitosti?

Odpověď:^b Přesně mohu říci, že klasická odpověď byla, aby se zeptali za dva nebo 3 měsíce. V některých případech dostali pasy ihned. Snad měl LEOPOULOS^c pokyny, aby bývalým zajatcům /vojákům/ vystavil pasy ihned, na což znám řadu případů. Tyto pasy byly vystaveny šéfem konsulárního oddělení a popsány jím /IOANIDISEM/^c

Otázka:^b To tedy znamená, že pasovou záležitost vyřizovalo vyslanectví hned při první nebo druhé návštěvě?

Odpověď:^b Pokud si pamatují, nejvíce pasů bylo vystaveno ihned, a to v počtu 40–50 pasů. Tyto pasy byly vystaveny v období půl roku, tím chci vyjádřit, že nebyly vystaveny v jeden den, ale jejich vyřízení bylo projednáno hned při první návštěvě.

Otázka:^b Jak vysvětlíte to, že osoby, které dostávaly od řeckého vyslanectví peníze, jak Vy vpředu uvádíte, na cestovné, vypovídají ve svých protokolech, že byly používány řeckým vyslanectví k provádění špionážní a rozvratnické činnosti, která byla řízena chargé d'affaires LEOPOULOSEM,^c IOANIDISEM^c a Vámi?

Odpověď:^b Pokud vím, nikdy šéf vyslanectví nenabídl žádnému sám nějakou částku peněz, ať to byly menší nebo větší částky. Mohu přesně říci, že největší částka, kterou jsem vyplácel, se pohybovala mezi 3 – 4.000 Kčs, a to v tom případě, když na vyslanectví byli 2–4 řečtí příslušníci společně.

Otázka:^b Touto odpovědí jste naprosto otázku nezodpověděl a vypovídejte znova k věci, proč většina lidí, kteří dostávali z řeckého vyslanectví peníze, uvádí, že toto dostali za podvratnou činnost, kterou prováděli pod vaším řízením, a chargé d'affaires LEOPOULOSE a IOANIDISE.

Odpověď:^b Neřídil jsem žádnou podvratnou činnost, ani peníze, které jsem různým lidem vyplácel z rozkazu šéfa, neřekl jsem nikdy žádnému, že ty peníze dostali pro to, aby prováděli protistátní činnost proti československému státu.

Otázka:^b Vysvětlíte, proč z větší části obdrželi k hrazení svých výdajů peníze od řeckého vyslanectví osoby, které vypovídají o své spolupráci s řeckým vyslanectvím v rozvratnické činnosti proti ČSR, a takřka nikdy nebyly hrazeny výlohy jiným příslušníkům, kteří rovněž docházeli na řecké vyslanectví.

Odpověď:^b Jiní příslušníci, kteří byli rovněž delší dobu v ČSR, poslali na prodloužení svůj pas poštou, a dostali jej zpět zase poštou, takže nebylo zapotřebí, aby žádali, aby jim byla hrazena cesta, protože přijeli do Prahy 1x v roce.

Otázka:^b Co je Vám známo o tom, že řecké vyslanectví poskytlo peněžitou částku jedné z osob, která na vyslanectví docházela, k tomu, aby mohl být zakoupen fotoaparát.

Odpověď:^b Nevím o žádné osobě, které by byly vyplaceny peníze k zakoupení fotoaparátu.

Otázka: Máme dokumenty o tom, že byla poskytnuta částka 7.000 Kčs řeckému příslušníkovi VALAVANISOVI^c k tomu, aby mohl zakoupit fotografický aparát.

Odpověď:^b Nikdy jsem VALAVANISOVI nedával 7.000 Kčs, aby koupil fotografický aparát.

Otázka:^b Obviněný VALAVANIS Christos^c ve své výpovědi vypovídá, že při plnění úkolů byl Vámi instruován, aby při jejich plnění byl opatrný, zvláště při organisování řeckých emigrantů, že o tomto a o spojení s řeckým vyslanectvím se nesmí nikdo dozvědět. Zvláště v tom případě, kdyby byl zatčen, aby o spojení s vyslanectvím před bezpečností nehovořil.

² Výjezdní víza podle zákona vydávalo MZV, ve skutečnosti o nich rozhodovalo MNB.

³ Přestože řada Řeků toužících po návratu do vlasti měla od řeckého vyslanectví vystavené pasy, chyběly jim výjezdní doložky, které udělovalo československé MZV, bez nichž nebylo možné překročit hranice.

⁴ Správně má být Achilleas.

⁵ Řekové většinou vypovídali, že na řeckém vyslanectví dostávali peníze jako cestovné.

Dále, že byl Vámi pověřen, aby se spojil s býv. důstojníkem fašistické armády v Řecku v okrese Trutnov a poslal ho za Vámi na vyslanectví. Osvětlete podrobně, jakým způsobem jste ho instruoval a o kterého důstojníka se konkrétně jednalo a jaký na něm mělo řecké vyslanectví zájem.

Odpověď:^b Já jsem měl zájem o Nikolas PAPATEODORU,^c který byl mým spolužákem v gymnasiu. VALAVANIS se s PAPATheODORU spojil, vyřizoval mu můj vzkaz, avšak PAPA-TEODORU prohlásil, že mě vůbec nezná a na vyslanectví za mnou vůbec nepřišel. O tom, že je PAPATEODORU v ČSR, mi řekl VALAVANIS a prohlásil mně, že tento je důstojníkem monarchofašistické armády, neboť prodělal vojenskou akademii, a jeho otec je vyšším důstojníkem v armádě /lékařem/. Řekl VALAVANISOVI, že zdali mám o něho zájem, abych za ním přijel do Trutnova. O tom, že bych VALAVANISE nějak úkoloval, dále že bych ho upozorňoval na to, aby byl opatrný, zvláště v případě, že by byl zatčen, nebylo mezi ním a mnou nikdy hovořeno. Rovněž o tom, že je ve spojení s vyslanectvím.

Otázka:^b Obviněný VALAVANIS dále vypovídá, že jste ho informoval i o tom, jak by se zachovala řecká vláda, kdyby trestná činnost řeckého vyslanectví vyšla najevo a řecké vyslanectví v ČSR na základě této trestné činnosti bylo zrušeno. Osvětlete podrobně prostřednictvím kterých diplomatických missí v ČSR chtělo řecké vyslanectví dále působiti v ČSR? Odpověď:^b O této otázce a o tom, jak by se zachovala řecká vláda v případě zrušení řecké legace v ČSR na základě její trestné činnosti a prostřednictvím které misse by zde vyřizovala své záležitosti, jsem s VALAVANISEM nikdy nehovořil.

[...]ⁱ

ABS, f. V-MV, a. č. KR-17851 MV. Sken originálu, strojopis, 11 stran

a Osobní údaje vyslychaného.

b V originálu podtrženo přerušovanou čarou.

c Jméno podtrženo rukou.

d Dotazy vyšetřovatelů k V. Trikalinosovi, stykům mezi Čechy a jména Řeků, se kterými se Ch. Mitsakopoulos stýkal.

e V originálu škrtnuto.

f Jméno škrtnuto, opakuje se.

g Jména podtržena rukou.

h Následuje nečitelná věta v originálu přeškrtnutá.

i Odpovědi na další dotazy vyšetřovatelů k V. Trikalinosovi, T. Jemenidzisovi a údajné výzvědačské činnosti řeckého vyslanectví.

Dokument č. 39.

1954, 12. března – Jeseník, Návrh na získání ke spolupráci Takise Kukufikise.

[...]^a

Dne 20. 8. 1952 byla prováděna celostátní akce soustředění všech nepřátelských živlů nacházejících se v řecké emigraci. Do této akce byl pojat i Kukufikis¹ se svými společníky a vsazen do vězení.² Po půl roku vyšetřovací vazby byl jmenovaný a jemu podobní odsouzení nejvyšším soudem v Praze k trestu odnětí svobody na dobu dvou let.³ V důsledku vyhlášení amnestie byl Kukufikis, Macikas a Micopulos dne 30. 10. 1953 z vězení propuštěni a dopraveni z Prahy do Jeseníku osobním automobilem.

¹ V návrhu je označován jako Dimitriu Kukufikis.

² Viz dokument č. 43.

³ Jednalo se o proces Macikas a spol., který proběhl před Nejvyšším soudem 30. 10. 1953. Sedm Řeků bylo odsouzeno k trestům odnětí svobody v délce 2–3 roky.

Po příchodu z vězení nastoupil Kukufikis opětně zaměstnání v Jesenických pilách ve Zlatých Horách jako dělník, kde pracuje dosud. Jeho chování nyní na veřejnosti se od základu změnilo. Navštěvuje veškeré řecké demokratické schůze ve Zl. Horách. Na pracovišti je hodnocen jako velmi dobrý pracovník. Jeho rodinné poměry jsou spořádané, neboť dosud se svou manželkou neměl žádných roztržek. O své děti se velmi dobře stará a snaží se, aby je co nejlépe mohl zaopatřit. Jest nemajetný a odkázán pouze na svůj měsíční plat, který činí 1.600 Kčs, –.

[...]^b

Kukufikis svého činu litoval a svým dobrým chováním ve vězení dokázal, že se nedal úplně na stranu nepřátel socialismu.

Kukufikis Dimitrios, Micopulos Ilias a Macikas Vasilis, všichni ze Zlatých Hor, byli Nejvyšším soudem v Praze odsouzeni k trestu odnětí svobody na dobu dvou let. Vzhledem k vyhlášení amnestie prezidentem republiky, byli zhora uvedeni dne 30. 10. 1953 propuštěni na svobodu a dopraveni z Prahy do Jeseníku osobním automobilem, aby bylo zabráněno jejich případné návštěvě na řeckém vyslanectví. Jelikož u Micopulose a Macikase je stále předpoklad, že se budou pokoušet navštívit řecké vyslanectví a pokračovat znovu ve své záškodnické činnosti, je žádoucí, aby jmenovaní byli agenturně obsazeni. Bylo nám doporučeno vyššími představenými, aby Kukufikis byl získán ke spolupráci s Stb a zaměřen na bývalé spoluvězně.⁴ Zajisté Kukufikis u těchto má naprostou důvěru a rovněž má důvěru u osob nesouhlasících s řeckým demokratickým hnutím ve Zl. Horách. O podobných osobách může podávat poznatky rázu všeobecného a hlavní jeho zaměření bude na Macikase, Micopulose a Iliadise Lukase.

Kukufikis Dimitrios je inteligentní, má dobré vystupování ve společnosti. Jest tichý a poslední dobou samotářské povahy, což bylo způsobeno jeho zajištěním ve vězení. Tohoto se nyní postupně oprostuje, neboť počíná chodit mezi společnost do restaurace, kde si rád při pivě pohovoří s přáteli. Jeho vystupování je slušné a na lidi působí dojem dobráckého člověka. Velmi rád navštěvuje filmová představení a fotbalová utkání. Je plně zdrav, neboť po celou dobu pobytu v ČSR nebyl nemocen. Kromě své mateřské řeči, ovládá dost dobře český jazyk.⁵

[...]^c

ABS, sb. SvTS, a. č. TS-830978 MV. Originál, rukopis, 11 stran

⁴ Slib spolupráce byl podepsán 14. 4. 1954, bylo mu přiděleno krycí jméno KUKAČKA. Dne 21. 12. 1955 byl svazek uložen do archivu, protože Kukufikis, stejně jako Macikas a Micopulos repatriovali do Řecka. Více viz ABS, sb. SvTS, a. č. 830978 MV.

⁵ Na kontrolu jeho osoby nasazen mj. spolupracovník KALON (K. Kaliondzis).

a Stručný životopis, příchod do ČSR a návštěvy řeckého vyslanectví.

b Rodinné poměry, trestná činnost.

c Návrh postupu při získání ke spolupráci.

Dokument č. 40

1954, 2. června – Posudek na Velisariuse Vasilakise z NPT.

Vasilakis Velisarič. čkm. A017617. Posudek.

2. 6. 1954

Menovaný sa v našom ústave chová slušne, kázensky ani disciplinárne trestán nebol.¹ Povahy je kamarádskej a tichej.

Pracovná morálka je u menovaného dobrá, lebo každým mesiac vysoko prekračuje normu. Pracovný záväzok v našom ústave neuzavrel. Pracuje na povrchu jako pomocný robotník. V práci je poznaný jako dobrý pracovník.

Postoj k lid. dem. zriadeniu sa nedá tak kladne hodnotit, lebo je inej národnosti, tak že s ním sa nedomluví tak lahko. Ale nakoľko by sa mohlo podotknúť, že menovaný sa prejavuje dosti kladne, lebo to dokazuje aj jeho dobrou pracovnou morálkou.

Po prepustení by chcel ísť do Ľecka, lebo tam má svojich rodičov.

seržant Konopka.²

NA, f. SSNV, Vasilakis Velisarius - osobní spis, nezpracováno. Originál, strojopis, 1 strana

- 1 Jednalo se o NPT Ostrov (okr. Karlovy Vary), odkud byl odvezen v prosinci 1954, aby mohl být vyhoštěn.
2 Jozef Konopka (nar. 1927), v l. 1950–1954 sloužil u Správy SNB Jáchymov, která střežila i prostory Ostrova.

Dokument č. 41

1955, 22. března – Zamítnutí repatriace Trasivulose Jemenidzise ze strany řeckých úřadů.

[...]^a

Tit.

J e m e n i d z i s T r a z i v u l o s ^b

Jak již jsme Vám oznámili svým dopisem ze dne 27. XI. 1954,^c řecké úřady nepovolily Vám zatím příjezd do Ľecka. Nyní oznámilo Královské řecké vyslanectví v Praze, že máte možnost si opatřit takové úřední doklady, ze kterých by bylo možno prokázat Vaši řeckou státní příslušnost.

Doporučujeme Vám proto, abyste dopsal svým příslušníkům rodiny nebo příbuzným žijícím v Ľecku, aby Vám opatřili nejlépe v místě, kde jste se narodil nebo v místě Vašeho posledního bydliště, potvrzení od starosty obce,^d že jste řeckým občanem a že jste se v obci narodil nebo bydlel. V případě, že by Vaši příbuzní v Ľecku měli potíže s opatřením tohoto potvrzení, mohou se obrátit o pomoc na řecký Červený kříž. Toto potvrzení opatřete pro všechny členy Vaší rodiny, kteří se narodili v Ľecku nebo bydleli v Ľecku a kteří jsou přihlášení s Vámi k odjezdu do Ľecka. (Netýká se tedy dětí, které se narodily v ĽSR a pod.)

Jakmile obdržíte z Ľecka vyžádané potvrzení, ihned nám je zašlete doporučeným dopisem!¹

M í r u z d a r !

Karel Jirsa v.r.

Jaroslav Chalouš v.r.^e

NA, f. SSNV, Vasilakis Velisarius - osobní spis, nezpracováno. Originál, strojopis, 1 strana

- a Zpráva uvozena hlavičkou Československý Červený kříž, Praha III., Chotkova silnice č. 8, Telefon 60064, 60116, 61675; evid.č. 202/II; v záhlaví uvedeno datum V Praze dne 22. března 1955.
b Správně Trasivulos. V originálu podtrženo přerušovanou čarou.
c V originálu přeškrtnuto.
d V originálu podtrženo.
e Pod tím je stejný text v řečtině a zcela dole červené razítko ČESKOSLOVENSKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ – sociální odbor, PRAHA III, CHOTKOVA 8.

Dokument č. 42

1954, 18. srpna – Praha, Zpráva o repatriaci řeckých příslušníků z ĽSR do Ľecka.

Zpráva o repatriaci řeckých příslušníků z ĽSR do Ľecka.^a

Na základě žádosti ÚV KS Ľecka bylo politickým sekretariátem dne 12. 4. 1954 schváleno organisování odjezdu řeckých příslušníků do Ľecka. Akce je nyní připravována na zásadě dobrovolnosti a dosud se přihlásilo 1.200 osob. Převážně většina těchto jsou lidé staří a jednotlivci, kteří mají ostatní příbuzné v Ľecku.¹

[...]^b

V seznamu členů strany a bojovníků ŘDA, u kterých vedení emigrace žádá, abychom je nezařazovali do transportů, je celá řada nespolehlivých živlů, které propagovaly odjezd do Ľecka. Někteří z nich měli spojení s řeckým vyslanectvím [m] v Praze nebo jinak špatně působili mezi řeckou emigrací v ĽSR. (Soudruzi z STB, kteří pracují na úseku řecké emigrace, vypracovali o tom podrobnou zprávu pro vedení ministerstva.)²

Z řecké emigrace je 43 příslušníků v našich věznicích. Z toho 37 si odpykává trest od 24 do 36 měsíců. Někteří z nich v září 1954 a většina v květnu 1955 bude mít trest odpykán.^c

Doporučujeme, aby tito lidé byli zařazeni do transportu. Jejich přihlášení k odjezdu by zařídily orgány ministerstva vnitra.^d

Kromě těchto je v našich věznicích 6 řeckých příslušníků s dlouhodobými tresty od 7 do 15 let. Trest budou mít odpykán v letech 1959 až 1967. U těchto navrhuje, aby nebyli do transportu zařazeni.³

[...]^e

ABS, f. A 2 /1, inv. j. 706. Originál, strojopis, 2 strany

- 1 Celkem se dvěma transporty v r. 1954 z 1549 osob zapsaných na seznamu vrátilo do Ľecka jen 747.
2 Zprávu se nepodařilo dohledat.
3 Politické byro ÚV KSČ se nakonec usneslo na tom, aby ministr vnitra R. Barák projednal s MO ÚV KSČ i otázku těchto dlouhodobě vězněných Ľeků a případně zajistil jejich propuštění a odsun, „nebudou-li státně bezpečnostní námítky“. Ministerstvo vnitra s návrhem souhlasilo a politické byro 6. 9. 1954 schválilo odjezd všech 43 dosud vězněných Ľeků.

- a V originálu podtrženo.
b Odstavec týkající se toho, že k odjezdu se přihlásila i část členů KSŘ.
c Rukou dopsáno Podívat se kdo to je?
d Rukou dopsáno 1. KOTAL, 2. Návrh PS! [politický sekretariát – pozn. aut].
e Organizační záležitosti týkající se odjezdu.

1956, 28. června – Jeseník, Výpověď Vladimíra Antoníčka k řeckým monarchofašistům v Jeseníku.[...]^aVěc: ANTONÍČEK^b Vladimír vyjádření k hromadné realizaci Řeků v roce 1953.

V roce 1952 jsem začal pracovat jako operativní pracovník na tehdejším 1. oddělení OO-Stb v Jeseníku.¹ Nejasným problémem byla zde v tu dobu otázka Řeků. V problematice Řeků nebyla v té době žádná agenturně informátorská síť a pracovalo se pomocí t. zv. důvěrníků. Jedním z důvěrníků zdejšího OO-Stb byl v této době druhý tajemník KSŘ pro ČSR, kterého jsem znal pod jménem LIOLIOS Volis.² V Jeseníku byly v té době ústřední úřady řecké emigrace. Z titulu svého zaměstnání jsem přicházel ve styk s ústředním výborem KSŘ pro ČSR a ústřední řeckou samosprávou. Tyto instituce měly kanceláře v jedné budově. S LIOLIOSEM jsem přicházel velmi často do styku. Navštěvoval jsem jej v jeho kanceláři a někdy přicházel LIOLIOS sám z vlastní iniciativy za mnou na zdejší úřadovnu. Při jedné příležitosti mi LIOLIOS sdělil, že někteří Řekové navštěvují řecké vyslanectví v Praze, že tyto návštěvy se množí a že všichni návštěvníci vyslanectví jedou nejdříve do Trutnova a odtud pak do Prahy. Podle jeho názoru byl v Trutnově někdo, kdo řecké emigranty na ŘV vodil. LIOLIOS byl tímto velmi dotčen a žádal mne, abychom osobu v Trutnově, která dělá prostředníka mezi řeckými emigranty a řeckým monarchofašistickým vyslanectvím, vypátrali. Vzhledem k tomu, že rozpracování řecké problematiky bylo tehdy v začátcích a bylo velmi nepravděpodobné, že v krátké době bude možno získat vázaného spolupracovníka z řad řecké emigrace, kterého by bylo možno použít k zjištění podezřelé osoby v Trutnově, neboť jen velmi málo Řeků ovládalo tehdy češtinu natolik, aby bylo možno se s nimi domluvit, poradil jsem LIOLIOSOVI, aby sám vybral z řad řecké emigrace vhodnou osobu, kterou by poslal s úkolem vypátrat prostředníka ŘV v Trutnově cestou, kterou používají ti Řekové, kteří navštěvují řecké vyslanectví.

Asi za tři měsíce po této rozmluvě navštívil mne LIOLIOS v úřadovně zdejšího OO-MV³ a sdělil mi, že z Trutnova se vrátila osoba, která tam byla vyslána za účelem zjištění prostředníka ŘV, a že přinesla zajímavé zprávy. Téhož dne po dohodě s LIOLIOSEM sešli jsme se v lesní chatě v blízkém okolí, kde mi LIOLIOS představil KALIONDZISE Kostase.⁴ LIOLIOS pak odešel a já jsem zůstal s KALIONDZISEM sám. KALIONDZIS mi pak vyprávěl, že je v TRUTNOVĚ řecký emigrant jménem TRIKARINOS⁵ Vasilis, se kterým se on dobře zná již ze svého pobytu v táboře BULKES⁶ v Jugoslávii. TRIKARINOS má prý v Trutnově několikačlennou skupinu, jejíž členem se stal i KALIONDZIS. Skupina se zabývala tím, že podle pokynů ŘV působila v řadách řeckých emigrantů, aby Řekové jezdili na ŘV a žádali zde zprostředkování návratu do vlasti. Zájemce o návrat do Řecka vodil pak na řecké vyslanectví sám TRIKARINOS. Skupina pracovala tajně. Každý člen skupiny byl ozbrojen dýkou, kterou vyrobil TRIKARINOS. Když byl KALIONDZIS přijímán za člena skupiny, dělo se tak na jedné tajné schůzce několika členů skupiny. Hlavní slovo zde měl TRIKARINOS. Zde TRIKARINOS předal KALIONDZISI dýku vlastní výroby. KALIONDZIS musel přísahat s rukou na dýce, že činnost skupiny nevyzradí a že v případě, že by se dozvěděl, že někdo z členů skupiny vyzradil, že jej zabije. Prostřednictvím TRIKARINOSE dostal se pak KALIONDZIS

na ŘV a zde na základě doporučení TRIKARINOSE byl úředníky ŘV požádán, aby pracoval na okrese jesenickém tak, jak pracuje TRIKARINOS v Trutnově. Po vysvětlení několika podrobností KALIONDZIS nabídku přijal. Do podrobností jej měl zasvětit TRIKARINOS a prostřednictvím tohoto měl rovněž KALIONDZIS udržovat spojení s ŘV.⁷

Po podrobném vytěžení KALIONDZISE jsem veškeré poznatky předložil krajské správě MV Olomouc a tato je postoupila ministerstvu. KALIONDZIS později byl zavázán ke spolupráci.⁸ O případ projevilo ministerstvo zájem a já jsem byl pozván do Prahy na pracovní poradě. Porada se konala v kanceláři tehdejšího náčelníka I. odboru hlavní správy. Přítomen byl náčelník, jeho zástupce, s. HOLÍK, který pracoval na problematice Řeků z celostátního měřítka,⁹ zástupce náčelníka I. odboru KS-MV Olomouc s. SOLDÁN¹⁰ a já. Zde jsem dostal instrukce k dalšímu řízení spolupracovníka do případu. Zda byl tehdy založen na uvedený případ svazek, nevím, neboť já sám jsem operativní svazek nezakládal, vzhledem k tomu, že případ přesahoval rámec kraje. V postupu držel jsem se jen pokyny, které jsem na ministerstvu dostal. Několikrát jsem dostal příkaz telefonicky od s. HOLÍKA abych poslal spolupracovníka KALIONDZISE do Prahy. V Praze s ním navázal styk s. HOLÍK, který jej instruoval k návštěvě ŘV a po splnění úkolu jej hned vytěžil. Zprávy předané KALIONDZISEM o událostech v Trutnově byly podle mého názoru ověřovány přímo hlavní správou.¹¹ Asi za měsíc po první poradě byl jsem pozván do Prahy na druhou poradě. Zde jsem dostal příkaz, abych úkoloval KALIONDZISE k tomu, aby získal zaměstnání na ŘV. K tomuto jsem měl námítky s tím, že ŘV KALIONDZISE do zaměstnání nepřijme, neboť má zájem na tom, aby pro ně KALIONDZIS pracoval na okrese Jeseník. Navrhoval jsem, že by bylo možno prostřednictvím KALIONDAISE kontrolovat činnost ŘV a během krátké doby získat materiál o jejich činnosti. Tento můj návrh byl však tehdejší náčelníkem zamítnut s poukazem, že KALIONDZIS by prováděl pro ŘV špionáž s naším vědomím, což by nám nikdo neschválil. Bylo nám totiž známo, že osoby, které dojíždí na ŘV, jsou zde vytěžovány úředníky ŘV k poměrům v místech bydliště jednotlivých osob, k poznatkům z jejich pracovišť atd. Přes mé námítky, že ŘV se vši pravděpodobností KALIONDZISE do zaměstnání nepřijme, trval na svém požadavku tehdejší náčelník I. odboru hlavní správy, a já jsem pak postupoval podle jeho pokynů. Bylo mi nařízeno, aby v případě, že KALIONDZIS na ŘV zaměstnání nezíská, přerušil s ŘV veškeré styky.

Jak jsem předpokládal, tak se také stalo. KALIONDZIS zaměstnání na ŘV nedostal, a tudíž přerušil veškeré další styky s ŘV. Podle příkazu hlavní správy měl být určen na zdejší OO-MV jeden orgán speciálně pro problematiku Řeků. K tomuto pak byl určen s. TURCER,¹² který nadále problematiku spracovával. Brzy potom došlo k zatčení asi 200 osob z řad řeckých emigrantů z celé republiky, o kterých bylo známo, že udržují styky s ŘV. Zatykáni prováděla realizační skupina KS-MV. Ve zdejší okrese byly zatčeny čtyři osoby, a to MICOPULOS, MACIKAS a KUKUFIKIS Takis ze Zlatých Hor a PITOSKAS Kostas z Jeseníku,¹³ který byl v podezření, že provádí špionáž ve prospěch jugoslávského vyslanectví. Kdo dal příkaz k zatčení, není mi známo. Podle doslechu mělo být zatčení prováděno na příkaz vlády. Brzy po zatčení uvedených osob jsem získal zprávu, že řecká vláda hodlá podat stížnost OSN na vládu ČSR pro bezdůvodné věznění Řeků. Tuto zprávu jsem prostřednictvím KS-MV podal okamžitě ministerstvu. Krátce poté přišel příkaz, aby byl získán na zatčené osoby materiál, který by byl podkladem pro zatčení uvedených osob. Tyto materiály opatroval s. TURCER a z celokrajského měřítka výslechová skupina KS-MV. Na příkaz hlavní správy byl protokolárně vyslechnut KALIONDZIS Kostas. Opis protokolu, jehož kopie se

7 Srovnej ABS, sb. SvTS, a. č. TS-831036 MV, Návrh na vázání Kostase Kaliondzise, 9. 9. 1952.

8 Oficiálně byl s K. Kaliondzisem podepsán smlouvu o spolupráci až 1. 11. 1952.

9 Miroslav Holík (nar. 1922), na referátu Řecko u 1. odboru HS-StB působil od ledna do prosince 1953.

10 Jan Soldán (nar. 1921), v l. 1953–1954 zástupce náčelníka I. odboru KS-MV Olomouc.

11 Jedná se o HS StB.

12 Rudolf Turcer (nar. 1924), v l. 1952–1955 působil v Jeseníku na OO-StB a pak OO-MV.

13 Micopulos Ilias, Macikas Vasilios a Kukufikis Takis byli propuštěni z vyšetřovací vazby pro nedostatek důkazů, Pitoskas Kostas byl odsouzen v samostatném procesu.

1 1. oddělení mělo na starosti obranné zpravodajství, tj. kontrarozvědka proti zahraničním zpravodajským službám a jejich domácím pomahačům.

2 Volis Liolios, v r. 1952 druhý tajemník KSŘ pro ČSR.

3 Při reorganizaci od počátku roku 1949 vznikla VO-StB, která se v polovině r. 1952 změnila na OO-StB. Na konci roku 1953 pak spojením složky VB a StB byla vytvořena OO-MV.

4 Viz dokument č. 44.

5 Správně Trikalinos.

6 Dnes se uvádí jako Buljkes.

nachází v osobním svazku jmenovaného, je přiložen. Zda tento protokol sloužil k usvědčení TRIKARINOSE nevím, neboť průběh vyšetřování, které bylo prováděno v Praze, není mi znám. Asi po roce byli na svobodu propuštěni MACIKAS, MICOPULOS a KUKUFIKIS. Všichni uvedení jsou nyní již v Řecku.

Snažil jsem se v hrubých rysech vylíčit případ, jak jej znám. Bude-li nutno některé body podrobněji vysvětlit, předložím podrobnosti na dožádání.

ppor. Antoníček Vladimír^c

ABS, f. A 8/1, inv. j. 247. Originál, strojopis, 4 strany

- a Zpráva uvozena hlavičkou Okresní oddělení min. vnitra v Jeseníku; v záhlaví uvedeno datum 28. června 1956. Adresátem bylo *Ministerstvo vnitra, inspekční skupina MV Praha*.
- b V originálu psáno ANTONÍEK.
- c Vlastnoruční podpis. Vladimír Antoníček (nar. 1915), od července 1950 pracoval na velitelství oddílu (později okresní oddělení) StB v Jeseníku.

Dokument č. 44

1956, 4. července – Šumperk, Výpověď svědka Kostase Kaliondzise pořizená IMV.

[...]^a

Protokol o výpovědi^b
sepsaný dnešního dne se svědkem

[...]^c

Jmenovaný po obeznámení s předmětem výslechu a po napomenutí, aby na kladené otázky vyprávěl pravdivě – uvádí:

Otázka:^b Jako spolupracovník orgánů MV jste v roce 1952 podával zprávy o tom, že TRIKALINOS spolu s dalšími osobami řecké národnosti vytváří ilegální skupinu.¹ Vysvětlete o jakou ilegální skupinu se jednalo a jaké cíle tato skupina sledovala!

Odpověď:^b Tato skupina osob se skládala většinou ze zajatců monarchofašistické armády a jiných osob řecké národnosti, které vyemigrovali do ČSR z Jugoslaviie a jiných států. Já sám vím o jedné takovéto skupině, do které jsem se dostal prostřednictvím TRIKALINOSE.² Byla to skupina osob řecké národnosti, která se scházela v bytě řeckého příslušníka BALABANISE³ v Horním Starém Městě u Trutnova. Pokud se pamatuji, byla to skupina asi 7 osob, které jsem osobně znal, ale jejich jména si již nepamatuji. V bytě BALABANISE byl jsem přítomen 3–4 schůzek této skupiny. Na těchto schůzkách vedl hlavní slovo TRIKALINOS a hlavním cílem této skupiny bylo získat co nejvíce osob řecké národnosti k vystěhování do Řecka prostřednictvím řeckého konsulátu v Praze. Mimo toho se na těchto schůzkách vedly mezi jejich účastníky pomlouvačné řeči o poměrech v ČSR. Je však pravdou, že TRIKALINOS mě nikdy nepožádal o nějaké zprávy o výrobě některých závodů nebo podobného rázu.

Otázka:^b Na základě jakých okolností jste vy sám docházel na řecké vyslanectví v Praze?

Odpověď:^b Z počátku jsem docházel na řecké vyslanectví v Praze na základě pokynů řecké samosprávy v Jeseníkách, která mě prostřednictvím mého otce na vyslanectví posílala za účelem zjištění, které z osob řecké národnosti mají zájem vrátit

¹ Viz dokument č. 17.

² S V. Trikalinosem se seznámil v době pobytu v jugoslávském Buljkesu, pracovali spolu v STS.

³ Správně Ch. Valavanis.

se do Řecka, a kteří dojíždí na toto vyslanectví do Prahy.⁴ Později jsem byl tímto úkolem pověřován orgány MV až do doby, kdy mě styk s tímto vyslanectvím zakázali.⁵ O těchto skutečnostech jsem podrobně vypovídal v protokolech, které se mnou byly sepsovány na ministerstvu vnitra v Praze. Tyto protokoly jsou naprosto pravdivé a odpovídají skutečnosti. Dnes si již podrobně na celou záležitost nepamatuji pro značný odstup času a mohl bych podati zkreslený obraz při dnešním výslechu.

Výslech skončen ve 12.40 hod.

Vyšetřující:^d

Svědka:^e

ABS, f. A 8/1, inv. j. 247. Originál, strojopis, 2 strany

- 4 Otec Georgis, předválečný člen KSŘ, bojoval jako partyzán proti Němcům, později proti královské armádě. V r. 1949 s rodinou odešel do ČSR, část dětí skončila v dalších zemích sovětského bloku. Působil jako předseda místní organizace KSŘ v Jeseníku. K. Kaliondzis byl na velvyslanectví poslán V. Lioliosem, kterému předával získané informace. Na velvyslanectví byl dvakrát s V. Trikalinosem a dalšími Řeky. V. Liolios ho později doporučil StB, pro kterou docházel na vyslanectví dál.
- 5 Z centrály StB přišel pokyn, aby se K. Kaliondzis pokusil získat na řeckém vyslanectví práci. Pokud by se mu to nepodařilo, měl návštěvy ukončit. Toto rozhodnutí zřejmě souviselo s tím, že návštěvníci ambasády měli být pozatýkáni. Viz dokument č. 43.

- a Zpráva uvozena hlavičkou *Ministerstvo vnitra – Inspekce ministra, vyhotoveno: 2x*; v záhlaví uvedeno datum v *Šumperku 4. července 1956, čj. IM-084/56*.
- b V originálu podtrženo přerušovanou čarou.
- c Osobní údaje K. Kaliondzise, poznámka *výslech započat ve 11.45 hod.*
- d Vlastnoruční podpisy kpt. Michálek a por. Šimůnek J. Josef Michálek (nar. 1914), vyšetřovatel StB, Jaroslav Šimůnek (nar. 1912), příslušník pohraničního útvaru 9600. Oba od dubna 1953 inspekční oddělení ministra národní bezpečnosti (později IMV).
- e Vlastnoruční podpis Kaliondzis.

Dokument č. 45

1956, 9. července – Praha, Závěrečná zpráva IMV o prošetření případu řeckých státních příslušníků.

[...]^a

Z p r á v a

o prošetření případu odsouzených osob řecké státní přísl.^b

Inspekci ministra vnitra bylo na základě správy mjr. PUCHERNY¹ ze správy vyšetřování MV přiděleno přešetření případu řeckých státních příslušníků Vasila TRIKALINOSE a Theodora BAKALOLOSE.^c Při přešetřování těchto případů vyšlo najevo, že je nutno nezabývat se jen jmenovanými osobami, nýbrž celou tehdejší akcí realizace a odsouzení řeckých občanů.

V letech 1949–1950 přešla z Jugoslaviie a jiných lidově demokratických zemí do ČSR řada osob řecké státní příslušnosti. Jednalo se především o býv. partyzánské bojovníky proti monarchofašistické armádě, kteří byli nuceni ustupovat do zemí mírového tábora. Mezi nimi byli i býv. příslušníci monarchofašistické řecké armády, kteří buď byly partyzánskými jednotkami zajati, a někteří z nich se k nim připojili a spolu s nimi bojovali. Mnozí z těchto řeckých státních příslušníků zanechali v Řecku své rodiny, které byly tamnějším režimem persekuovány. Většina těchto řeckých státních příslušníků se rekrutovala z dělníků a matorolníků. Na území ČSR byli zařazováni na manuální práce. Především na stavby přehrad,

¹ Karel Pucherna (nar. 1907), náčelník oddělení správy vyšetřování StB.

do textilních továren, zemědělství a pod. V té době byly také na území ČSR, kde většinou působili, zřízeny řecké samosprávy a začaly se organisovat stranické organizace KSŘ.

V r. 1951 začali někteří z těchto řeckých státních příslušníků docházet na řecké vyslanectví, dožadující se možnosti návratu do Řecka s ohledem na své rodiny. Řecké vyslanectví využilo této situace k tomu, aby pod slibem vydání pasu a možnosti ilegálního dopravení do Řecka úkolovalo tyto osoby ku zjištění, kolik býv. příslušníků řecké monarchofašistické armády se nachází v ČSR, s tím, aby toto mohlo být využito při zasedání v OSN, že v ČSR jsou protiprávně drženi zajatci této armády. A dále o zjištění, kde jsou pracovně zařazeni a ubytováni nejen zajatci, ale i ostatní řečtí státní občané.

Je skutečností, že pod touto záminkou se řeckému vyslanectví v Praze podařilo získat několik takových spolupracovníků jako byl na př. TRIKALINOS, BAKALOPULOS a j., kteří organizovali skupiny Řeků s tím, aby si požádali řecké vyslanectví o vydání pasu a umožnění návratu do ŘECKA. Při tom byly tyto osoby nápomocny v tom, že jim podávaly přehled o pobytu a zaměstnání řeckých státních příslušníků, jakož i býv. příslušníků monarchofašistické armády na území ČSR.

Ústředí řecké samosprávy, jakož i organizace KSŘ, se velmi brzy dozvěděly o této situaci z různých pramenů, především od příslušníků strany. Tyto organizace začaly o své újmě bez vědomí bezpečnostních orgánů v ČSR získávat mezi řeckými příslušníky spolupracovníky, kteří na svých pracovištích nebo ubytovnách měli možnost styku s býv. příslušníky monarchofašistické armády. Spolupracovníky úkolovaly na zjištění, kteří z Řeků jsou ve styku s řeckým vyslanectvím v Praze a za jakým účelem. Obě tyto organizace měly za cíl zamezit za každou cenu návrat kteréhokoliv řeckého státního příslušníka z ČSR do Řecka.

Např. na základě toho k této spolupráci získal býv. taj. KSŘ v Jeseníku, Valis² LILIOS, začátkem r. 1952 Kostase KALIONDZISE (nynějšího spolupracovníka OO-MV Jeseník), kterého prostřednictvím jeho otce úkoloval k navazování styků s řeckými příslušníky a k docházce na řecké vyslanectví v Praze. Stejně tak získal i býv. tajemník KSŘ v Trutnově Pavlos GEORGIADIS za stejným cílem Trasivulose JEMENIDZISE, kterého úkoloval tímto způsobem, a poznatky od něho získané předával bezpečnosti. (Doklad č. 1 a 2)³

JEMENIDZIS byl jedním z těch, kteří v r. 1951 žádali na řeckém vyslanectví v Praze o vydání pasu a o možnost návratu do Řecka vzhledem k tomu, že tam zanechal manželku, která byla od r. 1947–1951 zavržena řeckou vládou, a 5 dětí. O této okolnosti se dozvěděla organizace KSŘ v Trutnově, kde JEMENIDZIS jako člen strany provedl sebekritiku, při níž celou záležitost doznal. Na základě toho byl považován za zrádce a vyloučen ze strany. JEMENIDZIS se však obrátil na GEORGIADISE s tím, zda by byla možnost, aby tuto svou chybu odčinil. GEORGIADIS mu tuto možnost dal pod podmínkou, že bude docházet na řecké vyslanectví a zjistí jeho zájmy. Současně dostal za úkol pronikat mezi osoby řecké národnosti, které měly zájem o návrat do Řecka. (Doklad č. 1 a 2)

TRIKALINOS a BAKALOPULOS, kteří byli získáni řeckým vyslanectvím v Praze, počali mezi ostatními řeckými státními příslušníky projevovat rozkladnou činnost. Hanobili naše zřízení a kritisovali poměry v ČSR na svých schůzkách při různých příležitostech, což mělo vliv na špatnou pracovní morálku řeckých příslušníků na pracovištích.

V tehdejší době řecký delegát v OSN vystoupil s tím, že jsou na území ČSR drženi neoprávněně zajatí příslušníci jejich armády. Vzhledem k mezinárodní situaci a požadavku KSŘ a s ohledem na nebezpečí, že by řečtí státní příslušníci, vrátivší se z ČSR do Řecka posilovali tamější režim a mohli by poskytnout řecké vládě poznatky o hospodářské a jiné situaci v ČSR, bylo dne 13. 6. 1952 na zasedání kolegia MV⁴ usneseno, že řečtí monarchofašističtí zajatci budou soustředěni do jednoho tábora, a provedením tohoto úkolu byl pověřen náměstek MNB s. KOTÁL. (Doklad č. 3)⁵

Internace těchto osob byla provedena jednotlivými KS-MV Brno, Hradec Králové, Olomouc a Ostrava dne 20. 8. 1952 v celkovém počtu 83 řeckých státních příslušníků, z nich

byly tři ženy.⁶ Téměř všechny tyto osoby byly stahovány přímo z pracovišť v pracovních oděvech, aniž by jim bylo umožněno vzít si sebou osobní věci, a byly dopraveny do objektu SVV v Opavě a ženy dopraveny do NZ Pardubice. Účelem této internace bylo izolovat tyto osoby od ostatních řeckých občanů a zamezit jim s nimi styk na území ČSR. (Doklad č. 4)⁷

Skutečnost je, že než došlo k této internaci řeckých státních příslušníků, bylo ve zprávě vypracované právním oddělením MNB pro politický sekretariát ÚV-KSČ o poměrech býv. zajatců na území ČSR poukazováno na to, že po stránce právní vzhledem k našim zákonným předpisům si izolace řeckých občanů odporuje stejně tak, že podle mezinárodního práva není možno tvrdit, že řečtí zajatci jsou válečnými zajatci. Přesto se však navrhuje, aby všechny tyto osoby byly potrestány pro nedovolené překročení čs. státních hranic a vzaty do vazby a v případě zjištění nebo usvědčení z trestné činnosti uvalit vazbu prokurátorem. V negativním případě, aby byly propuštěny a vypovězeny z ČSR (viz dokument č. 5).⁸

Tato opatření byla schválena politickým sekretariátem ÚV-KSČ dne 5. 11. 1952 (viz dokument č. 6).⁹

Dne 16. 12. 1952 byl vydán tehdejšími ministrem MNB s. BACÍLKEM rozkaz I. a VI. odboru HS-Stb¹⁰ pod čj. S-9910/40-taj.-52 na základě porady různých složek MNB k tomu, aby do 20. 12. 1952 byla na všechny internované osoby uvalena řádná vazba a urychleně provedeno jejich vyšetřování pro podezření z trestné činnosti proti státu. (Doklad č. 7)¹¹

Na základě tohoto rozkazu byly všechny internované osoby převezeny z SVV Opavy k vyšetřování na Správu vyšetřování v Praze, kde byly až do soudních jednání.

Vyšetřování těchto osob bylo prováděno za stížených okolností jednak proto, že mimo TRIKALINOSE žádná z nich neovládala český jazyk a bylo nutno provádět jejich vyšetřování prostřednictvím tlumočnicků.¹² Část těchto osob byla dokonce i negramotných. Jejich vyšetřování se provádělo, aniž by byly před tím o jejich činnosti nějaké operativní a zpravodajské materiály. Vzhledem k těmto okolnostem nebylo jejich vyšetřování zcela objektivní, o čemž svědčí mnohé protokolární formulace, i vyjádření vyšetřovatelů a operativních pracovníků.

Vyšetřováním nebyla prakticky obviněným prokázána vysloveně žádná činnost proti ČSR. Převážně se omezovala na to, že obviněné osoby byly ve spojení s řeckým vyslanectvím, kterému za cenu možnosti návratu do Řecka poskytovaly informace o osobách řecké státní příslušnosti usazených v ČSR a podlamování pracovní morálky ostatních řeckých občanů na území ČSR. Špionáž nebyla prokázána. Toto jejich jednání bylo hodnoceno jako činnost organizované ilegální organizace, ačkoliv ve skutečnosti šlo jen o menší skupiny řeckých státních příslušníků, které měly zájem vrátit se do Řecka. (Doklad č. 8–11)¹³

Po vyšetření byly tyto osoby rozděleny do několika skupin, ve kterých byly odsouzeny. Některé z nich byly odsouzeny k malým trestům, které byly často z jedné třetiny po výnosu rozsudku při hlavním líčení amnestovány, a řada obviněných byla propuštěna z vazby pro nedostatek důkazů. Mnohé z odsouzených osob byly již propuštěny a vypovězeny z ČSR.

Vasilias TRIKALINOS byl odsouzen odnětím svobody na 12 let, Theodor BAKALOPULOS na 15 let, ačkoliv se k žádné trestné činnosti nedoznal, a JEMENIDZIS na 12 let. Jmenovaní byli souzeni při hlavním líčení nejvyšším soudem v Praze ve dnech 16.–18. 9. 53 v 9 členné skupině, která ze všech zajištěných řeckých občanů byla odsouzena nejvyššími tresty.

6 Viz Příloha č. 2.

7 Tento doklad se nedochoval, jeho obsah však koresponduje s jinými zachovanými materiály z té doby.

8 Tento doklad se nedochoval.

9 Viz NA, f. KSČ-PS, sv. 43, a. j. 126, bod 9a), Zpráva o poměrech bývalých zajatců na území Československé republiky, 28. 10. 1952.

10 I. odbor HS StB měl na starosti obranu proti tzv. vnějšímu nepříteli, tj. proti zpravodajským službám západních států, včetně zastupitelských úřadů, a jejich spolupracovníků v republice; VI. odbor měl na starosti vyšetřování.

11 Viz ABS, f. A 2/1, inv. j. 1451, osoby řecké národnosti na území ČSR – hlášení o provedení opatření, 20. 12. 1952.

12 Podle výslechových protokolů i někteří další prohlásili, že rozumí česky, aby nemuseli využívat překladatele, např. Ch. Valavanis.

13 Tyto doklady se nedochovaly, jejich obsah však koresponduje s jinými zachovanými materiály z té doby.

2 Správně Volis.

3 Jedná se o výpovědi K. Kaliondzise a P. Georgiadise, viz dokumenty č. 17 a 44.

4 Do r. 1953 se jednalo o kolegium MNB.

5 Tento bod byl na jednání kolegia projednáván ústně, zachoval se pouze stručný záznam. Výsledky se dají rekonstruovat podle pozdějších jednání. Viz dokument č. 10.

Při souzení JEMENIDZISE nebyla vůbec vzata v úvahu jeho výpověď, že byl spolupracovníkem GEORGIADISE a prakticky jeho prostřednictvím i bezpečnosti. Toto je zřejmo i z jeho administrativních protokolů, které se nacházejí ve vyšetřovacím svazku v archivu V pod č. Z 1382. Na tuto okolnost nebyl při vyšetřování brán zřetel a nebyla také zaprotokolována. Jeho tvrzení potvrzuje býv. taj. KSŘ v Trutnově GEORGIADIS, který orgánům IM protokolárně prohlásil, že kdyby nebyl před zatýkáním řeckých občanů v r. 1952 pověřen úkolem mimo ČSR, nepřipustil by zatčení JEMENIDZISE. (Doklad č. 1 a 12.)¹⁴

Stejně tak je nutno poukázat i na to, že k usvědčování TRIKALINOSE, BAKALOPULOSE a j. bylo používáno v průběhu vyšetřování výpovědi sepsaných se spolupracovníkem OO-MV Jeseník KALIONDZISEM, aniž by však byly tyto výpovědi podepřeny operativním materiálem. Šlo o výpověď z doby, kdy byl mezi tyto osoby řízen tehdejšími tajemníky KSŘ v Jeseníku a vlastní otec mu byl prakticky řídicím orgánem. Na základě toho a po prostudování jeho osobního spisového svazku, který je na KALIONDZISE založen pod č. 64 na OO-MV Jeseník, nelze vzhledem k jeho osobnímu charakteru považovat tehdejší jeho výpovědi za plně seriosní.¹⁵

Nejvyšší soud v březnu 1956 požádal o prošetření stížnosti TRIKALINOSE a BAKALOPULOSE správu vyšetřování MV. Jelikož správa vyšetřování MV neprovedla prošetření úplně a nedala soudu dostatečné materiály k posouzení jejich případu a k obnově tr. řízení zaujala generální prokuratura ke stížnosti jmenovaných zamítavé stanovisko. (Doklad č. 13–15)¹⁶

Šetření provedli:^b

kpt. Josef Michálek^c

por. Jaroslav Šimůnek^c

ABS, f. A 8/1, inv. j. 247. Originál, strojopis, 5 stran

¹⁴ Jedná se o výslechy P. Georgiadise.

¹⁵ Spis o spolupráci na K. Kaliondzise je uložen v ABS, sb. ZVS, a. č. TS-831036 MV. Bohužel zprávy, které podával, byly skartovány.

¹⁶ Tyto doklady se nedochovaly.

a Zpráva uvozena hlavičkou *Ministerstvo vnitra; inspekce ministra*; v záhlaví uvedeno datum 9. července 1956, čj. IM-084/56.

b V originálu podtrženo.

c Obě jména v originálu podtržena rukou.

Dokument č. 46

1957, 14. června – Praha, Zamítavý posudek k žádosti o milost Vasilise Trikalinose.

[...]^a

T r i k o l i n o s Vasilis-předložení posudku k žádosti o milost.

Předkládám posudek k žádosti o milost na odsouzeného T r i k a l i n o s e Vasilisa nar. 13. 4. 1927.

Odsouzený je národnosti řecké a je synem dělníka. Po vychození škol se vyučil strojním zámečnickem a toto povolání vykonával i v době svého zatčení. Jeho zdravotní stav je dobrý. Je ženatý a stará se o 1 syna. K žádosti o milost se připojuje.

Odsouzený byl po většinu části trestu zařazen v NPT, kde pracoval jako dělník s průměrným výkonem. Práci vykonával lhotejně, bez hlubšího zájmu. Často přicházel do rozporu se svými nadřízenými. V poslední době byl 3 × kázeňský trestán za přestupky většího rázu. K pořádku a dodržování pravidel vězeňského řádu musel být stále veden.

Do zdejší věznice byl dán na příkaz NPT Příbram z kázeňských důvodů.¹ Zde se chová slušně a ukázněně.

Po politické stránce nebyly proti němu shledány žádné závady.

K uloženému trestu má výhrady a se svým odsouzením není spokojen, což se projevuje tím, že se stále domáhá obnovy trestního řízení.

Vzhledem k vyhodnocení z hlediska účelu trestu lze říci, že jmenovaný nedává předpoklady k plnění převýchovného účelu, a ke shora uvedenému nedoporučuji jeho žádosti o milost ke kladnému vyřízení.

Náčelník:^b

NA, f. SSNV, Vasilis Trikalinos – osobní spis, nezpracováno. Originál, strojopis, 1 strana

¹ V NPT Příbram byl umístěn od července 1956 do března 1957 a znovu od července 1957 do ledna 1959. Mezitím byl převezen do věznice Praha-Pankrác, jak je uvedeno v dokumentu. Jako důvody pro převezení do pevné věznice byly uvedeny nedodržování vězeňského řádu, odmítání práce a opakované hladovky, což zdůvodňoval tím, že mu opakovaně nebyla povolena obnova trestního řízení; viz NA, f. SNV, osobní SSNV, Vasilis Trikalinos - osobní spis, nezpracováno, Posudek na odsouzeného k odsunu do pevné věznice, 26. 3. 1957.

a Zpráva uvozena čj. NZ-25400/41-57; Mil.0 0309/57; v záhlaví uvedeno datum 14. června [1957] (část datace chybí). Adresátem bylo *Ministerstvo spravedlnosti Praha*.

b Vlastnoruční podpis nečitelný.

Dokument č. 47

1957, 10. srpna – Valdice, posudek na Trasivulose Jemenidzise.

[...]^a

Věc: Ods. JEMENIDZIS Trasivulos – posudek.

K dožádání ze dne 9. 7. 1957 mil. 1309/57 zasílám posudek na ods. Jemenidzise Trasivulose nar. 2. 5. 1908 Lešany Turecko,¹ ženatý, otcem 5 dětí 1927, 1930, 1933, 1938, 1941, nár. řecká, stát. přísl. čsl.,² původní povolání dělník, poslední bydliště Zlaté Hory č. 136, o. Jeseník.

Odsouzen rozsudkem Nejvyššího soudu v Praze ze dne 3. 12. 1953 č. j. I T 16/53 k trestu odnětí svobody na 12 roků pro trestný čin podle § 86/2 tr. z. § 1/2 č. 165 Sb. Snížení hlavního trestu dosud neměl. Soudně dosud trestán nebyl. Počátek trestu 12. 2. 1953, konec trestu 12. 2. 1965.

Ve zdejším NPT³ jest od 28. 6. 1955. Jeho chování je v průběhu výkonu trestu ukázněné. Dosud nebyl potrestán. Pracovní závazek na svém pracovišti neuzavřel, ačkoliv má k tomu možnost. Po stránce politické se mezi odsouzenými neprojevuje. Rovněž tak není zapojen do zájmové činnosti odsouzených. Pracuje v ústavní sklářské dílně a za vykonanou práci je plně honorován.

¹ Jinde se správně uvádí Erbaa Turecko. Zde jde zřejmě o záměnu, Lešany představovaly karanténní tábor, kterým prošel po příjezdu do ČSR.

² Jedná se o chybu, Řekové si nadále ponechávali řeckou státní příslušnost, i proto mohli požádat o repatriaci.

³ Nápravně pracovní tábor č. 1 ve Valdicích u Jičína.

Pochází ze živnostenské rodiny, otec obchodník, matka v domácnosti. Má 2 sourozence. Od r. 1944–1951 byl organizován v komunistické straně Řecka ve funkci místopředsedy. V r. 1949 po ústupu řecké armády dostal se do ČSR, kde požádal o azyl, kterého se mu dostalo.

Celkové vyhodnocení: Komise NPT po vyhodnocení jeho stupně převýchovy dospěla k závěru, že trest u jmenovaného nesplnil svůj převýchovný účel neboť dosud nepodal takových důkazů, který by nasvědčovaly tomu, že se jeho poměr k našemu státnímu zřízení změnil. Z těchto důvodů nedoporučuji kladné vyřízení žádosti o milost.

Náčelník NPT:⁴

NA, f. SSNV, *Trasivulos Jemenidzis - osobní spis, nezpracováno. Originál, strojopis, 1 strana*

4 Vlastnoruční podpis Balvín. Bohumil Balvín (nar. 1922), od února 1958 do října 1959 zástupce náčelníka NPT Valdice, odvolán pro neschopnost.

a Zpráva uvozena hlavičkou čj. NK – 1162/1957-III; v záhlaví uvedeno datum *Valdice dne 10. srpna 1957*. Adresátem bylo *Ministerstvo spravedlnosti Praha*.

Dokument č. 48

1958, 17. září – Hradec Králové, rozhodnutí o podmíněčném propuštění Trasivulose Jemenidzise.

[...]^a

U s n e s e n í.

Krajský soud v Hradci Králové rozhodl ve veřejném zasedání dne 17. září 1958 v NPT Valdice věc podmíněného propuštění takto:

Odsouzený *Trasivulos Jemenidzis*, nar. 2. 5. 1908 v Erba v Turecku, dělník, posl. bytem Zlaté Hory čp. 416, t.č. v NPT Valdice¹ p r o p o u š t í s e podmíněně z trestu odnětí svobody na zkušební dobu 3 roků.

O d ů v o d n ě n í.

Jmenovaný byl odsouzen rozsudkem nejvyššího soudu v Praze ze dne 3. 12. 1953 č. j. 1 T 16/53 k trestu odnětí svobody v trvání 12 roků pro trestný čin vyzvědačství podle § 86/2 a odst. 1 tr. z. a trestný čin proti míru podle § 1/1, 2 písm. a) zák. č. 165/50 Sb. Vina odsouzeného spočívala v tom, že se dohodl s dalšími osobami, že bude cizí moci opatřovati různé zprávy, a snažil se opatřit podklady pro nepřátelskou propagandu vůči naší republice tak, jak je v rozsudku podrobně uvedeno.²

Odsouzený po odpykání poloviny trestu podal si žádost o podmíněné propuštění, lituje spáchaného trestného činu, který omlouvá touhou po rodině a zlákaním vyslanectví cizí moci.³

Krajský prokurátor a náčelník NPT doporučují podmíněné propuštění.⁴

Jest mimo jakoukoliv pochybnost, že trestný čin odsouzeného byl velké společen-

1 T. Jemenidzis strávil ve Valdicích vzhledem ke svému zdravotnímu stavu velkou část trestu od června 1955 do dubna 1958.

2 Podle zmiňovaného rozsudku mu měl trest vypršet 12. 2. 1965.

3 Milostí prezidenta republiky z 13. 2. 1958 mu bylo prominuto z trestu celkem 5 let odnětí svobody, mohl proto požádat o podmíněčné propuštění, které mu bylo schváleno.

4 Viz dokument č. 47.

ské nebezpečnosti, a to zejména s přihlédnutím k mezinárodním důsledkům a k tomu, že svedl k trestné činnosti celou řadu osob. Jeho čin jest tím závažnější, že zradil nejenom republiku, která mu poskytla azyl, ale i své spoluobčany. Oproti tomu nelze přehlédnout, že odsouzený jednal jsa veden touhou po rodině a domově a že byl sveden falešnými přísliby. Z posudku náčelníka NPT krajský soud zjistil, že odsouzený má dobrou pracovní morálku, plní normy na 100 %, je zapojen v pracovní soutěži a i v zájmové činnosti. Odsouzený je původním povoláním malý rolník, vstoupil do Řecké demokratické armády, bojoval za osvobození řeckého lidu. Stal se příslušníkem KSŘ, v níž zastával nižší funkce. Krajský soud vycházející ze závěru rozsudku nejvyššího soudu, že k polepšení odsouzeného nebude potřeba příliš přísného trestu, a na základě posudku náčelníka NPT, kladných^b zpráv bezpečnostních složek a i lidové správy dospěl k názoru, že u odsouzeného jsou splněny podmínky podle § 33 tr. z. a přiznal odsouzenému dobrodiní podmíněného propuštění a zkušební dobu stanovil na 3 roky. Bude na odsouzeném, aby si vážil dobrodiní podmíněného propuštění, o jeho významu byl zevrubně poučen, aby se zapojil do pracovního úsilí našeho lidu, snažil se prohloubit své politické názory a vůbec vedl řádný život pracujícího člověka.

Proti tomuto rozhodnutí není přípustný žádný opravný prostředek.

Ve Valdicích dne 17. září 1958.^c

Předseda senátu^d

NA, f. SSNV, *Trasivulos Jemenidzis – osobní spis, nezpracováno. Originál, strojopis, 1 strana*

a Zpráva uvozena čj. *PP 80/58*.

b V originálu přeškrtnuto *kral*.

c Kulaté razítko *Krajský soud v Hradci Králové*.

d Razítko *JUDr. Jiří Jelínek; za správnost vyhotovení*

Dokument č. 49

1960, 11. května – Praha, Zpráva o vyhoštění Theodora Bakalopulose.

[...]^a

Věc: *BAKALOPULOS Theodor /20. 12. 1911/ Řecko – vyhoštění*.

Dne 11. 5. 1960 bylo provedeno vyhoštění odsouzeného Bakalopulose Theodora, nar. 20. 12. 1911, řeckého stát. příslušníka, který byl dne 10. 5. 1960 ve 20.00 hod přivezen eskortujícími orgány ÚES a NPT-Ilava do věznice č. 1 Praha,¹ kde byl též na základě amnestie náčelníka věznice propuštěn.

Jmenovaný byl dne 11. 5. 1960 o 11.30 hod. odvezen na letiště do Ruzyně, řádně pasově odbaven a ve 12.05 hod. opustil letadlem Švýcarské společnosti letiště směrem na Curich.²

Na letišti byl též přítomen zástupce Řeckého vyslanectví, který jmenovanému předal letenku do Atchén³ a osobní cestovní pas, vystavený týmž vyslanectvím. Tento cestovní pas postrádal výjezdní povolení z ČSR, které mělo být v pase potvrzeno MZV – ČSR.⁴ Po vysvětlení mnou náčelníku OPK na letišti v Ruzyni, o jakou osobu se jedná, byl výše jmenovaný s touto závadou odbaven a povolen mu odlet z území ČSR.

Též na letišti byl přítomen zástupce MZV soudruh MOC, který pouze sledoval průběh mnou vyřizovaných formalit.

1 Věznice v Praze-Ruzyni.

2 Správně Curych.

3 Správně Athén.

4 Podle zákona vystavovalo výjezdní doložku MZV, jednalo se ale jen o formalitu, ve skutečnosti o ní rozhodovalo MV.

Bakalopulos byl řádně ve věznici odbaven a z částky 6.870,40 Kčs, které měl na svém osobním kontě, bylo mu zakoupeno na jeho přání následující věci:

1 oděv, 4 košile, spodní prádlo, 2 náramkové hodinky SSSR, 1 snubní prsten, 1 fotoaparát, obuv, kufr, potraviny, tabákové výrobky a jiné drobné věci.

Potvrzení o zakoupených věcí je založeno u ÚES.

Podotýkám, že u jmenovaného k jeho odbavení bylo poměrně málo času, a proto byly zakoupeny takové věci, které obnášely větší finanční částky.

Náčelník ÚES:

Kpt. Pták Zdeněk.⁵

NA, f. SSNV, Theodor Bakalopulos - osobní spis, nezpracováno. Originál, strojopis, 1 strana

⁵ Vlastnoruční podpis. Zdeněk Pták (nar. 1923), od dubna 1954 náčelník Ústředního eskortního střediska.

^a Zpráva uvozena hlavičkou *Ústřední eskortní středisko Praha, čj. NZ – 0201/E-1960*; v záhlaví uvedeno datum v Praze 11. května 1960. Adresátem byla *Správa nápravných zařízení, k rukám s. Brožka, Praha*.

Dokument č. 50

1962, 21. prosince – Praha, Záznam z výpovědi vyšetřovatele StB Vladislava Pivoňky.¹

[...]^a

Akce Řeků. Nepamatuji si přesně již, v kterém roce to bylo, avšak vím to, že jsme jednoho dne byli svoláni na poradu k s. Kolářovi,² kde nám bylo řečeno, že v OSN operují zástupci západních států, že lid. dem. státy porušují Ženevskou konvenci³ a drží ve svých zemích válečné zajatce. Tomu že je třeba čelit tím, že všechny zajatce – monarchofašistické vojáky, kteří k nám přišli s řeckými partyzány, musíme vyšetřit na tr. činy, kterých se proti ČSR za svého pobytu dopustili. Vzhledem na to, že řada z nich docházela na řecké vyslanectví a tam jim sdělovala, kde kteří monarchofašističtí vojáci se u nás zdržují, vyslýchali jsme je k těmto věcem a řadu z nich také předali soudu pro trestné činy špionáže, za což byli odsouzeni. V průběhu vyšetřování se také vyhotovovaly dokumenty pro naše zástupce v OSN tím způsobem, že zajištěným Řekům se předkládaly fotografie zaměstnanců řeckého vyslanectví, k čemuž oni uváděli, že v předložené fotografii poznávají toho či onoho zaměstnance řeckého vyslanectví, který na nich požadoval zprávy špionážního charakteru.⁴ Celá tato akce byla dělána z rozkazu tehdejšího ministra vnitra s. Bacílka.⁵ Jsem však toho názoru, že vzhledem k situaci a i rychlosti zpracování celého případu nebyla zákonnost porušena, vždyť byla i celá řada osob z dané akce propuštěna na svobodu, jelikož se jim nepodařilo prokázat to, že by na řeckém vyslanectví byli a že by tam nějaké zprávy o pobytu monarchofašistických vojáků na našem území podávali.

[...]^b

ABS, sb. ZV, a. č. ZV-123, Podsvazek č. 1, Záznam. Originál, strojopis, 4 strany

¹ Vladislav Pivoňka (nar. 1925) k StB nastoupil v r. 1950, zařazen k zatýkáci skupině KV StB Praha, v r. 1951 přeložen k centrále vyšetřování, působil u sektoru 6B.

² Vladislav Kolář (nar. 1922), zástupce vedoucího odboru 6B.

³ Ženevské úmluvy upravují podmínky a pravidla na ochranu osob boje se neúčastníků (civilistů, zdravotníků) nebo z bojů vyřazených (váleční zajatci, ranění, nemocní vojáci) během ozbrojených konfliktů. Poslední revize Ženevských úmluv proběhla v r. 1949.

⁴ Viz dokument č. 32. V dalších případech byly svědkům předkládány i fotografie zatčených Řeků, které měli identifikovat a poté o nich podat informace. Viz ABS, sb. V-MV, a. č. V-2701 MV, Mapa č. 1, Protokol o výpovědi se svědkem Christosem Apendulidisem, 4. 8. 1953.

⁵ Jde o omyl. Karol Bacílek (1896–1974) byl v l. 1952–1953 ministr národní bezpečnosti.

^a 55 řádků, popis nástupu k vyšetřování a výpověď k případům vyšetřování osob ve vztahu k Jugoslávii.

^b 52 řádků, výpověď k vyšetřování občanů Československa.

Přílohy

.....

Příloha č. 1

**Přehled soudních procesů s monarchofašisty,
které proběhly v roce 1953**

Skupina	Počet obviněných	Datum procesu
Jemenidzis Trasivulos a spol.	9	16.–18. 9. 1953
Vasilakis Velisarius a spol.	8	7. 10. 1953
Macikas Vasilis a spol.	7	30. 10. 1953
Zogas Vasilis a spol.	17	27. 11. 1953
Mateu Fani a spol.	3	2. 12. 1953
Burinaris Paskalis a spol.	2	2. 12. 1953
Panacis Kostas a spol.	3	2. 12. 1953
Pitoskas Kostas	1	3. 12. 1953
Adamidis Janis	1	3. 12. 1953
Zervas Periklis	1	3. 12. 1953
Antimos Andoniadis	1	3. 12. 1953
Kanos Georgios a spol.	17	10. 12. 1953

**Seznam Řeků označovaných jako monarchofašisté,
zatčených na přelomu let 1952 a 1953**

Jméno a příjmení	Datum a místo narození	Souzen v procesu	Výše trestu	Propuštění
Adamidis Janis	10. 1. 1899 Pondos Turecko	samostatně Adamidis Janis	3 roky	20. 8. 1954
Jemenidzis Trasivulos	2. 5. 1908 Erbaa Turecko	Jemenidzis a spol.	12 let	17. 9. 1958
Adamopoulos Georgios	26. 8. 1924 Fajo Atény	Jemenidzis a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Bakalopoulos Theodor	20. 12. 1911 Kalosa Gros	Jemenidzis a spol.	15 let	11. 5. 1960
Cilas Dimitrios	20. 8. 1909 Tarasja	Jemenidzis a spol.	10 let	20. 8. 1957
Athanasios Tanasis	18. 1. 1894 Mazarati	Jemenidzis a spol.	18 měsíců	18. 9. 1953
Paraskevas Georgios	10. 10. 1924 Pireos	Jemenidzis a spol.	7 let	13. 5. 1957
Valavanis Christos	12. 4. 1922 Paleopirgos	Jemenidzis a spol.	13 let	14. 12. 1954
Trikalinos Vasilis	13. 4. 1927 Nisi Turecko	Jemenidzis a spol.	12 let	27. 8. 1959
Stavrianos Christos	12. 8. 1924 Pireos	Jemenidzis a spol.	3 roky	20. 8. 1954
Brezerakos Christos	15. 8. 1923 Kalamata	Zogas a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Dzevelekos Panajostis	12. 8. 1924 Megapoli	Zogas a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Franzeskakis Georgios	23. 4. 1923 Kalivesi	Zogas a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Ionnu Janis	29. 9. 1921 Mulies-Tassos	Zogas a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Karakusis Vasil	20. 8. 1921 Palamado	Zogas a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Kareklakis Ilias	6. 12. 1921 Pirgoias	Zogas a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Koutlas Pavlos	14. 1. 1921 Petrovna	Zogas a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Kutsidis Paraskevas	11. 5. 1926 Eleftro	Zogas a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Maravelas Nikos	6. 5. 1926 Galgani	Zogas a spol.	4,5 roku	14. 12. 1954
Nikitakis Dimitrios	10. 12. 1924 Kastania	Zogas a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Papadakis Michal	8. 8. 1924 Agideka	Zogas a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Papulijas Panajotis	5. 4. 1926 Gargaliani	Zogas a spol.	4,5 roku	14. 12. 1954
Sametis Konstantinos	15. 8. 1921 Almiros	Zogas a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Skandalis Joakim	15. 3. 1922 Ankeria	Zogas a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Siskos Petros	1. 1. 1915 Todoraki	Zogas a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Xidis Evangelos	19. 11. 1926 Manessi	Zogas a spol.	4,5 roku	14. 12. 1954
Zogas Vasilis	17. 2. 1924 Seres	Zogas a spol.	5 let	14. 12. 1954
Komnos Athanasios	20. 6. 1925 Drimona	Vasilakis a spol.	3 roky	20. 8. 1954
Papanajotu Achileas	20. 3. 1926 Volos	Vasilakis a spol.	3 roky	20. 8. 1954
Papanikas Georgios	20. 2. 1920 Menidi Acharne	Vasilakis a spol.	zemřel ve vazbě	
Pegnidis Alekos	30. 8. 1921 Konstantinopol Turecko	Vasilakis a spol.	3,5 roku	14. 12. 1954
Stugiotis Thomas	1. 5. 1925 Pirgos	Vasilakis a spol.	16 měsíců	7. 10. 1953
Vasilakis Velisarius	14. 1. 1921 Palero	Vasilakis a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Vukakis Kiriakos	1. 6. 1921 Karlovac	Vasilakis a spol.	3 roky	20. 8. 1954

Jméno a příjmení	Datum a místo narození	Souzen v procesu	Výše trestu	Propuštění
Vulgaris Dimitrios	15. 5. 1923 Lechuri	Vasilakis a spol.	2 roky	7. 10. 1953
Xinopoulos Pandelis	18. 1. 1927 Volosi	Vasilakis a spol.	16 měsíců	7. 10. 1953
Mateu Fani	31. 12. 1922 Nausa	Mateu a spol.	2,5 roku	2. 12. 1953
Tsagnatis Theodor	15. 1. 1929 Poljak	Mateu a spol.	18 měsíců	2. 12. 1953
Kalogiru Vasilis	15. 8. 1925 Atény	Mateu a spol.	15 měsíců	2. 12. 1953
Macikas Vasilis	1. 1. 1921 Chalastra	Macikas a spol.	2 roky	30. 10. 1953
Kukufikis Takis	1. 1. 1928 Marmariani	Macikas a spol.	2 roky	30. 10. 1953
Mitsopoulos Ilias	20. 6. 1928 Kozani	Macikas a spol.	2 roky	30. 10. 1953
Pitsonas Antonis	16. 12. 1922 Chalastra	Macikas a spol.	2,5 roku	30. 10. 1953
Krikelis Dimitrios	18. 12. 1925 Polichary	Macikas a spol.	3 roky	20. 8. 1954
Livanidis Janis	15. 12. 1923 Pireos	Macikas a spol.	2 roky	30. 10. 1953
Ljuljas Nikolas	7. 12. 1892 Varaja	Macikas a spol.	2 roky	30. 10. 1953
Anagnostou Panajotis	5. 2. 1922 Valkanon	Kanos a spol.	3 roky	20. 8. 1954
Arvanitis Zacharias	15. 8. 1923 Mariolata	Kanos a spol.	3 roky	20. 8. 1954
Bolerakis Nikos	6. 6. 1926	Kanos a spol.	2,5 roku	10. 12. 1953
Burdzas Dimitrios	17. 5. 1918	Kanos a spol.	2 roky	10. 12. 1953
Tsiflidis Jordanis	23. 2. 1925 Drepana	Kanos a spol.	3 roky	20. 8. 1954
Georgadakis Georgios	28. 1. 1926 Pirgo	Kanos a spol.	16 měsíců	10. 12. 1953
Charanas Dimitrios	15. 8. 1923 Kato Lechonis	Kanos a spol.	4,5 roku	14. 12. 1954
Kajias Dimitrios	1. 1. 1926 Kambo	Kanos a spol.	3,5 roku	14. 12. 1954
Kanos Georgios	15. 8. 1911 Kolindro	Kanos a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Karelis Konstantin	8. 3. 1926 Pataineika	Kanos a spol.	2,5 roku	10. 12. 1953
Katselis Aristides	6. 8. 1925 Nichorski	Kanos a spol.	2 roky	10. 12. 1953
Kitsos Konstantin	1. 9. 1920 Agrafa	Kanos a spol.	3,5 roku	14. 12. 1954
Kutis Ioannis	15. 4. 1918 Kastaňa	Kanos a spol.	3,5 roku	14. 12. 1954
Nicos Christos	15. 5. 1920 Klisura	Kanos a spol.	4 roky	14. 12. 1954
Tsanis Stavros	1. 4. 1925 Elefterion	Kanos a spol.	3,5 roku	14. 12. 1954
Tzoulis Vasilios	12. 11. 1912 Afgalinos	Kanos a spol.	2 roky	10. 12. 1953
Valaveris Dimitrios	15. 5. 1925 Gardiki	Kanos a spol.	2,5 roku	10. 12. 1953
Antimos Andoniadis	10. 5. 1892 Sevastie Turecko	samostatně Antimos Andoniadis	šest měsíců	3. 12. 1953
Burinaris Paskalis	1912 Spiljo Voju	Burinaris a spol.	18 měsíců	2. 12. 1953
Mavropulos Kostas	1927 Musten	Burinaris a spol.	2 roky	2. 12. 1953
Karajanis Lefteris	15. 10. 1921 Karnei	Panacis a spol.	2 roky	3. 12. 1953
Nanos Vasilis	1. 1. 1921 Xorichti	Panacis a spol.	2 roky	3. 12. 1953
Panacis Kostas	10. 12. 1925 Janino	Panacis a spol.	2 roky	3. 12. 1953
Pitoskas Kostas	16. 4. 1914 Makarevo Jugoslávie	samostatně Pitoskas Kostas	4,5 roku	18. 4. 1955
Zervas Periklis	5. 2. 1925 Spartida	samostatně Zervas Periklis	1 rok	3. 12. 1953
Messinis Georgios	14. 8. 1924 Levkada	vyšetřovací spis V-275 MV	propuštěn bez soudu	

Jméno a příjmení	Datum a místo narození	Souzen v procesu	Výše trestu	Propuštění
Papucis Ilias	20. 7. 1921 Sirako	vyšetřovací spis V-282 MV	propuštěn bez soudu	
Papanikolovski Vangelis	2. 10. 1916 Phadamaia	vyšetřovací spis V-283 MV	propuštěn bez soudu	
Drivas Georgios	15. 6. 1921	vyšetřovací spis V-270 MV	propuštěn bez soudu	
Manguras Stilianos	16. 10. 1925 Karkinagri, ostrov Ikarea	vyšetřovací spis V-279 MV	propuštěn bez soudu	
Sultatos Lefreris	15. 8. 1924 Charaki	vyšetřovací spis V-284 MV	propuštěn bez soudu	
Kucikas Alekos	30. 8. 1924 Adamantas, ostrov Milos	vyšetřovací spis V-272 MV	propuštěn bez soudu	
Mamakos Panajotis	1923	vyšetřovací spis V-281 MV	propuštěn bez soudu	
Michalakis Nikos	20. 1. 1925	vyšetřovací spis V-276 MV	propuštěn bez soudu	
Muselas Janis	17. 8. 1924	vyšetřovací spis V-274 MV	propuštěn bez soudu	
Kuselis Janis	1927	vyšetřovací spis V-273 MV	propuštěn bez soudu	
Tasopulu Irlany	9. 1. 1911	vyšetřovací spis V-285 MV	propuštěna bez soudu	
Xinopulu Atina	1927	vyšetřovací spis V-286 MV	propuštěna bez soudu	

Literatura

Anev, Petr – Bílý, Matěj (eds.): *Biografický slovník vedoucích funkcionářů KSČ (1921–1989) A–K*. Praha: Academia – Ústav pro studium totalitních režimů, 2018.

Atanasiadis, Dimitris: Vývoj makedonské národní menšiny v českých zemích od roku 1948 po současnost. *Časopis Slezského zemského muzea* 71, 2022, č. 2, s. 139–157.

Barker, Chris: *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál, 2006.

Baršová, Andrea – Barša, Pavel: Vnitřní a vnější podmínky inkluze: národní identity a přistěhovalecké politiky liberálně-demokratických států. In: Marada, Radim (ed.): *Etnická různost a občanská jednota*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2006, s. 278–294.

Bárta, Milan: Akce „Isolace“. Snaha Státní bezpečnosti omezit návštěvnost zastupitelských úřadů kapitalistických států. *Paměť a dějiny* 2, 2008, č. 4, s. 41–50.

Bárta, Milan: *Inspekce ministra vnitra v letech 1953–1989. Výběr dokumentů*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009.

Bárta, Milan: Z pověření strany. Vyšetřovatelé procesu Slánský a spol. *Paměť a dějiny* 16, 2022, č. 3, s. 29–38.

Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948–1989. Ministři a jejich náměstci. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009.

Botu, Antula – Konečný, Milan: *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha: Řecká obec Praha, 2005.

Botu, Antula – Konečný, Milan: *Děti občanské války. Studie z dějin řeckých dětí v Československu 1948–1989*. [Praha]: Klub přátel Řecka, z. s., [2023].

Brouček, Stanislav: *Migrace a česká etnologie*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2018.

Brouček, Stanislav – Cvekl, Jiří – Hubinger, Václav – Grulich, Tomáš – Kořalka, Jiří – Uherek, Zdeněk – Vasiljev, Ivo: Základní pojmy etnické teorie. *Český lid* 78, 1991, č. 4, s. 237–257.

Cesta vítězství řeckého lidu. *Rudé právo* 29, 8. 2. 1949, s. 2.

Cironis, Petros: *Akce „Řecké děti 1948“. Dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci helénských dětí v roce 1948 do Československa*. Rokycany: Státní okresní archiv Rokycany, 2001.

Černý, Marcel: Význam Slovanského přehledu pro českou (zejména literárně-vědnou) bulharistiku, *Slovanský přehled* 101, 2015, č. 3, s. 627–671.

Danielidu, Sofie – Maňas, Jaroslav: Řecká rodina v českém prostředí. In: *Etnické procesy v novoosídleném pohraničí – dělnictvo v etnických procesech*. Chomutov 29. – 30. listopadu 1983. Sborník referátů z vědecké konference pořádané ve spolupráci Okresního vlastivědného muzea v Chomutově, Ústředního muzeologického kabinetu Národního muzea v Praze a Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV v Praze. Zpravodaj koordinované sítě vědeckých informací pro etnografii a folkloristiku, č. 3, sv. 2. Praha: Oddělení etnických procesů, Oddělení etnografie dělnictva, 1986, s. 151–161.

Dejmek, Jindřich: *Diplomacie Československa. Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918–1992)*. Praha: Academia, 2013.

Dorovský, Ivan: Ještě to není minulost. Čtyřicet let od evakuace dětí z Řecka. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. C, Řada historická 35, 1988, s. 17–33.

Dorovský, Ivan: *Makedonci žijí mezi námi*. Brno: Masarykova univerzita ve spolupráci se Společenství přátel jižních Slovanů v České republice, 1998.

Du, Guan-Hua: *Natural Small Molecule Drugs from Plants*. Singapore: Springer, 2018.

Dvořáková, Jiřina: *Státní bezpečnost v letech 1945–1953. Organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2007.

Eriksen, Thomas Hylland: *Etnicita a nacionalismus. Antropologické perspektivy*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2012.

Frolec, Václav: Národopisná utopie nebo kulturní perspektiva? (Lidová kultura jako faktor etnické identity). *Národopisné aktuality* 26, 1989, č. 3, s. 145–158.

Gaddis, John Lewis: *Studená válka*. Praha: Slovart 2006.

Hladík, Ondřej: Georgios Papanikas – Řek, kterého nechala StB zmizet. *Paměť a dějiny* 10, 2016, č. 3, s. 47–56.

Hlavatý, Ivan: Ortodoxní kněží v řecké emigraci na severní Moravě. *Národopisná revue* 19, 2009, č. 1, s. 23–31.

Hlavatý, Ivan: Kuchyně a strava řecké menšiny v České republice jako faktor etnické identity. *Národopisná revue* 19, 2009, č. 3, s. 168–176.

Honusková, Věra: Pojem integrace azylantů. In: Uherek, Zdeněk a kol.: *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2012, s. 6–10.

Hradečný, Pavel: Řecká otázka v mezinárodní politice v roce 1944 a na počátku roku 1945. *Slovanský přehled* 80, 1994, č. 4, s. 355–365.

Hradečný, Pavel: *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948–1954)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2000.

Hradečný, Pavel: „Neexistující“ exulanti: zajatí řečtí vojáci v Československu (od roku 1949 do poloviny padesátých let). In: Dvořák, Tomáš – Vlček, Radomír – Vykoupil, Libor (eds.): *Milý Bore... : Profesoru Ctiboru Nečasovi k jeho sedmdesátým narozeninám věnují přátelé, kolegové a žáci*. Brno: Historický ústav AV ČR, Historický ústav FF MU, Matice moravská, 2003, s. 201–212.

Hradečný, Pavel: Problém repatriace dětských utečenců z Řecka v politice československého komunistického režimu let 1948–1954. *Slovanský přehled* 90, 2004, č. 2, s. 275–294.

Hradečný, Pavel – Dostálová, Růžena – Hrochová, Věra – Oliva, Pavel – Tsivos, Konstantinos – Vavřínek, Vladimír: *Dějiny Řecka*. Praha: Lidové noviny, 2015.

Jakovenko, Eva (ed.): *Řecké děti*. Praha: Mír, 1949.

Jiříčková, Alexandra: Řekové mezi námi. 70 let řecké menšiny na Královédvorskú. *Vlastivědné čtení o Královédvorskú*, 2019, č. 6 – prosinec, s. 35–45.

Kaplan, Karel: *Československo v letech 1948–1953, 2. část. Zakladatelské období komunistického režimu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991.

Kaplan, Karel: *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*. Praha: Mladá fronta, 1992.

Kaplan, Karel: *Největší politický proces M. Horáková a spol.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky a Archiv hlavního města Prahy, 1995.

Kaplan, Karel: *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*. Brno: Doplněk, 1999.

Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008.

Koukalová, Šárka: Otroci s inženýrským diplomem. Technické ústavy ministerstva vnitra a věznění odborníci v 50. a 60. letech. *Paměť a dějiny* 13, 2019, č. 4, s. 3–10.

Koura, Jan: První konflikt studené války? Spojené státy americké a řecká občanská válka v letech 1946–1949. In: Škerlová, Jana – Pokorná Korytarová, Lenka – Haváč, Ondřej – Vitko, Martin (eds.): *Promýšlet Evropu dvacátého století. Konflikty beze zbraní*. Brno: Matice moravská, 2015, s. 97–112.

Králová, Kateřina – Tsivos, Konstantinos: Všichni do války! Vše pro vítězství! Občanská válka a počátky řecké emigrace. In: Králová, Kateřina – Tsivos, Konstantinos et al.: *Vyschly nám slzy... Řečtí uprchlíci v Československu*. Dokořán: Praha, 2012, s. 24–54.

Kreisslová, Sandra – Nosková, Jana – Pavlásek, Michal: „*Takové normální rodinné historky*“. *Obrazy migrace a migrující obrazy v rodinné paměti*. Praha: Argo, 2019.

Křen, Jan: Dokumenty StB jako pramen poznání minulosti. *Soudobé dějiny* 12, 2005, č. 3–4, s. 708–733.

Macáková, Martina: Z dětského domova zůstali kamarádi na celý život. Dětské domovy řeckých dětí v Československu. In: Králová, Kateřina – Tsivos, Konstantinos et al.: *Vyschly nám slzy... Řečtí uprchlíci v Československu*. Praha: Dokořán, 2012, s. 111–136.

Maroši, Filip: *Kde domov můj: obrazy „návrátů“ potomků uprchlíků z Řecka*. Diplomová práce. Brno: Ústav evropské etnologie, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2024.

Michailidis, Iakovos D.: „Monarchofasistes“ kai slavomakedones agonistes: ideologikes kai alles ventetes sti Makedonia tou emfyliou polemou. In: Nikolakopoulos, Ilias – Rigos, Alkis – Psallidas, Grigoris (eds.): *O emfylios polemos. Apo ti Varkiza sto Grammo (Fevrouarios 1945–Augoustos 1949)*. Athina: Themelio, 2002, s. 222–232.

Nálevka, Vladimír: *Studená válka*. Praha: Triton, 2003.

Ondráčková, Milada – Stalmach, Ladislav (eds.): *Vír v údolí Svatky*. Vír: Obec Vír, 2008.

Otčenášek, Jaroslav: Řecká národnostní menšina v České republice dnes. *Český lid* 85, 1998, č. 2, s. 147–159.

Otčenášek, Jaroslav: *Řecká a makedonská národnostní menšina u nás*. Diplomová práce. Praha: Filozofická fakulta Karlovy Univerzity, 1997.

Otčenášek, Jaroslav: Řekové a řečtí etničtí Makedonci v České republice. In: *Integrace cizinců na území České republiky. Výzkumné zprávy a studie vytvořené na pracovištích Akademie věd České republiky na základě usnesení vlády České*

republiky č. 1266/2000 a 1260/2001. Praha: Akademie věd České republiky, 2003, s. 273–292.

Papadopulos, Lysimachos Chr.: *Den návratů*. Praha: Nemesis, 1999.

Pejšoch, Ivo: *Vojáci na popravišti. Vojenské osoby popravené v Československu z politických důvodů v letech 1949–1966 a z kriminálních příčin v letech 1951–1984*. Cheb: Svět křidel, 2011.

Pernes, Jiří: *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009.

Petková, Tatiana: *Súdny proces s gréckou „monarchofašistickou“ skupinou Jemenidzis a spol.* Magisterská diplomová práce. Brno: Historický ústav, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2022.

Poláková, Jana: *Čtrnáct barev Vánoc. Jiný obraz svátků očima etnologa*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2018.

Poláková, Jana: *Dva životy, dvě kultury, dvě země. Řekové na českém území od 2. poloviny 20. století do současnosti*. Brno: nadační fond Hellenika ve spolupráci s Moravským zemským muzeem a Masarykovou univerzitou, 2020.

Portelli, Alessandro: *The Death of Luigi Trastulli and Other Stories : Form and Meaning in Oral History*. Albany, New York: State University of New York Press, 1991.

Procházka, Jan: Já vletěl do vagónu a křičel: „Lidičky, radujte se, tady mluví jako my!“ Makedonská složka řeckých uprchlíků v Československu. In: Králová, Kateřina – Tsivos, Konstantinos et al.: *Vyschly nám slzy... Řečtí uprchlíci v Československu*. Praha: Dokořán, 2012, s. 156–174.

Řečtí monarchofašisté chystají přepadení Albánie. *Rudé právo* 31, 21. 4. 1951, s. 2.

Šitek, Pavel: „(Národní) identita“ a „integrace“ přistěhovalců do společnosti ve Francii: úroveň diskursů a každodenní žitá realita. In: Bittnerová, Dana – Moravcová, Miriam (eds.): *Etnické komunity – integrace, identita*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Kalovy v Praze, 2011, s. 29–70.

Sloboda, Marián: „Až bude v Řecku mír, vrátíme se domů“: O vzniku a vývoji řecké menšiny u nás – lingvistické i nelingvistické aspekty, *Češtinář* 11, 2001, č. 4, s. 112–119.

Štovíček, Ivan a kol.: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002.

Tejchman, Miroslav: *Balkán ve 20. století*. Praha: Karolinum 2017.

Tomek, Prokop: Svazek StB jako historický pramen. *Soudobé dějiny* 12, 2005, č. 1, s. 208–214.

Tsivos, Konstantinos: Makedonská otázka v souvislosti s řeckou občanskou válkou – Slavomakedonci jako součást řecké emigrace v Československu. *Slovan-ský přehled* 95, 2009, č. 3, s. 319–336.

Tsivos, Konstantinos: Československá angažovanost v řecké občanské válce a ve speciálních misích KS Řecka. *Slovan-ský přehled* 96, 2010, č. 3–4, s. 283–297.

Tsivos, Konstantinos: *Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – od jednoho rozštěpení ke druhému*. Praha: Dokořán, 2012.

Tsivos, Konstantinos: *Hybridní „lidově demokratické Řecko“*. *Dějiny Komunistické strany Řecka v období 1945–1956*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2023.

Vaněk, Miroslav – Mücke, Pavel: *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze ve spolupráci s Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., 2011.

Vorel, Jaroslav – Šimánková, Alena – Babka, Lukáš: *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech: díl II.*, Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2004.

Wolf, Vladimír – Kmoníček, Josef: Řečtí emigranti ve lnářských závodech Trutnovska v letech první pětiletky. In: Wolf, Vladimír (red.): *K novým a nejnovějším dějinám n. p. Texlen Trutnov. Lnářský průmysl – Příspěvky k dějinám*. Supplementum 5. Trutnov: Generální ředitelství VHJ Lnářský průmysl v Trutnově a n. p. Texlen Trutnov, 1985, s. 215–227.

Yearbook of the United Nations 1948–49. New York: Department of Public Information, 1950.

Yearbook of the United Nations 1950. New York: Department of Public Information, 1951.

Zounek, Jiří – Polouček, Oto: *Doba, kdy bylo možné všechno: transformace základních škol po roce 1989 pohledem pamětníků*. Praha: Wolters Kluwer, 2025.

Internetové zdroje

Greece. *United Nations Command*, b. d. Dostupné z: <<https://www.unc.mil/Organization/Contributors/Greece/>>, cit. 5. 5. 2025.

Greek Civil War. *Wikipedia*, 2025. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Greek_Civil_War#/media/File:Gde.svg>, cit. 12. 5. 2025.

Hradečný, Pavel: Zdrženlivý internacionalismus. Občanská válka v Řecku a československá materiální pomoc Demokratické armádě Řecka. *Soudobé dějiny* 10, 2003, č. 1–2, s. 58–92. Dostupné z: <<http://www.digitalniknihovna.cz/uuid/uuid:a83c83ef-0bd3-11e3-1431-001143e3f55c>>, cit. 3. 2. 2025.

Ristovic, Milan: The Bulkes Experiment: A “Greek Republic“ in Yugoslavia 1945–1949. *Balkan Studies* 46, 2012, s. 125–143. Dostupné z: <<https://www.scribd.com/document/371744409/BalkanStudies-7-Ristovic-the-Bulkes-experiment-A-Greek-republic-in-Yugoslavia-pdf>>, cit. 7. 5. 2025.

Slabotínský, Radek: Amnestie prezidenta republiky a institut milostí v letech 1948–1957. Historický exkurz. *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, 2019, č. 17, s. 63–115. Dostupné z: <https://www.abscr.cz/wp-content/uploads/2021/03/Slabotinsky_2.pdf>, cit. 12. 5. 2025.

Wilková, Scarlett: *Těchonín. Řečtí uprchlíci zde umírali i začínali nové životy*. 2021. Dostupné z: <<https://magazin.pametnaroda.cz/pribehy/techonin-recti-uprchlici-zde-umirali-izacinali-nove-zivoty>>, cit. 7. 5. 2025.

Zákon č. 82/1968 Sb. Zákon o soudní rehabilitaci. 2025. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1968-82>>, cit. 9. 5. 2025.

Zákon č. 70/1970 Sb. Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1970-70/zneni-0>>, cit. 9. 5. 2025.

Zákon č. 119/1990 Sb. Zákon o soudní rehabilitaci. 2025. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-119>>, cit. 9. 5. 2025.

Zákon č. 273/2001 Sb. Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. 2025. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273?text=273%2F2001>>, cit. 9. 5. 2025.

Prameny

Archiv bezpečnostních složek, f. 310 Velitelství Státní bezpečnosti

Archiv bezpečnostních složek, f. A 2/1 Sekretariát ministra vnitra I. díl

Archiv bezpečnostních složek, f. A 6/3 Organizační a vnitřní správa FMV III. díl

Archiv bezpečnostních složek, f. A 8/1 Inspekce MV ČSSR I. díl, 1953–1972

Archiv bezpečnostních složek, f. A 11 Odbor pro mezinárodní styky

Archiv bezpečnostních složek, sb. KR 35 Svazky kontrarozvědného rozpracování

Archiv bezpečnostních složek, sb. MNB 740 Ministerstvo národní bezpečnosti

Archiv bezpečnostních složek, f. 751 Personální spisy ministerstva vnitra

Archiv bezpečnostních složek, f. H 24 Historický fond Státní bezpečnosti

Archiv bezpečnostních složek, f. 595 Hlavní správa rozvědky SNB – svazky

Archiv bezpečnostních složek, sb. V 29 Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy

Archiv bezpečnostních složek, sb. TS 36 Svazky tajných spolupracovníků – centrála

Archiv bezpečnostních složek, sb. ZV 33 Zvláštní vyšetřovací spisy

Archiv Etnologického ústavu Akademie věd České republiky, Praha, f. Řecká politická emigrace

Archiv města Brna, f. B 1/27 Národní výbor města Brna – Referát sociální péče

Archiv Ministerstva zahraničních věcí, f. Mezinárodní oddělení 1945–1955

Archiv Ministerstva zahraničních věcí, f. Teritoriální odbor 1946–1959, Řecko

Archiv Univerzity Karlovy, f. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Moravský zemský archiv v Brně, f. B 124 Krajský národní výbor Brno

Moravský zemský archiv v Brně, f. F 483 Povodí Moravy

Moravský zemský archiv v Brně – Státní okresní archiv Hodonín, f. 234 Archiv obce Svatobořice

Národní archiv, f. 1169 Československý červený kříž, nezpracováno

Národní archiv, f. 1037 Generální prokuratura

Národní archiv, f. 1261/119 Mezinárodní oddělení ÚV KSČ

Národní archiv, f. 1261/20 KSČ – Ústřední výbor 1945–1989 – politický sekretariát 1951–1954

Národní archiv, f. 1041 Správa Sboru nápravné výchovy, nezpracováno

Písemnosti Dětského domova Jemnice, odloučené pracoviště Budkov

Sbírka Městského muzea Bystřice nad Pernštejnem

Sbírka Moravského zemského muzea, Brno

Rodinný archiv Sotirise Joanidise

Rodinný archiv Evangelose Lioliouse

Rodinný archiv V. L.

Rodinný archiv Vasiliki Niku

Rodinný archiv M. R.

Státní oblastní archiv v Praze, f. Středočeský krajský národní výbor Praha, referát práce a sociálních věcí 1949–1950
 Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, f. Texlen n. p. Trutnov – Horní Staré Město
 Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, f. 893 Okresní národní výbor Trutnov
 Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava
 Vězeňská služba České republiky

Seznam respondentů

rozhovory vedla Jana Poláková

Goče Arvanitopulos (*1952), rozhovor 1. 10. 2024, Brno
 V. B. (1957–2025, žena), rozhovor 28. 6. 2024, Brno
 Antonakis Georgiu (*1952), rozhovor 5. 9. 2022, Vyškov
 Angelici Hrnčířová (*1956), rozhovor 29. 6. 2022, Žďár nad Sázavou
 Charalambos Charalambidis (1963–2021), rozhovor 14. 7. 2017, Brno
 Pavlos Charalambidis (*1936), rozhovor 14. 7. 2017, Brno
 Sofia Charalambidu (*1982), rozhovor 29. 11. 2017, Praha
 Zmaro Charalambidu (*1938), rozhovor 27. 9. 2017, Brno
 Apostolos Joanidis (*1983), rozhovor 8. 9. 2017, Rejvíz (okr. Jeseník)
 Konstantinos Joanidis (*1980), rozhovor 26. 11. 2017, Rejvíz (okr. Jeseník)
 Sotiris Joanidis (1939–2021), rozhovor 8. 9. 2017, Rejvíz (okr. Jeseník)
 Jan Kramný (*1985), rozhovor 25. 11. 2017, Ostrava
 Evangelos Liolios (*1950), rozhovor 21. 4. 2016, Brno
 Katina Lisá (*1953), rozhovor 8. 3. 2022, Třebíč
 Alena Lídlová Georgiu, (*1989), rozhovor 28. 11. 2021, Praha
 Janis Pataridis (1938–2021), rozhovor 2. 3. 2020, Praha
 Olga Pataridisová (*1949), rozhovor 11. 8. 2017, Praha
 Androniki Podlahová (*1957), rozhovor 15. 11. 2017, Praha
 M. R. (*1957), rozhovor 31. 1. 2025, Bystřice nad Pernštejnem (okr. Žďár nad Sázavou)
 Nikoleta Spalasoová (*1985), rozhovor 17. 10. 2017, Praha
 Vasilis Teodoridis (*1953), rozhovor 15. 7. 2021, Dvůr Králové nad Labem (okr. Trutnov)
 Nina Turanská (*1957), rozhovor 12. 2. 2025, Brno
 O. V. (*1959), rozhovor 31. 1. 2025, Bystřice nad Pernštejnem (okr. Žďár nad Sázavou)

Seznam zkratk

A	archiv
ABS	Archiv bezpečnostních složek
a. č.	archivní číslo
a. j.	archivní jednotka
AMZV	Archiv Ministerstva zahraničních věcí
býv.	bývalý
č.	číslo
čj., č. j.	číslo jednací
ČK	Červený kříž
čkm.	číslo kmenové
čp.	číslo popisné
čs., čsl.	československý
ČSAV	Československá akademie věd
ČSČK	Československý červený kříž
ČSR	Československá republika, Česká socialistická republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČR	Česká republika
ČŘS	Československo-řecká společnost
DDB	Dětský domov Jemnice, odloučené pracoviště Budkov
Dr.	doktor
E MNB	evidenční odbor Ministerstva národní bezpečnosti
evid.	evidenční
f.	fond
gen. prok.	generální prokurátor
hod.	hodin
HS-STb, HS StB	Hlavní správa Státní bezpečnosti
IMV	Inspekce ministra vnitra
inv. j.	inventurní jednotka
JUDr.	juris utriusque doctor (doktor práv)
j. ř.	jednací řád
kancel.	kancelářský
KNV	Krajský národní výbor
Kčs	koruna československá
kpt.	kapitán
kr.	krabice, karton
KR	kontrarozvědný
KS-MV	krajská správa Ministerstva vnitra
KSČ	Komunistická strana Československa
KSŘ	Komunistická strana Řecka
KV	krajský výbor
l.	léta, letech
lid. dem.	lidově demokratický
lit.	litera
min.	minulý, minuty
mład.	mładší
MNB	Ministerstvo národní bezpečnosti
MO	mezinárodní oddělení
mon-faš.	monarchofašisté

MSP	Ministerstvo sociální péče
MV	Ministerstvo vnitra
MZA	Moravský zemský archiv v Brně
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
n. p.	národní podnik
NA	Národní archiv
NB	národní bezpečnost
NF	Národní fronta
NHKG	Nová huť Klementa Gottwalda
npor.	nadporučík
NPT	nápravně pracovní tábor
obv.	obviněný
odd.	oddělení
ods.	odsouzený
odst.	odstavec
OO-MV	okresní oddělení Ministerstva vnitra
OO-StB	okresní oddělení Státní bezpečnosti
OSN	Organizace spojených národů
p.	pán, pan
plk.	plukovník
por.	poručík
posl.	posledně, poslední
pozn. aut.	poznámka autora
pplk.	podplukovník
ppor.	podporučík
r.	rok
r. č.	registrační číslo
ŘA	Řecká akce
ŘDA	Řecká demokratická armáda
ŘV	řecké vyslanectví
s.	strana, soudruh, soudružka
sb.	sbírka
Sb., sb.	Sbírka zákonů
sign.	signatura
sl.	složka
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOAP	Státní oblastní archiv v Praze
SOKAH	Moravský zemský archiv v Brně – Státní okresní archiv Hodonín
sp. zn.	spisová značka
spol.	společníci
SRN	Spolková republika Německo
SSR	sovětská socialistická republika
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik (zkráceně Sovětský svaz)
StB, Stb, stb	Státní bezpečnost
Stržm.	strážmistr
sv.	svazek
škpt.	štábní kapitán
šstržm.	štábní strážmistr
T	tajné
tč., t. č.	toho času
t. m.	tohoto měsíce

t. r.	tohoto roku
taj.	tajemník
TBC	tuberkulóza
tr. zák.	trestní zákon
TS	tajný spolupracovník
tj.	to jest
tr. ř.	trestní řád
ÚES	Ústřední eskortní středisko
UK	Univerzita Karlova v Praze
UNSCOB	Zvláštní výbor OSN pro Balkán (United Nations Special Committee on the Balkans)
USA	Spojené státy americké (United States of America)
ÚSTR	Ústav pro studium totalitních režimů
ÚV	ústřední výbor
V	vyšetřovací
v. r.	vlastní rukou
v. z.	v zastoupení
VO-StB	velitelství oddílu Státní bezpečnosti
vyš., vyšetř.	vyšetřovací
zák.	zákon

Resumé

Já se chci vrátit domů... Soudní procesy s tzv. řeckými monarchofašisty v Československu v 50. letech 20. století

Kritická edice doprovázená odborným textem shrnuje výsledek několikaleté výzkumné činnosti dvou historiků a etnoložky. Představuje některé zapomenuté a nedávno objevené archivní materiály. Práce se zaměřuje na tzv. monarchofašisty – termín komunisty všeobecně užívaný pro přívržence řeckého královského režimu. Jelikož se jednalo o malou část řecké politické emigrace, byla z metodologického hlediska použita mikrohistorická analýza opomíjených osob. Množství nalezených informací a pramenů a pouze omezený prostor v edici si vynutily použití metody reprezentativního výběru. Publikace přináší výsledky základního výzkumu založeného na využití několika různých typů pramenů – především archivní materiál doplnil v malé míře dobový tisk, sbírky muzeí a doklady osobního charakteru. Součástí výzkumu bylo také pořízení rozhovorů vztahujících se ke zpracovávanému tématu metodou oral history. Úvodní text řeší problematiku označení a etnické, politické a sociálně-kulturní charakteristiky zájmové skupiny. Edice je určena čtenářům jak z prostředí vědecké obce, tak z řad široké veřejnosti a byla připravena v souladu se zásadami pro vydávání novověkých historických pramenů.

Příchod početné skupiny řeckých emigrantů do Československa souvisel s občanskou válkou v Řecku, která probíhala v letech 1944–1949. Komunisté a monarchisté vedli boj o poválečné uspořádání a směřování Řecka a o to, zda bude patřit do sovětské či demokratické sféry vlivu. Po porážce komunistů odešlo do exilu více než 100.000 lidí, na základě jednání zástupců komunistických stran měli být umístěni do zemí sovětského bloku, včetně Československa. V prosinci 1950 jich zde bylo více než 12.000, což byl po Sovětském svazu druhý nejvyšší počet. Zhruba 70 % se hlásilo k řecké národnosti, zbytek většinou k makedonské. První týdny a měsíce strávili v karanténních táborech, kde jim byla poskytnuta lékařská péče, obdrželi ošacení atd. V táborech byli rozdělováni podle věku, zdravotního stavu, pracovní způsobilosti a politické spolehlivosti. Většina dětí byla umístěna do speciálních dětských domovů, přestárlí a invalidé do zvláštního střediska, práce schopní se měli přesunout do určených lokalit. Vedení KSŘ v očekávání střetu mezi Východem a Západem požadovalo jejich

utajené usazení pohromadě v zemědělsko-pasteveckých horských oblastech, které by připomínaly jejich domovinu. Byly pro ně uvolněny obce na severu Čech a Moravy, odkud bylo dříve vysídleno německé obyvatelstvo. Přes veškeré snahy nebyly podmínky v pohraničí dobré, citelný byl zejména nedostatek zaměstnání. Postupně byli proto po skupinách nasazováni do průmyslu. Vše komplikovaly jiné zvyky, životní styl a jazykové problémy. Podle dohody bylo řízení emigrace v rukou KSŘ která vystupovala značně autoritářsky, řídila umísťování uprchlíků do míst pobytu či zaměstnání, rozhodovala, kam půjdou mladí lidé studovat atd. Na počátku 50. let se ukázalo, že se pobyt uprchlíků v hostitelských zemích protáhne. Čs. strana postupně začala přebírat nad emigrací kontrolu, pokračoval přesun emigrantů do velkých měst a průmyslových center.

První roky pobytu řeckých uprchlíků v ČSR jsou na obou stranách spojené s představou krátkodobého provizoria. S ubývající nadějí na brzký návrat se řecká komunita stále intenzivněji stýkala s českým okolím, přizpůsobovala se mu a pozvolna podléhala procesu integrace či asimilace, který přímo závisel na intenzitě kontaktu s příslušníky menšiny i většiny, míře uvědomění vlastní etnické identity a udržování původních kulturně-společenských prvků. Integrovaní proces můžeme sledovat z hlediska zúčastněných stran (většiny a menšiny), přičemž jeho součástí jsou jak iniciativy směřující k začlenění, tak úsilí vynakládaná k zachování specifík menšiny, vycházející a podporované oběma stranami na různých úrovních od osobní po samosprávnou a státní. První příchozí generace řešily především zajištění základních životních potřeb (bydlení, zaměstnání) a dovedností s nimi spojených (jazyk). Po dosažení určité stabilizace se proces začlenění do nové společnosti rozšířil o detailnější seznamování s kulturou a normami chování majority. Nezbytnou součástí pozitivního průběhu integračního procesu je možnost a ochota k poznání menšiny ze strany většinového obyvatelstva. Při bližším kontaktu se nabízela nejen větší možnost poznání, ale při setkání odlišných kulturních vzorců a norem chování docházelo i k nepochopení a nedorozumění. Zařazení minority do společenského, sociálního a ekonomického systému většiny ovlivňují vnější a vnitřní faktory závislé na obecné struktuře většinové společnosti a vztahy mezi společensko-kulturními atributy obou skupin. Míra a intenzita soužití má vliv na udržování kulturní a etnické identity skupiny i jednotlivce. Identita člena národnostní skupiny či menšiny je založena na vědomí společného vztahu k rodné zemi své nebo svých předků, její historii, jazyku a duchovní i hmotné kultuře. V závislosti na izolaci může být vědomí udržované pouze na pocitové úrovni bez nutnosti či schopnosti jasnější definice. Zásadní skutečností je, že se jedinec vymezuje vůči jiným, přičemž pocit etnické sounáležitosti pro něj může představovat pevný bod v jinak nejistém světě. Pociť odlišnosti vede na jednu stranu jedince ke sna-

ze splynout s okolím a co nejméně se vymykat, na druhou stranu více inspiruje při sebepoznání a sebeurčení. V místech častějšího kontaktu zástupců řecké menšiny bylo vědomí etnické identity větší samozřejmostí. Řecké kulturní a etnické povědomí se v početné skupině propojené úzkým kontaktem udržovalo mnohem „jednodušeji“ než v místech, kde nebyl počet Řeků vysoký a možnost i požadavek endogamního manželství se vytrácel rychleji. Z hlediska přijetí do majoritní společnosti, můžeme konstatovat, že Řekové představují národnostní skupinu dosahující vysokou míru integrace.

Ne všichni uprchlíci ovšem přišli do Československa dobrovolně. Jednalo se zejména o zhruba 250 zajatců z řad královské armády. Právě zajatci se stali prvními, kdo se pokusil o návrat do vlasti, prakticky již v době pobytu v karanténních táborech. S postupem času, když se ukazovalo, že se návrat do Řecka přinejmenším na nějakou dobu odkládá, se ale chtěli vrátit i další. Rozhodujícím motivem pro ně bylo zpravidla dlouhodobé odloučení od rodin. Tyto snahy, zpočátku omezené na individuální pokusy, nabyly na rozsahu po napojení některých emigrantů na řecké vyslanectví, které nabízelo pomoc s obstaráním dokladů. Objevily se celé skupiny osob, které prostřednictvím vybraných jedinců udržovaly kontakty s vyslanectvím. Vedení KSŘ se snažilo zamezit emigrantům v návštěvách ambasády, opakovaně se obracelo o pomoc na KSČ i čs. bezpečnost. Pojem monarchofašisté, který byl do té doby vyhrazen pro stoupence královského režimu, začal být užíván pro část zajatců, ale i pro ty, kdo se postavili proti stranické politice, docházeli na vyslanectví nebo pouze projevíli snahu o návrat. Situaci ještě zkomplikoval vývoj na mezinárodní scéně. Zálžitosti související s řeckou občanskou válkou se opakovaně projednávaly na půdě OSN, důležitou součástí těchto jednání se stal požadavek na umožnění návratu zajatých vojáků královské armády zpět do vlasti, který podpořila i rezoluce Valného shromáždění OSN. Státy sovětského bloku včetně Československa tento požadavek opakovaně odmítly jako provokaci s tím, že na jejich území se žádné takovéto osoby nenachází. Čs. stranické vedení, které bylo o situaci informováno, požadovalo po MNB soustředění a izolaci nespolehlivých Řeků. Vzhledem k obtížnosti hledání vhodné lokality se realizace požadavku opožďovala. Vše akcelerovala zpráva o plánovaném protestu tzv. monarchofašistů před řeckým vyslanectvím, kterou obdrželo vedení KSČ.

V roce 1952 začalo československé vedení řešit tzv. „řeckou otázku“ jako problém politický, nikoliv bezpečnostní. Stranické špičky KSČ se obávaly mezinárodního skandálu kvůli řeckým občanům usilujícím o návrat do vlasti. V reakci na to bylo v srpnu 1952 rozhodnuto o utajované internaci více než 80 vytipovaných osob v uzavřených táborech. Dozor nad akcí měl náměstek ministra vnitra

Jindřich Kotal. Přes počáteční nejasnosti v organizaci padlo rozhodnutí o provizorním soustředění zadržených do věznice v Opavě, ženy byly umístěny v Pardubicích. Dne 20. srpna 1952 proběhlo koordinované zatýkání po celé republice – bez oficiálního obvinění a často i bez informování rodinných příslušníků. Celkem bylo internováno 83 osob, z toho tři ženy. Zatčení byli přepraveni do regionálních věznic a později do Opavy. Právní oddělení MNB upozorňovalo, že internace bez soudního procesu odporuje zákonům i mezinárodnímu právu. Politické vedení ale trvalo na tom, že nikdo nesmí být propuštěn bez trestního řízení. V prosinci 1952 vydal ministr K. Bacílek pokyn k zahájení oficiálního vyšetřování pro podezření z protistátní činnosti. V lednu 1953 byli zadrženi převezení do věznice v Praze-Ruzyni, kde probíhaly výslechy vedené odborem 6B Hlavní správy StB. Problémem se stala jazyková bariéra. Výslechy byly vedeny s cílem prokázat napojení na řecké velvyslanectví a činnost ve prospěch monarchistického režimu. Zadržené osoby byly často zastrašovány, vyslýchány v noci a některé psychicky zlomeny. Objevily se pokusy o sebevraždu a minimálně jeden případ úmrtí ve vazbě. Vyšetřování postupovalo v několika vlnách – první byla zaměřena na životopisy a styky, druhá na získání „doznání“ a třetí, v létě 1953, již sloužila jako příprava na veřejné soudní procesy. Základ obvinění tvořily často neprokazatelné styky s řeckým velvyslanectvím. Přestože obvinění v mnoha případech odporovala výpovědím nebo logice, většina zadržených byla obžalována a souzena podle jednotného politického scénáře.

V roce 1953 se v Československu odehrála série politických procesů proti skupinám řeckých emigrantů, označovaných jako „monarchofašisté“, kteří byli obviněni ze špionáže, sabotáže a protistátní činnosti. Vyšetřování vedla StB a obžaloby vycházely z výpovědí získaných pod nátlakem, bez řádného tlumočení nebo za přítomnosti kolaborujících tlumočnicků. Hlavním cílem bylo vytvořit obraz rozsáhlé špionážní sítě řízené řeckým velvyslanectvím. Klíčovou postavou se stal Trasivulos Jemenidzis, který měl být podle vyšetřovatelů agentem řecké monarchistické vlády, naverbovaným výměnou za příslib propuštění své manželky z vězení v Řecku. Celkem bylo zatčeno 84 řeckých občanů, kteří byli rozděleni do několika skupin podle místa zaměstnání či pobytu. Nejvíce obvinění směřovalo na skupinu Jemenidzis a spol., která byla považována za hlavní organizační centrum údajné rozvratné činnosti. Mnoho obžalovaných byli dělníci z textilního průmyslu nebo z výstavby Vírské přehrady. Některé osoby byly obviněny jen proto, že navštívily řecké velvyslanectví za účelem vyřízení cestovních dokladů. Vyšetřování zřejmě bylo často provázeno manipulacemi – výpovědi byly měněny, protokoly se nepřekládaly přesně a obvinění byli nuceni podepisovat texty, kterým nerozuměli. Soudní procesy byly neveřejné – oficiálně kvůli „možnému vyzrazení státního tajemství“, ve skutečnosti ale šlo o snahu

potlačít veřejnou kontrolu v období, kdy v Sovětském svazu už začínaly rehabilitace. Procesy probíhaly od září do prosince 1953 u Nejvyššího soudu v Praze. Obhájci byli jmenováni ex officio a většinou nevystupovali aktivně ve prospěch svých klientů. V mnoha případech docházelo k přehodnocení obvinění – místo špionáže byly činy překvalifikovány na sdružování proti republice, což vedlo k nižším trestům. Celkem bylo 43 osob odsouzeno k trestům odnětí svobody v délce 2 až 15 let. Nejvyšší trest dostal Theodor Bakalopoulos, který vinu nikdy nepřiznal. Dalších 27 obžalovaných bylo propuštěno ihned po rozsudku díky amnestii, 13 osob bylo osvobozeno pro nedostatek důkazů a jeden zemřel ve vazbě. Soudy při vynášení rozsudků přihlížely k tzv. mezinárodnímu dopadu trestné činnosti a k údajnému zneužití pohostinnosti ČSR. Celkově procesy vykazují znaky inscenovaných soudních řízení typických pro pozdní stalinismus – ideologicky motivovaných, právně pochybných a zcela postrádajících spravedlivý proces.

Krátce poté, co skončily procesy s tzv. monarchofašisty, se začala měnit mezinárodní politická situace a začalo sblížování zemí sovětské sféry s Řeckem. Československo v této záležitosti postupovalo rezervovaně, vztahy mj. kazila právě otázka vězňených řeckých zajatců, jejichž přítomnost v republice dokonce i nyní čs. úřady popíraly. V té době se stále za zdmi čs. věznic a táborů nacházelo 43 odsouzených Řeků, kteří dostali vyšší tresty. Nebyli umísťováni pohromadě, vystřídali většinou několik vězeňských zařízení. V rámci zlepšování vztahů s Řeckem došlo k repatriaci části řeckých uprchlíků do staré vlasti, po delším rozhodování se stranické vedení rozhodlo zařadit mezi ně i uvězněné Řeky. Část z nich však řecká strana odmítla přijmout s tím, že u nich nejde bezpečně prokázat řecké občanství. Většinou šlo o ty s nejvyššími tresty. Snažili se proto většinou dosáhnout revize rozsudků, případně získání milosti či podmíněčného propuštění z vězení. Lze totiž konstatovat, že se s odsouzením, případně výší trestu, nesmířili. V té době v Československu začínala opatrná rehabilitace obětí politických procesů. Přestože IMV uznala, že stížnost Řeků na nespravedlivé odsouzení byla oprávněná, vzhledem k tomu, že se jednalo o politickou kauzu s mezinárodním přesahem, nebyla šance na přešetření případu. Nakonec byli postupně v tichosti propuštěni cestou milosti prezidenta republiky, kterou jim byl prominut zbytek trestu. Poslední se na svobodu dostal v květnu 1960 po téměř osmi letech strávených v československých věznicích. Pokud se bývalí vězňové vrátili do Řecka, mizí po nich stopy. Někteří zůstali v Československu a v době uvolňování poměrů v 60. letech usilovali o rehabilitaci. Jejich snahy o revizi procesu se táhly dlouhá léta a nakonec skončily neúspěchem. Rehabilitováni byli až po pádu komunistického režimu.

Procesy s řeckými emigranty se obtížně zařazují mezi „typické“ skupiny politických procesů, které proběhly na počátku 50. let. Nemůžeme je řadit mezi procesy s politickými odpůrci, přestože by k tomu mohla svádět účast zajatců. Návštěvy Řeků na vyslanectví nebyly primárně motivovány politicky, ale snahou o návrat do vlasti. Více shodných prvků mají s procesy s tzv. vnějším nepřítelem, v podání komunistické justice se jednalo o boj proti imperialismu a špionům. Většina obviněných byla navíc souzena za trestné činy vyzvědačství a proti míru (někteří také za vlastizrady, což zní zvláště absurdně v kontextu toho, že do ČSR nepřišli dobrovolně a považovali se za řecké občany). Přesto ani tuto kategorii nemůžeme zcela přijmout. Procesy s řeckými emigranty, ke kterým došlo v Československu v roce 1953, si nepochybně zaslouží adjektiva politické a vykonstruované. Nechtění emigranti, kteří často museli opustit vlast proti své vůli, nejenže se z politického rozhodnutí nesměli vrátit vlasti, ale neměli ani kontaktovat řecké vyslanectví. Patří k obětem politického soupeření dvou mocenských bloků v době vrcholící studené války. Jen proto, že se chtěli vrátit domů...

Summary

I want to go home... Trials of the so-called Greek monarcho-fascists in Czechoslovakia in the 1950s

The critical edition, accompanied by a scholarly text, is a result of several years of research by two historians and an ethnologist. It presents some forgotten and recently discovered archival materials. The work focuses on the so-called monarcho-fascists – a term communists generally used for supporters of the Greek royal regime. Since this was a small part of the Greek political emigration, a microhistorical analysis of the neglected persons was used from a methodological point of view. The amount of information and sources found and the limited space in the edition forced the use of a representative selection method. The publication presents the results of basic research based on the use of several different types of sources - primarily archival material supplemented to a small extent by period press, museum collections, and personal documents. The research also included conducting interviews related to the topic under consideration using a method called oral history. The introductory text addresses the issue of designation and the ethnic, political, and socio-cultural characteristics of the concerned group. The edition is intended for readers from both the scientific community and the general public and was prepared in accordance with the principles for publishing modern historical sources.

The arrival of a large group of Greek emigrants to Czechoslovakia was connected with the Greek Civil War, which took place between 1944 and 1949. Communists and monarchists fought for the post-war organization and direction of Greece and whether it would belong to the Soviet or democratic sphere of influence. After the defeat of the communists, more than 100,000 people went into exile; based on negotiations between representatives of the communist parties, they were to be placed in the countries of the Soviet bloc, including Czechoslovakia. In December 1950, there were more than 12,000 of them, the second highest number after the Soviet Union. Roughly 70% claimed Greek nationality, the rest mostly Macedonian. They spent the first weeks and months in quarantine camps, where they were provided with medical care, clothing, etc. In the camps, they were divided according to age, health, work capacity, and political reliability. Most children were placed in special children's homes, the elderly and disabled in a special centre, and those able to work were to move to designated locations. The leaders of the Greek Communist Party, anticipating a clash between East and West, demanded that they be secretly settled together in agricultural and pastoral mountain areas that would resemble their homeland. Villages in northern Bohemia and Moravia, from which the German popu-

lation had previously been displaced, were freed up for them. Despite all efforts, conditions in the border region were not good, especially because of the lack of employment. Therefore, they were gradually deployed in groups to industry. Everything was complicated by different customs, lifestyle and language problems. According to the agreement, the management of the emigration was in the hands of the Communist Party of Greece (CPG), which acted in a very authoritarian manner, managing the placement of refugees in places of residence or employment, deciding where young people would go to study, etc. In the early 1950s, it became clear that the stay of refugees in host countries would be prolonged. The Czechoslovak party gradually began to take control of emigration, and the shift of emigrants to large cities and industrial centres continued.

The first years of the Greek refugees' stay in Czechoslovakia are associated on both sides with the idea of a short-term provisional settlement. With the diminishing hope of an early return, the Greek community increasingly interacted with the Czech environment, adapted to it and gradually underwent a process of integration or assimilation, which directly depended on the intensity of contact with members of the minority and the majority, the degree of awareness of one's own ethnic identity and the maintenance of original cultural and social elements. We can observe the integration process from the perspective of the parties involved (majority and minority), and it includes both initiatives aimed at inclusion and efforts made to preserve the specificities of the minority, originating and supported by both parties at various levels, from personal to self-governing and state. The first arriving generations dealt primarily with securing basic life needs (housing, employment) and the skills associated with them (language). After achieving a certain degree of stabilization, the process of integration into the new society expanded to include more detailed familiarization with the culture and norms of behavior of the majority. An essential part of the positive course of the integration process is the possibility and willingness of the majority population to get to know the minority. Closer contact not only offered a greater opportunity for knowledge, but also led to misunderstandings and miscommunication when different cultural patterns and norms of behavior met. The inclusion of a minority in the social, economic and social system of the majority is influenced by external and internal factors depending on the general structure of the majority society and the relationships between the socio-cultural attributes of both groups. The degree and intensity of coexistence has an impact on the maintenance of the cultural and ethnic identity of the group and the individual. The identity of a member of a national group or minority is based on the awareness of a common relationship to the homeland of the person or his/her ancestors, its history, language, and spiritual and mate-

rial culture. Due to isolation, consciousness may be maintained only at the level of feeling, without the need or ability for a clearer definition. The essential fact is that the individual defines himself in relation to others, and a sense of ethnic belonging can represent a solid point for him in an otherwise uncertain world. The feeling of difference, on the one hand, leads the individual to strive to blend in with the surroundings and stand out as little as possible, on the other hand, it inspires more self-knowledge and self-determination. In places of more frequent contact of representatives of the Greek minority, awareness of ethnic identity was more commonplace. Greek cultural and ethnic awareness was maintained much more „easily“ in a large group connected by close contact than in places where the number of Greeks was not high and the possibility and requirement of endogamous marriage disappeared more quickly. In terms of acceptance into the majority society, we can state that the Greeks represent a national group achieving a high level of integration.

However, not all refugees came to Czechoslovakia voluntarily. This mainly concerned about 250 prisoners from the ranks of the royal army. It was the prisoners who became the first to attempt to return to their homeland, practically already during their stay in quarantine camps. As time went on, when it became clear that the return to Greece would be postponed, at least for some time, others wanted to return. The decisive motive for them was usually the long-term separation from their families. These efforts, initially limited to individual attempts, gained in scope after some emigrants connected with the Greek embassy, which offered assistance in obtaining documents. Entire groups of people emerged, maintaining contacts with the embassy through selected individuals. The leaders of the CPG tried to prevent emigrants from visiting the embassy, repeatedly turning to the Czechoslovak CP and the Czechoslovak police for help. The term monarcho-fascists, which had until then been reserved for supporters of the royal regime, began to be used for some of the prisoners, but also for those who opposed the party's policy, visited the embassy or simply showed an effort to return. The situation was further complicated by developments on the international scene. Issues related to the Greek Civil War were repeatedly discussed at the United Nations (UN), and an important part of these negotiations was the demand to allow the return of captured soldiers of the royal army back to their homeland, which was also supported by a resolution of the UN General Assembly. The Soviet bloc states, including Czechoslovakia, repeatedly rejected this demand as a provocation, stating that no such persons were present on their territory. The Czechoslovak party leaders, who were informed of the situation, demanded that the Ministry of National Security concentrate and isolate the unreliable Greeks. Due to the difficulty of finding a suitable location, the imple-

mentation of the request was delayed. Everything was accelerated by the news of a planned protest by monarcho-fascists in front of the Greek embassy, which was addressed to the leaders of the Communist Party of Czechoslovakia.

In 1952, the Czechoslovak government began to address the so-called „Greek question“ as a political, not a security, problem. The top leaders of the Communist Party of Czechoslovakia feared an international scandal over Greek citizens seeking to return to their homeland. In response, a decision was made in August 1952 to secretly intern more than 80 selected individuals in closed camps. The action was supervised by Deputy Minister of the Interior Jindřich Kotal. Despite initial confusion in the organization, the decision was made to temporarily concentrate the detainees in the prison in Opava, women were placed in Pardubice. On August 20, 1952, coordinated arrests took place throughout the country - without official charges and often without informing family members. A total of 83 people were interned, including three women. The arrested were transported to regional prisons and later to Opava. The Ministry of National Security's legal department warned that internment without a trial was against the law and international law. However, the political leaders insisted that no one should be released without criminal proceedings. In December 1952, Minister K. Bacílek issued an instruction to open an official investigation into suspicions of anti-state activity. In January 1953, the detainees were transferred to the prison in Prague-Ruzyně, where interrogations were conducted by Department 6B of the Main Administration of the State Security. The language barrier became a problem. The interrogations were conducted with the aim of proving connections to the Greek embassy and activities in favour of the monarchist regime. The detainees were often intimidated, interrogated at night, and some were psychologically broken. There were suicide attempts and at least one death in custody. The investigation proceeded in several waves – the first focused on biographies and contacts, the second on obtaining “confessions” and the third, in the summer of 1953, served as preparation for public trials. The accusations were often based on unproven contacts with the Greek embassy. Although the accusations in many cases contradicted the testimonies or logic, most of the detainees were indicted and tried according to a unified political scenario.

In 1953, a series of political trials took place in Czechoslovakia against groups of Greek émigrés, known as „monarcho-fascists“, who were accused of espionage, sabotage and anti-state activities. The investigations were conducted by the State Security (StB), and the accusations were often based on statements obtained under duress, often without proper interpretation or in the presence of collaborating interpreters. The main goal was to create an image of a vast es-

pionage network controlled by the Greek embassy. The key figure was Trasivulos Jemenidzis, who, according to investigators, was an agent of the Greek monarchist government, recruited in exchange for the promise of the release of his wife from prison in Greece. A total of 84 Greek citizens were arrested, divided into several groups according to their place of employment or residence. Most of the charges were directed against the group Jemenidzis et al., which was considered the main organizational centre of the alleged subversive activity. Many of the defendants were workers in the textile industry or the construction of the Vír Dam. Some people were accused simply because they visited the Greek embassy to obtain travel documents. The investigation was apparently often accompanied by manipulations – statements were changed, protocols were not translated accurately, and the accused were forced to sign texts they did not understand. The trials were closed to the public – officially due to the “possible disclosure of state secrets”, but in reality it was an effort to suppress public scrutiny at a time when rehabilitations were already beginning in the Soviet Union. The trials took place from September to December 1953 at the Supreme Court in Prague. The defense attorneys were appointed ex officio and generally did not actively advocate for their clients. In many cases, the charges were re-evaluated – instead of espionage, the acts were reclassified as conspiring against the republic, which led to lighter sentences. A total of 43 people were sentenced to prison terms ranging from 2 to 15 years. The highest sentence was given to Theodor Bakalopoulos, who never pleaded guilty. Another 27 defendants were released immediately after the verdict thanks to an amnesty, 13 people were acquitted due to lack of evidence, and one died in custody. The courts took into account the so-called “international impact” of the crime and the alleged abuse of Czechoslovakia’s hospitality when passing sentences. Overall, the trials show signs of staged trials typical of late Stalinism – ideologically motivated, legally dubious, and completely lacking a fair trial.

Shortly after the trials of the monarcho-fascists ended, the international political situation began to change and the countries of the Soviet sphere began to draw closer to Greece. Czechoslovakia acted with reserve in this matter, relations were spoiled, among other things, by the issue of imprisoned Greek prisoners, whose presence in the republic was even now denied by the Czechoslovak authorities. At that time, there were still forty-three convicted Greeks behind the walls of Czechoslovak prisons and camps who had received longer sentences. They were not placed together, they usually took turns in several prison facilities. As part of improving relations with Greece, some Greek refugees were repatriated to their old homeland, and after a long decision, the party leaders decided to include imprisoned Greeks among them. However, the Greek side

refused to accept some of them, saying that it was not possible to reliably prove their Greek citizenship. These were mostly those with the highest sentences. They therefore mostly tried to have their sentences reviewed, or to obtain a pardon or conditional release from prison. It can be stated that they did not accept the conviction or the length of the sentence. At that time, Czechoslovakia was beginning to cautiously rehabilitate victims of political trials. Although the Inspectorate of the Minister of the Interior acknowledged that the Greeks’ complaint about unfair conviction was justified, given that it was a political case with international implications, there was no chance of re-investigating the case. Eventually, they were gradually quietly released through a presidential pardon, which commuted the remainder of their sentences. The last one was released in May 1960 after almost eight years in Czechoslovak prisons. If the former prisoners returned to Greece, their traces disappear. Some remained in Czechoslovakia and during the liberalization of the 1960s, they sought rehabilitation. Their efforts to review the process dragged on for many years and ultimately ended in failure. They were rehabilitated only after the fall of the communist regime.

The trials of Greek emigrants are difficult to classify as a “typical” group of political trials that took place in the early 1950s. We cannot classify them as trials of political opponents, although the participation of prisoners might suggest this. The Greeks’ visits to the embassy were not primarily motivated by politics, but by an effort to return to their homeland. They have more in common with the trials of the so-called external enemy, which in the communist justice system was a fight against imperialism and spies. Most of the accused were also tried for crimes of espionage and against peace (some also for treason, which sounds especially absurd in the context of the fact that they did not come to Czechoslovakia voluntarily and considered themselves Greek citizens). Nevertheless, we cannot fully accept this category either. The trials of Greek emigrants that took place in Czechoslovakia in 1953 undoubtedly deserve the adjectives political and fabricated. Unwanted emigrants, who often had to leave their homeland against their will, were not only not allowed to return to their homeland by political decision, but were not even allowed to contact the Greek embassy. They are among the victims of the political rivalry between the two power blocs at the height of the Cold War. Just because they wanted to go home...

Περίληψη

Θέλω να επιστρέψω σπίτι μου... Οι δίκες των αποκαλούμενων Ελλήνων μοναρχοφασιστών στην Τσεχοσλοβακία τη δεκαετία του 1950

Η κριτική έκδοση, συνοδευόμενη από επιστημονικό κείμενο, αποτελεί το αποτέλεσμα πολυετούς ερευνητικής δραστηριότητας δύο ιστορικών και μιας εθνολόγου. Παρουσιάζει κάποιο ξεχασμένο και πρόσφατα ανακαλυφθέν αρχαιολογικό υλικό. Η μελέτη επικεντρώνεται στους λεγόμενους μοναρχοφασίστες – όρος που γενικά χρησιμοποιούσαν οι κομμουνιστές για τους υποστηρικτές του ελληνικού βασιλικού καθεστώτος. Καθώς επρόκειτο για ένα μικρό μέρος της ελληνικής πολιτικής προσφυγιάς, χρησιμοποιήθηκε η μεθοδολογία της μικροϊστορικής ανάλυσης ατόμων που συνήθως παραμελούνται ιστορικά. Ο όγκος των ανακτημένων πληροφοριών και πηγών όπως και ο περιορισμένος χώρος έκδοσης επέβαλαν τη χρήση της μεθόδου της αντιπροσωπευτικής επιλογής. Η έκδοση παρουσιάζει τα αποτελέσματα πρωτογενούς έρευνας βασισμένης στη χρήση διάφορων τύπων πηγών – καταρχάς το αρχαιολογικό υλικό συμπληρώθηκε σε μικρό βαθμό από τον Τύπο της εποχής, συλλογές μουσείων και τεκμήρια προσωπικού χαρακτήρα. Επίσης, μέρος της έρευνας ήταν η καταγραφή συνεντεύξεων σχετικών με το υπό μελέτη θέμα, με τη μέθοδο της προφορικής ιστορίας (oral history). Το εισαγωγικό κείμενο εξετάζει το ζήτημα της ονομασίας και των εθνοτικών, πολιτικών και κοινωνικοπολιτισμικών χαρακτηριστικών της ομάδας ενδιαφέροντος. Η έκδοση απευθύνεται τόσο στην επιστημονική κοινότητα όσο και στο ευρύτερο κοινό και έχει συνταχθεί σύμφωνα με τις αρχές για την έκδοση νεότερων ιστορικών πηγών.

Η άφιξη μιας πολυάριθμης ομάδας Ελλήνων προσφύγων στην Τσεχοσλοβακία συνδέεται με τον εμφύλιο πόλεμο στην Ελλάδα, ο οποίος διήρκεσε από το 1944 έως το 1949. Κομμουνιστές και μοναρχικοί μάχονταν για τη μεταπολεμική διαμόρφωση και κατεύθυνση της Ελλάδας και για το αν θα ανήκει στη σοβιετική ή τη δημοκρατική σφαίρα επιρροής. Μετά την ήττα των κομμουνιστών, πάνω από 100.000 άνθρωποι κατέφυγαν στην εξορία και, βάσει των διαπραγματεύσεων των εκπροσώπων των κομμουνιστικών κομμάτων, επρόκειτο να τοποθετηθούν σε χώρες του σοβιετικού μπλοκ, συμπεριλαμβανομένης της Τσεχοσλοβακίας. Τον Δεκέμβριο του 1950, ο αριθμός τους ξεπερνούσε τους 12.000, που ήταν ο δεύτερος μεγαλύτερος μετά τη Σοβιετική Ένωση. Περίπου το 70% δήλωνε ελληνική εθνικότητα, οι υπόλοιποι κυρίως μακεδονική.

Τις πρώτες εβδομάδες και τους πρώτους μήνες παρέμειναν σε σταθμούς καρνατίνας, όπου τους παρασχέθηκε ιατρική φροντίδα, ρουχισμός κ.λπ. Στους σταθμούς κατατάχθηκαν με βάση την ηλικία, την κατάσταση υγείας, την ικανότητα για εργασία και την πολιτική τους αξιοπιστία. Τα περισσότερα παιδιά τοποθετή-

θηκαν σε ειδικά ιδρύματα, οι ηλικιωμένοι και ανάπηροι σε ειδικό κέντρο, ενώ οι ικανοί προς εργασία έπρεπε να μεταφερθούν σε καθορισμένες περιοχές. Η ηγεσία του ΚΚΕ, αναμένοντας σύγκρουση μεταξύ Ανατολής και Δύσης, ζητούσε την μυστική εγκατάστασή τους σε αγροτοκτηνοτροφικές ορεινές περιοχές, που θα τους θύμιζαν την πατρίδα τους. Τους παραχωρήθηκαν χωριά στη Βόρεια Βοημία και Μοραβία, απ' όπου είχε προηγουμένως εκτοπιστεί ο γερμανικός πληθυσμός. Παρά όλες τις προσπάθειες, οι συνθήκες στα σύνορα δεν ήταν καλές, ιδίως λόγω έλλειψης εργασίας. Σταδιακά, οι πρόσφυγες μετακινήθηκαν σε βιομηχανικές περιοχές. Η ένταξή τους δυσχεραινόταν από πολιτισμικές διαφορές, διαφορές στον τρόπο ζωής και γλωσσικά εμπόδια. Βάσει της συμφωνίας, η διαχείριση της μετανάστευσης ήταν στα χέρια του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας (ΚΚΕ), το οποίο ενεργούσε με αρκετά αυταρχικό τρόπο, διαχειριζόταν την τοποθέτηση των προσφύγων σε σημεία εγκατάστασης ή εργασίας, αποφάσιζε πού θα πήγαιναν οι νέοι για σπουδές κ.λπ. Στις αρχές της δεκαετίας του '50, φάνηκε ότι η παραμονή των προσφύγων στις χώρες υποδοχής θα παραταθεί. Η τσεχοσλοβακική πλευρά άρχισε σταδιακά να αναλαμβάνει τον έλεγχο της μετανάστευσης, ενώ συνεχίστηκε η μετακίνηση των προσφύγων σε μεγάλες πόλεις και βιομηχανικά κέντρα.

Τα πρώτα χρόνια της παραμονής των Ελλήνων προσφύγων στην Τσεχοσλοβακία συνδέονται και από τις δύο πλευρές με την αντίληψη ότι πρόκειται για μια προσωρινή κατάσταση. Όσο η ελπίδα για σύντομη επιστροφή μειωνόταν, η ελληνική κοινότητα ανέπτυξε όλο και περισσότερες επαφές με το τσεχικό περιβάλλον, προσαρμόζοταν σε αυτό και σταδιακά υπέκυψε στη διαδικασία της ενσωμάτωσης ή αφομοίωσης, η οποία εξαρτιόταν άμεσα από τον βαθμό της επαφής με μέλη της μειονότητας και της πλειοψηφίας, τον βαθμό της συνειδητοποίησης της εθνοτικής τους ταυτότητας και τη διατήρηση των αυθεντικών τους κοινωνικοπολιτισμικών χαρακτηριστικών. Μπορούμε να παρακολουθήσουμε τη διαδικασία ενσωμάτωσης από την πλευρά των εμπλεκόμενων μερών (πλειοψηφία και μειονότητα), η οποία περιλαμβάνει τόσο πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην ενσωμάτωση όσο και προσπάθειες για τη διατήρηση των ιδιαιτεροτήτων της μειονότητας, οι οποίες προέρχονται και υποστηρίζονται και από τα δύο μέρη σε διάφορα επίπεδα, από το προσωπικό έως το αυτοδιοικητικό και το κρατικό. Οι πρώτες γενιές που ήρθαν, ασχολήθηκαν κυρίως με την εξασφάλιση των βασικών αναγκών (στέγαση, εργασία) και των δεξιοτήτων που σχετίζονται με αυτές (γλώσσα). Μετά την επίτευξη μιας ορισμένης σταθεροποίησης, η διαδικασία ένταξης στη νέα κοινωνία επεκτάθηκε με μια πιο λεπτομερή εξοικείωση με τον πολιτισμό και τους κανόνες συμπεριφοράς της πλειοψηφίας. Απαραίτητο στοιχείο για την ομαλή διαδικασία της ένταξης είναι η δυνατότητα και η προθυμία της πλειοψηφίας του πληθυσμού να γνωρίσει τη μειονότητα. Η στενότερη επαφή δεν προσέφερε μόνο περισσότερες ευκαιρίες για γνώση, αλλά κατά τη συνάντηση διαφορετικών

πολιτισμικών προτύπων και κωδίκων συμπεριφοράς προέκυπταν παρανοήσεις και παρεξηγήσεις. Η ένταξη της μειονότητας στο κοινωνικοοικονομικό σύστημα της πλειοψηφίας επηρεάζεται από εξωτερικούς και εσωτερικούς παράγοντες, οι οποίοι εξαρτώνται από τη γενική δομή της πλειοψηφικής κοινωνίας και τις σχέσεις μεταξύ των κοινωνικοπολιτισμικών χαρακτηριστικών των δύο ομάδων. Ο βαθμός και η ένταση της συνύπαρξης επηρεάζουν τη διατήρηση της πολιτιστικής και εθνοτικής ταυτότητας τόσο της ομάδας όσο και του ατόμου. Η ταυτότητα του μέλους μιας εθνοτικής ομάδας ή μειονότητας βασίζεται στη συνείδηση κοινής σχέσης με την πατρίδα του ίδιου ή των προγόνων του, με την ιστορία της, τη γλώσσα, όπως τον υλικό και πνευματικό της πολιτισμό. Ανάλογα με τον βαθμό απομόνωσης, αυτή η συνείδηση μπορεί να διατηρείται μόνο σε συναισθηματικό επίπεδο, χωρίς την ανάγκη ή τη δυνατότητα σαφέστερου ορισμού. Ουσιαστικό είναι ότι ένα άτομο αυτοπροσδιορίζεται σε σχέση με τους άλλους, ενώ το αίσθημα εθνοτικής συνοχής μπορεί να αποτελέσει σταθερό σημείο αναφοράς σε έναν κατά τα άλλα αβέβαιο κόσμο. Το αίσθημα της διαφορετικότητας οδηγεί, από τη μία, το άτομο στην προσπάθεια να ενσωματωθεί στο περιβάλλον και να ξεχωρίζει όσο το λιγότερο δυνατόν, ενώ από την άλλη το οδηγεί περισσότερο στην αυτογνωσία και στον αυτοκαθορισμό του. Σε περιοχές με συχνότερη επαφή μεταξύ εκπροσώπων της ελληνικής μειονότητας, η συνείδηση της εθνοτικής ταυτότητας ήταν πιο αυτονόητη. Η ελληνική πολιτιστική και εθνοτική συνείδηση διατηρούνταν πολύ πιο «εύκολα» μέσα σε πολυπληθείς ομάδες με στενές μεταξύ τους σχέσεις, σε σύγκριση με περιοχές όπου ο αριθμός των Ελλήνων ήταν χαμηλός και όπου η δυνατότητα αλλά και η απαίτηση για ενδογαμικούς γάμους χανόταν πιο γρήγορα. Από την άποψη της αποδοχής τους από την πλειοψηφική κοινωνία, μπορούμε να πούμε ότι οι Έλληνες αποτελούν μια εθνοτική ομάδα, η οποία έχει επιτύχει υψηλό βαθμό ενσωμάτωσης.

Ωστόσο, δεν ήρθαν όλοι οι πρόσφυγες οικειοθελώς στην Τσεχοσλοβακία. Αυτό ίσχυε κυρίως για περίπου 250 αιχμαλώτους από τις τάξεις του βασιλικού στρατού. Αυτοί ακριβώς οι αιχμάλωτοι ήταν οι πρώτοι που προσπάθησαν να επιστρέψουν στην πατρίδα, ουσιαστικά ήδη από την εποχή της παραμονής τους στα στρατόπεδα καραντίνας. Με το πέρασμα του χρόνου, και καθώς άρχισε να φαίνεται ότι η επιστροφή στην Ελλάδα θα καθυστερούσε τουλάχιστον για κάποιο διάστημα, και άλλοι ήθελαν να επιστρέψουν. Το καθοριστικό τους κίνητρο ήταν κατά κανόνα ο μακροχρόνιος χωρισμός από τις οικογένειές τους. Αυτές οι προσπάθειες, που αρχικά περιοριζόνταν σε μεμονωμένες πρωτοβουλίες, επεκτάθηκαν μετά τη σύνδεση κάποιων Ελλήνων με την ελληνική πρεσβεία, η οποία προσέφερε βοήθεια στην απόκτηση εγγράφων. Εμφανίστηκαν ολόκληρες ομάδες ατόμων που διατηρούσαν επαφές με την πρεσβεία μέσω επιλεγμένων προσώπων. Η ηγεσία του ΚΚΕ προσπαθούσε να αποτρέψει τους πρόσφυγες από το να επισκέπτονται

την πρεσβεία, ζητώντας επανειλημμένα βοήθεια από το Κομμουνιστικό Κόμμα Τσεχοσλοβακίας (ΚΚΤσ.) και στις τσεχοσλοβακικές αρχές ασφαλείας. Ο όρος «μοναρχοφασίστες», που μέχρι τότε χρησιμοποιούνταν αποκλειστικά για υποστηρικτές του βασιλικού καθεστώτος, άρχισε να χρησιμοποιείται για μέρος των αιχμαλώτων, αλλά και για όσους αντιτάχθηκαν στην πολιτική του κόμματος, όσους επισκέπτονταν την πρεσβεία ή απλώς εξέφρασαν την επιθυμία να επιστρέψουν. Η κατάσταση έγινε ακόμα πιο περίπλοκη από τις εξελίξεις στη διεθνή σκηνή. Θέματα που αφορούσαν τον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο συζητούνταν επανειλημμένα στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), ενώ σημαντικό μέρος αυτών των συζητήσεων αποτέλεσε το αίτημα για την επιστροφή των αιχμαλώτων στρατιωτών του βασιλικού στρατού στην πατρίδα τους, το οποίο υποστήριξε και σχετικό ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ. Τα κράτη του σοβιετικού μπλοκ, συμπεριλαμβανομένης της Τσεχοσλοβακίας, απέρριπταν κατ'επανάληψη αυτό το αίτημα ως προβοκάτσια, υποστηρίζοντας ότι δεν υπήρχαν τέτοια άτομα στο έδαφός τους. Η κομματική ηγεσία της Τσεχοσλοβακίας, έχοντας ενημερωθεί για την κατάσταση, ζήτησε από το Υπουργείο Εθνικής Ασφάλειας τη συγκέντρωση και απομόνωση των αναξιόπιστων Ελλήνων. Η υλοποίηση αυτού του αιτήματος καθυστερούσε λόγω της δυσκολίας εύρεσης κατάλληλης τοποθεσίας. Όλα επιταχύνθηκαν μετά από πληροφορία που έλαβε η ηγεσία του ΚΚΤσ. για σχεδιαζόμενη διαμαρτυρία μοναρχοφασιστών έξω από την ελληνική πρεσβεία.

Το 1952, η τσεχοσλοβακική ηγεσία άρχισε να εξετάζει το λεγόμενο «ελληνικό ζήτημα» ως πολιτικό πρόβλημα, όχι ως θέμα ασφαλείας. Τα ηγετικά στελέχη του ΚΚΤσ. φοβούνταν ένα διεθνές σκάνδαλο εξαιτίας των Ελλήνων πολιτών που επιδίωκαν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Ως αντίδραση σε αυτό, τον Αύγουστο του 1952, αποφασίστηκε η μυστική εσωτερική εξορία περισσότερων από 80 επιλεγμένων προσώπων σε κλειστά στρατόπεδα. Την εποπτεία της επιχείρησης είχε ο υφυπουργός Εσωτερικών Γίντριντς Κόταλ. Μετά από αρχικές οργανωτικές ασάφειες, αποφασίστηκε η προσωρινή συγκέντρωση των κρατούμενων στις φυλακές της Όπαβα· οι γυναίκες τοποθετήθηκαν στο Παρντουμπίτσε. Στις 20 Αυγούστου 1952 πραγματοποιήθηκαν συντονισμένες συλλήψεις σε όλη τη χώρα – χωρίς επίσημες κατηγορίες και συχνά χωρίς να έχουν ενημερωθεί οι οικογένειες. Συνολικά συνελήφθησαν 83 άτομα, μεταξύ αυτών και τρεις γυναίκες. Οι συλληφθέντες μεταφέρθηκαν σε φυλακές της περιοχής και στη συνέχεια στην Όπαβα. Το νομικό τμήμα του Υπουργείου Εθνικής Ασφάλειας επισήμανε ότι η κράτηση χωρίς δίκη παραβίαζε τους νόμους και το διεθνές δίκαιο. Η πολιτική ηγεσία επέμενε ωστόσο, ότι κανείς δεν έπρεπε να αποφυλακιστεί χωρίς ποινική δίωξη. Τον Δεκέμβριο του 1952, ο υπουργός Μπατσίλεκ διέταξε την έναρξη επίσημης έρευνας για υποψία αντεθνικής δραστηριότητας. Τον Ιανουάριο του 1953 οι κρατούμενοι μεταφέρθηκαν στις φυλακές της Πράγας-Ρούζνιε, όπου υποβλήθηκαν σε ανακρίσεις από

το τμήμα 6B της Κεντρικής Διεύθυνσης της Κρατικής Ασφάλειας (StB). Το γλωσσικό εμπόδιο αποδείχτηκε πρόβλημα. Οι ανακρίσεις στόχευαν στην απόδειξη σύνδεσης με την ελληνική πρεσβεία και δράσης υπέρ του μοναρχικού καθεστώτος. Οι κρατούμενοι συχνά εκφοβίζονταν, ανακρίνονταν τη νύχτα και κάποιιο υπέστησαν ψυχική κατάρρευση. Υπήρξαν απόπειρες αυτοκτονίας και τουλάχιστον μία περίπτωση θανάτου υπό κράτηση. Η έρευνα διεξήχθη σε φάσεις – η πρώτη επικεντρώθηκε στα βιογραφικά και τις επαφές των κρατουμένων, η δεύτερη στην απόκτηση «ομολογιών» και η τρίτη, το καλοκαίρι του 1953, χρησίμευσε ως προετοιμασία για τις δημόσιες δίκες. Οι κατηγορίες βασιζόνταν συχνά σε μη αποδεδειγμένες σχέσεις με την ελληνική πρεσβεία. Αν και οι κατηγορίες συχνά αντέβαιναν στις μαρτυρίες ή στη λογική, οι περισσότεροι κρατούμενοι κατηγορήθηκαν και δικάστηκαν σύμφωνα με ένα ενιαίο πολιτικό σενάριο.

Το 1953 πραγματοποιήθηκε στην Τσεχοσλοβακία μια σειρά πολιτικών δικών εναντίον ομάδων Ελλήνων μεταναστών, των αποκαλούμενων «μοναρχοφασιστών», οι οποίοι κατηγορήθηκαν για κατασκοπεία, σαμποτάζ και αντεθνική δράση. Η έρευνα διεξήχθη από την Κρατική Ασφάλεια (StB) και οι κατηγορίες βασιζόνταν συχνά σε καταθέσεις που είχαν ληφθεί υπό πίεση, συχνά χωρίς επαρκή διερμηνεία ή παρουσία συνεργαζόμενων διερμηνέων. Ο κύριος στόχος ήταν να δημιουργηθεί η εικόνα ενός εκτεταμένου κατασκοπευτικού δικτύου υπό την καθοδήγηση της ελληνικής πρεσβείας. Κεντρικό πρόσωπο ήταν ο Θρασύβουλος Γεμενιτζής, τον οποίον οι ανακριτές παρουσίαζαν ως πράκτορα της ελληνικής μοναρχικής κυβέρνησης στρατολογημένο με αντάλλαγμα την απελευθέρωση της συζύγου του από τις ελληνικές φυλακές. Συνολικά συνελήφθησαν 84 Έλληνες πολίτες, οι οποίοι χωρίστηκαν σε ομάδες βάσει τόπου εργασίας ή διαμονής. Οι περισσότερες κατηγορίες αφορούσαν την ομάδα του Γεμενιτζή, η οποία θεωρούνταν το κέντρο της υποτιθέμενης ανατρεπτικής δράσης. Πολλοί από τους κατηγορούμενους ήταν εργάτες στην κλωστοϋφαντουργία ή στο φράγμα Βιρ. Κάποιοι κατηγορήθηκαν μόνο και μόνο επειδή επισκέφθηκαν την πρεσβεία για να βγάλουν ταξιδιωτικά έγγραφα. Η έρευνα προφανώς συνοδευόταν συχνά από χειραγωγήσεις - οι καταθέσεις αλλοιώνονταν, τα πρωτόκολλα δεν μεταφράζονταν με ακρίβεια και οι κατηγορούμενοι εξαναγκάζονταν να υπογράψουν έγγραφα που δεν κατανοούσαν. Οι δίκες διεξήχθησαν κεκλεισμένων των θυρών – επίσημα για λόγους «κρατικού απορρήτου», στην πραγματικότητα όμως για αποφυγή δημόσιας κριτικής σε μια περίοδο όπου στη Σοβιετική Ένωση ξεκινούσαν ήδη αποκαταστάσεις. Οι δίκες διεξήχθησαν από τον Σεπτέμβριο έως τον Δεκέμβριο του 1953 στο Ανώτατο Δικαστήριο της Πράγας. Οι συνήγοροι διορίστηκαν ex officio και στην πλειονότητα των περιπτώσεων δεν υπερασπίστηκαν ενεργά τους πελάτες τους. Σε πολλές περιπτώσεις, πολλές κατηγορίες αναθεωρήθηκαν – αντί για κατασκοπεία, οι πράξεις αναγνωρίστηκαν ως συνωμοσία κατά της Δημοκρατίας,

γεγονός που οδήγησε σε ελαφρύτερες ποινές. Συνολικά, 43 άτομα καταδικάστηκαν σε φυλάκιση από 2 έως 15 έτη. Τη βαρύτερη ποινή έλαβε ο Θεόδωρος Μπακαλόπουλος, ο οποίος δεν ομολόγησε ποτέ την ενοχή του. Άλλοι 27 αφέθηκαν ελεύθεροι με αμνηστία αμέσως μετά την έκδοση της απόφασης, 13 άτομα αθωώθηκαν λόγω έλλειψης αποδεικτικών στοιχείων και ένας πέθανε υπό κράτηση. Τα δικαστήρια, κατά την έκδοση των αποφάσεών τους, έλαβαν υπόψη τον λεγόμενο «διεθνή αντίκτυπο» της εγκληματικής δραστηριότητας και την υποτιθέμενη κατάχρηση της φιλοξενίας της Τσεχοσλοβακίας. Σε γενικές γραμμές, οι δίκες φέρουν τα χαρακτηριστικά των κατασκευασμένων πολιτικών δικών τυπικών για την όψιμη σταλινική περίοδο – ιδεολογικά υποκινούμενες, νομικά αμφίβολες και παντελώς στερούμενες δίκαιης δίκης.

Λίγο μετά το τέλος των δικών των μοναρχοφασιστών, η διεθνής πολιτική σκηνή άρχισε να αλλάζει και οι σχέσεις μεταξύ των χωρών του σοβιετικού μπλοκ και της Ελλάδας να βελτιώνονται. Η Τσεχοσλοβακία ενήργησε με επιφύλαξη σε αυτό το θέμα· οι σχέσεις βλάπτονταν, μεταξύ άλλων, από το ζήτημα των φυλακισμένων Ελλήνων αιχμαλώτων, την ύπαρξη των οποίων εξακολουθούσαν να αρνούνται οι τσεχοσλοβακικές αρχές στο έδαφός της. Τότε βρίσκονταν ακόμη πίσω από τα τείχη των τσεχοσλοβακικών φυλακών και στρατοπέδων της Τσεχοσλοβακίας σαράντα τρεις καταδικασμένοι Έλληνες με βαριές ποινές. Δεν κρατούνταν όλοι μαζί, ως επί το πλείστον μεταφέρονταν σε διάφορες φυλακές. Στο πλαίσιο της βελτίωσης των σχέσεων με την Ελλάδα, πραγματοποιήθηκε επαναπατρισμός μέρους των Ελλήνων προσφύγων· μετά από μακρά σκέψη, το κομματικό επιτελείο αποφάσισε να συμπεριλάβει μεταξύ αυτών και τους φυλακισμένους Έλληνες. Ωστόσο, η ελληνική πλευρά αρνήθηκε να δεχτεί ορισμένους, επικαλούμενη αδυναμία να αποδειχθεί με βεβαιότητα η ελληνική τους υπηκοότητα. Επρόκειτο κυρίως για όσους είχαν καταδικαστεί σε μεγαλύτερες ποινές. Γι' αυτό οι περισσότεροι προσπάθησαν να επιτύχουν αναθεώρηση των καταδικαστικών αποφάσεων, ενδεχομένως την απονομή χάριτος ή την υπό όρους αποφυλάκιση. Μπορεί να σημειωθεί ότι δεν συμβιβάστηκαν με την καταδίκη ή το ύψος της ποινής. Εκείνη την περίοδο ξεκινούσε στην Τσεχοσλοβακία μια προσεκτική διαδικασία αποκατάστασης των θυμάτων των πολιτικών διώξεων. Αν και η Επιθεώρηση του Υπουργείου Εσωτερικών αναγνώρισε ότι οι καταγγελίες των Ελλήνων για άδικη καταδίκη ήταν βάσιμες, δεδομένου ότι επρόκειτο για πολιτική υπόθεση με διεθνή διάσταση, δεν υπήρχε πιθανότητα επανεξέτασης της υπόθεσης. Τελικά αποφυλακίστηκαν σταδιακά και διακριτικά, με χάρη του Προέδρου της Δημοκρατίας, ο οποίος τους χάρισε το υπόλοιπο της ποινής τους. Ο τελευταίος αποφυλακίστηκε τον Μάιο του 1960, έπειτα από σχεδόν οκτώ χρόνια εγκλεισμού στις τσεχοσλοβακικές φυλακές. Σε περίπτωση που οι πρώην κρατούμενοι επέστρεψαν στην Ελλάδα, τα ίχνη τους χάθηκαν. Ορισμένοι παρέμειναν στην Τσεχοσλοβακία και, κατά

την περίοδο της χαλάρωσης του κλίματος στη δεκαετία του 1960, προσπάθησαν να αποκατασταθούν. Οι προσπάθειές τους για επανεξέταση των δικών τους διήρκεσαν χρόνια και τελικά έληξαν με αποτυχία. Αποκαταστάθηκαν μόνο μετά την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος.

Οι δίκες των Ελλήνων προσφύγων δύσκολα κατατάσσονται στις «τυπικές» ομάδες πολιτικών διώξεων που έγιναν στις αρχές της δεκαετίας του '50. Δεν μπορούμε να τις κατατάξουμε στις δίκες πολιτικών αντιπάλων, παρόλο που η συμμετοχή των αιχμαλώτων θα μπορούσε να μας παρασύρει σε αυτό το συμπέρασμα. Οι επισκέψεις των Ελλήνων στην πρεσβεία δεν είχαν πολιτικά κίνητρα, αλλά στόχο την επιστροφή τους στην πατρίδα. Περισσότερα κοινά στοιχεία έχουν με τις δίκες του λεγόμενου εξωτερικού εχθρού, καθώς η κομμουνιστική δικαιοσύνη τις χαρακτήριζε ως αγώνα ενάντια στον ιμπεριαλισμό και τους κατασκόπους. Επιπλέον, οι περισσότεροι κατηγορήθηκαν για εγκλήματα κατασκοπείας και κατά της ειρήνης (κάποιοι και για εσχάτη προδοσία, κάτι που ακούγεται εντελώς παράλογο, αν σκεφτεί κανείς ότι δεν ήρθαν οικειοθελώς στην Τσεχοσλοβακία και θεωρούσαν τους εαυτούς τους Έλληνες πολίτες). Ωστόσο, ούτε αυτή την κατηγορία μπορούμε να αποδεχθούμε πλήρως. Οι δίκες των Ελλήνων προσφύγων στην Τσεχοσλοβακία το 1953 αξίζουν αναμφίβολα τους χαρακτηρισμούς «πολιτικές» και «κατασκευασμένες». Οι ανεπιθύμητοι πρόσφυγες οι οποίοι συχνά αναγκάζονταν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους παρά τη θέλησή τους, όχι μόνο δεν τους επιτρεπόταν να επιστρέψουν στη χώρα τους για πολιτικούς λόγους, αλλά δεν τους επιτρεπόταν καν να επικοινωνήσουν με την ελληνική πρεσβεία. Ανήκουν στα θύματα του πολιτικού ανταγωνισμού μεταξύ δύο στρατοπέδων εξουσίας κατά την κορύφωση του Ψυχρού Πολέμου. Μόνο και μόνο επειδή ήθελαν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους...

Jmenný rejstřík

- Adamidis, Janis 99, 114, 217–219
Adamopoulos, Georgios 101, 218
Aleš, Václav 180
Anagnostou, Panajotis 220
Antimos, Antoniadis (Andoniadis) 45, 99, 217–219
Antoníček, Vladimír 142, 202
Arvanitis (Avramidis), Zacharias 140, 220
Arvanitopoulos, Goče 20, 122
Avramidis, Zacharias viz Arvanitis
- Bacílek, Karol 81, 135, 207, 212, 241,247
Bakalopoulos, Theodor 32, 37, 79, 84, 91–92, 101, 102, 107, 108, 109, 112, 114, 115, 116, 118, 142, 206–208, 211, 218, 238, 244
Balabanis, Christos viz Valavanis
Balvín, Bohumil 210
Barák, Rudolf 111, 113, 201
Baramová, Anna 134,135
Beran, Josef 81
Berija, Lavrentij Pavlovič 9
Bolerakis, Nikos 220
Bourdzas, Christos 138
Brezerakos, Christos 194, 218
Brůha, Bohuslav 158–159
Burdzas, Dimitrios 220
Burinaris, Paskalis 25
- Caflati, Morfo 161,162
Camburis, Tanasis 158
Ciflidis, Jordanis 152, 158
Cilas, Dimitrios 82, 86, 87, 91, 101, 111, 112, 116, 163, 172, 174, 176, 182, 184, 189,190, 218
- Černík, Zdeněk 140
- Daricinos, Nikos 140
Démeris, Helena 138
Doubek, Bohumil 81
Drivas, Georgios 222
Duchoslav, Josef 99, 181
Dukas, Apostolos 68
Dzevelekos, Panajostis 218
Dzulis, Vasilis 158
- Falladou, Stefanos 130
Fikos, Antonios 128, 129
Flek, František 154
Franková, ? 194
Franzeskakis, Georgios 148, 149, 218
Frousová, Zdeňka 160

Gavis, ? 130
 Geminder, Bedřich 75, 131
 Georg, Georgiu 42
 Georgadakis, Georgios 220
 Georgiadis, Pavlos 64, 115, 206, 208
 Georgiu, Antonakis 50
 Gottwald, Klement 9, 42

 Hora, Jaroslav 130, 134
 Hradečný, Pavel 10, 14, 27
 Hrnčířová, Angelici 20, 53
 Husák, Gustáv 10

 Chalupa, Jiří 130
 Chaluš, Jaroslav 200
 Charalambidis, Charalambos 47, 57
 Charalambidis, Pavlos 49
 Charalambidu, Sofia 47, 60
 Charalambidu, Zmaro 56
 Charanas, Dimitrios (Dmitrios) 138, 220
 Chazidimitriu, Takis 129
 Chiotis, Emanoil (Emanuel) 128, 129
 Christofeles viz Mitsakopoulos
 Churchill, Winston 30

 Iliopulos, Jean viz Leopoulos
 Iljos, Andonis 158
 Ioanides, Jean viz Ioannidis
 Ioannidis (Ioanides), Jean 72, 86, 96, 97, 131, 169, 170, 175, 177, 197
 Ioannu, Ioannis viz Ionnu, Janis
 Ioanu, Nikos 82–83, 99, 100, 159, 181, 196
 Ionnu (Ioannu), Janis (Ioannis) 218

 Jalamidis, Petros 112
 Jattas, Evangelos 78
 Jemenidzis, Trasivulos 10, 24, 63–64, 69, 81, 83, 85, 86, 88, 91–97, 99, 101–103, 107, 112, 115–116, 167–169, 170, 172–175, 179, 189, 186, 189, 197, 198, 200, 206–211, 217, 218, 230, 241, 248
 Jeřábek, Jaroslav 149, 154, 168
 Jirsa, Karel 200
 Jiří II. Řecký 29–30
 Joanidis, Apostolos 23
 Joanidis, Konstantinos 52
 Joanidis, Sotiris 50, 59
 Joanokidu (roz. Lexopulos), Marika 153
 Joanokidu, (manžel Mariky J.) 153

 Kajas, Athanasios (Athanasios, Tanasis) 91, 95, 175, 182
 Kajias, Dimitrios 220
 Kaliondzis, Georgis 204

Kaliondzis, Kostas 63, 65, 76, 77, 114, 115, 138, 140–142, 199, 202, 204–206, 208
 Kalogiru, Vasilis 220
 Kanos, Georgios 84
 Karadzu (roz. Pegnidis) Elizavet 147
 Karadzu, Joanis 147
 Karajambas, Andonis 158
 Karajanis, Lefteris 220
 Karakusis, Vasil 112, 218
 Kareklakis, Ilias 194, 218
 Karelis, Konstantin 220
 Katselis, Aristides 220
 Kazandzi, Zoi 153
 Kicos, Konstantin viz Kitsos
 Kiriakos, Georgis 161
 Kitsos (Kicos), Konstantin 158, 220
 Kitsos, Georgios 106
 Kolář, Vladislav 81, 143, 212
 Komnos, Atanasios (Atanas) 24, 85, 146, 149–152, 158, 161, 162, 168, 169, 171, 172–177, 179, 181, 185–190, 193, 196, 218
 Kopřiva, Ladislav 69, 129
 Korajcovski, Vasil 68
 Kotal, Jindřich 74, 135, 137, 201, 241, 247
 Kotsarvas, Vasilis 67
 Koutlas, Pavlos 218
 Kramný, Jan 47
 Krikelis, Dimitrios 220
 Kroupa, Vlastislav 129, 131
 Kubík, ? 138
 Kucikas, Alekos 222
 Kučerová, Jarmila 181
 Kufudakis, Charalambos 105
 Kukufikis, Takis 103–105, 198, 199, 203, 204, 220
 Kuselis, Janis 222
 Kutis, Ioannis 220
 Kutsidis, Paraskevas 218

 Leopoulos (Iliopulos), Jean 74–75, 80, 84, 86, 93, 96, 97, 102–103, 105, 106, 153–156, 162, 164–171, 195–197
 Lídlová Georgiu, Alena 59
 Lie, Trygve 61, 128
 Linos, Thomas 129, 153
 Liolios, Evangelos 52
 Liolios (Lilios), Volis (Valis) 202, 205
 Lisá, Katina 19
 Livanidis, Janis 220
 Ljuljas, Nikolas 220
 London, Artur 140

 Macikas (Matsikas, Matskas), Vasilis 28, 103–104, 105, 197–199, 203, 217, 220
 Mamakos, Panajotis 222

Manguras, Stilianos 222
Maravelas, Nikos 218
Martin, Vladimír 181
Massas, Nikolas 129, 130
Mateu, Fani 31, 69, 98, 137, 152, 154, 172–174, 182, 189, 217, 220
Matsikas, Vasilis viz Macikas
Mavropulos, Kostas 39, 220
Messinis (roz. Kubecová), Hana 116
Messinis, Georgios 116
Metaxas, Ioannis 12, 29
Micopoulos (Micopulos, Mitsopulos), Ilias (Ilisadis) 104–105, 198–199, 206–204, 220
Micopoulu, Vasiliki 104
Michalakis, Nikos 222
Michálek, Josef 205, 208
Mitsakopoulos (Christofeles), Christos 75, 86, 94, 96, 97, 105, 142, 157, 163, 167, 169–171, 177, 195, 198
Mokoš, Petr 150, 152, 172, 174, 183, 189, 190
Moučka, Milan 81, 82
Muselas, Janis 222
Mussolini, Benito 12

Nachamas, Jacobis 126
Nanos, Vasilis 117, 220
Netrefa, Karel 220
Nicos, Christos 220
Nikitakis, Dimitrios 218
Novotný, Antonín 78

Ota I. Řecký 29

Pacanda, Miroslav 162
Panacis, Kostas 117, 220
Panagiotis (Paniotidis), Alekos 130
Papadakis, Michalis (Michal, Michalas) 138, 152, 153, 158, 196, 218
Papadopulos, ? 185
Papagos, Alexandros 110
Papanajotu (Papanajot), Achileas 75, 143, 159, 164, 165, 169, 171, 173, 174, 177, 178, 181, 189, 196, 218
Papanikas (Papanitas, Papanikos), Georgios (Georgis) 24, 88–90, 102, 146, 149, 158, 168, 169, 170–174, 177, 183, 185, 189, 190, 218
Papanikolovski, Vangelis 222
Papanikos, Georgios viz Papanikas
Papaniku, Vangelia (manželka Georgiose P.) 24, 115
Papanitas, Georgios viz Papanikas
Papas, Nikeforos 179, 182, 196
Papasavoglu, Konstantin 38
Papatanasiju, Tanasis 141, 145, 146, 172, 174, 183, 189, 190
Papatheodoru (Papateodoru), Nikos (Nikolas) 149, 198
Papucis, Ilias 222

Papulijas, Panajotis 72, 95, 108, 112, 218
Paraskevas, Georgios 91, 101
Pataridis, Janis 23, 122
Pataridisová, Olga 53
Pegnidis (Pechnidis), Alekos 24, 76, 85, 91, 92, 96–97, 142, 144, 145–147, 149, 153, 154, 158, 161, 168–179, 181–184, 187–193, 196, 218
Pegnidis, Joanis 147
Pechnidis, Alekos viz Pegnidis
Peřková, Tatiana 10
Petros, Joannu 130, 131
Phylis, George 130, 131
Pitoskas, Kostas 21, 22, 99, 117, 203, 217, 220, 221
Pitsonas, Antonis 220
Pivoňka, Vladislav 156, 156, 212
Pixa, Kamil 133
Plaček, Josef 99, 181
Podčepický, Vladimír 99, 181, 194
Podlahová, Androniki 47
Porfyrogenis, Miltiades 66
Prchal, Antonín 73, 74, 137
Prokop, Jaromír 99, 181
Prokopis, Vasilis 154–156, 165, 179, 184
Psáru (roz. Pegnidis), Georgia 147
Psáru, Stelios 147
Pták, Zdeněk 212

Richterová, Helena 167
Rozales, Dimitrios 130

Řezníček, Josef 99
Řezníček, Vladimír 151, 172, 183, 185

Sametis, Konstantinos 218
Savvidis, G. 58
Sekaninová-Čakrtová, Gertruda 79
Sekora, Ondřej 58
Semínko, Stanislav 82, 161, 172
Siskos, Petros 28, 218
Skandalis, Joakim 196, 218
Slánský, Rudolf 9, 75, 81, 82, 130
Soldán, Jan 203
Soltatos, Lefteris viz Sultatos
Sommer, Josef 87
Sotis, Elena (Elen) 152
Spalasová, Nikoleta 22, 57
Stalin, Josif Vissarionovič 9, 30, 33, 61, 66, 70, 113, 128
Stamapopoulos, Cornelié 138
Stavrianos, Christos 101, 112, 218
Stugiotis, Thomas (Tomas) 93, 164, 166–171, 173–175, 178–181, 186, 187, 189, 191–193, 218

Suk, Jindřich 132
Sultatos (Soltatos), Lefteris 158, 222
Svolis, Atanasis (Aris) 105, 106
Synek, Václav 99
Synková, Heda 130, 132
Syrůčková, Dagmar 141

Šmakal, Miroslav 141
Šváb, Karel 68, 132

Tachydromidou, Soňa 138
Tasopulu, Irlany 222
Teodoridis, Vasilis 50
Tevrekidis, Evstathios 158
Theodoratos, Janis viz Theodosatos
Theodosatos (Theodoratos), Janis 129, 130
Timiopulos, Kostas 82, 83, 100, 163, 166, 167, 168
Tito, Josip Broz 30, 32, 33, 61, 66–67, 70, 96, 128
Tombulidis, Polikarpos 91–92
Trikalinos (Trikarinos, Trikolinos), Vasilis (Vasilasis) 28, 45, 69, 77, 82, 88, 91, 94, 101, 107, 108, 111, 112, 114, 115–117, 140–142, 172, 174, 184, 189, 198, 202, 204, 205, 208, 209, 218
Trikarinos, Vasilis viz Trikalinos
Trikolinos, Vasilis viz Trikalinos
Truman, Harry S. 30
Tsagnatis, Theodor 220
Tsanis, Stavros 220
Tsiflidis, Jordanis 220
Turanská, Nina 23, 36, 49, 58
Tzoulis, Vasilios 220

Uher, Jiří 163, 166, 167
Uhlík, Vladimír 130
Urban, Vincent 129

Václavek, Karel 183
Vafiadis (gen. Markos), Markos 11, 30, 142
Valavanis (Balabanis), Christos (Christas) 25, 75, 86, 91, 142, 146, 149, 152, 155, 158, 175, 182, 204, 207, 218
Valaveris, Dimitrios 220
Vaňková, ? 180
Vasilakis, (Velisarius), Velisarius (Velisaris) 82, 84, 97, 102, 107, 146, 159, 173–179, 181, 183, 187–194, 196, 200, 217, 218
Vojáček, Antonín 71, 83, 99, 156, 181
Vorel, František 99
Vukaikis, Kiriakos viz Vukakis
Vukakis (Vukaikis, Vukatkis, Vukatis), Kiriakos (Kiljakos) 144, 146, 148, 158, 161–163, 168–177, 179, 181–185, 187, 189, 190, 193, 218
Vukatis, Kiriakos viz Vukakis
Vukatkis, Kiriakos viz Vukakis

Vulgaris, Dimitrios 24, 75, 88, 100, 154, 156, 160, 165, 168, 171–174, 178, 179, 181, 184–187, 189, 191, 193, 195, 220

Xidis, Evangelos 196, 218
Xinopulos (Xinopusos), Pandelis 164, 166–169, 171, 173–175, 178–181, 186–189, 191–193, 220
Xinopulu, Atina 222
Xinopusos, Pandelis viz Xinopulos

Zachariadis, Nikos 30, 142, 167
Zacharopoulos, André 128
Zápotocký, Antonín 9, 51, 102
Zavadil, Jaroslav 99, 181
Závodský, Osvald 10, 130
Zervas, Periklis 99, 217, 220, 221
Zinas, Lambros 91
Zogas, Vasilis 71–72, 97–98, 196, 217, 218

Žingor, Viliam 96

PhDr. Milan Bárta, Ph.D.
Mgr. Tatiana Peťková
PhDr. Jana Poláková, Ph.D.

**Já se chci vrátit domů... Soudní procesy s tzv. řeckými monarchofašisty
v Československu v 50. letech 20. století**

Anglický překlad:

PhDr. Pavla Seitlová

Řecký překlad:

Mgr. Kateřina Spalasová

Jazykové korektury češtiny:

PhDr. Jana Poláková, Ph.D., Mgr. Zlata Potyková

Editorická úprava:

PhDr. Jana Poláková, Ph.D.

Grafická úprava:

Mgr. Pavel Brabec

Tisk:

Moravské zemské muzeum, Zelný trh 6, 659 37 Brno

Vydavatel:

Moravské zemské muzeum, Zelný trh 6, 659 37 Brno

Ústav pro studium totalitních režimů, Na Poříčí 26, 110 00 Praha

Vydání první, 300 výtisků

Brno 2025

ISBN 978-80-7028-630-2 (print)

ISBN 978-80-7028-634-0 (online)

ISBN 978-80-7516-072-0